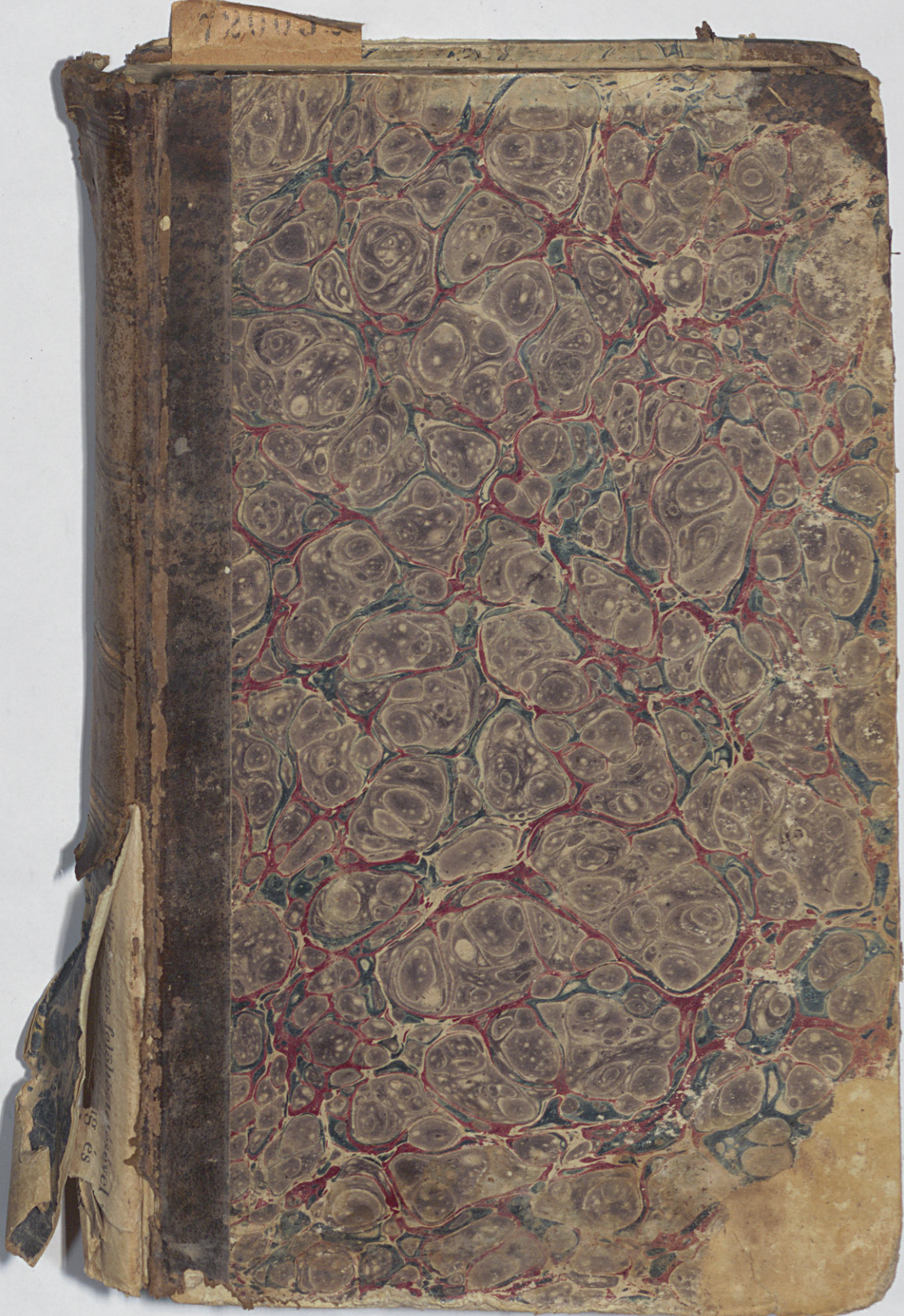

72000

18 63

720052

SL
HONNYI TÖRVÉNY.

ÖSZVE - SZEDGETTE

ETTRE-KARCHAI

GEORCH ILLÉS,

Tékiintetes Posony, és Zágráb Vár'megyéknek, és
Nemes Vajka Széknek Tábla-Birája, és
Királyi Herczegi Ráczekevi Uradalom'
Ügyészse.

HARMADIK KÖNYV.

IFJ. SIMON JÁNOS
KÖNYVTÁRA

PESTEN,

TRATTNER MÁTYÁS' BETŰIVEL

1809.

Handwritten text, possibly a signature or name, written vertically in cursive script.

Vertical handwritten text, possibly a date or reference number.

A' NEGYEDIK KÖTETNEK
SOMMÁS FOGLALATJA.

HARMADIK KÖNYV.
AZ ÜGYEKRŐL.

- § 1. Az ügyek
§ 2. perrel vítattathak.

E L S Ö R É S Z.

A' PERHEZ-VALÓ KÉSZÜLETEKRŐL.

- § 3. Szemesnek való lévén a' perlekedés,
§ 4. jól el-kell reá készülni:
§ 5. következés-képpen mind az illető
§ 6. Egy-házi,
§ 7. vagy Világi,
§ 8. rendes,
§ 9. vagy rend kívül-való
§ 10. Törvényes hatalmat,
§ 11. mind a' pernek
§ 12. rendes,
§ 13. vagy rend kívül-való folyamatját
§ 14. szemmel tartani,
§ 15. és mindének előtt a' Törvényes Intésről
§ 16. gondoskodni:
§ 17. ki-váltt a' hol szükséges.

M A S A D I K R É S Z,

A PERHEZ JÁRÚLÓ SZEMÉLYEKRŐL.

- § 18. Biró
- § 19. szolgálat igazságot
- § 20. az elő-adott próbákból:
- § 21. minek-utánna mind a' Fel-peres
- § 22. (személyes keresete lévén)
- § 23. próbáit elő-adta,
- § 24. és az Avatkozott fél
- § 25. annak idejében
- § 26. magát a' Fel-peressel öfzve-kapcsolta,
- § 27. mind az Al-peres
- § 28. (Törvényt állhatván)
- § 29. kötelességében el-járt,
- § 30. és annak Szavatossa,
- § 31. szavatos levélnél fogva,
- § 32. annak idejében
- § 33. perbe idéztettetvén,
- § 34. a' törvényes háborgatók elleni
- § 35. akár természetes,
- § 36. akár törvényes,
- § 37. akár kötés mellett fel-vállaltt
- § 38. szavatosság' terhében
- § 39. marasztaltatott-vólna,
- § 40. nem csak önnön Személyekben,
- § 41. hanem vagy meg-hatalmazott,
- § 42. és vizsgál-nem hívott
- § 43. Kép-viselő,
- § 44. vagy értelmes
- § 45. Ügyész által-is
- § 46. folytathatván ügyökét a' felek:
- § 47. ki-lévén az Ügyésznek szabva mind kötelessége,
- § 48. mind a' ne talán meg-érdemlett fenyítke.

HARMADIK RÉSZ,
A PER KEZDETÉRŐL.

- § 49. A' helyyesen
§ 50. készültt
§ 51. vád - levél
§ 52. határozza - meg mind a' feleket,
§ 53. mind a' Birót,
§ 54. mind az ügyeletnek
§ 55. helyyes,
§ 56. vagy helytelen mi - vólttát,
§ 57. nem lévén a' meg - bírálás
§ 58. oly szoros formához szabva.
§ 59. Az idéztetés
§ 60. mind a' kézhez adásra,
§ 61. mind a' határ - napra nézve helyyes lévén,
§ 62. és eránta a' Tanú - levél meg - készülvén,
§ 63. valamint ügyét fel - venni
§ 64. annak idejében
§ 65. ne késsen a' Fel - peres:
§ 66. úgy meg - jelenni
§ 67. annak idejében
§ 68. igyekezzék az Al - peres:
§ 69. ha terhét nem akarja viselni
§ 70. meg - általkodottságának;
§ 71. néha pedig a' határ - nap el - enyészik.
§ 72. Soron
§ 73. kívül
§ 74. folynak némely perek,
§ 75. vagy a' Törvény úgy rendelvén,
§ 76. jelesül a' valóságas,
§ 77. és minden - képp' bé - bizonyított
§ 78. szegényekre nézve,
§ 79. vagy egyéb környül - állások úgy hozván ma -
gokkal.

NEGYEDIK RÉSZ,
A' PER' KÉSLELTETÉSÉRŐL.

- § 80. A' ki-fogásak
- § 81. hol csak a' pert késleltetik
- § 82. a' le-szállítás által:
- § 83. és azért meg-zaboláztatnak;
- § 84. hol magát a' személyes,
- § 85. avagy velős keresetet érdeklik;
- § 86. sőt azt néha örökre el-döntik:
- § 87. jelesül az idő-múlás,
- § 88. és a' patvar,
- § 89. A' per hol meg-állítatik,
- § 90. hol annak folyása el-hallafztatik,
- § 91. hol meg-szünttetetik
- § 92. vagy rend szerént,
- § 93. vagy rend kívül.

ÖTÖDIK RÉSZ,
A' PER' DIVATJÁRÓL.

- § 94. A' dolog velejére felelvén az Al-peres,
- § 95. a' pert el-fogadja,
- § 96. és a' próbának terhét meg-határozza,
- § 97. Az ok-levelek,
- § 98. akár lévén eredetiek,
- § 99. akár másba vettek,
- § 100. akár köz hitelességűek,
- § 101. akár sem,
- § 102. mind külső formájokra,
- § 103. mind belső sikerekre nézve
- § 104. jól meg-rostáltatván,
- § 105. sőt néha vagy a' Tanúk' vallásával,
- § 106. vagy egy-mással ellenkezvén,

- § 107. vagy egész,
§ 108. vagy fél próbaúl szolgálak,
§ 109. vagy semmit nem nyomnak.
§ 110. Próbát tesznek
§ 111. az alkalmas tanúk is:
§ 112. ha mind a' szabadságra,
§ 113. mind idejekre,
§ 114. mind tudományok' mi-néműségére,
§ 115. mind állapotjokra,
§ 116. mind a' hiteztetésre nézve
§ 117. feddhetetlenek lévén,
§ 118. és vagy halál által,
§ 119. vagy Törvény' színe előtt meg-hitelesítetvén,
§ 120. egy-aránt vallanak;
§ 121. de leg-többet nyom a' szemre-vétel.
§ 122. A' fogyatkozott próba
§ 123. hittel
§ 124. pótoltatik - ki:
§ 125. a' mennyire vagy a' feleken áll,
§ 126. vagy a' Biró által oda ítéltetik
§ 127. a' titkos,
§ 128. vagy félig,
§ 129. de nem az egy-arányúlag próbáltt esetekben,
§ 130. különös szabás lévén a' fellyebb - vitelre nézve.

HATODIK RÉSZ.

A' PER' KI-MENETELÉRŐL.

- § 131. Végét szakasztja
§ 132. a' mellyékes kérdésnek,
§ 133. sőt az egész pernek
§ 134. a' Birói ítélet:
§ 135. ha mind belső mi-vólttára,
§ 136. mind külső formájára nézve helyes lévén,
§ 137. sőt néha meg-újjíttatván,

- § 138. végre-hajtattatik,
- § 139. helyyesen tétetvén a' becsü,
- § 140. és meg-orvosoltatván
- § 141. a' végre-hajtásba ne-talán bé-csúszott hibák.

H E T E D I K R É S Z.

A Z Ü G Y - O R V O S L Á S R Ó L.

- § 142. Meg-lehet orvosolni
- § 143. nem csak a' veszni téré,
- § 144. hanem a' már el-vesztett pert-is:
- § 145. a' mennyire vagy a' törvény,
- § 146. vagy magok a' felek el-nem vágták az ügy-orvosló módokat.
- § 147. Az egészlen,
- § 148. vagy részint-való le-tétel,
- § 149. annak idejében meg-engedtetvén,
- § 150. teherrel jár.
- § 151. Az Ügyész' tettét-is
- § 152. meg-lehet másolni
- § 153. akár mikor ugyan,
- § 154. de különböző teherrel.
- § 155. A' tiltás
- § 156. csak kétfzer engedtetik meg.
- § 157. A' fellyebb-vitelnek
- § 158. hol birtokból,
- § 159. hol birtokon kívül
- § 160. van helye,
- § 161. annak idejében,
- § 162. a' törvényes mód fzerént;
- § 163. de nem engedtetik-mindenkor meg,
- § 164. nem-is tanácsos a' vak-merő fellyebb-vitel.
- § 165. A' vizfsza-verésnek
- § 166. a' hoszfzú folyamatú perekben

- § 167. van csak helyye,
§ 168. és erős foganatja;
§ 169. de helytelen léttére büntetéssel-is jár.
§ 170. Az ellent-állásra-is,
§ 171. vagy hatalmas viszfza -foglalásra
§ 172. lehet oka a' terheltetett félnek:
§ 173. jelesül ha a' perbe nem vólt idézterve
§ 174. (vagy elegendő-képpen meg-nem halgattatott);
§ 175. ha az Itéletnek értelme annak végre-hajtása-
kor tovább terjesztetik
§ 176. (vagy az érték' ki-jelelése az ügye--veztett
félnek meg-nem engedtetik);
§ 177. ha a' birtokból-való fellyebb-vitel meg-ta-
gadtatik;
§ 178. vagy a' Biróságnak nem illetősége szembe-
tünik,
§ 179. mind-ezekről az Anya-perből
§ 180. itélvén az illető Biró;
§ 181. de helytelen léttére
§ 182. nem csak hafznot nem hajt;
§ 183. hanem büntetéssel is jár:
§ 184. ki-váltt ha ennek-előtte két ízben gyakorol-
tatott;
§ 185. de már most a' 2-dik ellent-állás erő-hata-
lommal meg-zaboláztatik.
§ 186. A' per-újjításnak
§ 187. az Anya-pernek következésében
§ 188. az illető Biró előtt
§ 189. csak egyfzer
§ 190. van helyye,
§ 191. az-is pedig birtokon kívül;
§ 192. mert másadszor csak kegyelem mellett enged-
tetik-meg.
§ 193. A' Törvényes Parancsolatok,
§ 194. külömb-féle neműek lévén,

- § 195. és a' szabott formához alkalmaztattván,
§ 196. az elő - adásnak mi - néműségéhez képest
§ 197. vagy el - fogadtatnak,
§ 198. vagy perre útasítatnak,
§ 199. vagy félre tétettetnek;
§ 200. de nem tanácsos azokból tréfát üzni.

HARMADIK KÖNYV.

A Z Ü G Y E K R Ö L.

§ 1. Az ügyek

Kinek mihez igaza van az 1-ső, és 2-dik Könyvnek utasítása szerént, ha az eránt magát megsértetettnek találja: sérelmét a' Törvény-szolgálató Hatalom' eleibe terjeszti: mellynek előadatása ügynek (*causa*) neveztetik *Prolog*, 13.

§ 2. perrel vitattatnak,

Boldog vólna az emberi nemzetnek sorsa, ha kiki másnak meg-adná azt, a' mi őtet illeti: így nem kellene perrel jutni a' magához. De mivel az emberi természetnek gyarlóságával jár, hogy más' kárával-is igyekezzék magán segíteni: mi csuda, hogy mint-egy szokássá vált már a' perlekedés még a' legvilágosabb állapotok eránt-is. Néha pedig oly

kétséges a' tárgy a' versengő felek között, hogy, kiki magához húzván inkább, maga' részére magyarázza az igazságot, és elő-hozott külömbféle okokkal igyekszik azt szépíteni. Midőn a' felek indító okokkal erősítik, és vitatják egymás ellen ügyöket a' Törvény előtt: ezt nevezük pernek (*Processus*), mely magában foglalja mind azon törvényes téteményeket, melyek az igazság' ki-tapogatása végett a' Törvénynek rend-szabása szerént tétettetnek.

E L S Ö R É S Z.

A' PERHEZ - VALÓ KÉSZÜLETEKRŐL.

§ 3. Szemesnek-való lévén a' perlekedés,

Minden-napi tapasztalásból tanuljuk, mely nagy vigyázattal kell Honnyunkban a' perhez készülni, hogy kívánatos foganatja légyen. Őszbe csavarodik a' feje sok Ügyésznek, míg a' törvénykezésnek minden csínjait ki-tanúlhatja. Vigyázni kell t. i. a' Biróság' külömbségére, ügyeletre, vád-levélre, és egyéb törvényes tettekre: ne hogy dugába düljön a' rozfszúl kezdett munka; mert meg-történhetik, hogy igaz

a'

a' kereset; de, ha helytelen a' per-folyamat: fogatlan annak a' vége. Sokan csak akkor veszik észrè el-követett hibájokat, minekutánna több esztendeig törvénykedvén, és több száz forintokat el-költvén, vagy a' Biróság, vagy ügyelet, vagy vád-levél 's a't' le-szállítatott (*condescendit*):

§ 4. jól el-kell reá készülni:

Oly könnyen veszik némellyek a' pert, hogy sem a' módokról, mellyekkel azt vitassák, nem gondoskodván, sem annak lehetséges ki-menc-telét meg-nem fontolván, a' vád-levelet vak-tában meg-teszik, azt gondolván, hogy az Al-peres annak árnyékától-is meg-ijjedvén, leg-ottan fejet hajt. Innét ered oztán, hogy ki a' helytelen panaszban (*indebita*), ki a' patvar-kodásban (*calumnia*), ki vér-tagadásban, ki a' vak-merő perlekedésben (*poena temere litigantis*), ki az okozott költségekben maraszaltatik, kinek el-kezdett, és nem folytatott pere ki-töröltetik (*expungitur*), kinek vád-levele, ügyelete, keresete 's a't' le-szállítatik. Ennek el-mellőzésére jól meg-kell fontolni a' dolog' mi-vólttát, minek-előtte valaki perhez kezdjen; ki-kell tapogatni a' per-folyamatnak minden ki-gondolható csínjait; eleve meg-kell szerezni a' per' velejéhez meg-kivántató minden-féle próbákat, és ok-leveleket; annak ide-jében kell gondoskodni a' Tanúkról; nem-is taná-

tanácsos ezen készületeknek meg-szerzéseket a' per' folyttára hagyni.

§ 5. következés-képpen mind az illető

Nem lehet senki magának Birája; hanem a' felek közt-való versengésnek el-intézése, és az igazságnak ki-szolgáltatása a' Végre-hajtó Hatalomhoz lévén tartozandó, ez Honnyunkban magát a' Felseget illeti 1. 1222. Ki-is az Országlásnak tetemes gondjaival meg-lévén terhelve, mivel minden ügyeknek el-intézésekre Maga tehetetlen vólna: Törvény-szolgáltató Hatalmát külömb-féle Birákra bizta, és ezeknek Igazság-szolgáltató Hatalmokat az ügyeknek, Személyeknek, és tárgyoknak külömb-féle mi-némüséghez alkalmaztatta Törvényünk úgy, hogy kinek-kinek ki-van szabva, és meg-határozva Hatalma, nem-is avathatják-magokat foganatosan bé egy-más' Hatalmába 65. 2-ae, és a' ki eleinte a' nem illető (*incompetens*) Biró előtt kezdette perét: le-szállítván a' Biróság, ha oztán az illető Biró előtt kezdi azt újra, a' nem illető Biró előtt tett költségei (mivel azokat maga' hibájából tette haszontalanúl) oda nem ítéltetnek. *D. 3. P. 38.*

§ 6. Egy-házi,

Így: ki-rendelte a' Törvény a' Szent Széket a' hit-tagadásra, és hamis esküvesre, az
Egy-

Egy-házi Személynek meg-veretésére 3. 1462, a' Romai közönséges hiten lévőknek házasságaikra, vagy az elegyített (*mixta*) házasságokra 26. 179¹/₁, a' végső intézetnek külső formájára 15. 1647, és az Egy-házi Személyeknek mind azon ügyekre nézve, mellyek csupán *lelki* hivataljokat (nem pedig világi javaikat, és állapotjokat) tárgyalják. A' Szent Székről mégyen a' fellyebb-vitel az illető Érseki, onnét pedig a' Magyar Országai Fő-papi (*Primalialis*) Székre.

§ 7. vagy Világi,

Az elő-számláltakon kívül minden egyéb ki-gondolható ügyek * a' Világi Hatalom eleibe tartozandók. De mivel ez ismét több Biróságokra van fel-olftva: minek-előtte a' Fel-peres a' perhez fogjon, szemmel kell neki tartani mind az ügynek mi-néműségét, mind az Al-peresnek személlyes állapotját, lak-hellyét, a' ne-talán tett kötésnek mi-vólttát, a' peres jószágának mi-néműségét, mennyiségét, fekvését, és egyéb környül-állásokat p. o.

Vagynak némely ügyek, mellyek az Al-peresnek személy-válogatása nélkül, légyen az Pap, Nemes, Polgár, Szabados, vagy Paraszt, egy-általlyában a' Királyi Táblát illetik. Illyen a' Felség-bántás, és párt-ütés.

Egyéb-aránt pedig rend-szerént az Al-peresnek személyyes állapotja határozza-meg az illető Biróságot. Így a' paraszt az Űri Székhez, a' polgár a' Várasai Tanácshoz, a' Nemes vagy a' Vár'megyéhez, vagy a' Vidéki, vagy a' Királyi Táblához tartozandó.

Néha az Al-peresnek lak-hellyét-is kell tekinteni. Így a' Szabad Királyi (vagy Bánya) Várasban lakozó jószágtalan és * * kétséges Nemesek annak Hatalma alá vagynak vetve 15. 1649, 41. 1681. Így a' tettén rajta kapott gonosz-tévő ott ítéltetik, a' hol meg-fogattatik 9. 1-mae, 20, 32. 3-ae, 15, 1659: ha egyéb aránt fő-vesztő Hatalommal bir azon Uraság, ki őtet meg-fogattatta; külömben 500 forint büntetés alatt tartozik a' Vár'megyének ki-szolgálatni 16. 1659.

És mivel a' kötés a' kötő feleknek törvényt szab: következik innét, hogy, bár valaki vagy személyyére, vagy birtokára nézve egyik Biró' eleibe tartozandó volna; még-is más Birónak Hatalma alá vetheti magát kötés mellett. E' szerént ítéltetnek a' Bécsi, Tergesti, és egyéb örökös Németh Tartomány-beli Váltó Itélő Székek (*Judicia Cambio-mercantilia*) előtt azok a' Magyar Országai kereskedők, sőt Nemesek-is, kik magokat Váltó leveleik (*Campsoiales*) mellett azoknak alájok vetik. 17. 1792.

Gyakorta a' peres jószágoknak mi-néműségéhez van szabva az illető Biróság. Így a' parafzt jószágra nézve az Úri Szék, a' polgárra a' Várasi Tanács, a' nemesi jószágra nézve pedig vagy a' Vár'megye, vagy a' Vidéki, vagy a' Királyi Tábla a' Törvényes Biró, nem vévén tekintetbe az Al-peresnek személlyes állapotját.

De a' mi a' Nemesi jószágat, vagy a' Nemes emberen tett keresetnek tárgyát illeti: annak mennyiségét - is tekinteni kell. Így p. o. a' szembe-való adósságra nézve hol a' Szolga-Biró, hol az Al-Ispány, hol a' Vidéki Tábla a' törvényes Biró.

Néha a' Nemesi jószágoknak hol-léttét - is tekintetbe kell venni. Így a' világas zálogot, és a' világas örökösödést hol a' Vár'megye, hol a' Vidéki Tábla előtt kell keresni.

Szemmel kell tartani néha a' kereset alá vett tárgynak mi-néműségét - is. Így a' világas örökösödésről, vagy világas zálogról az Al-Birák, a' homályos régi örökösödésről, vagy zálogról pedig csak a' Királyi Tábla ítél.

Vagynak ismét némely ügyeik a' Nemeseknek, mellyek minden esetre a' Vár'megyét, 's pedig vagy a' Szolga-Birót, vagy az Al-Ispányt, vagy a' Törvény Széket, másak a' Vidéki, másak pedig a' Királyi Táblát, némel-

lyek a' Nádor-Ispányt meg-határozottan illetik. Így p. o. a' szökevény jobbágnak le-tartóztatásáról a' Szolga-Biró, a' kisebb hatalmasságról 's a' t' az Al-Ispány, a' jobbágy-sanyargatásról 's a' t' a' Vár'megye-beli Törvény Szék, a' bé-tellegesítendő kötésről 's a' t' a' Vidéki, az el-rontandó kötésről, gyökösségről, új olztályról, czégeres hatalmasságról 's a' t' a' Királyi Tábla, a' két Vár'megye közt lévő határ-villongásról a' Nádor-Ispány ítél egyedül.

Mivel azomban a' toldalék a' derekat követi (*accessorium sequitur principale*): önként következik, hogy a' ki csak mellyékesen áll valami perben, p. o. a' szavatos (*evictor*), ő eránta-is minden személy-válogatás nélkül azon Biró szolgáltat igazságot, ki előtt az Al-peres áll; bátor egyéb-aránt nem volna-is oda tartozandó.

De mind ezek jobban ki-vagynak merítve e' munkának három kötetből álló két első Könyveiben, mint-sem minden Biró eleibe tartozandó ügyeknek újabb elő-számlálásokkal itt többenél több szót szaporítani szükségesnek találnám. Azért-is a' kegyes Olvasót az előbbeniekre utasítom.

* A' Világi Hatalmak közé lehet számlálni ugyan a' Tábori Hatalmat-is; de itt csak a' Polgári Hatalomról van a' szó: mert hogy a' Hadi Személyek mind házasaigaikra, mind személyes teteményeikre, mind

mind *önnön szerzeményi ingó* vagyonjokra nézve a Tábori Hatalomtól függenek, kétséget nem szenved.

* * Ily értelemben kell venni az 1-ső Könyvnek 59-dik §-át is: a' hol t. i. *vagy* helyett *és-t* kell olvasni.

§ 8. rendes,

Az elő-számláltt peres tárgyaknak külömb-ségek szerént külömb-féle rendes Birákat állított-fel törvényünk. Illyenek

1-ször Az Úri Szék az Úri Hatalom alatt lévő jobbágyakra, és paraszt jószágra nézve 35. 179°. Innét a' Vár'megye' Törvény-Székére 29. 1729, és onnét tovább mégyen a' fellyebb-vitel, t. i. a' Földes Úr és jobbágyság közt fennforgó, és a' jobbágyi szabást (Urbarium) tárgyazó ügyekben ugyan a' Hely-tartó Tanácshoz, és onnét Eö Felsege' szine eleibe, egyéb ügyekben pedig a' Királlyi, és onnét a' Hét Birás Táblához. Mind-azon-által a' főben-járó gonosz teteményről csak azok az Uradalmak ítéhetnek, mellyeknek ez eránt különös ki-válttság-mellett Fő-vesztő Hatalmok vagyon, és e' féle ügyek, a' mennyire a' gonosz-tévő halálra, vagy halálhoz hasonló büntetésre ítéltetett, az Úri Székről *bővebb meg-visgálás végett* nem a' Vár'megye' Törvény-Székére, hanem egyenesen a' Királlyi Tábla eleibe vitetnek-fellyebb 43. 179°.

Vagynak azomban némely olyan szabados Mező Városok, mellyek alattok-valóikra nézve Törvény-szolgáltató Hatalommal birnak. Ez ilyen Mező Városi Tanácstól vagy a' Tárnok-Mesteri, vagy Királyi Személy-viselői, vagy az Uri Székhez (a' mint a' ki-válttság-levélben meg-van határozva), vagy pedig a' Vár-megye' Törvény-Székehez 74. 1723, de a' főben járó ügyekben a' Királyi Táblához mégyen a' fellyebb-vitel 43. 179°.

2-szor A' Szabad Királyi (és Bánya) Városok polgárjaikra, nemtelen lakósaikra, ott lakó jószágtalan és kétséges Nemesekre, és a' Nemeseknek polgári jussokra nézve hasonlóképpen Törvény-szolgáltató Hatalommal birván, onnét mégyen a' fellyebb-vitel vagy a' Tárnok Mesteri, vagy Királyi Személy-viselői Székhez, a' Tárnok Mestertől pedig egyenesen a' Hét Birás Táblához 8, 9. 3-ae, 9. 1807, de a' főben-járó 43. 179°; és házasság-beli ügyek 26. 179° a' Városi Tanácstól-is egyenesen a' Királyi Táblához vitetnek fellyebb.

3-szor Az Uri Hatalomtól független Szabadosokra, Nemes Személlyekre, és Nemes jószágra nézve a' Vár-megye szolgáltató Törvényt vagy Szolga-Biró és Esküdt, vagy az Al-Ispány Szolga-Biró és Esküdt által 35. 1729: a' honnét a' Törvény-Székre, onnét a' Királyi,

és végttére a' Hét Birás Tábla eleibe mégyen a' fellyebb-vitel 28., 29. 1729.

Vagynak némely perek, mellyek egyenesen a' Vár'megye' Törvény Szekét kívánják első Birónak: t. i. a' fenýítő (*fiscales*), főben járó 35. 1729, a' más vallásúak' házasságokat tárgyazó 26. 1797, és a' Nemességet vitató perek. A' három elsőben a' Királlyi, és onnét a' Hét Birás Tábla eleibe, az utolsóban pedig a' Helytartó Tanácshoz, és onnét Eö Felsege' színe eleibe mégyen a' fellyebb-vitel.

4-er Némely perekben a' Vidéki Tábla szolgálat igazságot 28. 1715, 34. 1723, 9. 1807: a' honnét a' Királlyi, és végttére a' Hét Birás Táblához vitetnek fellyebb 30. 1723.

5-ör Vagynak végttére némely perek, mellyekben a' Királlyi Tábla az első Biró 25. 1723: a' honnét a' Hét Birás Táblához vitetnek fellyebb.

6-or Leg-főbb Törvény-Széke Országunknak a' Hét-Birás Tábla 24. 1723: mely egyéb Birák előtt folyott, és a' lépcsön-ként-való fellyebb-vitel' útján eleibe terjesztett pereket meg-másolhatatlanúl el-intézi, egyedül azokat terjesztvén meg-erősítés végett Eö Felsege' színe eleibe, mellyekben a' gonosz-tévőt halálra ítélte. De ha a' nemtelen gonosz-tévő halálra nem ítéltetett a' Királlyi Tábla által; nem en-

gedtenik - meg neki a' Hét Birás Táblára - való fellyebb - vitel 43. 179°.

7-er A' két Vár-megye között lévő Határ - vil-longást a' Nádor - Ispány intézi - el 40. 1715, vagy maga személlyesen, vagy általa a' végre ki - nevezett Birák által. — Jegyzésre méltó még ezeken fellyül, hogy

8-or Horváth, Sclavonia, és Dalmátia Országoknak különös Törvény Székjek (*Tabula judiciaria*), és Fő Törvény Székjek (*Tabula Banalis*), a' Fiumai, és Buckari ki - kötő He-lyeknek Váltó Törvény - Székjek (*Tribunal Cam-bio-mercantile*), és Kormány - Székjek (*Gubernium*), a' Bányáknak különös Bánya Törvény - Székjek (*Judicium Montanum*), és Fő Igazga-tójok (Kammer Graf), a' Jászoknak, Kúnok-nak Al-, és Fő Kapitányságjok, a' Hajdú Vá-rasi Vidéknek, úgy nem különben a' 16. Sze-peşi Mező - Városoknak különös Törvény - Szék-jeik, az Egy - ház' Nemeseinek, és a' Turopo-lai Nemességnek különös Törvény - szolgáltató Hatalmaik vagynak.

§ 9. vagy rend kívül - való

A' mely magokat elő - adható perekre nézve az elő - számláltt Biróságoknak Törvény - szol-gáltató Hatalmok ki - nem terjed, azoknak el-intézésekre a' Felsőnek Királyi Hatalmában áll rend - kívül - való Birákat ki - nevezni (*delegare*)

17. 1715: valamint a' Nádor-Ispány-is nevezhet-Birákat ki maga helyett.

Néha magok a' peres felek önként lemondván azon Biróról, mellyet a' köztök fenn-forgó pernek el-intézésére egyéb-aránt a' Törvény meg-határozottan ki-rendelt, köz akarattal meg-birálnak (*compromittunt*) némely Személyeket, meg-határozván egyszer's-mind azt-is, hová, és hogyan tétessék azoktól a' fellyebbvitel 30. 1729.

Azon jószágakra nézve pedig, mellyek hajdönt valakinek párt-ütése által a' Felségre sz-lottak, a' fenn-forgó kérdéseknek el-intézésék végett a' kereső fél kérelem' útjára (*via Instantiae*) utasítatik D. 25. P. 59, és a' Felséghez tett folyamodása után kérésének helyes, vagy helytelen voltta az elő-adott próbákból a' Királyi Ügyész által meg-visgáltatik; ennek Itélet gyanánt szolgáló véleménnye a' Magyar Udvari Kamara' eleibe, és onnét Eö Felségének kegyes szine eleibe terjesztetik 65. 1715.

§ 10. Törvényes Hatalmat,

Látván az előbbeniekből, hogy a' pereknek mi-némüségekre nézve külömb-féle Birákat rendelt-ki törvényünk, következés-képpen, hogy az Al-peres azon szin alatt, mint-ha erre, vagy amarra a' perre nézve éppen semmi

törvényes Biróság nem volna rendelve, magát nem védelmezheti: a' Biróság eránt támasztandó kérdés csak abban állhat, ha vallyon a' fenn-forgó perre, vádnak tárgyára, és az Al-peresnek személlyére nézve ugyan azon Biró van e' ki-rendelve törvényesen, ki-előtt perét kezdette a' Fel-peres? *D. 1. P. 12.*

§ 11. mind a' pernek

Minek-utánna a' Fel-peres szorgosan ki-tapogatta-vólna, mellyik Biróságot illeti a' fenn-forgó pernek el-intézése: egyszer's-mind arról-is kell neki gondoskodni, mi-képpen kell hozzá fogni azon törvényes teteményekhez, melyeket a' pernek tulajdonsága magában foglaland.

§ 12. rendes,

A' perek t. i. jobbára a' Törvénynek rendszerént-való útján bizonyos, és a' törvény által ki-szabott (oda alább jelesül elő-számlálendő) szer-tartások mellett folytattatnak úgy, hogy, ha azon szer-tartások közül bár egy elmúlasztassék, vagy hibásan tétetessék: leg-ot-tan foganatos ki-fogásra, és a' hibásan kezdett pernek le-szállítására alkalmatosság nyujtatik.

§ 13. vagy rend-kivül-való folyam-
matját

De vagynak némely perek, mellyek a' tör-
vényes szer-tartások nélkül folytattatnak úgy,
hogy a' felek minden ki-fogásaktól el-állván,
egyenesen a' dolog' velejébe bocsátkoznak. Il-
lyenek a' 9-dik §-ban elő-fordúltt Biróságak
előtt folyó, a' Földes Uraság és jobb-ágyság
közt fenn-forgó, a' Nemességet vítató, és a'
nemtelenek ellen indított főben-járó perek,
az Uri hatalom alatt lévő jobbágyoknak egy-
más közt fenn-forgó ügyeik, és mind azon
sommás (*sumarius*) perek, mellyek a' peres
tárgynak csekélységére nézve akár a' Várasi pol-
gárok közt a' Tanács előtt, akár a' szegényebb
sorsú Nemesek közt a' Vár-megye-beli Esküdt
előtt a' feleknek meg-egyezésekkel rövideden
akár szóval, akár írásban (*libellatorie*) elő-
adattatnak.

§ 14. szemmel tartani,

Mind az illető Biróságnak külömségére,
mind a' rendes folyamatú Törvény-útnak kü-
lömb-féle szer-tartásaira azért kell a' Fel-pe-
resnek, minek-előtte perhez fogjon, szorgosan
figyelmezní, ne hogy mind fáradsága, mind
költisége *D. 3. P. 38.* füstbe menjen azon eset-
re, ha vagy a' nem illető Biróság előtt, vagy
a' törvényes szer-tartásoknak el-múlafztásokkal

hibásan kezdett pere (bár az ügynek velejére nézve leg-igazságosabb volna-is), le-szállítatik.

§ 15. és mindenek előtt a' törvényes intésről

A' perhez-való készületek közé számláltatik jelesül a' törvényes intés-is (*Admonitio judiciaria*): midőn t. i. a' meg-sértetett fél valakit vagy személyesen, vagy Úri hatalma alatt lévő embere' képében, a' végett, hogy valamit adjon, tégyen, vagy ne tégyen, Hiteles személy által akár szóval, akár írásban meg-intet.

Ezen *törvényes* * intés foganatosan tétetik az Úri Hatalom alatt lévők eránt az Uraság' Tisztje-, vagy a' Falusi Biró, vagy Esküdt ember, a' Szabad Királyi Városokban hites Irárfz (*Cancellista*), a' Nemesek eránt pedig vagy a' Vár'megye Gyűlésén, vagy Vár'megye-beli Szolga-Biró és Esküdt, vagy a' Báni, és Királyi Táblának, avagy Magyar Udvari Fő-Tanácsnak hites Jegyzője által, ha az illető, és őket ki-küldő Felsőségtől vagy Parancsolatjok, vagy Hagyomások (*Comissio*) vagon, (de a' Szolga-Biróra és Esküdtre nézve nem szükséges, hogy az -eránt jelesül ki-küldtessenek) 8. 1807, meg-készülvén mind az intésről, mind az arra leg-fellyebb 15-öd napjára adandó feleletről a' Tanú-levél.

* A' mely intés nem az elő-számlált hiteles Személyek által, és nem Parancsolat vagy hagyomás mellett tétetik (ide nem értvén, a' mint mondám, a' Szolga-Birót Esküdjével együtt), az a' következő §-ban elő-fordúlандó törvényes foganatja nélkül szükkölködik, és csak barátságos intésnek vétetik: melynek csak azon egyetlen egy esetben van ereje, midőn a' hitelező barátságosan meg-inteti adóssát az adósságnak le-fizetése végett; mert e' féle intés-is elegendő arra, hogy az adósság idejét ne múlja 37. 1729.

§ 16. gondoskodni:

A' törvényes intésnek hathatós foganatját tekintvén, méltán állíthatjuk, hogy a' ki perhez akar fogni, mindenek előtt arról kell neki gondoskodni. Azt ézközli t. i. a' törvényes intés, hogy a' meg-intetett fél a' másét egyébaránt talán tudatlanságból jó lélekkel birván, a' meg-intetés' idejétől fogva hamis lelkű birtokossá lészzen, és a' pernek mi-némüése úgy hozván magával, az azon naptól szedendő haszon-vételt meg-téríteni tartozik 71. 2-ae, *D.* 7. *P.* 155, és külömben-is a' törvényes intés a' folyásba jött, de még el-nem teltt idő' múlttát el-vágja *D.* 11. *P.* 33. Vagy csak azért-is tanácsos tehát a' törvényes intést előre bocsátani, hogy az intető fél addig-is fenn-tartsa igazát az idő-múlás ellen; míg a' pert hathatósan el-kezdheti.

Gyakorta az a' hazna-is van a' törvényes intésnek, hogy a' meg-intetett fél vagy önként

magába szállván, vagy az izetlen perre teendő költségektől tartván, önként el-áll attól, a' mihez külömben az intető fél csak költséges, és hoszfzas perrel juthatott-vólna. Néha pedig csal-vetéssel-is (*stratagema*) járhat, és kívánatos hasznot hajthat a' törvényes intés: midőn az intető fél a' perre meg-kivántató próbák nélkül szükölködvén, oly czéllyal meg-inteti az ellenkező felet, hogy ez hevennyében ollyast valamit feleljen; a' mi az intető félnek ma-hónap a' perben foganatos próbáú! szolgálhat ellene, és így szaván meg-fogja a' harist. De ezt csak a' félénkeny egy-ügyűekkel lehet próbálni; mert a' ki a' törvénykezésben valamentég jártasabb: vagy semmit nem felel, vagy 15-öd napjára hallasztja feleletét, és addig időt vészen magának, hogy a' dolgot valami értelmes emberrel közölhesse, és az adandó feleletnek minden szavát latra vehesse: ne hogy maga ellen vigyázatlanul fegyvert szolgáltatson felelete által.

§ 17. ki-váltt, a' hol szükséges.

Nem csak hasznos a' törvényes intést előrebocsátani; hanem némely esetekben a' Keresetnek, és ügyeletnek foganatjára ok-vetetlenül szükséges-is. Több ilyen esetek fordultak már elő e' munkának előbbeni Könyveiben p. o. a' szökevény jobb-ágynak hatalmas le-tartóztatása 1-ő *Könyv. 243-dik* §; a' közös épületeknek

nek el-múlafztott tatarozása 2-dik K. 448-dik §; az őrizetre bizott holminek az őrző örökösi által lett le-tartóztatása 544-dik §; a' törvényes meg-kináláson épített zálogos ügyelet 573-dik §; a' hatalmasúl el-foglalt jószágnak a' hatalmaskodó örökösi által lett le-tartóztatása 757-dik §; a' leveleknek ki-nem szolgáltatások 779-dik §; a' bé-vagy el-hajtott marháknak 15 napnál tovább-való le-tartóztatások-eránt 799-dik § 's a' t': mellyeket itt újra elő-hozni szükségtelen munka volna: azért-is a' kegyes Olvasót az itt elő-számlált §-okra utasítom.

MÁSADIK RÉSZ.

A' PERHEZ JÁRULÓ SZEMÉLYEKRŐL.

§ 18. Biró

A' perlekedő felek közt fenn-forgó villongást a' Biró intézi-el: a' ki a' Törvény' igazgatására rendeltetett, és Igazság' szolgáltató hatalommal fel-ruháztatott oly véggel, hogy az eleibe terjesztett ügyet igaz értelemmel megvizsgálja *Prolog*: 13.

Köz hivatalú Tiszt tehát a' Biró: azért-is meg-hiteztetik, és jeles pecséttel bir 33, 34. 1492.

A' külömb-féle Birákat, es kinek kinek meghatározott Hatalmát a' 6-dik és következő §-okban láttuk.

§ 19. Szolgálat igazságot

Midőn a' felek egy-más közt czivakodnak, ki-ki maga' ügyét szépítvén, és az igazságot a' maga' részén lenni állítván: a' Biró határozza-el, kinek igaz az ügye. Hogy pedig az eránt hozandó ítéletben ne hibázzon:

a.) Igazság szeretőnek, és minden félelemtől, gyűlölségtől, nyereségre-való vágyódástól, szeretettől, 's részre-hajlástól menttnek kell lenni a' Birónak *Prolog.* 14; külömben személlye ellen foganatos ki-fogást tehet, sőt ellent-állással-is védelmezheti magát az Al-peres *D.* 14. *P.* 133. Ez az oka, hogy tulajdon maga' ügyében senki Biró nem lehet 8. 1405; hogy senki Fel-peres és Biró, vagy Tanú és Biró egyer's-mind nem lehet 22. 2-ae; hogy a' fellyebb-vitt pernek meg-visgáltatásakor az előbbeni Biró jelen nem lehet 28. 1723.

b.) Az eleibe terjesztett ügynek el-intézésére Törvény-szolgálató Hatalmának kell lenni a' Birónak *Prolog.* 14; külömben Birósága ellen

ellen foganatos ki-fogást tehet, sőt ellent-is állhat az Al-peres *D. 2. Pag. 46*, nem avatván-bé magát egyik Biró másiknak Hatalmába *65. 2-ae*, és a' többi között, a' ki fő-vezető hatalommal nem bírván, a' gonofz-tévőt a' Vár-megyének ki-nem szolgáltatja: a' Törvény-Szék eleibe idéztetvén 500 forintban marasztalatik *Dec. Cur. Pag. 187*.

c.) Igaz, és eszes értelemmel kell az ítélet-hozáshoz fogni: következés-képpen az elő-adott tárgynak minden pontjaira figyelemmel lenni; mind a' két félnek elő-hozott okait, és próbáit eszesen latra venni; a' történt dolognak (*factum*) valóságát ki-nyomozni, azt a' szabott törvényhez vagy szokáshoz egyengetni (*applicare*); és mit tart eránta a' törvény, jól meg-visgálni: azért-is az Ítélet-hozásban hanyatt-homlok nyakra-főre-való hirtelenkedés az igazságnak mostahája szokott lenni *Prolog. 14*.

d.) Az Ítélet törvényt nem szabván, hanem csak azt, miben állapotott-meg valakinek igazsága, magyarázván (*Sententia Judicis non est Juris constitutum, sed ejus declarativum*) *Prolog. 13*, a' Biró maga' kényne szerént nem ítéltet *Prolog. 15*; hanem a' történt dolgot a' törvényhez, vagy szokáshoz egyengetvén, a' szerént ítélni tartozik. Nincs tehát a' Birónak hatalmában, a' törvénytől el-állani *Prolog. 6*, vagy akár-kinek kedvéért a' Törvénynek szabott rend-

rendjét meg-váltóztatni 10. 1492; hanem tartozik a' törvénykezésnek módját, és formáját mindenben meg-tartani; külömben az Al-peres ellent-állással orvosolhatja el-veztett ügyét 34. 1729.

c.) Szemmel kell a' Birónak tartani azt-is, hogy az Itélet-hozásban tellyes számmal legyenek az oda tartozandó Személyek: és így a' Várasi Tanácshoz 3, az Uri Székhez az Elöl-ülön, és 2 meg-hívott (*convocati*) Személlyen kívül, hiteles Bizonyságúl még a' Szolga-Biró, és Esküdt-is 41. 1729, a' Szolga-Biró mellé Esküdt, az Al-Ispány mellé Szolga-Biró, és Esküdt 22. 1802, a' Vidéki Táblához leg-alább három 31. 1723, a' Királlyi Táblához kilencz 25. 1723, és a' Hét Birás Táblához 11 Személy ok-vetetlenül meg-kivántatik 24. 1723.

§ 20. az elő-adott próbákból:

Adhatja-ollyan eset elő magát, hogy vagy az Ügyésznek furcsasága, vagy a' Tanúknak hamis bizonyságjok által a' történtt dolog éppen ellenkező módon bizonyítatik-bé, mint sem a' Birónak az eránt szem-látomást-való tudománya vólna, p. o. Péter vádoltatik arról, hogy valakin hatalmasságot követett-vólna-el, és több hamis Tanúknak bizonyság-tételekkel terheltetik; holott a' Biró önnön szemével látta, hogy a' kérdéses hatalmasságot Pál követte-el.

Éz ilyen esetekben azon kell lenni a' Birónak mindenek előtt, hogy a' próba-tételeknek hamis mi-vólttokat ki-nyomozza; ez el-nem sülhetvén, lelk' ismertetének bátorságosabb vóltára nézve, ha botránkoztatás nélkül meg-teheti, mondjon-le azon perré nézve a' Biróságról, és álljon-fel inkább Tanúnak; ha pedig ezt sem teheti-botránkoztatás nélkül meg: tartozik itélni, úgy mint Biró, az elő-adott próbákból, nem pedig az ő magános tudományából *Prolog: 15; 16*, nem lehetvén senki azon egy perben Biró-is, Tanú-is, nem-is lévén a' Birónak hatalmában, hogy a' történt dologra nézve a' feleknek hibájakat ki-pótolja; noha hatalmában, sőt kötelességében áll, hogy a' törvényben-való tudatlanságjokat, és a' peres tárgyhoz szolgálendő törvénynek akár tudatlanságból, akár feledékenységből lett el-henyélését helyre hozza *D. 14. P. 15.*

§ 21. minek-utánna mind a' Fel-peres

Fel-peresnek (a' büntető perekben pedig Vádnak) mondjuk azt, a' ki a' másik ellen pert támaszt, és ügyét Biró eleibe terjesztvén, annak eleibe a' másikat törvény-és igazság-szolgáltatás végett idézteti akár maga' nevében, és önnön maga' dolgában, akár más' képében, és más' számára. Innét erednek azok a' külömbféle ki-fejezések, mellyeknél fogva a' Fel-peres vagy *egyszer's-mind másért-is*, vagy *egye-*

dül másért kezdi a' pert. Az 1-ső esetben hozzá tétetik ez a' szó *ügy-is-mint* (*qua etiam*) midőn p. o. az öregebbik Atya-fi mind magáért, mind pedig a' többi ofztályos Attya'-fiaiért, vagy az Özvegy mind magáért, mind árva gyermekeiért keres valamit; a' 2-dik esetben pedig hozzá-tétetik ez a' szó *ügy-mint* (*qua tamen*) p. o. midőn a' Gyám-*atya* alakja' személyében 127. 1-ae, vagy a' Köz Ügyész (*Fiscalis Magistratualis*) a' Közönség' nevében, vagy az engedményes (*cessionarius*) más' igazával pert támaszt.

§ 22. (személyes keresete lévén)

Nincs azonban mindeniknek személyes tehetősége arra, hogy Fel-peres lehessen. Illyenek a' törvénytelen korú gyermekek 111. 1-ae, az eszelősök 55. 1-ae, a' becstelenek 30. 2-ae, az atyai hatalom alatt lévő gyermekek az atyai jószágra nézve 51. 1-ae, és a' Nemesek ellen a' nemtelenek az 1-ső Könyvnek 230-dik, és 258-dik §-ai szerént: kiknek személyekben vagy a' Gyám-*atya*, vagy Gond-*viselő*, vagy Atya, vagy a' Vár-*megye*-beli, avagy Uradalom-*beli* Köz Ügyész viseli a' fel-perességet.

§ 23. próbáit elő-adta,

Bé-nyújtván egyfzer a' Fel-peres a' vád-*levelet* a' Birónak, és az Al-perest Törvény eleibe idéztetvén, tartozik azt folytatni, az Al-peres által

által ne-talán fessegetett Biróság' illetőségét, idéztetésnek, vád-levélnek, ügyeletnek, és keresetnek helyyes mi-vólttát, és mindennek, a' mit állít, valóságát bé-bizonyítani; külömben az Al-peres fel-oldoztatik 27. 1729; de a' mi úgy-is világ' tudtára van p. o. az első ízint való atya-fiságot, bé-bizonyítani nem köteles; valamint szinte mentt a' próbának terhétől akkor-is, midőn azt az Al-peres akár szántt-szándékkal, akár vigyázatlanságból magára vállalja.

Egyéb-aránt pedig főbb kötelessége a' Fel-peresnek abban áll, hogy azon Biróság előtt kezdje perét, a' mely eleibe az Al-peres tartozandó a' 6-dik és következő §-oknak utasítások szerént.

§ 24. és az Avatkozott fél

Midőn a' Fel-peres ollyatén jószág eránt, mellyhez többnek-is van köze, pert támaszt: emezek bele-avatkozhatnak (*se ingerere possunt*), és leg-ottan mellyékes Fel-peresekké lesznek, meg-térítvén a' Fel-peres által addig tett, és a' Biró által számba vett költségnek reájok esendő részét 84. 2-ae.

Mivel pedig az Avatkozott fél csak mellyékes Fel-peres: következik innét, hogy, ha a' Fel-peres a' pert határozó ítélet előtt (*ante sententiam definitivam*) az Al-peressel béke-kö-

tésre lép: meg-szünik azonnal a' per az Avatkozottra nézve-is (bátor élő voltak-is már akkor mind a' Fel-mind az Al-peres részről adva a' dolog' velejét illető ok-levelek), és ez, ha igazságában bizik, külön pert kezdhet; de nem léphet a' Fel-peres béke-kötésre az avatkozottnak tudta, és bé-folyása nélkül, minek-utánna már pert határozó ítelet hoztatott, nem foszthatván-emezt meg oda íteltt igazától 85. 2-ae.

Következik továbbá, hogy nem engedtetik meg az avatkozás annak, a' ki többet keres, mint sem maga a' Fel-peres a' vád-levelelben elő-adott, vagy a' ki a' peres jószághoz erősebb igazságát állítván, azt egészen magának tulajdonítani, és a' Fel-perest belőle ki-tudni igyekzik *D. 8. P. 24*; ki-vévén azon esetet, midőn vagy a' Királyi, vagy a' Várasi, vagy Uradalmi Ügyész észre-vévén, hogy a' per alatt lévő jószághoz a' perlekedő felek közül egyiknek sincs igaza, magát a' perbe bé-avatja, és az örökösödést magának tulajdonítja. Illyen eset az-is, midőn ketten valamely jószág eránt az ellent-mondás' okáról czivakodnak, az alatt pedig más valaki a' Királynak lappangó igazát észre-vévén, és azt fel-kérvén, magát bé-avatja. De ezeket nem lehet tulajdon értelemben vett avatkozásnak mondani.

§ 25. annak idejében

Szinte szokássá vált már, hogy midőn valaki a' kétséges ki-menetelű per-folytatáshoz szükséges irományoknak, tanú-vallatásoknak, és egyéb készüléteknek meg-szerzéseiben nagy gonddal, 's fáradsággal foglalatoskodik, és a' szerencse-próbálásra a' temérdek költségeket meg-teszi: a' többiek, bár annak idejében meghivattatván, de a' bizonytalanra költeni sajnálván, el-hallgatnak, és csak a' készfzet várván, azt lesik, millyen foganatja leend a' pernek, és ha azt veszendőnek lenni által-látják, örökre el-hallgatnak, hogy a' Fel-peresre magára omolják a' tett, 's teendő költségeknek terhek; meg-sajdítván ellenben a' pernek lehetséges szerencsés ki-menetelét, minek-utánna már a' pernek veleje egészlen ki-merítetett volna, akkor, mint-egy lesből, elő-állanak; és már a' végéhez közelítő perbe magokat be-avatják, hogy más' fáradsága után ők-is szedjék az epret. * Ezt meg-engedi ugyan Törvényünk, ha az avatkozás a' végső ítélet előtt tétettetik 84. 2-ae, de minek-utánna már egyszer pert határozó ítélet hozattatott: bár tiltás (*Prohibita*) mellett függesztetett-is annak foganatja; még sincs több helye az avatkozásnak *D. 7. P. 24.* És méltán-is: mert különben egész az Ítélet végrehajtásáig várnának az avatkozással: hogy azon egy úttal tüstént a' készbe léphessenek. Mind-

azon-által: midőn a' Fel-peres ügyét vesztvén azt meg-újítja: az újjított perben van még helye az avatkozásnak, ha az Avatkozott fél az anya-perre tett költségeknek részét viselni akarja.

* Elejét lehetne ezen vizsza-élésnek talán venni azzal, ha a' Fel-peres, minek-előtte a' perhez-való kézszületekhez fogjon, a' többi osztályosokat törvényesen meg-intetné, hogy, számat tartván a' bizonytalan haszonra, a' bizonyos költségekben, és fáradságban-is mindjárt kezdettől fogva részesüljenek; különben az avatkozástól örökre el-esendenek.

§ 26. magát a' Fel-peressel öszve-kapcsolta,

Á' tulajdon értelemben vett * avatkozásnak foganatos mi-vólttára ok-vetetlenül meg-kivánatják, hogy az Avatkozott mind vérségére, mind osztályosságára nézve magát a' Fel-peressel öszve-kapcsolja, és mind a' kettőt elegendő-képpen színt úgy bé-bizonyítsa, mint-ha maga volna a' Fel-peres 84. 2-ae. Ójja azonban magát a' Fel-peres-is, ne hogy az Avatkozottnak vele 4-ed ízig való atya-fiságát vakmerően tagadja; különben vér-tagadásban marasztaltatik *Kitth. Cap. 7. Quaest. 22.*

És mivel az avatkozás mind azoknak megengedtetik, kik vérségjeket, és osztályosságokat * * a' Fel-peressel öszve-kapcsolhatják: önként következik, hogy, ha a' többes számú Al-

peresek közül valaki a' peres jószágra nézve a' Fel-peressel magát öfzve-kapcsolhatja: még Al-peres léttére-is bé-avathatja magát a' többiek ellen indított keresetbe *D. 1. P. 23-*

Tartozván magát az Avatkozott mind vérségére, mind ofztálllyosságára nézve a' Fel-peressel öfzve-kapcsolni, a' Királyi Ügyész által kezdett, és valakinek magva'-szakadtán, vagy párt-ülésén épített perbe nem avathatják-magokat bé azok, kik a' magva'-szakadottnak, vagy párt-ütőnek jószágára nézve ofztálllyosságot követnek *D. 6. P. 23.*

Nem avathatja-magát bé a' leány-ág a' fiak által indított, és gyökösségen épített olyan perbe, mellyből az elő-adott irományak lézérént ki-bizonyodik, hogy a' kérdés alatt lévő jószág leányt nem illet; bár annak elotte olyan kötést tettek volna-is a' fiak a' leány-ággal, hogy egyesült erővel, és közös költség-gel akarják azon jószágat az idegenek' kezéből ki-keresni, más útja lévén a' leány-ágnak, hogy azon kötésnek tellyesítetését, és a' birtokból-való részésítetését a' fiakon kövesse *D. 9. P. 24.*

Nem avathatja-az ellent-mondás' okát kérdő (*ad dandum contradictionis rationem*) perbe magát bé az, a' ki magát az Al-peressel öfzve-kapcsolja: ha az Al-peres nem azzal az

Igazsággal, mellyet az avatkozott fél állít, hanem vagy zálog-keppen, vagy valamely más Nemzetségnek igazságával birja azon jószágat
D. 5. P. 23.

* A' mik itt elő-hozattattak, azok csak a' tulajdon értelemben vett avatkozást illetik, az az, midőn a' per alatt lévő jószághoz a' Fel-peresen kívül több osztályos atya-fiak-is tartanak számat. Van ezen kívül más avatkozás-is az adósságot követő perekben: mellyről a' 3-dik Kötetnek 617-dik §-ában szóllottam. Úgy: nem lehet tulajdon értelemben vett avatkozásnak mondani azt, midőn a' Királyi, vagy Várasi, vagy Uradalmi Ügyész, vagy a' Király' lappangó igazának fel-kérője magát a' perbe bé-avatja § 24, nem lévén itt helye annak, hogy magát a' Fel-peressel öszve-kapcsolja,

** Adhatja-elő magát olyan eset, mellyben az Avatkozott mind vérségére, mind pedig osztályosságára nézve öszve-kapcsolja ugyan magát a' Fel-peressel; még sem engedtetik meg nekie az avatkozás. Illyen volna az, midőn az ősi anyai jószág eránt vagy gyökös örökösödést keres, vagy az örök valás' el rontására ügyel a' Fel-peres Nemes léttére; az Avatkozott fél pedig nemtelen, nem avathatván-magát bé a' perbe az, a' ki Fel-peres nem lehet.

§ 27. mind az Al-peres

Al-peresnek (a' büntető perekben, és a' Szent Szék előtt vádoltnak *Reus Conventus*) mondattatik az, ki ellen a' Fel-peres pert támaszt, és ötet Törvény eleibe idézteti. Midőn többen vagynak az Al-peresek, kik közül a' vád-le-

vél egyikét jobban érdeklí, mint sem a' másikat, az által különböztetnek-meg, hogy 1-ső 2-dik 3-dik 's'a't' rend-beli (1-mi 2-di 3-tii etc. ord.) Al pereseknek neveztetnek. Egyéb-aránt: a' 21-dik §. ide-is értetődik.

§ 28. (Törvényt állhatván)

Valamint fel-perességre nincs mindeniknek személlyes tehetősége, úgy Al-peres sem lehet minden személy. Illyenek szinte a' törvénytelen korú gyermekek 126. 1-ae, 23. 2-ae, az első-
lősök 55. 1-ae, a' hajadon leányak 112. 1-ae, az atyai hatalomtól függő fiak *az atyai jószágra nézve* 51. 1-ae. Sőt: a' ki a' törvénytelen korú gyermeket, vagy a' meg-hólttat Törvény eleibe idézteti, annak dijjában marasztaltatik 23. 2-ae.

§ 29. kötelességében el-járt,

Törvény eleibe lévén idéztetve az Al-peres, valamint idéztetett, a' szerént meg-jelenni tartozik, és a' mint lehet, magát védelmezheti akár a' Biróság, idéztetés, vád-level, ügyelet, kereset 's' a't' ellen tett külömb-féle kifogásokkal, akár a' kérdésben forgó derék dolgban, vagy állítván, vagy tagadván, vagy különböztetvén (*qualificando*) valamit; de a' mennyire kifogásokat tesz, és vagy állít, vagy különböztet valamit: azt bé-kell neki bizonyítani. Nem tartozik azcmban *akár mi-féle*

szin alatt egyébire felelni azon fellyül, a' mi a' vád-levélben foglaltatik *D. 10. P. 56.*

§ 30. és annak Szavatossa,

A' ki az Al-perest a' kérdés alatt forgó jószágnak birtokában védelmezni, vagy (nem védelmezhetvén) leg-alább kárát meg-téríteni tartozik, azt nevezzük Szavatosnak (Evictor); mivel a' perben az Al-peresért szava van: és azért mellyékes Al-peres ő-is, minek-utánna a' védelmezendő Al-peres által különös vád-levél mellett a' szavatosság' terhére idéztetik. Úgy a' Szavatosnak-is lehet ismét más Elő-szavatossa (*Super-evictor*), a' mint t. i. a' jószág kézről kézre szállván, a' későbbi Birtokos mindenkor arra támaszkodhatik, kitől a' jószágot által-vette, és ez ismét az előtte-valóra 's a' t' lépcsön-ként mind addig, míg az első ki-nyomoztatik, p. o. Péter el-adván a' jószágot Pálnak, és Pál Jánosnak, János pedig valaki által perrel meg-támadtatván, Pálban Szavatossa, Pálnak pedig Péterben Elő-szavatossa van. És mivel csak az Al-peres támagathatja magát Szavatossal: természetesen következik, hogy, ha a' Fel-peres *maga' nevében* kezdvén perét, azt meg-nyeri; az ügye-veztetett Al-peres pedig a' pert meg-újítja: ezen újított perben az újított fél (az anya perben *fundamentalis* Fel-peres lévén) Szavatosságához nem ragaszkodhatik *D. 4. P. 19.*

§ 31. Szavatos-levélnél fogva,

Mennél többek a' perlekedő felek, annál több kérdések adják magokat elő, mellyek a' pert tovább húzzák-vonják: azért-is igen készszenek az Al-peresek a' szavatossághoz ragaszkodni, akár légyen helye, akár sem: csak hogy annak szine alatt tovább késleltethessék a' perki-menetelét. Ennek meg-gátlására, noha ugyan egyéb-aránt rend-szerént az Al-peres és Szavatos közt forog-az a' kérdés fenn, van e' helye a' szavatosságnak, vagy sincs, nem elég az Al-peres részéről magát azzal támogatni, hogy Szavatossa van; hanem, minek-előtte annak idéztetésére Itélet mellett határ napot szabjon a' Biró, kényszeríthetik a' Fel-peres által, hogy az állított szavatosságot bizonyítsa-bé *D. 9. P. 26*, és nem csak elő-mutassa a' szavatos-levelet (*Evictionales*); hanem azt birtokára-is alkalmaztassa (*applicet*) *D. 11. P. 26*. Sőt: noha a' perbe idéztetett Szavatos a' szavatosság' terhét önként fel-vállalja; de ha a' Fel-peres azt fejegetven az Al-peres sem a' törvényből, sem kötésből bé-nem bizonyíthatja: leg-ottan Birói Itélet által el-mellőztetik *D. 13. P. 26*. De nem mellőztethetik-el a' perbe idéztetett Szavatos az önként fel-vállalt szavatosságtól akkor, midőn közte és az Al-peres közt már az előtt olyan kötés tétetett, mellynek erejével mind a' kettejeknek birtoka egy kút-főből eredvén,

úgy öfzve-kapcsoltatik, hogy el-esvén az Al-peres a' kérdés alá vett birtokától, leg-ottan a' Szavatosnak birtoka-is (bátor nem volna-még azon per alá húzva) idővel hasonló sorsra jutna *D. 3. P. 25.*

§ 32. annak idejében

Valamint az avatkozásnak, úgy a' Szavatos' idéztetésének idejét-is meg-határozta a' Törvény. A' Szavatost-is tehát ok-vetetlenül a' pert határozó Itélet előtt kell perbe idéztetni 75. 1-ac, és ha addig fel-nem ébred az Al-peres: ügyét vesztvén csak per-újjítással orvosolhatja-meg előbbeni gondatlanságát, és az újjított perbe nem csak a' Szavatossait, hanem az előbbeni Fel-perest-is kell neki idéztetni, meg-kivánván az újjított pernek tulajdonsága, hogy mind azok álljanak benne, kik az anya-perben állottak *D. 16. P. 27. De:* ha a' Szavatos az anya-perben a' szavatosság' terhétől fel-oldoztatik, és az Al-peres maga magát védelmezvén ő-is fel-oldoztatik: meg-ujjítván ellene a' pert a' Fel-peres, többé az előbbeni Szavatossát az újjított perbe nem idéztetheti *D. 8. P. 26.* Valamint: ügyét vesztvén az Al-peres, addig nem újjíthatja meg-perét az anya-perben fel-oldoztatott Szavatos ellen, míg a' nyerttes Fel-peres a' törvényes foglalást meg-nem teszi, csak birtokon kívül engedtetvén-meg a' per-újjítás *D. 10. P. 18.*

§ 33. perbe idéztetvén,

De egyéb aránt-is: a' Szavatos, nem idéztetvén a' perbe, magát, úgy mint Szavatos, bé-nem avathatja *D. 2. P. 23.* Sőt: noha megtörténhetik, hogy a' Fel-peres által idéztetett Al-peresek közül egyik a' másiknak Szavatos-sággal tartozik; még-is külön vád-levél mellett tartozik ötet (noha már úgy-is állana a' perben) a' védelmezendő Al-peres a' maga' részére is idéztetni; hanem ha a' Szavatos-ságba idéztetés nélkül-is bé-ereszkednék *D. 2. P. 25.*

§ 34. a' törvényes háborgatók ellen

Szavatos-ságnak csak a' törvényes háborgatók ellen van helye: az az, kik a' Birtokost Törvény' útján perrel meg-támadják; nem pedig azok ellen, kik ötet hatalmasúl ki-vetik birtokából *75. 1-ae.* Valamint: az el-adónak sem engedtetik-meg, hogy a' vévőtől oly szin alatt visszavehesse a' jószágat, mint ha a' Szavatos-ságra tehetetlen volna *77. 1-ae.*

§ 35. akár a' természetes,

Némely esetekkel oly természetesen jár a' Szavatos-ság, hogy, ha nem kötelezték-is arra nyilván-le egy-mást a' felek; még-is a' dolgnak természetes mi-vólta szerént önként értődik. Illyenek általlyában minden kettős oldalú (*bilaterales*), vagy-is visszont kötelező

(one-

(*onerosi*) kötések * p. o. adás-vevés, zálog, örök-vallás 's a' t' ügy, hogy, meg-támadtatván p. o. a' vévő fél valaki által a' meg-vett jószág eránt, leg-ottan Szavatossa van az eladó félben; szabad akarathoz áll mind-azonáltal a' kötő feleknek a' szavatosságtól, mely egyéb-aránt a' kötésnek természetével járna, önként el-állani: mely esetben, az önként-való szabad akarathoz sérelem nem férvén (*volenti non fit injuria*), a' kötés törvényt szab.

Ide tartozandók jelesül 1-ször az atya-fiak között tett osztály ügy, hogy, háborgattatván egyik osztályos atya-fi valaki által a' nekie osztályba jutott jószág' birtokában, a' többiek szavatossággal tartoznak a' nélkül, hogy különös osztály-igazító perre kellene fakadni *D. 1. P. 24.*

2-szor A', törvényes foglalás (*Executio judiaria*) ügy, hogy, ha az, kinek számára a' Biró valamely jószágot adósság', vagy pénz-beli büntetés' fejében, kész pénz helyet bizonyos sommában kényszerített zálogul (*titulo pignoris judiarii*) törvényesen el-foglalt, más valaki által azon jószág eránt háborgattatik: annak előbbeni Birtokossa szavatossággal tartozik *D. 4. P. 25.*

3-szor A' csere ügy, hogy, ha valamelyik fél a' fel-cserélt (*in cambium receptum*) jószág eránt háborgattatik: a' másik félre a' sza-

vatosság' terhe önként (ha nem volna-is eránta emlékezet a' csere-levélben) háromlik, így magyarázván a' Felsőges Hét Birás Tábla Verbóczy' első részének 74-dik cikkelyét: mely t. i. nem azt jelenti, mint ha a' szavatosságról a' csere-levélben emlékezet nem tétettetvén, annak helye nem volna; hanem inkább oda czéllyoz, hogy, ha a' szavatosságra bizonyos feltételek alatt kötelezték-le magokat a' cserelő felek: azon fel-tételek nekik törvényt szabnak *D. 5. P. 25.*

* De: nincs a' szavatosságnak helye az egyes oldalú, vagy merő ingyen-való kötésekben p. o. a' merő (*pura*) adományban, végső intézetben 's a' t' *D. 7. P. 26;* hanem ha az ajándékozó, vagy intéző azt magára, és örökösire nyilván fel-vállalta. Sőt: a' kettős oldalú kötésekben sincs a' szavatosságnak helye azon esetben, midőn a' jófzaggal együtt minden oda tartozandó ok-levelek a' Birtokosnak által-adattatnak; hanem ha jelesül nyilván-való emlékezet tétetnének eránta.

§ 36. akár törvényes,

A' szavatosság' terhe élő törvényünknek nyilván-való intézete szerént háromlik azokra-is, kik másnak leveleit törvénytelenül le-tartóztatják, vagy azokat Birói Itélet után hit alatt fel-fedezni akaratoskodnak, a' mint ez a' 3-dik Kötetnek 780-dik és következő §-aiban bővebben ki-van merítve.

§ 37. akár kötés mellett fel-vállaltt

A' mely esetekben sem a' természetes, sem törvényes szavatosságnak nem volna egyéb-
aránt helye, azokban-is önként fel-vállalhat-
ják azt a' felek különös kötés mellett, mely
nekiek törvényt szab. De a' személyes tété-
ményben nincs helye a' szavatosságnak, egye-
dül maga az azt el-követő tartozván éránta
felelni *D. 12. P. 26.*

Szemmel kell azomban-tartani a' kötés mel-
let fel-vállaltt szavatosságban azon fel-tétele-
ket-is (*conditiones*), mellyekhez az ne-talán
kötve-vólna. Úgy: ha valaki valamely hely-
séget a' törvényesen hozzá tartozandókkal együtt
valakinek el-cserélné, vagy örökre, vagy zá-
logúl fel-vallaná, és a' szavatosságot-is a' sze-
rént fel-vállalná, idővel pedig a' Birtokos az
azon helységhez tartozandókból valamely da-
rabkát törvény által el-vesztene: ez éránt nem
tartozik amaz szavatossággal; mivel azon Tör-
vény' útján el-vesztett darabka nem vólt a' hely-
séghez törvényesen tartozandó 76. 1-ae. Egy szó-
val: a' kötésnek betű szerént-való értelmét,
és annak fel-tételeit kell sinór-mértékül venni;
mert: ki magát hogyan kötelezi, csak a' sze-
rént tartozik felelni 38. 1492.

Mind-azon-által: midőn a' Felség az ado-
mányt a' hagyományasokra, és engedményes

sekre-is ki-terjeszti: ámbátor azon czikkelyben, mellyben a' Szavatosságot magára fel-vállalja, a' hagyományosokról, és engedményesekről említést nem tesz; még-is tartozik Szavatossággal, úgy mint a' jószággal járó teherrel ezek eránt-is; hanem ha a' Szavatosságot jelesül csak egy bizonyos személyre nézve határozta-vólna meg nyilván-való Szavakkal *D. 14. P. 27.*

§ 38. Szavatosság' terhében

Főbb kötelessége a' Szavatosnak abban áll, hogy a' háborgattatott Al-perest a' jószág' birtokában maga' költséggel hathatósan védelmezze, és az Al-peres ellen kezdett pert a' velejére (nem pedig a' késleltető ki-fogásokra) nézve ollyba vegye, mint ha egyenesen őtet magát érdeklene 74, 75; 26. 1-ae. De meg-menekszik ezen teheről akkor, midőn a' Zálogos fél a' Tulajdonos által az egész sommával meg-kináltatván, azt fel-nem veszi, és ezen akaratossága által az ellene indítandó perre alkalmaztosságot nyújt. Hasonló-képpen nincs helye a' Szavatosságnak akkor, midőn vagy az Atya-fiak, vagy Szomszédok elsőségjek mellet magokhoz akarják váltani az idegen kézre adott jószágot, és a' Birtokost pénzével meg-kinálják 66. 1-ae.

§ 39. marasztaltatott-vólna,

Ha pedig a' Szavatos annyira nem erőlködhetik, hogy az Al-perest a' peres jószágnak

birtokában meg-tarthassa : el-itéltetvén az az Al-perestől, tartozik helyette mást mind minéműségére, mind mennyiségére, mind hazna vételére szint' annyi érőt adni a' Szavatos 74. 1-ae, és egyszer's-mind az Al-peres által tett költségeket-is meg-téríteni *D. 6. P. 25.*

De: midőn egyik Atya-fi az ősi jószágat valakinek el-idegenítette, kitől azt a' másik osztályos Atya-fi perrel visszava-veszi: szavatosságra idéztetvén az el-idegenítő, egyedül csak a' józágon fekvő pénzt tartozik az idegen Birtokosnak meg-téríteni, nem-is köteles azon jószág helyett nekie mást adni *D. 15. P. 27.*

És egyéb aránt-is: midőn a' Szavatos más hasonló jószágat az ügye-vesztett Birtokosnak vagy nem adhat, vagy adni nem köteles: csak azt a' sommát tartozik visszafizetni, mellyet az Al-peres Birtokos nekie vólta-képpen le-olvasott p. o. ha Péter 1000 forinton valamely jószágat szerevén, azt ismét Pálnak 500 forintba úgy fel-vallja, hogy az eredeti 1000 forint sommában birhassa, és a' szavátosságot-is magára vállalja: ezen esetben meg-támadtatván Pál más valaki által, és el-esvén a' józágtól, Péteren egyedül csak a' nekie le-olvasott 500 forintnak visszafizettetését követheti *D. 7. P. 26.*

De: mind ezeket oly józan értelemben kell venni, hogy a' Szavatostnak örökösét csak annyiban érdekelheti a' szavatosság' terhe, mennyiben örökösödött. Ha tehát Ósei után semmiben nem örökösödött: az azokat érdeklő szavatosság' terhe reá nem háromolhatik *D. 10. P. 26.*

§ 40. nem csak önnön személyekben,

Akár a' Fel-peres, vagy Avatkozott, akár az Al-peres, vagy Szavatos fél állhatnak, és dolgozhatnak a' perben személyesen-is, ha a' törvényhez értenek, és a' törvénykezéshez megkivántató nyelvben 4. 1805 járttasak: de ez nem mindenkor tanácsos ki-váltit azért, mivel a' perbe ne talán vigyázatlanúl bé-iktatott helytelen, és ügyökre nézve ártalmas szó-váltásokat (*allegata*) meg-nem másolhatnák.

§ 41. hanem vagy meg-hatalmazott,

A' ki mit más által tészen, olyba vétetődik, mint ha önnön maga tette-vólna. Azért-is az, a' ki személyesen ügyében nem dolgozhatik, vagy nem akar: Kép-viselőt rendel maga helyett, és azt tellyes hatalommal fel-ruhazza, hogy nevében tegye mind azt, a' mit maga teendene: azért-is neveztetik meg-hatalmazott Kép-viselőnek (*Plenipotentiarius*). De nem vallhatnak Kép-viselőt a' törvénytelen korú árvák 126. 1-ae, az Atyai hatalom alatt lévő gyerme-

kek az atyai jószágra nézve 51. 1-ae, a' becs-
telenek úgy mint Fel-peresek 30. 2-ae, és az
esztelenek 55. 1-ae, egy szóval: mind azok,
kik magok' személyekben sem tehetnék azt, a'
mit a' Kép-viselőre biznának.

Meg-hatalmazott Kép-viselőt, *nevén nevez-
vén*, vallhat minden ügyes ember szóval azon
Bíró előtt, a' hol a' pere folyik, avagy pedig
a' Köz-hitelességű Helyeken (t. i. Káptalanok,
és hiteles Gyülekezetek előtt, vagy onnét ki-
küldött, és Jelentéseket meg-tévő két Személy
előtt) 41. 1723, nem különben a' Magyar Fő
Udvari Tanácsnál, vagy az Ország' Fő Birái,
vagy azoknak Itélő Mestereik előtt 24. 1729,
a' Vár'megyének akár Köz-, akár Kis-Gyűlésén,
vagy Törvény-Széken 35. 1723, (a' Polgárok
a' Várasai Tanács előtt 13. 3-ae), a' Fő-vagy
Al-Ispány előtt 28. 1765, sőt Szolga Bíró és
Esküdt előtt-is 16. 1792: Kik jelentést tévén
eránta a' Gyűlésen, vagy Törvény-Széken, on-
nét a' hiteles Tanú-levél eránta ki-adattatik.
A' Káptalanok pedig, és Hiteles Gyülekezetek
önnön magokért, magok' pecsétjek alatt-is ad-
hatnak meg-hatalmazó levelet; de azt magok'
pecsétjek alatt vizsgál-nem vehetik; hanem a'
vizsgál-hívást más hiteles Hellyen tenni tartoz-
nak 41. 1723.

A' külső Országokban tartózkodó Haza-fiak
önnön kezek' alá-írásával, és tulajdon pecsét-
jek

jek alatt-is vallhatnak meg-hatalmazott Képviselőt, ha a' Császári örök Tartományokban ugyan a' hely-beli Kormány-vagy Törvény-Szék előtt, Kül földön pedig a' Hadi Személy a' helybeli Hadi Tisztség előtt, a' Polgári Személy pedig az ott lévő Császári Királyi Követség előtt személynesen meg-jelenvén meg-hatalmazó levelekre a' hivatal-beli pecsétet ott-is reá üttetik, és ez által azt meg-hitelesítetik 24. 1729.

A' meg-hatalmazás tétettethetik vagy *határozatlanúl* (*generaliter*) minden magokat akár a' Törvény. előtt, akár azon kívül, akár hol elő-adandó állapotokra, vagy *meg-határozottan* (*specialiter*) egy bizonyos, és a' hatalmazó levélben meg-nevezett tárgyra nézve 24. 1729, vagy a' *viszsa-hivásig* (*usque revocationem*), vagy a' meg-hatalmazónak *viszsa-jöveteléig* 35. 1723.

§ 42. és vissza-nem hívott

Meg-bánván tettét a' meg-hatalmazó fél, vagy el-veztvén a' Kép-viselőjéhez-való bizodalját, azt akár szint' ott, a' hol meg-hatalmazta, akár más hiteles Hellyen ismét vissza-hivhatja, ugyan ide utasítván azon Káptalanok, és hiteles Gyülekezetek-is, kik önnön magokért magok' pecsétjek alatt Hatalom-levelet adnak 41. 1723, és azon Haza-fiak, kik

kül-földön tévén a' meg-hatalmazást, idő-közben az Országba vissza-térnek, tartozván a' vissza-hívást valamely hiteles Hellyen meg-tenni 24. 1729.

Az így tett vissza-hívás által sikeretlenné tétetik mind az, a' mit a' Kép-viselő a' vissza-hívás után, következés-képpen már hatalom nélkül tett 41. 1723: mellyre-való nézve a' vissza-hívásról leg-ottan nem csak a' vissza-hívott Kép-viselőt kell tudósítani, hanem egyszer's-mind a' másik felet-is, kivel azon Kép-viselőnek dolga lett volna, a' vissza-hívott Kép-viselővel alkuba leendő bé-ereszkedéstől törvényesen tiltani: mely törvényes tiltásnak idejétől veszi tsak erejét a' vissza-hívás 24. 1729; de a' Kép-viselő által teendő házassági-kötésre nézve azon szem-pillantattól meg-szűnik a' hatalom-levél' ereje, mellyben vissza-hivattatott; ha mindjárt nem adatott-is azonnal tudokra azoknak, kiknek közök volt hozzá *Can. fin. de Proc. in 6.*

De egyéb-aránt-is: minden vissza-hívás nélkül önként meg-szűnik a' hatalom-levélnek ereje, minek-utánna a' Kép-viselő azon dolgot, mellyre a' hatalom-levél jelesül meg-volt határozva, el-végezte; úgy a' vissza-térésig költt hatalom-levél erejét veszi a' meg-hatalmazó felnek vissza-jöttével 35. 1723; és általlyában minden meg-hatalmazás meg-szűnik

a' meg-hatalmazó félnek halálával, minek-után-
na ez a' Kép-viselőnek tudtára esik.

§ 43. Kép-viselő,

A' meg-hatalmazott Kép-viselő tellyes ha-
talommal bir, hogy a' derék személynek (*con-*
stituens) képeben akár Törvény előtt, akár azon
kívül mindent, a' mire a' hatalom-levél ki-ter-
jed, szint oly foganattal, mint maga a' derék
személy, tehessen, Ügyészeket vallhasson, vagy
azokat vizsgálva-hívhassa, akár mely Biró előtt
pereket folytathasson, béke-kötésre léphessen,
sőt (*úgy tétetvén a' meg-hatalmazás*) még
zálogos-a' vagy örökös vallást-is tehessen a'
nélkül, hogy a' derék-személy azt meg-má-
solhatná 24. 1729. Ez az oka az 1° Könyv-
nek 237-dik, és 238-dik §-ában elő-adott ese-
teknek; ez az oka: hogy midőn valaki nem
ügy, mint Ügyész, hanem mint meg-hatalma-
zott Kép-viselő dolgozik valamely perben: an-
nak ne-talán vigyázatlanúl a' perbe bé-iktatott,
és az ügyre nézve ártalmas elő-adását a' derék
személy meg-nem másolhatja: mellyre-való
nézve tanácsosabb, ha a' Kép-viselő nem ma-
ga dolgozik a' perben, hanem Ügyészt állít mel-
léje.

Mind-azon-által: a' hatalom-levélnek fog-
lalatja határozza-meg a' Kép-viselőnek hatal-
mát: ha határozatlanúl minden állapotokra-e,

vagy egyedül csak a' törvénykezésre, vagy pedig a' gazdaság-beli állapotokra nézve, vagy jelesül csak egy bizonyos ki-jelelt dologra p. o. zálogos-vagy örökös vallás-tételre, és millyen fel-tételek alatt adott neki hatalmat a' derék Személy: mert a' ne-talán meg-határozott hatalmon fellyül a' Kép-viselő sem tehet semmit.

§ 44. vagy értelmes

Meg-kell különböztetni a' meg-hatalmazott Kép-viselőt az Ügyészttől (*Procurator*). Mert: noha sokkal meszsebb ki-terjed amannak hatalma; még-is (általlyában vévén) nagyobb tudományának kell lenni emennek, meg-kiván-tatván ok-vetetlenül az Ügyészti Hivatalhoz az a' tulajdonság (mely a' Kép-viselőnél el-is maradhat), hogy, feddhetetlen maga' viseletén kívül, nem csak minden Oskoláit el-végezze; hanem leg-alább két esztendei gyakorlatosság (*praxis*) után a' Királyi vagy Vidéki * Tablánál a' törvényben-való járatossága felől magát szoros vizgálat alá vesse; és csak úgy vétette-tik-bé az Ügyészti Hivatalba, ha mind élő nyelvvel, mind írásban elegendő próbáját adja a' törvény-tudományban tett elő-menetelének, lévén egyfzer's-mind a' hitet-is arra, hogy minden Ügyesseinek, kiknek ügyeiket magára vállalandja, minden emberi tekintet nélkül híven, igazán, és minden tehetsége szerént foglolgálni, nem-is fogja ügyöket fontos ok nélkül

kül el-hagyni, sem a' béke-kötést meg-nem gá-
tolni, avagy az ellenkező féllal czimborálni
B. Instructio pro Advocatis § 1—8.

* A' Királyi Tábla által meg-visgáltt, és a' Ki-
rályi Személy-viselő által fel-esküdtetett Ügyész az
egész Országban minden Törvény-Székeknél, de a' Vi-
déki Tábla által meg-visgáltt, és az-után valamely hi-
teles Hely előtt fel-esküdtött Ügyész csak ott, és azon
Vidékben lévő Törvény-Székeknél folytathatja Hiva-
talját, a' Szent Székeknél még az-is meg-kivántat-
ván, hogy a' ki ott ügyészkedik, a' patvar hitet-is
(*Juramentum calumniae*) le-tegye előttök.

§ 45. Ügyész által-is

Már ezekből-is ki-tetszik a' meg-hatalma-
zott Kép-viselő és Ügyész közt-való különb-
ség, oly köz-hivatalú Személy lévén az Ügyész,
mely másaknak ügyeket Törvény előtt védel-
mezi. Egyéb-aránt: Ügyészt-is szint azokon a'
Helyeken kell vallani, valamint a' meg-hatal-
mazott Kép-viselőt, akár *határozatlanúl* (*gé-
neraliter*) minden elő-keleendő ügyekre, akár
meg-határozottan (*particulariter*) egy bizonyos
perre. Lehet azonban az Ügyész-vallás akár
általlyában (*in genere*) senkít meg-nem nevez-
vén, akár *jelesül* (*in specie*) egy bizonyos Sze-
mélyt nevéen nevezvén, és egyéb törvényes
Ügyészeket csak általlyában említvén, avagy
hogy maga helyett másakat-is rendelhessen,
meg-engedvén; nem-is szokás az Ügyész-val-

lást a' vizfza-hivásig-való ki-kötéssel (*clausula usque revocationem*) tenni; noha a' vizfza-jövetelig-való ki-kötésnek itt-is van helyye. És így: a' határozatlan Ügyész-vallás (mely minden elő-kelendő ügyekre ki-terjed) csak egy esztendeig, * de az egy bizonyos perre meg-határozottan, úgy nem külömben a' Biró előtt szóval tett, és a' *cum nostris* nevezete alatt isméretes Ügyész-vallás azon pernek ki-meneteleig, * * a' vizfza-térésig tett Ügyész-vallás pedig az ügyes félnek haza-jöveteléig tartja-meg az erejét 35, 36. 1723; valamint a' becstelenségben, hamis esküvésben, és szava' meg-állításában (*silentium*) marasztaltatott Ügyész-is el-esik Hivataljától.

Ügyész-vallást-is tehetnek önnön magokért, magok' peesétjek alatt némely jelesebb tekintetű Személyek, úgy-mint az Érsekek, Megyés Püspökök, Auránai Fő Pap, a' Káptalanok, és Hiteles Gyülekezetek, és az Ország³ Zászlós Urai 13. 2-ae, 41. 1723.

* El-veftvén a' határozatlan Ügyész-vallás egy esztendő múltván az erejét, ha a' mellett az Ügyész tovább-is folytatja a' pert, nyelv-váltságban marasztaltatik. Ki-vétettetnek azonban az Uradalom-beli Ügyészek (*Fiscales Procuratores Dominiorum*): Kikre nézve fenn-marad a' határozatlan Ügyész-vallás' ereje mind addig, míg azon Uradalomnál meg-maradnak az Ügyészi Hivatalban D. 3. P. 37.

* * A' meg-határozott Ügyész-vallás mellett pedig nem csak az első Biró előtt, hanem a' fellyebbvitel' útján a' Felsőbb Birák előtt-is folytathatja azon pert az Ügyész; de ha a' felek között béke-kötés által el-~~végzett~~ pert tovább folytatja a' Felsőbb Birák előtt: a' nyelv-váltságot el nem kerüli *D. 2. P. 37.*

§ 46. folytathatván ügyöket a' felek:

Ismét más különbség adja-elő magát a' meg-hatalmazott Kép-viselő és Ügyész között. Amaz (*ügy tétetttven a' meg-hatalmazás*) nem csak a' perekben, hanem peren kívül-való állapotokban-is foganatosan tehet mindent: emez egyedül csak a' reá bizott peres állapotokban dolgozhatik a' derék személy' nevében; sőt ne talán valamely hibát követvén vigyázatlanul a' szó-váltásokban, helytelen tettet meg-is másolhatja a' derék személy, vagy annak meg-hatalmazott Kép-viselője; és béke-kötés, vagy zálogos-a' vagy örök vallás által-is csak mintegy 200 forintig kötelezheti-le az Ügyész a' derék személyt 81. 2-ae.

§ 47. ki-lévén az Ügyésznek szabva mind kötelessége,

Kötelessége minden Ügyésznek abban áll, hogy a' mely Törvény-Széknél ügyészkedni akar, az előtt magát személylesen bé-jelentsé; és nevét az Ügyészek' lajstromába bé-irattassa; lakását bé-mondja; az általa fel-vállaltt ügyben

esküvése szerént szegényért szint' úgy, mint gazdagért hiven és serényen dolgozzék; az egyszerű fel-vállalt perről a' Biró' engedelmével le-ne mondjon; a' nyereségből neki járandó rész eránt (*de quotta litis*), vagy valamely nevezetes jutalom eránt (*de palmario*) alkuba ne ereszkedjék; annál inkább az ellenkező féllel ne czimboráljon; ne-is vállaljon több pert-fel, mint a' mennyit meg-birhat 69. 1486; a' reá bizott ügynek minden környül-állásairól az ügyessét eleve ki-kérdezze; és minden ok-leveleket elő-kérje; és azokat ki-nyomozni maga-is segítségül légyen; azokat jól meg-vizsgálja; és által-látván azokból az ügynek igazságtalanságát, igyekezzék az ügyessét arra birni, hogy a' perbe ne kezdjen, szembe-való igazságtalan ügyet pedig fel-éppen ne vállaljon; béke-kötést meg-ne gátolja; sőt azt ez-közleni iparkodjék; a' szegényebb sorsú ügyeket, főképp' az adózó népet, inkább a' Köz-Ügyészhez utasítsa; a' terhes költségeket nekik eleibek terjeljsze; és előbb barátságos alkura igyekezzék birni a' feleket; Fel-peresért dolgozván jól meg-fontolja, millyen vád-levelel, ügyelettel, mellyik Biró' előtt kezdjen hozzá; ne-is szégyenljen a' kétséges állapotban másaktól tanácsat kérni; a' vád-levelet a' Birónak bé-adja; a' határ-napon (meg-szerzvéen akkorra az idéztetésről szóló levelet) a' pert fel-vegye; az Al-peres' ügyét vállalván pedig

pedig fél, jól ki-kémlelje mind azon akár kifogásokat, akár velős próbákat, mellyekkel őtet védelmezhesse; a' határ napon megjeleni el-ne mulassa; az Ügyész-vallásra pedig főbb gondja légyen; * elő-adásait mennél rövidebben, értelmesebben, és velősebben tegye, és egyenesen csak a' dologhoz szólljon, ne is terhelje a' pert haszontalan szó-szaporítással, és egy dolognak több ízben-való elő-hozttával; ójja pedig magát a' gúnyoló és sérelmes kifejezésektől; más' Ügyésznek nevét a' magáé helyett a' perbe bé-ne írja; az Ügyész-szobába (*Locus Procuratoriae*) szorgalmasan eljárjon; a' pereibe bé-tekintsen, és ott helyben dolgozzék; valamely hofszabb, vagy velősebb elő-adást akarván tenni, az eredeti pert a' Biró' engedelmével haza-viheti ugyan; de a' ki-szabott időre ismét visszavigye; vagy, ha addig el-nem készülhetett-vólna, idő-hallasztást kérjen a' Birótól; ki-fogást (az Al-peresért) csak hármat, és a' ki-fogásokban szinte háromnál, a' dolog velejében pedig négynél több szó-váltást ne tégyen; es ha valamellyik fél a' másiknak elő-adására többet nem felelvén a' pert ítélet alá bocsátja (*submittit*), többé azon kérdésben dolgozni nem lehet 38. 1723, 43. 1729, 16. 1792, *B. Instructio pro Advoc.* § 9—20.

* Ha ügyész-vallás nélkül akár a' Fel-peresért a' Fel-vételt meg-teszi, akár az Al-peresért megjelenik az Ügyész; nem csak maga nyelv-váltságban marasztal-

taltatik ; hanem az általa sikeretlenül tett Fel-vétel, vagy meg-jelenés-is füstbe menvén, az első esetben ugyan a' Fel-peres a' Királyi Birságban (*Judicium Regale*), a' másodikban pedig az Al-peres a' meg-ál-talkodottságban marasztaltatván leg-ottan ügyét veszti
D. 6. P. 52.

§ 48. mind a' ne-talán meg-érdemlett
fenyítéke.

Valamint a' hiv és hasznos szolgálatjáért já-randó jutalmát meg-érdemli az Ügyész, és (nem tévén eleget maga az ügyes fél) a' Biró az Ügyésznek tapasztalásához, tudománnyához, és munkájához képeste azt igaz lelk' ismeret sze-rént meg-is határozza 38. 1723, úgy, a' ki emberi gyarlóságtól viseltetvén, kötelességét meg-szegi: vétkes téteményéhez képeste hol gyen-gébben, hol súlyosabban meg-is fenyítetik.
Mert:

1-ör A' ki titzi Hivataljában tunya, vagy erkölcsében feslett, vagy a' törvényben felette tudatlan: az a' Biró által először ugyan négy szem közt, másadszor pedig a' Törvény' szí-ne előtt más Ügyészeknek jelen-létekben meg-pirongattatik; a' ki pedig haszontalan, hofzfas, egy bakot nyúzó, a' dologhoz nem tartozandó, és egyedül a' pert késleltető elő-adásokat tesz: először ugyan az elő-adásai ki-töröltetnek, má-sadszor pedig azon fellyül még a' Törvény előtt-is meg-pirongattatik.

2-or A' ki az ellenkező felet, vagy a' Birót kisebbítő és sértegető szavakkal, vagy a' Birói Itéletet illetlen ki-fejezésekkel érdekli, és az illendőségnek határit által-hágja: azoknak ki töröltetésén fellyül, a' mint a' dolog hozza magával, vagy nyelv-váltságban, vagy Szék-törésben (mellyről lásd a' 3-dik Kötetnek 711-dik §-át) marasztaltatik, és köteles ezen Birságot helyette maga az ügyes fél le-tenni, magára vetvén, hogy olyan Embert vallott Ügyészének 69. 1486. Szinte nyelv-váltságban marasztaltatik az-is, a' ki nem lévén Ügyésznek vallva, a' perbe nevét bé-irja.

3-or A' ki a' Birónál magát nem jelentvén, és magát az Ügyészek' lajstromába bé-nem iratván, valamely perbe nevét bé-irja; vagy a' ki más Ügyésznek nevét a' magáé helyett bé-irja; vagy a' ki-pirongattatás végett a' Törvény'szine eleibe hivattatván, meg-nem jelenik; vagy a' ki az első pontban elő-számlált esetekben a' Törvény'szine előtt lett meg-pirongattatása után harmadszor-is vétkesnek találtatik; vagy a' ki a' nyereségből neki járandó rész eránt az ügyesével alkuba ereszkedik: az az ott lévő Ügyészek' lajstromából ki-töröltetik, és az azon Törvény-Szék előtt folytatandó Ügyészségtől meg-folztatik.

4-szer A' ki a' per' folyttában valamely fortélyos csalárdságon utól érettetik, p. o. hamis

mis levelet költ, vagy azzal tudva él a' Törvény előtt, és az által valakit meg-károsítani igyekzik, vagy az ellenkező féllal czimborál: az ugyan azon perben a' Biró által a' kárnak meg-térítésén fellyül becsstelenségben, és örök szava' meg-állításában marasztaltatik, hasonló büntetés háromolván a' szegények' Ügyészszéresis (*Advocatus Pauperum*), ha vagy a' nyereségből neki járandó rész eránt alkuba erefszedik, vagy az ellenkező féllal czimborál, mind a' két esetre hite-szegett lévén *Dec. Cur. Pag. 37.* A' ki pedig a' peren kívül követne-el olyas valamit, a' mi becsstelenséget vonz maga után: az illető Hatalom által Eö Felségének feladattatván, és a' Királyi Ügyész által a' Királyi Tábla eleibe idéztetvén ugyan becsstelenségben, és örök szava' meg-állításában marasztaltatik. *B. Instr. §. 21—28.*

HARMADIK RÉSZ.

A' PER' KEZDETÉRŐL.

§ 49. A' helyyesen

A1-lapját a' pernek a' vád-level (*Actio*) veti meg. Különös gondjának kell tehát lenni a' Fel-peresnek, hogy abban valami hibát el-ne kövessen.

kövessen. Mert: noha a' törvény' ezikkellyé-
nek elő-hozásában, vagy az elztendő-számban
az író tollnak sebes járása által vigyázatlanúl
bé-csúfzott hibát a' Biró meg-igazíthatja, és a'
törvénynek feledékenységből lett ki-hagyatta-
tását ki-pótolhatja *D. 14. P. 15* a' nélkül,
hogy a' vád-levél le-szállítatnék *24. 1566*; de
ha p. o. a' vád-levélben a' Nemzetség' ágazatja
(*Genealogia*) hibásan adattatik-elő: az leg-ot-
tan le-szállítatik *D. 12. P. 8*. Ügy: le-szállíta-
tik az a' vád-levél-is, mellynek tárgyaúl Péter
által tett vallás-tételnek el-rontását veszi-fel a'
Fel-peres, az Al-peres pedig ellenben meg-mu-
tatja, hogy a' kérdésben forgó jószágot nem
Péternek, hanem Pálnak vallás-tétele mellett
birja *D. 11. P. 8*.

Hasonló-képpen le-szállítatik a' tetézett (*cu-
mulata*) vád-levél: mely két, vagy több egy-
mással meg-férhetetlen (*incompatibilis*) tárgya-
kat foglal magában. Azért: nem lehet ugyan
azon egy vád-levélben zálogot, és egyszer-s-
mind az örök vallás-tételnek el-rontását, és osz-
tályt-is követni *egy Al-peresen ugyan azon egy
jószágra nézve D. 9. P. 7*.

De helyyesnek találtatik olyan vád-levél,
mely két egy-mással nem ellenkező, sőt ma-
gok közt szorosán öfzve-kapcsolt tárgyakat
foglal magában p. o. mellyben fő-képpen (*prin-
cipaliter*) ugyan a' gyökösség' ki-keresésére (*ex
Jure*)

Jure), vagy az ellent-mondás' oka' adására, mellesleg (*accessorialiter*) pedig az akadályoknak el-mellőzésekre (*ad removenda obstacula*) ügyel a' Fel-peres *D. 5. P. 6.* Úgy: lehet egy vád-levéelben több külömb-féle Al-peres ellen-is külömb-féle darab jószágok eránt, rész szerént az örök-vallásnak el-rontására, rész szerént a' zálognak ki-váltására-is ügyelni: a' mennyire a' Fel-peres a' per' folytában mind egyik Al-peresre nézve különösen meg-határozza a' vád-levéelnek ötet érdeklő részét *D. 10. P. 7.*

Egyéb-aránt pedig vigyázon a' Fel-peres a' vád-levéelnek el-készítésében, hogy a' szokásban lévő ki-kötéseket p. o. *bé-tudván a' bé-tudandókat, le-hajtván a' le-hajtandókat (imputatis imputandis, defalcatis defalcandis), ki-hagyván a' ki-hagyandókat (exmissis de Jure exmittendis), fenn-tartván a' fenn-tartandókat (reservando reservanda)* 'sa't' be-iktatni el-ne felejtse, arra szolgálván az *első* az adósság-követő perekben, hogy a' patvarkodás' bérétől (*poena calumniae*) meg-menekedhessék az, a' ki egészen követne olyan adósságot, mellynek valamely része már le-hajlott; a' *másik* pedig a' hatalmasságot bofszerű perekben az olyan Embernek díjjától meg-ménti a' Fel-perest, kinek Nemes léttére 'Törvény' eleibe leendő állítatását (*Juri Statutionem*) tudatlanságból kívánta, vagy

vagy kit meg-holtt-, vagy törvénytelen korú
lettére Törvény' eleibe idéztetett.

§ 50. készültt

Ezt előre-bocsátván, minden vád-levélnek
tellyes mi-vólttára meg-kivántatik, hogy ma-
gában foglalja: *ki, mit, ki előtt, milyen igaz-
sággal, és kinn követ?* 30. 1723. Meg-kell te-
hát nevezni mind a' Fel-, mind az Al-perest, *
mind a' Birót; világasan meg-kell határozni a'
vád-levélnek tárgyát, és a' peres jószágát ne-
vén nevezve ki-jelelni (noha annak mennyisé-
gét, és fekvését tanácsosabb a' per' folytában
elő-adni); elő-kell hozni a' vád-levélnek okát
t. i. a' törvénynek intézetét (noha magát a' tör-
vénynek czikkellyét nevezetesen elő-adni nem
szükséges, tartozván azt a' Biró ki-pótolni);
a' történt dolognak idejét, módját, helyét,
és minden környül-állásait annak mi-vóltta fze-
rént elő-kell számlálni, és azon lenni, hogy
mennél világasabban, és meg-határozottabban
terjesztessék a' vád-levél Törvény' eleibe, nem
hozhatván a' Biró a' homállyos, es határozat-
lan dolog eránt helyes ítéletét 58. 1492.

* Nem elég a' vád-levélben (következés-képpen
az idéztetésben, és fel-vételben is *Levata*) a' fele-
ket csak néven nevezni; hanem egyszer's-mind hoz-
zá-is kell tenni, milyen tekintetben állanak a' per-
ben p. o. *egyszer's-mind úgy-is mint (qua etiam)*
természetes, és törvényes gyám-anya, vagy *úgy mint*

(*qua tamen*) engedményes (*Cessionarius*) 's a' t': mért más tekintetben áll valaki maga' személyére, másban pedig annak személyére nézve, kinek képét viseli § 21. 27.

§ 51. vád-levél

És így: a' vád-levél 3 részből áll. Az első a' történt dolog' mi-vólttát (*Expositio*), a' másik annak a' törvényhez-való egyengetését (*applicatio ad leges*), és a' törvénynek intézetét, a' harmadik pedig a' két első rész' folyadékját, az az a' kéretet (*postulatum*) foglalja magában.

§ 52. határozza-meg mind a' Feleket,

A' vád-levélnek mi-vóltta határozza-meg a' peres Feleket úgy, hogy annak foglalatián kívül sem a' Fel-peres nem követhet semmit, sem az Al-peres nem tartozik felelni semmire. A' ki tehát p. o. el-felejtett a' vád-levélben említést tenni a' kamatról, haszon-vételről, költségéről 's a' t', az többé a' per' folytában nem pótolhatja-ki ezen hibáját.

§ 53. mind a' Birót,

De még a' Birónak sincs hatalma, hogy azon fellyül, a' mit a' vád-levélben kívánt a' Fel-peres, valamit oda ítéljen nekie; külömben az Al-peres abban, a' mi eránt idéztetve nem vólt, helytelenül marasztaltatván, ellent-állással foganatosan védelmezheti magát 33. 1729.

§ 54. mind az ügyeletnek

Meg-kell a' vád-levéltől különböztetni az ügyeletet (*Institutum*), vagy-is azon törvényes okot, mellyen a' vád-levél építetik. Minden vád-levéltben elő-adattatik t. i. a' törvénynek azon intézete, mellyhez a' fenn-forgó eset egyengettetik, és mely által az ügynek mi-némüségé ki-jeleltetik, és útja meg-határozatik. Az ügyeknek különb-féle nemeik adnak tehát külön külön nevezetet az ügyeletnek-is p. o. zálogot zálog-követő, adósságot adósság-követő, gyökösséget gyökösség-követő ügyelettel 's a' t' keresünk: a' mennyire a' vád-levéltben elő-hozott törvénynek intézete ugyan zálogról, adósságról, gyökösségről szól. És ezen ügyeletnek mi-némüségé a' vád-levél' foglalatjában gyökereztetik úgy, hogy annak akár helyyes, akár helytelen mi-voltta magából a' vád-levéltből vitéttatik *D. 1. P. 15.*

§ 55. helyyes,

Nem elég a' vád-levéltben valakin valami jószágot, vagy valamely somma pénzt, vagy leveleket általlyában követni; hanem jelesül ki-kell tenni azon okot, mellyből a' követmény (*praetensio*) ered, p. o. mivel a' jószág zálog, mivel azon somma pénzt költsön adta, mivel azon levelekhez vérsége mellet köze van 's a' t', és egyszer's-mind elő-kell hozni a' törvénynek

azon intézetét, mely nevezetesen zálogról, adósságról, vagy levél-közlésről szól. Így meg-lévén határozva minden ügyre nézve annak út-ja, és módja, és más-más ügyelet lévén ki-szabva minden külön tárgyra nézve, azt mond-hatjuk helyyes ügyeletnek, mellyben a' követ-ménynek eredete ki-jeleltetik, és a' történt do-log az elő-hozott törvényhez egyengettetik a' nélkül, hogy két meg-férhetetlen (*incompati-bile*) ügyelet öfzve-elegyítetnék.

§ 56. vagy helytelen mi-vólttát,

De: midőn a' követmény csak általlyában adattatik-elő a' vád-levélben a' nélkül, hogy an-nak oka, és eredete említetnék, p. o. ha valaki egy bizonyos jószágot követne, meg-nem hatá-rozván: zálog mellett-e, vagy örökösödés, vagy olztály-igazítás, vagy új olztály mellett 's a' t': ebben, és e' fele esetekben az ügynek neve, és az ügyeletnek mi-némüisége ki-nem tetszván, az, úgy-mint határozatlan (*indeterminatum*), le-szállítatik, nem-is engedtetik-meg a' Fel-pe-resnek, hogy azt per' folyttában ki-jelelje.

Helytelen az ügyelet akkor-is, midőn a' vád-levélben elő-adott eset' mi-vóltta az elő-hozott tör-vénynek intézetével meg-nem egyez, p. o. ha valaki zálogot követvén, ügyeletét az örök-ösödésről szóló törvénynek intézetében gyöke-rezné.

Szinte:

Szinte: helytelen az olyan meg-férhetetlen ügyelet-is, mellyben valaki két egy-mással el-lenkező tárgyat öfzve-elegyítene p. o. ugyan azon egy Al-peresen mind a' levelek' ki-adását az 1659-diki 43-dik cikkelynél fogva, mind levél' mássát Verböczy' 1-ső részének 43-dik cikkelye mellett követné *D. 5. P. 17.*

Nem-is lehet az ügyelet' mi-néműségéről-va-ló kérdést csekélységnek mondani, annyira ra-galzkodván ahoz mind a' Felek, mind a' Bi-rák, hogy bár leg-igazságosabb keresete vólna-is egyéb-aránt a' Fel-peresnek; de ha az ügye-letet rofzszúl választja: nem boldogúlhat azon úton, hanem újra kell kezdeni az ügyeletnek helytelensége miatt le-szállítatott pert: p. o. Ie-het nekem valakin igazságas keresetem zálog eránt, de ha annak ki-váltását némely (ámbá-tor sikertlen) fel-tételek akadályozzák: nem választhatok zálog-váltó (*Reluitorium*) ügye-let, hanem a' fel-tételeknek el-rontásokra kell ügyelnem.

§ 57. nem lévén a' meg-birálás

A' miket itt a' vád-levélnek, és ügyeletnek mi néműségéről elő-hoztam, mind azok a' rend-szerént-való perre nézve értetődnek. Mert van rend-kivül-való per-is: mellyben a' Felek a' ren-des per-folyamatnak tekervénnyeitől el-állván, és annak mennél elébb leendő ki-menetelét kö-

zelíteni akarván, köz akarattal önként meg-
egyeznek abban, hogy a' per rend kívül-való
rövidebb úton, minden tekervények el-mellöz-
tetvén, el-intéztessék, meg-birálván (*compromittendo*), és nevén meg-nevezvén e' végre né-
mely tudós, és igazság-szerető ollyatén Szemé-
lyeket (többnyire páratlan számmal), kikben
mind a' ketten helyheztetik bizodalnok, és
(pedig ok-vetetlenül) írásba teendő meg-biráló
levél mellett meg-határozván mind azon fel-téte-
leket, mellyek szerént a' választott Birák (*Ar-
bitri*) által el-intézendő ügyöket vagy meg-or-
vosolhassák, vagy azok által hozandó Itéletet
meg-állani köteleztessenek. Csak ugyan itt-is
bizonyos marad minden esetre az, hogy a' kö-
tés a' kötő feleknek törvényt szab, és a' mint
a' Felek a' fel-tételeket önként meg-határozzák,
a' szerént fog-nekiek ki-szolgáltatni az igazság
30. 1729.

A' meg-birálásnak fel-tételei közé számlálta-
tik p. o. az: ki légyen a' választott Biráknak
Elöl-ülőjök? ki fog helyébe állítatni annak, ki
vagy halála, vagy betegsége, vagy egyéb kör-
nyül-állásai miatt fel-vállalt hivataljában el-nem
járhat? (mert ha ez-eránt nem tétettetik nyil-
vánságas említés a' meg-biráló-levélben: hibáz-
ván egyik a' választott Birák közül, a' többiek
nem hozhatnak Itéletet) ki-terjedjen-e' a' meg-
birálás a' peres feleknek örököseikre? (mert kü-
löm-

lőmben akár-mellyiknek halálával el-enyészik annak ereje) szabad legyen-e' a' választott Birák által hozandó Itéletet fellyebb vinni, és meddig? vagy millyen ügy-orvoslásokkal (*Juridica Remedia*) lehessen élni * 's a' t'. De egyszerűs-mind arról sem kell ám meg-felejtkezni: ha vallyon el-fogadják-e' a' választott Birák a' reájok bizandó Birói hivatalt? Meg-szünik azomban a' meg-birálásnak ereje, ha a' felek attól önként el-állanak, vagy, ha valamellyik Fél és egyik választott Biró közt a' per' folyttában halálos gyűlölség támad, vagy akár-mi részre-hajlás szembe tünik.

* Ámbár a' meg-birálásnak természeté azt hozza önként magával, hogy, ha az ügy-orvoslásokról nincs benne emlékezet: azok (a' per-újítást ki-vévén *D. 4. P. 52.*) általlyában a' fellyebb vitellel (*Appellata*) együtt el-zárattaknak lenni értetődnek 30. 1729, mind-azon-által, ha a' meg-biráló-lévéltben a' fellyebb-vitelt a' Felek fenn-tartották: leg-ottan minden egyéb ügy-orvoslások-is (ha csak nyilván-valólag el-nem mellőztettek) fenn-maradnak *D. 2. P. 6.* Lásd oda alá a' 145-dik, 146-dik §-okat.

De: ha a' Felek úgy egyeznek, hogy a' választott Biráknak Itéletjekkel örökre meg-elégedni köteleztessenek: azon esetre az ügye-vesztett Félnek semmi-féle ügy-orvoslás, sőt még a' per-újítás sem engedtetik-még *D. 6. P. 7.*

Nem külömben: ha a' Felek a' Királyi Táblát választván Birájoknak, úgy egyeznek, hogy az az által hozandó Itélet tüstént minden további akadály nélkül

kül végre-hajtattassék: ezen esetben-is sem egyéb ügy orvoslásoknak, sem a' tiltásnak (*Prohibita*) helye többé nincs *D. 4. P. 6.*

§ 58. oly szoros formához szabva.

Egyéb-aránt-is: a' meg-biráláson épültt ügyeletnek a' lévén a' czélja, hogy a' pernek kimenetele közelítessék, mind azon késleltető te-kervények, mellyek a' rendes folyamatú perrel járnak, itt el-vágattatnak, nem lévén helye a' vád-levél-, ügyelet-, és egyéb szer-tartások ellen teendő ki-fogásnak, hanem tartoznak a' felek leg-ottan a' dolog' velejébe ereszkedni; a' választott Birák pedig az elő-adott próbákból a' pert el-intézni, és az Itéletet egyik közülök végre-hajtani.

§ 59. Az idéztetés

Sarkalatos törvényre Hazánkknak az, hogy senki ne háborgattassék a' nélkül, hogy Törvény eleibe idéztessék, és annak rendje szerint marasztaltassék 2. 1222, 34. 1613, 9. 1-ae. Noha pedig ezen törvény csak a' Nemesekről szól (a' mennyire az *1-ső Könyvnek 37-dik §-ában* elő-hozott esetek őket nem érdeklik); mind-azon-által a' rendes folyamatú polgári (*civilis*) perekben minden egyéb sorsú hazafiakra-is ki-terjed, meg-kivántatván ok-vetetlenül, hogy az Al-peres a' Biró által perbe idéztessék, az az, hogy nekie tudtára adattassék: ki-

és mi eránt kezd * ellene pert? és egyszer's-
mind meg-határozassék nekie: hová, és mely
napra kelljen meg-jelenni.

Ezen idéztetés az Ország' Gyűlésén tett sé-
relmes tétemény miatt a' Királyi Tábla eleibe
harmad napjára csak szóval tétettetük-meg 7.
1723, egyéb-aránt pedig írásba tétettetik-fel
annyi párban, a' hány az Al-peres, * * és az
idéző Biró által alá-irattatik, * * * melléje kap-
csolván mind egyikhez egyszer's-mind a' vád-
levélnek mássát-is: hogy abból által-láthassa az
Al-peres, kinek a' kívánságára, és mi végett
idéztetik perbe, és, hogy annak idejében gon-
doskodhassék védelméről.

A' Királyi, és Vidéki Tábláknak idéző le-
velek (úgy a' Sz. Székeknek idéző parancsolat-
jok-is) bé-pecsételve, a' többi Biráké pedig nyit-
va küldtetik-meg az Al-peresnek.

Az idéztetés jobbára úgy tétettetik, hogy
az Al-peres akár személylesen, akár törvényes
Ügyészfe által jelenjék-meg; mind-azon-által
a' fenyítő perekben, és azokban, mellyekben
a' hit' le-tétele forog-fenn, szükséges, hogy az
Al-peres a' személyes meg-jelenésre idéztessék,
és ez eránt a' vád-levélben-is említés tétettessék.

* Sőt: nem csak a' per' kezdetekor kell az Al-
perest idézni, hanem (a' Királyi Táblánál) még a'
fellyebb vitt (*appellata*) perekre nézve is (ki-vévén
a' főben-járó *criminalis* pereket) szükséges az idézés

a' fellyebb kéredző levélnek (*libellus insinuationalis*) valóságas mássa mellett. — Úgy : szükséges a' folytató (*continuatoria*) idéztetés-is akkor, midőn az Al-peres per' folytában meg-halván, a' pernek terhe az örököseire, kik még abban nem állottak, háromlik, meg-küldettétvén nekik nem csak a' folytató, hanem az első yád-levélnek mássa-is. Mivel azonban valamely egész Közönség, úgy mint egy egész Polgári test, egyik vagy másik tagnak halála által változást nem szenved: az egész Közönség ellen folyó perben szükségtelen valamelyik meg-halálozott tagnak maradékot folytatólag idéztetni *D. 6. P. 50.* — Kell ellenben idéztetni azt, kinek az Al-peres per' folyta alatt a' peres jószágat, *minek előtte az a' Fel-peres-neh oda-ítéltetnék*, által engedi *D. 6. P. 2*; mind-azonáltal az erdőkre bé-hozandó arányúság-eránt való perekben nem szükséges folytatólag idéztetni azt, kinek az Al-peres per' folytában által-adta az erdőben lévő birtokát; hanem, az el-adó tartozván az-eránt jelentést tenni a' perben, köteles a' vévő minden-további idéztetés nélkül a' perben állani *21. 1807.* Sőt: midőn valaki már úgy mint Szavatos áll a' perben, idő közben pedig az Al peres vízfza-bocsátja neki a' jószágat: újra kell ötöt, noha már Szavatos léttére úgy is állott a' perben, idéztetni, úgymint a' peres józágnak birtokossát *D. 7. P. 2.* De nem szükséges az emlékeztető (*reflexoria*) idéztetés akkor, midőn a' Törvénykezés vagy Ország' Gyűlése, vagy Fel-keles (*Insurrectio*) által, vagy a' Vár'megyének szabott Törvény-napjai (*fixa*) valamely akadály által meg-gátoltatnak, vagy midőn a' Vár'megyénél a' Biró bizonyos határ-napra nem halasztja (*non extendit*) a' pernek folytatását, emlékeztető idéztetés gyanánt szolgálván a' Vár'megyének az eránt tett hirdetése: mikor, és hol fog a' Törvény bé-állani. Szinte: midőn

Midőn a' Fel-peres idő-közben meg-hal, folytathatják a' pert annak örökös minden emlékeztető idéztetés, és folytató vád-levél nélkül 19. 1802. D. 1. P. 1: csak hogy a' folytató fel-vétel (*Levata continuatoria*) tétessék meg az ő nevekben. Úgy; nem szükséges a' Királyi Ügyész emlékeztetőleg idézni akkor, midőn ezen Hivatalban változás esik. Szükséges ellenben az emlékeztető idéztetés akkor, midőn az Al-Is-pány, vagy Szolga Biró, ki előtt a' per folyott, vagy meg-hal, vagy hivataljától meg-válik.

** Midőn a' Királyi Tábla eleibe felesebb számú Al-peresek idéztetnek: az idéző parancsolat csak egy példányban adattatik-ki, és az Al-peresek közül, a' nélkül, hogy nevezet szerént mindjában elő-számlál-tatnának, csak egy-kettőről, a' többiekről pedig csak általlyában van emlékezet; az idézést végre-hajtó Hi-tes Jegyző (*Juratus Notarius*) annyi mássát veszi oz-tán annak, mennyin leendenek a' Fel-peres által meg-nevezendő Al-peresek, és kinek kinek kézhöz szol-gáltatja.

*** Alá-irattatik az idéző-levél a' Biró által: melyre-való-nézve természetes, hogy azt, a' hozzá kapcsolt vád-levéllel együtt, el-olvassa 30. 1723. Leg-alább meg-tartatik ez a' Királyi, és Vidéki Táb-láknál, Sz. Székeknél, Szabad Királyi Városoknál, és Úri Székeknél; nem látszik ellenben a' jó rend-del, és az 1723-diki 30-dik Czikkellyel meg-egyezni a' Vár-megyéknél az, hogy a' Biró csak puszta pa-pirost (*alba*) nevének alá-írása, és kívül a' pecsét-jének reá-ütése mellett ad-ki a' Feleknek, és még-is azon puszta papirosnak végén olvastatnak azon sza-vak *visa, & correcta per eundem Judlium*: mint ha eleve el-olvasta, és meg-igazította volna azt, a' mit a' Fel-peres kényne szerént a' Biró tudta nélkül bele-irand.

irand. Innét ered oztán, hogy bámúlnak, midőn ez ez, ezt ezt, erre erre a' napra, és helyre eleibek idézteti a' nélkül, hogy felőle valamit tudnának. Ki tudja, hogy valaki még arra nem vetemedett-e', hogy e' féle pufzta papirosra, mellyre feledékenségből gyakorta még ezen szavak: *alba pro Certificatoriis* sem irattattak, valami kötelező levelet irt, és az idő-közben ne talán meg haltt Birónak vigyázatlan maradékin a' koholt adosságot meg-vette?

§ 6o. mind a' kézhez-adásra,

Az által, hogy a' vád-levél a' Birónak bényújtattatik, és az idéző levél általa alá-irattatik, a' per még nem lesz függővé (*non pendet*) *Dec. Cur. P.* 28, sem az idő-múlást meg nem állítja, nem-is forog még Törvény előtt (*Judicio non includitur*); hanem ez csak az idéző-levélnék kézhez adása (*Exhibitio*) által ezközöltetik. Ebben pedig külömb-féle észre-vetelek vagynak: mellyekre figyelmetességgel kell vigyázni, ne hogy le-szállítassék a' helytelenül lett idéztetés. Tudni-illik:

A.) Az Úri Széknek idéző levelét akár mellyik Uraság-beli Tiszt, vagy Irász, a' Váras Tanácsét, ugyan a' Váras Irász, a' Szolga-Biróét a' Vár'megye' Esküdtje, az Al-Ispányét pedig, és a' Vidéki vagy Királyi Tábláét, vagy Szolga-Biró, vagy Esküdt adják kézhez; ámbar mind ezekre hatalmok van egész Ország szerént a' Királyi Tábla' Hites Jegyzőinek is,

és

és a' Vidéki Tábláknak idéző leveleikre nézve ugyan azon Vidéki Tábla' hites Iráfszainak 8. 1807; úgy nem különbömben a' Királyi Magyar Fő Udvari Tanács' (*Cancellaria Hungarico Aulica*) hites Jegyzőinek, és a' Hadi Személyekre nézve, fő-képp', midőn az Országon kívül táboroskodnak, vagy a' Hadi Ügyésznek (*Auditor*), vagy a' Segédnek (*Adjutans*). De nem adhatják foganatosan kézhez az idéző-levelet két bár melly nagy tekintetű Nemes Emberek, ha csak nem Esküdtjei a' Vár'megyének *D. 3. P. 2*, sem olyan Tiszt-viselő (*Magistratualis*), kinek az idéző Levélben foglalt tárgyhoz akár hogyan köze van *D. 11. P. 3*. Midőn pedig valaki kül-földről idéztetik: ne hogy megszűze földre kelljen a' kézhez szolgáltató Tiszt-viselőt nagy költséggel küldeni: bé-vétettetik az azon Országban szokásban lévő mód szerént tett kézhez-adás. *

B.) Az idéző-levelet nappal (nem tehát éjszakának idején), ha mindjárt Ünnepe nap-is, vagy magának, kinek tudni illik szóll, személyesen kezéhez kell adni, vagy leg-alább *Úri hatalma alatt* lévő emberének, t. i. jobb-ágygának (jobb-ágynejának), 'sellérjének ('sellérnéjének), vagy akár-mi néven nevezendő *állandó bérű* szolgájának (szolgálójának), vagy *Atyai hatalma alatt* lévő törvényes idejű gyermekének 8. 1807: kikről t. i. fel-teszi a' Törvény,

vény, hogy azt jobb-ágyi, szolgálai, vagy gyermeki kötelességjek szerént bizonyosan kézhez adják Uroknak, és Attyoknak 24. 2-ae.

Önként következik ezekből, hogy nem helyes az idézés, ha aratónak, kapásnak, vagy más ideig-óraig fogadott nap-számosnak, Ügyésznek, vagy más jeles hivatalú (*nobilem operam locans*) Tisztnek *D. 4. P. 2.* vagy Hitvesnek adattatik-által az idéző-levél: mivel t. i. ezek nincsenek az idézendőnek *Úri* hatalma alatt.

Helytelen az idézés akkor-is, midőn többen lévén egy helységben a' Köz-birtokosok, az idéző-levél a' falusi Birónak, vagy Tizedesnek, ki egyéb-aránt nem jobb-ágygya az idézendő félnek, adattatik kézhez *D. 9. P. 3.*

Ügy: helytelen az idézés: ha az idéző-levél Szent-egy-házban adattatik kézhez *S. Steph. L. 2. Cap. 18.*

Meg-engedi ellenben a' törvény, hogy midőn az idézendő Fél sem odá haza nem talál-tatik (mert némellyek meg-érezvén a' büzt, szántt szándékkal kerülök a' tört), sem *Úri* hatalma alatt lévő embere nincs: akkor a' szokott lak-hellyében a' hely-beli Birónak, vagy Esküdt-Embernek, vagy Jegyzőnek jelen-léttében ajtajára függesztessék az idéző-levél 8. 1807.

A' hitelezőket őszve-hivó perekben pedig, vagy a' Magyar Királlyi Hely-tartó Tanács által Ország szerént, vagy ujságokban hirdette-tik-ki a' határ nap (*Terminus*), és köz hirde-tés által idéztetnek a' hitelezők; úgy nem kü-lömben az erdőkbe bé-hozandó arányúság eránt-való perekben-is a' vidéki Birtokosok, kik sem birtokjoknak gyakorlásában folyvást nincse-nek, sem embert magok helyett ott helyben nem tartanak, és azért nem tudattatnak, a' Hely-tartó Tanács által köz-hirdetésnél fogva hivat-tatnak-elő, és magokat a' perbe annak ki-menetele előtt akár mikor bé-avathatják 21: 1807. * *

* A' kül földön tartózkodókra nem különben, mint a' táborozó Hadi személyekre nézve talán leg-alkal-matosabb mód lehetne az idéző levélnek póstára nyu-gtató-levél (*Recepisse*) mellett leendő fel-adása: ne-hogy a' meg-lett kézhez szolgáltatásról, vagy helyte-lenül készültt, vagy annak idejében meg-nem küldött tanú-levélnek fogyatkozása miatt idejét, és költsé-gét veszessze a' lehetetlenséggel hijában küszködő Fel-peres.

** Vajha bé hozattatnék ez más, leg-alább olyan perekben-is, mellyekben százan, sőt többen-is vagy-nak a' szana-szétt lakó Al perések: mellyekben néha majd csak nem annyira mégyen az idézésre, és több izben elő-forduló emlékeztető idézésekre teendő költ-ség, mint a' pernek szerencsés ki-meneteléből ered-hető nyereség!

§ 61. mind a' határ-napra nézve helyyes
lévén,

Hogy az idézendő Fél eleve gondoskodhas-
sék a' védelmére szolgálendő módokról: szük-
séges nekie elegendendő időt hagyni. És így:
a' ki az Ország' Gyűlése alatt az arra öszve-
gyűltt Követeket, vagy azoknak cselédjeit sé-
relemmel illeti: hevennyében harmad' napjára
csak szóval idéztetik a' Királyi Tábla eleibe 7.
1723; egyéb-aránt pedig az idézendő Félnek tá-
vúl-létte szolgál a' szabandó határ-napra nézve
sinor-mértékül. Azon Vár'megyében 15-öd',
szomszéd Vár'megyében 30, harmadikban 45,
negyedikben, vagy tovább akár mely mészsze-
lakó Al-peresnek pedig 60 napot (bele tudván
mind-azon-által mind a' kézhez adásnak, mind
a' fel-vételnek napját) kell leg-alabb engedni
23. 1613, 26. 1723; külömben lé-szállítatik az
idéztetés a' határ-napnak rövid vólta miatt.

Ezt szemmel tartván a' kézhez szolgáltató
Tiszt-viselők, azon legyenek, hogy az idéző-
levelet annak idejében kézhez adják, tekint-
vén leg-kiváltt azt-is, hogy, valamint az idéző
parancsolat, ha 60 nap alatt azon Hites Jegy-
zőnek, kinek nevére szól, által nem adattatik,
erejét veszti, úgy, ha az által-adatástól szám-
lálván 60 nap alatt az idézendő Félnek kezé-
hez nem adattatik: hasonló-képpen ereje el-
enyészik *D. 5. P. 2.*

§ 62. és eránta a' tanú-levél meg-készülvén ;

Kézhez adván az idéző-levelet a' Tiszt-viselő, tanú-levelet kell neki az eránt adni: mellyben környül-állásosan ki-kell rakni: kit, ki eleibe, micsoda helyre, mikorra, hol, és mikor, 's hogyan, ki által idézett? következés-képpen mind az idéző Birót, mind a' határ-napot, mind a' kézhez adatás' napját, helyét, és módját, mind az Al-perest, mind azt az Úri hatalma alatt lévő emberét, kinek az idéző-levelet által-adta, 's pedig néven nevezve *D. 8. P. 3.*, sőt az Uri Széknek, és Vár'megye-beli Biráknak idéző-leveleikre nézve (kik nem mindenkor egy állandó helyen tartják a' Törvényt) meg a' helyet-is, a' hová az Al-peresé idéztetik, környül-állásosan ki-kell tenni. Ámbár pedig a' Királyi, és Vidéki Tábláknak bé-pecsételt idéző-leveleikre nézve nem szükséges (sőt nem-is lehet) a' Fel-peresnek nevét az idézésről szöllő tanú-levélbe bé-iktatni *D. 10. P. 3.*, mind-azonáltal az Uri Széknek; Várasi Tanácsnak, és Vár'megye-beli Biráknak nyitva lévő idéző-leveleikre nézve nem csak a' Fel-perest meg-kell nevezni a' tanú-levélben; hanem egyfzer's-mind arról-is kell említést tenni, hogy az idéző-levélhez kapcsolt vád-levelet-is, és a' ne-talán hozzá-tartozandó egyéb irományokat p. o. kötelező-vagy zálogos-levelet 's a' t' kézhez adta.

Némely helyeken pedig magára az eredeti vád-levél' hátára irattatik-fel mind az idézés, mind az arról szóló tanú-levél, hogy annak valóságas mássa kézhez adattatott.

§ 63. valamint ügyét fel-vénni

Meg-tétettetvén az idézés, az abban ki-tett helyen, és határ-napon a' Biró előtt fel-veszi (*levat*) ügyét a' Fel-peres vagy személyesen, vagy törvényesen vallott Ügyészfe által az Al-peres ellen, elő-adván az *eredeti* vád-levelet, a' hozzá járuló irományakkal, és az idézésről szóló tanú-levéllel együtt, és az ajtón kívül háromszor fenn-szóval ki-kiáltatván (*proclamando*) a' fel-vételt: hogy az Al-peres hallván a' ki-kiáltást, figyelmetessé tétetessék, és megjelenni el-ne felejtkezzék. Noha pedig a' ki-kiáltásnak el-múlafztásán nem érdemes szót tenni; mind-azon-által azt (ki-váltt a' Nemes Ember ellen) el-múlafztani vagy azért sem tanácsos, hogy ez által ok ne szolgáltassék vagy a' fel-vétel' le-szállítására, vagy az ellent-állásra 6. 2-ae, 10. 1492.

Vigyázzon azomban a' Fel-perés, hogy a' fel-vételt éppen úgy tegye, valamint a' vád-levélben meg-vannak nevezve a' Felek, és a' fel-vételhez kapcsolt irományak az idéző-levélhez kapcsoltakkal tökéletesen meg-egyezzenek; különben, ha a' fel-vétel a' vád-levéllel pont
sze-

ízerént' meg-nem egyez: helytelen léttére leg-
ottan le-szállítatik *D. 12. P. 5.*

§ 64. annak idejében

A' Királyi Táblánál még az öszve-ülés kez-
detével bé-kell mutatni a' fel-vételt, az Al-Bi-
rák előtt pedig dél után-is van még reá idő,
csak hogy nap-nyugott előtt tétettség-meg 32.
1723. Mind-azon-által a' Királyi Táblánál nem
ok-vetetlenül szükséges a' fel-vételt éppen a' ha-
tár-napon (*dies Termini*) bé-mutatni, elég ide-
je lévén még arra a' Fel-peresnek egész har-
mad' napig *D. 1. P. 3.* De már negyedik nap
ott sem engedtetik-meg a' fel-vétel; bár okát
adná-is a' Fel-peres addig-való késedelmességé-
nek *D. 6. P. 4.* Ha azonban az Al-peres a'
kései fel-vételre, és annak folyttában a' tovább
való fel-vételekre (*Reassumptae*) önként meg-
jelenik: ez által a' kései fel-vételt helyben hagy-
ván, többé ellene ki-fogást nem tehet *D. 11.*
P. 5.

§ 65. ne késsen a' Fel-peres:

Ha a' Fel-peres a' ki-szabott határ-napon (a'
Királyi Táblánál pedig leg-felleyebb harmad' nap
alatt) ügyét fel-nem veszi: az Al-peres elő-mu-
tatván a' nekie kézhez adott idéző-levelet, és
a' vád-levélnék mássát, és annak erejével meg-
tévén még azon nap (a' Királyi Táblánál pe-
dig 4-ed' napjára *D. 14. P. 6.*) a' vizszont-va-

ló fel-vételt (*Levatam ex paribus adornando*) a' vád levélnek mássából leendő fel-oloztatását (*sui ex paribus ab olutionem*) fogamatosan kívánhatja, sőt ezen fellyül a' Fel-peres még 6 nehéz girából, az az 24 forintból álló, és $\frac{2}{3}$ részben ugyan a' Birónak, $\frac{1}{3}$ részben pedig az Al-peresnek járandó Királyi Birságban (*Judicium Regale*), és az okozott költségnek meg-térítetésében-is marasztaltatik 86. 2-ae, D. 6. P. 52; hanem ha a' Királyi Táblánál 15-öd' nap alatt okát adja az el-múlaltott fel-vételnek D. 10. P. 5. *

A' vád levél' mássábói fel-oloztatván az Al-peres, a' késedelmes Fel-peres (a' Királyi Táblánál 15-öd' nap alatt helyre nem hozván hibáját) többé nem orvosolhatja vesztett ügyét, hanem ha azt meg-újítja (*novisat*) D. 5. P. 52. Nem tanácsos tehát a' fel-vételt azért el-múlaltani, mivel talán az idézésről szóló tanú-levél annak idejében bé-nem érkezett; mert a' nélkül-is meg-lehet tenni a' fel-vételt, és ha észre veszi-is az Al-peres, hogy nincs a' fel-vételhez kapcsolva a' idézésről szóló tanú-levél: nem tartozik ugyan meg-jelenni; de ebből csak az következik, hogy sem az Al-peres a' meg-általkodottságban nem marasztaltathatik, sem a' fel-vételnek fogamatja nem lesz; hanem az idézés semmibe menvén, per-újítás nélkül (*citra viam*

viam novi) ismét újra idéztethetik az Al-peres ugyan azon vád-levél mellett.

* Nem példa nélkül való eset az a' Királyi Táblánál, hogy el-múlászván a' Fel-peres annak idejében a' fel-vételt, az Al-peres pedig nagyon mohón kapván ezen alkalmatosságon, a' vád-levélnek más-sából leendő fel-oldoztatását sürgeti, azomban pedig a' Fel-peres a' vízfzont-való fel-vételre annak idejében meg-jelenik, és okát adván késedelmességének, meg-is térítvén az Al-peresnek a' fel-vétel' bérét (*Taxa Levatae*), ügyét a' vízfzont-való fel-vétel mellett minden további idézés, vagy fel-vétel nélkül úgy folytathatja, mint-ha maga annak idejében tette volna meg a' fel-vételt. Sőt: bár hozattatott volna is már a' vízfzont-való fel-vétel mellett Itélet, mellynek ere-jével az Al-peres a' vád-levél' más-sából fel-oldoztatott, a' Fel-peres pedig a' Királyi Birságban marasztaltatott; még is van még ideje az e' képp' marasztaltatott Fel-peresnek 15 öd' nap alatt meg-jelenni, és késedelmességének helyes okát adván, nem csak a' Királyi Birságtól fel-oldoztatik, hanem a' pert-is folytathatja, mint-ha annak idejében tette volna-meg a' fel-vételt (nem tanácsos tehát a' Királyi Tábla előtt a' vízfzont-való fel-vétellel hirtelenkedni); de el-múlászván a' 15 napot-is, már ekkor nem csak nem segíthet per-újítás nélkül el-vesztett ügyén, hanem még az Al-peresnek okozott költség' meg-térítésében-is marasztaltatik *D. 10. P. 6.*

§ 66. ügy meg-jelenni

Azt hozza a' Birói Hatalomnak tekintete magával, hogy a' ki Törvény eleibe idéztetik, ugyan ott, a' szerént, a' mint idézve van, meg-

is jelenjék akár személyesen, ha személyes megjelenésre van idézve, akár pedig törvényesen vallott Ügyészfe által. Mind-azon-által a' személyes megjelenésre idéztetett Al-peres-is megjelenhetik Ügyészfe által, ha az idéztetéssel meg-egyezőleg (*in conformitate citationis*) jelenik-meg: az az, ha az Ügyész oly nyilatkoztatást tesz, mint-ha az Al-peres személyesen meg-jelent-vólna (*pro personaliter comparante declarat*), és hogy annak idejében, úgy hozván magával a' szükség, személy szerént meg-is fog jelenni a' Törvény előtt 32. 1723, D. 4. P. 4. Néha pedig még a' Felvétel előtt vagy az Al-peres maga, vagy Ügyészfe bé-jelenti magát a' Biró előtt, hogy meg-akar jelenni: mely nyilatkoztatás el-fogadtatván a' Biró által ollyba vétetik, mint-ha a' perbe bé-vólna irva, a' mint-is annak idejében bé-irattatik.

* Szükséges tehát a' megjelenésnek a' perbe-való bé-írását ezen szavakkal *az idéztetéssel egyezőleg (in conformitate citationis)* tenni ki-váltt ollyankor, midőn az Al peres személyes megjelenésre, vagy pedig úgy idéztetik, hogy az Uri hatalma alatt lévő Emhereit-is egyszer's-mind Törvény eleibe állítsa (*Juri statuat*), különben el-múlasztván ezen szer-tartást, a' meg-általkodottságban marasztaltatik: mivel nem a' szerént jelent-meg, a' mint idéztetett.

§ 67. annak idejében

A' meg-jelenésnek a' határ-napon kell meg-lenni akár-mely későn-is, de nap-világgal 32. 1723; noha a' kákán csomót nem kereső Biró el-fogadja azt még gyertya gyútat után-is, mi-nek-előtte a' meg-általkodottság eránt Itéletet hozott-vólna.

A' Királyi Tábla előtt pedig van ideje az Al-peresnek a' meg-jelenésre egész 3-ad' napig, a' fel-vételtől számlálván, de a' közbe-vetett Ünnepek napokat bele nem tudván *D. 1. P. 3*; sőt meg-térítvén a' Fel-peresnek költségét, még 4-ed, vagy 5-öd' napjára, vagy későbben-is meg-jelenhetik, mind addig, míg a' meg-általkodottság (*contumacia*) eránt Itélet nem hoztatott-vólna, nem-is tartozik okát adni késedelmességének *D. 5. P. 4*. Ha pedig a' meg-általkodottság eránt hozandó Itélet előtt meg-jelenvén helyes okát-is adhatja késedelmének: ezen esetre még a' költség' meg-térítésétől-is fel-oldoztatik *D. 7. P. 4*. A' mi több: a' Királyi-és Vidéki Táblánál (de nem egyéb Al-Birák előtt 35. 1729,) még a' meg-általkodottság-eránt hozott Itélet után-is az Itélet-hozástól számlálendő 15-öd' napig (mert addig fel-függesztetik az általkodottság eránt hozott Itéletnek foganatja) meg-jelenhetik az Al-peres 32. 1723, 38. 1729: ha okát adhatja késedelmének, és az általa okozott költség eránt a' per-

nek végső ki-menetelig el-hallasztatik a' végrehajtás *D. 9. P. 5.* A' négy szakaszú perekben pedig, meg-térítvén költségét a' Fel-peresnek, bátor okát nem adhatja-is késedelmének a' meg-általkodottságban marasztaltatott, és az-után 15-öd' nap alatt meg-jelenő Al-peres; még-is meg-engedtetik nekie a' további védelmezés, ha a'hoz tüstént, további tétovázás nélkül hozzá fog; mert ha a' védelmében tovább-is késedelmeskedvén, a' Törvény' engedelmeivel vissza él, méltán el-veszti nem védelmezett ügyét *D. 13. P. 5.*

§ 68. igyekezzék az Al-peres:

A' Törvény eleibe idéztetett Al-peres úgy köteleztetik annak idejében meg-jelenni, hogy, bátor az idézés hibásan tétettetett volna-is, vagy a' Biróság' illetősége (*competentia*) ellen ki-fogása lehetne-is; még-is tartozik engedelmeskedni, nem lehetvén maga magának Birája az idéztetésnek helyes, vagy helytelen voltta, vagy a' Biróságnak nem-illetősége eránt. Más volna, ha olyan Biró eleibe idéztetnék, a' ki vagy az Al-peres' személyyére, vagy a' peres tárgyra nézve *szembe-tűndőleg* nem-is hozhatna Itéletet, p. o. ha a' Nemes Ember személyyestettére nézve a' Várasai Tanács eleibe, vagy a' Szent Széket illető perre nézve a' Világi Biró eleibe idéztetnék: mely esetekben valamint nem tar-

tozik meg-jelenni, úgy, a' meg-általkodottságban marasztaltatván, foganatosan ellent-állhat.

§ 69. ha terhét nem akarja viselni

Meg-nem jelenvén pedig annak idejében az Al-peres, a' Fel-peresnek kívánságára, úgy mint meg-általkodott (*contumax*), és a' Birói Hatalomnak tekintetét meg-vető, az idéztetésről szóló tanú-level' ereje mellett a' meg-nem jelenés' terhében (*in onere non venientiae*), az az, nem csak abban, a' mit a' Fel-peres a' vád-levelben rajta követ 32. 1723, hanem az okozott, és Biró által meg-határozott költségnek meg-térítésében-is (a' mennyire a' per' tulajdonsága azt hozza magával) marasztaltatik, és minden egyéb ügy-orvoslások, következés-képpen a' fellyebbvitel-is meg-tagadtatván tőle (*praescissis cunctis juridicis Remediis*), a' Királyi-és Vidéki Táblánál ugyan 15 napig fel-függesztetik, egyéb Biráknál pedig azonnal * végre-hajtattatik az Itélet, egyedül csak a' per-újjítás * * engedtvén-meg az ügye-veztetett Al-peresnek 38. 1729. De ezen Itéletet * * * az Al-Biráknál még az' nap akár mely későn estve kell hozni, és kihirdetni; mert ha más napra hallad: nem lehet semmi sikere, és annak végre-hajtása ellent-állással foganatosan meg-gátoltathatik *D. 2. P. 3.*

* Midőn többen vagynak az Al-peresek, és valamelyik közülök az általkodottságban marasztaltatik: reá nézve is akkorra hallasztatik az Itélet' végre-hajtása,

tása, mikorra a' többi Al-peresek ellen a' pernek vége szakad.

* * Valóban nagy büntetés ez fő-képp' olyanokra nézve, kik nem meg-általkodottságból, és a' Birói tekintetnek meg-vetéséből, hanem vagy feledékenységéből, vagy lehetetlenségéből mulasztották-el a' megjelenést. Ezekre nézve fel-szokták oldani (*relaxare*) az Ország' Fő-Birái a' meg-általkodottság eránt hozott Itéletet. Tanácsosabb-is tehát, hogy a' Fel-peres még a' hozott Itélet után-is inkább fogadja-önként el az Al-peresnek a' későbbi meg-jelenésre ajánlott készséget, mint sem, hogy az Itéletnek fel-oldattatására okot adván, mind az Al-peresnek költséget okozzon, mind magára nézve több időt veszfeszzen.

*** A' Szent Széknél nem szokott a' meg-nem jelenő vádolt fél (*Reus Conventus*) meg-általkodottságban marasztaltatni; hanem másadszor, sőt harmadszor-is idéztetni, és végtére vagy Egy-házi fenyíték alatt, vagy más hathatós módokkal a' meg-jelenésre kényszerítetni. Úgy: a' büntető (*criminalis*) perekben-is, ha meg-nem jelenik, meg-fogattatik a' vádolt fél. A' Királyi Táblára fellyebb vitt perekben pedig az a' kár háromlik a' meg-nem jelenő félre, hogy, ha a' Királyi Táblán ügyét vesztené: nem viheti azt fellyebb a' Hét Személyes Táblára.

§ 70. meg-általkodottságának;

A' meg-nem jelenésnek terhe azért háromlik az Al-peresre, mivel fel-tétettetik felőle, hogy meg-általkodottságból, * és a' Birói tekintetnek meg-vetéséből mulasztotta-el a' megjelenést; mert, a' ki meg-nem jelenésének fontos okát adhatja, p. o. hogy maga, vagy Ügyész-

fze honnyából el-indúlván le-betegedett, vagy víz' áradása, vagy lovának betegsége által útjában meg-gátoltatott, vagy úton-állók által meg-támadtatott, és ki-raboltatott 's'a't', és e' féle okokból annak idejében el-nem érkezhett 59. 2-ae, 32. 1723; vagy az Ügyész-vallott levél (*Litterae Procuratoriae*) annak idejében Póstára adattatván, a' Póstának késedelmessége által későn érkezett *D. 7. P. 4*: ezen akadályok elegendők arra, hogy a' Királyi-és Vidéki-Táblánál az Itélet-hozás után 15-öd' nap alatt Itélet által § 67, egyéb Biráknál pedig az Ország' Fő Biráinak Parancsolatjok mellett fel-ol-doztassék a' meg-általkodottság' terhe alól. De a' ki személyes meg-jelenésre nem idéztettet-vén, azzal védelmezi magát, hogy betegsége, vagy más akadállya miatt meg-nem jelenhe-tett: ez nem vétetik-bé elegendő védelem-nek; hanem ha egyszer's-mind azt-is meg-mu-tatja, hogy Ügyészt vallani sem vólt neki mód-ja; mert bár nem jöhetett-is maga személye-sen, de tartozott vólna meg-jelenni Ügyészsze által *D. 3. P. 4*.

* A' meg-általkodottság vagy a' per' elején a' meg-nem jelenés által (*per non venit*), vagy a' per' folyttában a' védelemnek el-múlasztása által (*per non defendit*) követtetik-el. Szinte: meg-általkodott tehát az-is, a' ki a' Fel-peresnek többszöri sürgetésére, és a' Birónak intéseire semmit nem hajtván, magát per' folyttában nem védelmezi, és ezzel a' pert húzni-vonni igyekszik.

§ 71. néha pedig a' határ-nap el-
enyészik.

Ha vagy a' Fel-peres el-múlasztván a' Fel-vételt, az Al-peres magát a' vád-level' mássá-
ból fel-nem oldoztatja, vagy pedig az Al-pe-
res meg-nem jelenvén, a' Fel-peres ötöt az ál-
talkodottságban nem marasztaltatja: a' határ-nap
azonnal el-enyészik, valamint azon esetben-is,
midőn a' határ-nap törvényes ünnepre (*Festum
Decretale*) rendeltetett, vagy a' Biró az nap'
akár-mi okra-való nézve meg-nem jelenhetett,
vagy a' Törvénykezést akorra akár-mi-féle ok
meg-szüntette.

§ 72. Soron

A' pernek fel-vétele, és a' meg-jelenés után
(ha egyéb-aránt az ügyész-vállottságról *de Con-
stitutione Procuratoria* kétség nem támad a'
Felek közt) kérdés szokott lenni a' Királyi
Tábla előtt a' sorról (*series*). Számtalan perek-
kel meg-lévén tudni-illik terhelve a' Királyi
Tábla, mivel az előtte folyó temérdek pereket
a' Törvény-szolgáltatásra ki-szabott idő alatt (*sub
Termino Judiciorum*) el-nem intézheti, ki-szab-
ta a' törvény azon rendet-is, mely szerént a'
perek vizsgálat alá vétetessenek: t. i. a' Királyi
Tábla előtt indított perekre a' szerént jön a'
sor, a' mint a' per akár pert határozó Itélet vé-
gett, akár pedig a' vád-levellet, kerészetet, ügye-
lé-

letet, és Biróságot tárgyazó, és a' per' velejét érdeklő kérdésekben (ide nem értvén a' mellyékes *incidentales* kérdéseket p. o. a' Szavatos' idéztetéséről, vagy tanúk' hitelesítéséről 's a' t' szóllókat) Birói Itélet alá terjesztetett; a' fellyebb vitt perekre pedig a' fel-vételnek régiebb volttához képestt, és, ne hogy a' későbbi per a' régiebbi előtt vétetessék-elő, minden Törvény-szolgáltatásra ki-szabott időnek a' végével ki-dolgoztatik a' sora azon pereknek, mellyek a' jövő Törvény-napokon folyásba jövendének 10. 1807: nem-is vétetetik a' per vizsgálát alá mind addig, míg a' sor reá nem jövend; sőt annyira hozzá vagynak a' sorhoz kötve, hogy bátor a' Felek' köz-akarattal meg egyeznének-is abban, hogy az egyéb-aránt sorba teendő (*serialis*) per soron kívül folyásba vétetessék; még sem fogadtatik-el e' féle egyezések: ne hogy ő miattok más ügyesek, kiknek perek előbb-való vólna, az időből ki-szórúljanak *D. 4. P. 9.*

§ 73. kívül

Mivel azomban vagynak olyan perek-is, mellyek soron kívül folyásba vétetnek, szükséges, hogy, valamint a' Fel-peres a' soron kívül-való Törvény-szolgáltatást már a' vád-levélben, és idéző-levélben, * sőt a' fel-vétel' alkalmatosságával-is kéri, úgy az Al-peres-is az eránt-való észre-vételel tüstént mindjárt a' meg-

jele-

jelenéskor mindenek előtt a' perbe iktassa , és így a' felek a' sor eránt-való kérdésbe mindenek előtt bé-erészkedjenek.

* Bár egyéb-aránt soron kívül-való volna-is a' per; de ha a' vád levélben , és idéző-levélben eránta nem tétetik említés : a' jövő Törvény-napokra halasztatik az az eránt-való kérdésnek meg fejtese *D. 15. P. 11.*

§ 74. folynak némely perek,

Az tudni-illik a' tulajdonságok a' soron kívül-való pereknek , hogy minek-utánna ez eránt Birói Itélet hozattatott-vólna , leg-ottan tüstént folyásba jönnek , nem tekintvén azoknak akár régiebb , akár későbbi vólttokat. A' pernek soron kívül-való vólttát vagy maga a' törvény , vagy az ügynek tulajdonsága , vagy más valamely környül-állás határozza-meg.

§ 75. vagy a' törvény úgy rendelvén ,

Már az írott törvény meg-határozta 43. 1729, hogy a' büntető perek , a' Királlyi Ügyész' perei , a' meg-gátoltt végre-hajtást (*impeditam Executionem*) az az vizsgálva-verést , vagy ellent-állást tárgyazó , a' kegyes tárgyú (*piae causae*) , az egyéb-aránt törvény szerént birtokon kívül fellyebb viendő , de Parancsolatnál fogva birtokból fellyebb vitt perek 10. 1807 , nem különben a' szegényeknek pereik soron kívül , jelesül pedig a' szegényeknek , özvegyeknek , és

Árváknak pereik péntek-és szombath napokon vétetessenek-fel.

Ide számláltatnak azon perek-is, mellyeket a' Törvényben ki-nevezett Királyi Biztosoknak kellett volna hajdonitt el-intézni; de az 1723-diki 26-dik cikkelynek erejével a' Királyi Táblára bizattattak *D. 17. P. 11.*

§ 76. jelesül a' valóságas

De: hogy a' Fel-peres szegénysége miatt soron kívül folytathassa perét: azt kell neki bebizonyítani, hogy oly szegény, hogy még élelmére-való értéke sincs; mert, ha csak arról van neki tanú-levele, hogy *szegény sorsa miatt a' költséges per' folytatására elégtelen:* azon esetben fel-szabadítatik ugyan a' költségtől; de nem engedtetik-neki meg perének soron kívül való folytatása *D. 10. P. 10.*, valamint aunak sem, a' ki azon Vár'megyétől, mellynek kebelében lakik, ki-vette ugyan szegénységéről a' tanú-levelet, ellenben az Al-peres meg-mutathatja felőle, hogy más Vár'megyében annyi birtoka van, hogy a' valóságas szegények közé nem számláltathatik *D. 20. P. 11.*

Egyéb-aránt-is: csak olyan szegényekre terjed-ki a' törvénynek intézete, kik ősi jószágjoknak birtokából szám-ki-vettetvén, azt keresik, nem pedig olyanokra-is, kik adományt nyervén, az ellent-mondók ellen, ellent-mondás'

okát kérdő (*ad dandum contradictionis ratiōnem*) pert indítanak *D. 12. P. 10.*

§ 77. és minden-képp' bé-bizonyított

A' Fel-peresnek szegénységéről azon Vár-megyébe 51. 1563., vagy Várasi Tanács, vagy Jász, és Kún Kerület adja-ki a' hiteles tanú-levelet, mellynek kebelében lakik, és más hol semmi birtoka nincs *D. 1. P. 9.* Nem-is vétetik-bé azon Vár-megyének tanú-levele, mellynek kebelében a' kérdéses szegény nem lakik *D. 2. P. 9.*

De elégtelen az olyan tanú-levél, mely eleve-való hiteles meg-visgálás nélkül csak a' köz tudományon (*in publica notorietate*) építetik, vagy a' mellyben csak arról tétetik általlyában bizonyosság, hogy a' kérdéses személy valóságos szegény, és ügyeinek folytatására elégtelen *D 7. P. 9.* Valamint az sem elegendő ok a' pernek soron kívül-való folytatására, hogy a' Fel-peres már az előtt egy-néhány elztendővel szegénysége mellett pert folytatott, vagy szegénységéről tanú-levelet vett; mivel az-ólta sorsát meg-javíthatta *D. 19. P. 11.*

§ 78. szegényekre nézve,

Csak a' valóságos szegényeknek engedvén-meg törvényünk a' pernek soron kívül-való folytatását, nem engedtetik-ez meg akkor, mi-
dön

dön ki-sül, hogy a' szegénységnek palástja alatt valaniely más tehetős Fel-peres lappang *D. ii. P. 10.* Azért nem engedtetik-meg a' soron kívül-való per-folytatás még annak-is, a' ki maga ugyan tagadhatatlanul valóságos szegény, de tehetős ügy-társai (*Co-actores*) vagynak *D. 3. P. 9.*

Egyéb-aránt: a' minden-képp' bé-bizonyított valóságos szegénynek minden ízemély-válogatás nélkül meg-engedi a' törvény a' soron kívül-való per-folytatást, akár légyen Nemes, akár nemtelen *D. 18. P. 11.*, még a' Papi Személynek-is, ha a' Püspökség' Hely-tartójától (*Vicarius Diaecesanus*) tanú-levele van az-eránt, hogy oly csekély papi jövedelme van, hogy belőle alig tengődhetik, és ezen fellyül azon Vár'megye, mellyben az Attya élt, bizonyosat téfzen arról, hogy meg-hólt Attya vagy éppen semmi, vagy felette csekély értéket hagyott maradékinak *D. 21. P. 11.*

§ 79. vagy egyéb környül-állások úgy hozván magokkal,

A' 75-dik §-ban elő-számláltt pereken kívül vagynak még némellyek, mellyeknek egyéb-aránt ugyan sor szerént-valóknak kellene lenni; de a' fenn-forgó környül-állások miatt soron-kívül-való folyáshá vétettetnek: ne hogy ké-

són kerülvén reájok a' sor, tetemes sérelem hárdromolják a' Fel-peresre. Ide tartozandók:

1-ör A' czégeres hatalmasság által esett személyes meg-sértést tárgyazó per: ne hogy az Al-peres a' per' divatja előtt talán meghalna a' nélkül, hogy ily nagy teteménnyel által megérdemlett büntetését el-venné *D. 6. P. 9.*

2-or A' záloggal kötött esztendőknél elrontására ügyelő per: ha külömben az esztendőknél talán elöbbről el-múlnának, mint sem a' sorba teendő pernek végét érhetné a' Fel-peres *D. 5. P. 9.* Sőt: a' Fő-Törvény Széknek Itéleteiből azt hozom-kí világosan, hogy minden zálogos perek soron kívül-valók (*Causis pignoratitiis extraserialis cursus competit*) *D. 14. P. 10.*

2-or A' levél' mássát követő (*Transsumptionalis*) per: a' mennyire a' Fel-peresnek a' birtoka' védelmére-való nézve a' kérdéses leveleknek mássa tüstént; és ok-vetetlenül szükséges *D. 8. P. 10.* Lásd a' 2-dik Könyvnek 433-dik §-át.

4-er Minden Nemesnek a' nemtelen ellen; vagy a' Földes Úrnak jobb-ágygya ellen indított pere *D. 16. P. 11.* De sorba-tétettetik az ellent-mondás' okát kérdő per akkor, midőn az ellent-mondó Al-peresek közt Nemesek-is nemtelenek-is vagynak *D. 13. P. 10.*

5-ör Az olyan perek, mellyek a' Felek között már az előtt támasztattak, de vagy a' Biróság, vagy a' vád-levél, vagy ügyelet le-szállítatván, a'vagy más akár-mi-féle okból dugába dültek, és újjra a' Királlyi Tábla előtt támasztatnak *D. 22. P. 12.* Van-is olyan példa, hogy csak azért-is szántt szándékkal hibásan kezdette valaki a' perét a' Vár'megye előtt, hogy ott vagy a' Biróság, vagy az ügyelet mennél előbb le-szállítatván, az-után a' Királlyi Tábla előtt soron kívül folytathassa perét.

6-or Végttére: ide járúl a' Felség' Kegyelme, mellynek erejével Eö Felsege a' Magyar Fő Udvari Tanács által adandó Parancsolat mellett némely jeles tekintetből különösen megengedi, hogy a' hozzá folyamodó Fel-peresnek ügye soron kívül folyásba vétetessék.

NEGYEDIK RÉSZ.

A' PER' KÉSLELTETÉSÉRŐL.

§ 80. A' ki-fogásak

Mennyi tekervénynei vagynak a' per-folytatásnak, csak az tudhatja, a' ki tapasztalja. Nincs az a' káka, mellyen csomót ne keresne az

ügyét féltő Al-peres, és semmit el-nem mulaszt, hogy vagy a' Fel-peresnek rajta tett keresetét magától el-mellőzze, vagy leg-alább azt mennél tovább késleltesse. E' végre él külömbféle ki-fogásokkal (*Exceptio*)

§ 31. hol csak a' pert késleltetik

Bár eleve által látja-is az Al-peres az ellene indított pernek igazságos voltját, és lelkében meg-esméri, hogy köteles volna azzal, a' mit rajta követ a' Fel-peres; még-is azon van, hogy a' mennyire lehet, a' pert húzza-halasztja, és leg-alább vagy a' peres jószágnak vehesse hasznát tovább, vagy a' hozzász, és költséges perre, és bosszúságokra reá unó Fel-perest barátságos alkura bírja, mely által a' veszendő fejszének leg-alább nyelét megtartsa. Alkalmatosságát nyujtanak neki erre azon soknál több ki-fogások, mellyekkel az ellene né talán hibásan kezdett pert el-mellőzni igyekzik. Tehet t. i. ki-fogást vagy

1-ör A' Birónak Személlye ellen (*contra Judicem*): ha meg-mutathatja, hogy a' Biró vagy eránta meg-engesztelhetetlen gyűlölséggel, vagy a' Fel-pereshez valami rokonsággal, vagy pedig a' peres tárgyra nézve valami részrehajlással viseltetik 's a' t'. De e' féle ki-fogással csinyen kell bánni, ne hogy helyes okát nem ad-

adhatván ki-fogásának, Szék-törésben marasztaltassék 69. 2-ae.

2-or Vagy a' Biróság (*Judicatus*) ellen: ha a' pernek tulajdonsága nem azon Birónak hatalma alá tartozandó az 5-dik és következő §-oknak út-mutatások szerént. Néha pedig nem is tesz az Al-peres ez-eránt ki-fogást; hanem egyenesen Tiltó (*Inhibitorium*) Parancsolatért folyamodik; sőt még akkor-is segíthet magán Tiltó Parancsolattal, ha a' Biró félre tette az ellene tett (ne-talán fontos) ki-fogást. Egyéb-eránt pedig, akár a' Birónak Személye, akár a' Biróság ellen-való ki-fogást mindjárt a' per elején szokás tenni: ne hogy más kérdésekbe erezkedvén, az által a' Birót, vagy Biróságot leg-ottan el-fogadni látfattassék az Al-peres. Nem akadályoztatja azomban ezen ki-fogást az a' környül-állás, ha az Al-peres ugyan-azon Biró előtt tette az Ügyész-vallást; mert ebből még nem lehet ki-hozni, hogy őtet Birónak el-fogadta.

3-or Vagy az idéztetés ellen: ha ebben az 59-dik és következő §-ok ellen valami fogyatkozás lett volna.

4-er Vagy a' fel-vétel ellen: ha ez a' 63-dik §-ban mondott szabás szerént nem törtéttet.

3-ör Vagy a' vád-level ellen: a' mennyire ez a' 49-dik és következő §-ok szerént nem készült.

6-or Vagy az ügyelet ellen: ha ez az 54-dik és következő §-okhoz nincs alkalmaztatva,

§ 82. a' le-szállítás-által:

Nyomósnak taláztatván a' ki-fogás, le-szállítatik (*condescendit*) ugyan azon formája a' pernek, mely ellen a' ki-fogás tétettetett, nem is engedtetik-meg Parancsolat nélkül a' le-szállító Itelettől a' fellyebb vitel 41. 1729 (ki-vévén a' jobb-ágy eránt igazság szolgáltató *impensionalis* perekben); mind-azon-által a' hibásan kezdett pernek le-szállítatása mellett még közel-sem menekedett-meg a' rajta tett keresettől az Al-peres, azt nyervén egyedül mellette, hogy a' Fel-peres a' hibásan kezdett perrel idejét, és költségét el-vesztvén * *D. 3. P. 38.*, ha célját elérni akarja: előbbeni hibáját helyre hozni, és perét a' törvény által ki-szabott formához jobban alkalmaztatni, 's az Al-perest ismét idézni, vagy-is, a' mit az előtt roszszúl kezdett, azt ismét más módon kezdeni kintelenítetik; de azért nem szükséges nekie a' tulajdon értelemben vett újjított perhez (*novum*) folyamodni.

* Nem külömben: ha a' Fel-peres tökéletesen ki-nem dolgozván a' pert, az a' Felsőbb Birótól bővebb

vebb meg-világosítás' végett vizfsza-küldettetik: bátor későbbben meg-nyerje-is azt; mind-azon-által a' pernek a' Felső Birótól lett vizfsza-küldettetéséig hafzontalanúl tett költtség meg-nem íteltetik *D. 2. P. 38.*

§ 83. és azért meg-zaboláztatnak;

Már ezekből-is által-láthatni: mely nagy gyengesség némely Al-peresektől minden tehetőségeket, és tudományokat arra fordítani, hogy azon szín alatt, hogy a' dolognak sikere annak formáján épül (*forma dat esse rei*), külfömbféle hafzontalan ki-fogásokat gondoljanak-ki a' végre, hogy azok által vagy a' pert késleltessék, vagy leg-alább a' Fel-perest méltatlanúl bofszonsák. Ezen ki-fogásokról mondja Verböczy 83. 2-ae: hogy ez ama' két ékű tör, mely az árváknak, özvegyeknek, és egyéb meg-nyomorodott Személyeknek szívüket által-hatotta; ez ama' nagy bánat, mely miatt a' nyomorúttaknak el-keseredik a' lelkek; ez ama' törbe-való ejtés, mely számtalan sokakat örök kárhozatra vetett: t. i. a' méltó kereseteknek sok-képpen-való méltatlan le-szállítások: mellytől úgy kell magát öni, mint a' halálos bűnnek tüzetől. Mert gyakorta egy egyes betüért, vagy egyetlen egy igének el-hagyásáért az egész keresetnek perét az Ügyészre tanúlt ággaskodó ellen-vetéssel, és forgatással fel-fordította, és le-szállította. Azért rendelte későbbi törvényünk-is 38. 1723, 43. 1729, 16. 1792, hogy a' Birák szorgosan vigyázzanak

reá, ne hogy az Ügyészek háram ki-fogásnál, és mind egyik ki-fogásban három szó-váltásnál (*Replica*) többet tegyenek. *Lásd a' 47-dik és 48-dik §-okat.* Sőt az erdőkbe bé-hozandó arányúságot tárgyazó perekben a' késleltető ki-fogásokban csak kettőre, a' dolog' velejében pedig csak háromra van meg-határozva a' szó-váltásoknak számok úgy, hogy ezen számon felül teendő szó-váltás semmibe vétettetik 21. 1807.

§ 84. hol magát a' személyes,

Által-esvén a' Felek az eddig elő-számláltt késleltető ki-fogásokon, fontosabb kérdés támad a' kereset eránt. Ez t. i. vagy személyes, vagy velős kereset. A' tulajdon értelemben vett, személyes kereset által (a' Fő-Táblák' Itéletei szerént *Plan. Tab. Pag. 20*) értem a' perlekedésre-való személy-beli tehetséget (*activitas litigandi*), szemmel tartván azt, a' mit ez eránt e' Könyvnek 22-dik §-ában, és az első Könyvnek 230-dik és 238-dik §-aiban már előre becsátottam, és tovább-is meg-intem minden Alperest, hogy a' személyes kereset ellen-való ki-fogással csinnyen bánják: ne hogy vaktában a' Fel-peresnek személyes keresetét, az az nemességét tagadván, avagy vakmerően fefzegetvén, annak díjjában marasztaltassék 36. 2-ae,

§ 85. avagy velős keresetet érdeklík;

Leg-fontosabb ki-fogás pedig az, a' mely végttére a' velős (*realis*) kereset ellen tétetik: mellyben t. i. már nem az a' kérdés forog-fenn, ha jól van-é kezdve a' per, vagy sem? hanem az eránt van a' kérdés, ha van-é a' Fel-peresnek a' peres tárgyra nézve keresete az Al-peresen, vagy sincs?

Bé-erészkedvén egyszer az Al-peres ezen kérdésbe, többé a' késleltető ki-fogásokra visszsa nem léphet, valamint a' Fel-peresnek-is a' keresetet le-szállító Itélettől meg-engedtetik a' fellyebb-vitel.

§ 86. sött azt néha örökre el-döntik:

Leg-erősebb ki-fogás a' kereset ellen vagy az idő-múlás (*praescriptio*), vagy pedig a' patvar (*calumnia*). Mert: valamint a' Fel-peres örökre el-veszti ügyét, ha ellene valamellyik e' kettő közül bé-bizonyítatik: úgy visszszont az Al-peres-is hé-nem bizonyíthatván az állított idő-múlást, vagy patvart, nem léphet többé visszsa az *Ügyész' visszsa-hívása nélkül* a' késleltető ki-fogásokra, vagy egyéb el-múlasztott védelmeire, hanem perét örökre el-veszti *D 6. P. 32.* Ellenben: védelmezheti magát idő-múlással, vagy patvar-állítással még a' pert határozó Itélet után is akár tiltás (*prohibita*), akár per-ujjítás (*novum*) mellett.

§ 87. jelesül az idő-múlás,

Mi értetődik az idő-múlás által, és hogyan éli-ez el valakinek igazát, már a' 2-dik Kötetnek 7-dik és következő, úgy nem különben 411-dik és 422-dik, és a' 3-dik Kötetnek 613-dik §-ában meg-mutattam.

§ 88. és a' patvar.

A' patvar által pedig érti Verböczy 70. 2-ae a' pernek valaki ellen két szin alatt, vagy két külömb-féle úton *csalárdúl* lett indítását. Két szin alatt perlekedik az, a' ki ugyan azon egy tárgyat két külömb-féle, és egy-mással meg-férhetetlen okból akar magának tulajdonítani: p. o. ha valamely jószág-eránt örökséget-is, zálogot-is követne 82. 1-ae, 70. 2-ae. De nem követne patvarkodást-el az a' fiú, a' ki Attya által el-zálogosított örökséget visszaváltván, a' többi osztályos Atya-fiak ellen rész szerént vérsége mellett az örökséget, rész szerént pedig pénze után a' zálogot ugyan azon egy jószágra néve vítatná. Sőt minden zálogossal elegyített osztályos (*liquidatorio-divisionalis*) pernek ez a' tulajdonsága.

Két úton pedig perlekedik az, a' ki

1-ör Valaki ellen ugyan-azon egy tárgy eránt egyszerre két külömb-féle Biró előtt, vagy egy Biró előtt ugyan, de két külömb-féle pertá-

támaszt, és ugyan-azon egy Al-perest azon egy tárgyra nézve *tudva* kétszer Törvény eleibe idéztet 25. 2-ae. Ha tehát valaki sajdítja, hogy a' pert hibásan kezdette: ójja magát, hogy azt másadszor ismét újra el-ne kezdje, minek-előtte vagy az előbbeni hibás per Birói Ítélet által le-szállítatnék, vagy azt le-tenné (*deponeret*). Azért tanácsos minden esetre a' vád-leveélbe ezen ki-kötést bé-iktatni „ az ez eránt ne-talán függő pert le-tévén ” (*lite catenus ne fors pendente hisce pro deposita declarata*): hogy a' mennyire a' peres tárgy eránt olyan per függőben volna-még, mely a' Fel-peresnek tudtára talán nem volna, a' patvart annál bizonyosabban el-mellőzze magától.

2-or A' ki az eránt, a' miről már önnön kezével írott nyugtató-levelet adott, vagy eránta béke-kötésre lépett, (egyéb, ha annak el-rontására ügyelne) valakit Törvénybe idéztetne p. o. ha olyan adósságot követne valakin, a' mely már régen vagy meg-van fizetve, vagy el-engedve. Azért szokás az adósságot követő vád-leveélbe be-iktatni eme' ki-kötést „ *bé-tudatván a' bé-tudandók, és le-hajolván a' le-hajlandók* ” (*imputatis imputandis, et defalcatis defalcandis*): hogy a' mennyire ne-talán valamely része az adósságnak már meg-vólna fizetve, azt másadszor ismét követni ne látszatásék a' Fel-peres.

3-or A' ki valami ollyast követne valakin, a' mi már úgy-is keze közt van *Kith. Cap. 9. Q. 17.*

4-er A' ki általlyában minden leveleknek más-vételét (*transsumpta*) követné valakin: holt már azok közül némellyek keze közt volnának 34. 2-ae.

5-ör A' ki a' már egyszer *el-végzett* pert per-újjítás nélkül ismét el-kezdené, vagy minden Törvény-Székeknél vég-képpen el-végzett, vagy már egyszer meg-újjított perét Felség' kegyelme nélkül ismét meg-ujjítaná 70. 2-ae. Menél inkább tehát az, a' ki a' Felség' Kegyelme mellett már egyszer meg-újjított, és tökéletesen el-végzett perét ismét meg-újjítaná *D. 1. P. 35.* Mind-azon-által: mivel patvarkodásról csak az vádoltathatik, a' ki el-tökéltt álnoksággal él: nem marasztaltatik a' patvarban az, a' ki perét egészlen az Ügyésznek tudományára bizván, és a' vád-levél' fel-tételebe semmi be-folyása nem lévén, ezen környül-állásnak valóságáról nem csak hitét ajánlja, hanem a' vád-levelet-is a' szokott teherrel le-telzi (*deponit*) *D. 4. P. 35.*

6-or A' ki egyszerre két *egy-mással meg-férhetetlen* ügy-orvoslással p. o. fellyebb-vittel-is, per-újjítással-is, vagy tiltással-is élne a' nélkül, hogy az előbbit vagy le-tenné, vagy azt

a' Biró félre tenné *Kitth. Cap. 9. Q. 17.* Mind-azon-által: a' vád-levélnek részint-való le-téte-lével, vagy az Ügyész' vizsgálva hívásával (*Re-vocatio Procuratoris*) lehet más ügy-orvosláso-kat-is egyszerre meg-egyeztetni *D. 14. P. 10., D. 6. P. 32.* Valamint a' fellyebb-vitel és el-lent-állás-is meg-férhetnek egy-mással.

Ki-sűlvén a' fellyebb irtakból valamellyik környül-állás a' Fel-peresre, az (úgy kívánván az Al-peres *) leg-ottan patvarkodásban, az az ügyének örökös el-vesztésében, és még azon fellyül 200 forint büntetésben marasztaltatik, mellynek $\frac{2}{3}$ része a' Birót $\frac{1}{3}$ része pedig az Al-perest illeti 70. 2-ae. Hozhatnak-is ez-eránt nem csak a' Királyi Tábla, hanem az Al-Birá-k-is Itéletet *D. 5. P. 35.* meg-engedtetvén mind-azon-által a' fellyebb-vitel *D. 2. P. 35.* Ámbár pedig az állított patvarkodást bé-nem bizonyít-hatja-is az Al-peres; azért mind-azon-által a' vizszont-taglásban (*poena talionis* nem marasz-taltatik *D. 3. P. 35.*

Hogy azomban a' patvarkodást foganatosan állíthassa az Al-peres: meg-kivántatik az ő ré-széről-is, hogy jó lelkű Birtokos légyen. Ez az oka, hogy az adományas az általa fel-kért jószágat a' zálogos felektől vizsgálva-váltani, vagy a' hatalmas el-foglalótól vizsgálva-venni akarván, ha azokat a' jószág' ki-bocsátatása végett törvé-
nye-

nyesen meg-inti, és egyszer's-mind, hogy az adománynak ereje el-ne enyészék, egy elzáró alatt magát a' jószágba bé-iktattatja: bátor ez által két féle szin alatt látszatnék keresni azon jószágot; mind-azon-által patvarkodásról nem vádolhatja ötet akár a' zálogos Birtokos, akár a' hatalmas el-foglaló; mert sem amaz a' törvényes intés után, sem annál-inkább emez nem tartattathatik jó lelkű Birtokosnak; már pedig a' ki maga-is valamiben sántikál, az mást álnok csalárdságról fogatosan nem vádolhat 71. 2-ae.

* Csak az Al-peresnek kívánságára marasztalhatja a' Biró patvarkodásban a' Fel-perest; mert ha e' helyett csak a' pernek le-szállítását sürgeti az Al-peres: az eránt hoz a' Biró csak Itéletet. Követhet azonban patvarkodást-el az Al-peres-is, midőn magát egyszerre két meg-férhetetlen okkal p. o. zálogos és örökös igazával, vagy két meg-férhetetlen ügy-örvoslással védelmezi.

§ 89. A' per hol meg-állítatik,

A' ki-fogásokon kívül vagynak még más késleltető módok-is a' pernek hallasztására, melyek a' törvényben-is meg-engedtetnek. Illyenek a' per' meg-állítása * (*prorogatio*), el-hallasztása (*dilatatio*), és a' szün-napok (*Feriae*).

A' per' meg-állítása abban áll, hogy bizonyos Személyek ellen, bizonyos esetekben, bizonyos

bizonyos ideig vagy éppen nem kezdhet pert senki, vagy, ha már folyásban volt-is a' per, még-is meg-állítatik. Tudni-illik :

1-ször Az újjon lett ollyatén Fő Papok ellen, kiknek jószágaik nincsenek a' Káptalanéval öszve-elegyítve : *ha t. i. az Egy-házi jószágra nézve ellenek indított perben sükségek vólna az ok-levelekre.* Mert, hogy ezeket ki-kereshessék, egy esztendei idő-halladék engedtetik nekik. De nem engedtetik idő-halladék nekik akkor, mikor adósság, vagy hatalmasság miatt idéztetnek perbe, nem lévén akkor semmi sükségek a' Papi jószágjokat illető levelekre 50. 2-ae.

2-or Az árvák ellen egész fel-serdültt korig nem lehet pert kezdeni 129, 132. 1-ae; meg-hóltt Attyok ellen kezdett, és függőben lévő pert pedig lehet ugyan ellének (vagy is inkább Gyám-Attyok ellen) folytatni 129, 130. 1-ae; de ezek eránt-is enged nekik törvényünk egy esztendei idő-halladékot 50. 2-ae, szemmel tartván mind-azon-által azt, a' mit az 1-ső Könyvnek 189-dik §-ában ezen tárgyra nézve előre bocsátottam.

3-or Az Özvegy Afzszonyok ellen a' meg-hóltt Férj' jószágára nézve egy esztendeig tartó gyász' idejekig *Kitth. Cap. 4. Q. 17.*

4-er Azok ellen, kik az Ország' dolgában az Országon kívül foglalatoskodnak, visszajöveletekig 14, 1495. De az *osztatlan* Atya-fiak közül nem engedtetik az egyiknek idő-halladék azon szin alatt, hogy a' másik kül-földön van 7. 1486, szinte ezt értvén az árvákról-is, ha velek együtt olyan osztatlan Atya-fi áll a' perben, ki tökéletes korú lettére Törvényt állhatván, őket-is védelmezheti.

5-ör Azok ellen, kik fogságban tartattanak, ki-szabadulásokig *Kitth. Cop. 4. Q. 17.*

6-szor Azon adósok ellen, kik fizetést késleltető (*moratorium*) Parancsolatot bizonyos ideig nyernek, a' parancsolatban meghatározott ideig. Ellenben.

7-er A' kik az ok-leveleket le-tartóztatván, ázokat ki-nem adják, mind addig nem kezhetnek pert az azokban tárgyalt jószág eránt, míg a' leveleket azoknak, kiket illetnek, ki-nem adják 75. 1622.

Az idő-halladékot az Al-peres vagy a' Fel-ségtől, vagy (az Al-Birákhöz szóllót) az Ország' Rendes Biráitól parancsolat mellett, a' törvény' intézete szerént nyeri-meg; de nem engedtetik-meg az erdőkbe bé-hozandó arányúság eránt indított perekben 21. 1807, és egyéb-aránt-is egy perben csak egyszer van helye 9. 1507, és a' ki hamis elő-adással (*falsa Expe-*

sitio) kér parancsolatot, nyelv-váltságban marasztaltatik 71. 1492, és jelesül a' Királyi Tábla előtt mind addig vagy maga, vagy Ügyész-e személyében le-tartóztatatik, míg a' nyelv-váltságot le-nem fizeti 7. 1486.

* Első tekintettel mind a' *prorogatio* mind a' *dilatio* igen egy értelmű szavaknak lenni látszanak; de természetét tekintvén a' kettőnek, van közöttök különbség: azért mondhatjuk inkább az elsőt *per' meg állításának*; a' másikat pedig tulajdon értelemben vett *el-hallasztásnak*.

§ 90. hol annak folyása el-hallasztatik,

Azon eseteken kívül, mellyekben a' per bizonyos Személyek ellen, bizonyos, és a' törvényben meghatározott ideig; de csak egyszer meg-állítatik, vagynak még más esetek-is, mellyekben annak folyása mennyiszor annyiszor el-hallasztatik. t. i.

a) A' Kir. és Vidéki Tábla előtt a' meg-nem jelenő Al-peres ellen a' meg-általkodottság eránt hozott Itéletnek ereje 15-öd' napig fel-függesztetik § 67:

b) Gyakorta Tanúk' vallatása, vagy meg-hitelesitetése, vagy ok-leveleknek öszve-keresések, vagy a' Feleknek bővebb meghalgattatások, vagy hit-le-tétel, vagy szemre-vétel (*occulata*) végett a' Biró Itélet által el-hallasztja a' pernek folytatását másizorra; a' Vár-megyénél

pedig minden Törvény-napoknak végével, kifogyván- a' Birák az időből, szinte hallasztó (*extensoria*) Itélet mellett a' leg-közelebb tartandó Törvény-napokra hallasztatik a' pernek további folytatása.

c) Néha magok a' Felek köz-akarattal meg-egyeznek, hogy a' köztök fenn-forgó pernek folyása továbbra halladjon.

§ 91. hol meg-szünttetetik,

Minden meg-állítatás, vagy hallasztás nélkül-is vagynak a' törvényben ki-jelelve némely idők, és napok, mellyekben a' Törvénykezés önként úgy meg-szünik, hogy nem hozhat a' Biró Itéletet. Illyenek

1-ör Karácsony', Sz. Istvány Első Mártyr', Évang. Sz. János', Apró Szentek', Új esztendő', Viz-Kereszt' napja előtte-való nappal együtt, Gyertya-Szentelő Boldog Afzszony', és Husvétnek 4 napjai, Sz. György', Filep' és Jakab' napja előtte-való nappal együtt, Sz. Kereszt' fel-találása' napja, Áldozó Csötörtök', Pünkösztnek 4° napja, Sz. Ivány', Péter' és Pál', Jakab', Lőrincz', Nagy Boldog Afzszony', Sz. Istvány Király', Bertalan', Kis-Afzszory', Sz. Kereszt' felmagasztaltatása', Sz. Máthé Apostol', Sz. Gerhard Püspök', Sz. Mihály', Simon Judás', Minden Szentek', Sz. Imre', Mártory', András', Miklós', és Tamás' napja, és minden Megyében az

Egy-

Egy-ház' napja *S. Lad. L. 1. Cap. 38.* Ezekhez járultak későbbben minden Vas-ár-napok *, Kereszt-járó napok, és egy szóval minden Ünnepek, mellyeket a' Romai Közönséges Anya-Szent-egy-ház szentel 29. 1723, *Kitth. C. 4. Q. 12.* Ezen nem a' Törvénykezésre, hanem az Isteni szolgálatra rendelt napokat úgy megülik a' Törvény-Székek-is, hogy, bár vizsgálat alá vesznek-is ezen napokon valamely pert; mind-azon-által a' hozott Itéletet foganatosan ki-nem hirdethetik. Ez az oka, hogy, ha (vi-gyázatlanúl) az elő-számlálttából valamellyik Ünnepek napra rendeltetnék a' határ-nap: nem köteles az Al-peres meg-jelenni, nem-is lehet az' nap ellene sem hozni, sem ki-hirdetni a' meg-általkodottságban-való Itéletet, hanem az egész határ-nap önként el-enyészik.

* Valamint mai napig fenn áll némely helyeken az az illetlen szokás, hogy Egy ház' napján tartatni szokott Bucsúhoz holmi aprólékosságra nézve vásárt tartatik, úgy régenten Ünnepek napokon szokták tartani a' vásárt; mert akkorra leg-több nép szokott öf-ve-jöni. Hihetőleg innét száradott az Úr' napjára (*Dies Dominicus*) a' vas-ár-nap (*dies ferropolii*), mivel t. i. a' régi vitéz Magyaroknak eredeti kereskedések jobbára csak a' vasnak adás-vevéséből állott.

§ 92. vagy rend szerént,

Rend szerént meg-szünik a' Törvénykezés esztendőn-ként

- a) Sz. Tamás Apostol' napjától Viz-Keresztig,
- b) Fársáng utolsó Vas-ár-naptól Böjt első Vas-ár-napig,
- c) Fekete Vas-ár-naptól Húsvét' után-való 2-dik Vas-ár-napig,
- d) Pünköszt Vas-ár-naptól Sz. Háromság' Vas-ár-napig,
- e) Aratás' idejében Sz. László Király-naptól Sz. Istvány Király-napig,
- f) Szüret' idejében Sz. Mihály-naptól Sz. Mártony-napig 29. 1723.

Rend szerént tehát négyszer áll-bé minden esztendőn a' Törvénykezés, úgy mint Viz-Keresztkor, Húsvét' után (noha a' Húsvét' utáni Törvény-idoben a' Hét Személyes Tábla nem ül-öszve 16. 1792), Sz. Istvány-napkor, és Sz. Mártony-napkor: mely időt Törvény-napoknak (*Terminus Judiciorum*) nevezünk. Azért-is minden Törvény-időnek elejen valamint a' Fel-peres ismét fel-veszi (*reassumit*) folyásban lévő perét, úgy az Al-peres-is minden további idéztetés nélkül köteles meg-jelenni, és magát vedelmezni; külömben, valamint az Al-peres a' meg-általkodottságban marasztaltatik, úgy a' Fel-peres' részéről-is a' sorból ki-töröl-tetik (*ex serie expungitur*) a' per: fő-képp' ha több Törvény-idők alatt húzomosan vagy amaz

meg-

meg-nem jelenik, vagy emez ismét fel-nem veszi perét, és akár mellyik a' perben nem dolgozik.

A' Vár'megyéknél pedig (egyéb foglalatosságai-is lévén a' Vár'megye' Biráinak a' Polgári Igazgatásra-való nézve) nem áll a' Törvény az egész Törvény-idő alatt; hanem minden Vár'megyénél 1—2—3 leg-felleyebb 4 hét (a' mint a' pereknek száma kívánja, és a' Biráknak egyéb foglalatosságai meg-engedik) rendeltetik-ki-reá, és a' Köz-gyűléseken, vagy Törvény-Szék alatt meg-határoztatik, mikor kezdődjék. Mivel pedig a' rend szerént-való Törvény-idő esztendő-tszaka csak négyszer fordul-elő: közönségesen 4—8—12 leg-felleyebb 16 hétig áll a' Törvény a' Vár'megyékben egy esztendő' el-forgása alatt, hanem ha a' Biró még azon felleyül időt vehet reá, és a' Feleknek eránta jelentést tesz.

§ 93. vagy rend kívül.

De az esztendőn-ként rend szerént esni szokott Törvény-nyugváson (*Juristitium*) kívül-is vagynak még némely rend kívül-való környül-állások, mellyek a' Törvény-folyást meg-szűntetik t. i.

a) Valamely *közönséges* ájtatosság, öröm, vagy szomorúság,

b) A' közönséges fel-fegyverkezés (*Insurrectio*),

c) Az Ország' gyűlése. Sőt még az Ország' gyűlése előtt is 30 nappal, utánna pedig a' Követeknek haza érkezéséig nyugszik a' Törvény 29. 1723. De a' szembe-való adósságot követő, hatalmaskodást panaszló (*violentialis*), visszafátetető (*repositorius*), és a' Közönséget tárgyázó (*Fisci Magistratualis*) perek, mennél előbb-való orvoslást kívánván, úgy nem különben a' Királyi Várási Tanács előtt folyó perek Ország' gyűlésekor is (de nem a' közönséges fel-fegyverkezésér) azok előtt, kik ne-talán az Ország' gyűlésére küldött Vár'megye' Birái helyett ki-neveztetnek (*surrogantur*), minden további idéztetés nélkül folytattatnak 16. 1792.

Egyéb-aránt mind az Ország' gyűlési, mind pedig a' 92-dik §-ban említett Törvény-nyugvásra nézve észre kell venni, hogy nem tartoznak ugyan sem a' Felek dolgozni, sem a' Biró ítéletet hozni, sőt foganatosan nem-is hozhat ítéletet, vagy leg-alább azt ki-nem mondhatja (*non potest pronunciare*); mind-azon-által nem csak dolgozhatnak a' perben a' szorgalmatos Felek Törvény-nyugvás' ideje alatt-is; sőt az erdőkbe bé-hozandó arányúság eránt-való perekben a' rend szerént-való egész Törvénykezés idő-szakaszban kötelesek dolgozni 21. 1807); hanem az ítéleteket jobbára akkor szokás vég-

re-

re-hajtani * (*exequi*), szemre-vételt, tanú-valatásokat 's a' t' tenni 16. 1792. A' hol pedig a' Felek úgy egyeztek, vagy az Al-peres a' Törvény-nyugvásról kötés mellett le-mondott, bizvástt, és foganatosan hozhat a' Biró Törvény-nyugváskor-is Itéletet, valamint az Úr Székek-is jobbára Törvény-nyugvás' idejében szoktak tartattatni, a' Sz. Székeknél pedig a' házasság-beli ügyek (nem tehát más perek) általlyában minden időben folytattatnak, nem tekintvén sem az aratás' vagy szüret' idejét, sem a' közönséges fel-fegyverkezést, sem az Ország' gyűlését 70. 1618; de a' 91-dik §-ban elő-fzámláltt Ünne- napokon, Vas-ár- napokon, és Nagy-hét-ven a' Sz. Székek előtt-is meg-szűnik a' Törvénykezés.

* Kérdezi talán valaki: ha vallyon lehet-é az Itéletet a' közönséges fel-fegyverkezéskor foganatosan végre hajtani? Nincs ugyan ez eránt nyilván-való említés a' törvényben; de csak ugyan bizonyos marad az, hogy mivel a' közönséges fel-fegyverkezés arra való, hogy minden hiv haza-fi a' haza' védelméről gondoskodjék: sem Itéletet semmi-féle szin alatt (bár kötés mellett általlyában le-mondott volna-is az Al-peres a' Törvény'-nyugvásról) hozni, sem azt végre hajtani foganatosan nem lehet, ellenkező esetre volna is oka az Al-peresnek az ellent-állásra.

ÖTÖDIK RÉSZ.

A' P E R' D I V A T J Á R Ó L.

§ 94. A' dolog' velejére felelvén az
Al-peres,

Akár mennyit késleltesse a' pert külömb-féle ki-fogásai által az Al-peres; csak ugyan még sem kerülheti végtére-el, hogy a' dolog' velejébe bé-ne ereszkedjék; és az ellene tett vád ellen velősen ne feleljen. Vagy t. i. önként el-esméri * (*affirmat*) annak valóságát: mely esetre a' Fel-peres meg-menekszik a' további próbától; vagy kereken tagadja: mely esetre a' Fel-peres tartozik okát adni keresetének 27. 1729; vagy pedig külömbözteti (*qualificat*) azt, az az meg-esméri ugyan egy részént az ellene elő-adott dolognak valóságát, de más részént mellyékeesen magyarázza, és szépíti tettét, akár helyes, akár helytelen okát adván neki: mely esetre a' mellyékes magyarázását, és külömböztetését bé-kell neki bizonyítani annyiban, a' mennyiben állít valamit. Ide tartozandó a' többi közt az-is, ha az Al-peres a' Fel-peresnek tanúi vagy ok-levelei ellen ki-fogást téshen.

* Az

* Az Al-peres (vagy meg-hatalmazott Kép-viselője) által *a' per alatt forgó önmön maga' cselekedetéről a' Törvény előtt önként, és józan észszel meghatározottan* tett el-ésmérés leg-nyomósabb próbát szolgáltatván ellene, szavát soha többé visszavonni nem veheti, sem az *az által el-vezített ügyén* semmi-féle ügy-orvoslással többé nem igazíthat; hanem vessen magára, hogy magát vigyázatlanul el árrúlta.

§ 95. a' pert el-fogadja,

Bé-ereszkedvén e'képpen az Al-peres a' dolog' velejébe, a' pert leg-ottan el-fogadja (*litētem contestatur*), és azt ezközli, hogy az egyébaránt *a' személyes* téteményt tárgyazó, és valamellyik Félnek halálával el-enyészni szokott pernek terhe annak maradékira háromlik 51. 2.-ae, és valamint a' *késlettető* * ki-fogásakra, vagy a' kereset' (*Actoratus*) felsegetésére, vagy akár az állító, akár a' különböztető felelettől a' tagadásra az Ügyész' visszavonása (*Revocatio Procuratoris*) nélkül többé visszavonni nem lehet, ha mindjárt tiltással (*Prohibita*) meg-állította volna-is a' pert határozó Iteletnek erejét *D. 6. P. 19, D. 6. P. 32*: úgy a' Fel-peresnek gátot vet, hogy többé le-tétellel nem orvosolhatja patvarkodó (*calumniosa*) ügyét 40. 1729.

* Az ügy-döntő ki-fogásakra (*Exceptiones peremptoriae*) t. i. az idő-múlásnak, vagy patvarnak vitatására van ideje, az Al-peresnek egész a' pernek végső ki-meneteléig, még a' tiltás, vagy visszavonás után, vagy az újjírtott perben-is. § 86.

§ 96. és a' próbának terhét meghatározza.

El-fogadván a' pert az Al-peres, ez által meghatároztatik: mellyik Félnek, mit, és mennyiben kell bé-bizonyítani? Szükséges tehát, hogy a' Felek elő-álljanak próbáikkal, * t. i. vagy ok-leveleikkel, vagy tanú-bizonyságaikkal, vagy végttére hittel-is pótolják elégtelen próbáikat.

* Ezen meg-magyarosodott deák szót *próba* lehetne ugyan bizonyításnak-is nevezni, ha a' köz szokás inkább a' próbához nem ragaszkodnék. Értetődik pedig a' próba által azon ok, mely a' kérdésben forgó kétséges dolognak a' Törvény előtt hitelt szerez. A' próbának külömb-féle nemeihez tartozandó a' tellyes (*plena*), fél (*semitplena*), félnél több, félnél kevesebb, egy nemű (*uniformes*) külömb-nemű (*mixtae*), belső, és külső próbák.

Az egész próba, ha meg-nem czáfoltatik, végét veti a' pernek; a' fél próbát ki kell pótolni; ha pedig a' próba mind a' két' részről egyenlő: az Al-peres, vagy a' Birtokos lesz a' nyerttes, nem terjedvén ez azomban-ki a' határ-perekre. *Lásd a' 2-dik Kötetnek 460-dik §-át.*

A' belső próbák közé számláltatik a' hír (*fama*), és köz-hír (*rumor*), amaz ugyan egy bizonyos, emez pedig bizonytalan kút-föből eredvén; de nyomós próbát sem ezek nem tesznek, sem a' belölök eredett pufzta gyanú (*suspicio*); mind-azon-által a' környül-állásakon épültt gyanítás alkalmatosságot szolgálthat a' vizgálatra. A' környül-állásakból emberi

okos-

okoskodással következtetett nyomós gyanú (*gravis praesumptio hominis*) kevesebbet nyom fél próbánál; de a' környül-állásokkal szorosán öfzve kapcsolt megnyugtató (*violentata*) gyanú fél próbát nyom: a' törvényen épült meg-czáfolható gyanítás (*praesumptio Juris tantum*) próbául szolgál addig, míg a' másik fél ellenkezőt nem mutat; de a' törvényen épült meg-czáfolhatatlan gyanítás (*praesumptio Juris et de Jure*) oly tellyes próbát téfzen, hogy semmi ellenvetést nem szenved.

De ezen belső próbák vagy a' történtt dolognak környül-állásaiból, vagy magából a' törvényből eredvén, itt csak a' külső próbákról, az az ok-levelekről, tanú-bizonyságokról, és esküvésről léfzen a' szó. Egyéb-aránt pedig e' következendőkét kell meg-jegyezni a' próbára nézve.

1-ör A' próbának terhe rend fzerént a' Fel-peresre háromlik; hanem ha törvényen épült gyanítással p. o. birtokkal védelmezheti magát; vagy ha az Al-peres akár vigyázatlanságból, akár vak-merő bizakodásból a' próbába bé-ereszkednék; vagy különböztetölég (*qualificative*), vagy állítólag (*affirmative*) felelne: mert ezen esetben nekie kell akár a' különböztetölég, akár az állító feleletet bé-bizonyítani.

2-or A' ki valamely történtt dolgot tagad, nem tartozik okát adni tagadásának.

3-or A' próbákat lehet vagy egyenesen (*directe*), vagy ellen-vetölég (*retorquendo*) el-mellözni: midön p. o. az első esetben az ok-levelek, vagy tanúk ellen ki-fogás tétettetik, és hitelességjek fefzegettetik; a' második esetben pedig az ok-levelek, vagy tanúk ellen ki-fogás nem tétettetik ugyan, de ellenkező ok-levelek, vagy tanúk állítatnak-elöl.

§ 97. Az ok-levelek,

Ok-levél (*Instrumentum literale*) által értődik mind azon iromány, mely helyyesen készülvén, a' kérdés alatt forgó tárgyról Törvény előtt tanú-bizonyságúl szolgál.

§ 98. akár lévén eredetiek,

Eredeti (*originale, autographum*) ok-levélnek mondattatik az, a' mely már leg-első eredetében készült; vagy is a' mely leg-először irattatott akár Köz-hitelességű, akár pedig magános helyyen. De: nem lehet eredeti levélnek bé-venni az olyan töredék irományokat (*fragmenta*), és puzta jegyzékeket (*signaturae*); mellyek a' Hiteles Hellyeken fenn-talaltatnak ugyan a' levél-tárban; de sem alá-irással nincsenek meg-hitelesítve, sem pedig a' hiteles jegyző könyvbe bé-irva: és azért, valamint hitelességgel nem birnak, úgy elegendő próbát nem tesznek 42. 1723.

§ 99. akár másba-vettek,

Az eredeti ok-levélnek szóról szóra lett leírása * másba-vett (*apographum*) irománynak neveztetik. Ennek külömb-fele nemei vagynak tudni-illik:

a) Vagyon Törvény előtt másba-vett levél (*Transsumptum Judiciale*): mellyről a' 2-dik
Könyv-

Könyvnek 431-dik §-ában volt szó. És ez külső formájára nézve szint' oly tökéletes, mint maga az eredeti ok-levél; ha ez az ólta elveszett volna-is.

b) Vagyon Törvényen kívül ugyan, de hitelesen másba-vett levél (*Transsumptum authenticum*): a' mely t. i. Káptalannál, Hiteles Gyülekezetnél, az Ország' rendelt Biráinál, vagy azoknak Itélő Mestereiknél, egy szóval azoknál, kik hiteles pecséttel bírnak, magából az ott fel-találtatott eredeti levélből irattatik-ki, és ez-is ollyba vétetik, mint maga az eredeti levél 42. 1723. Illyen a' pernek az illető Törvény-Szék' pecsétje alatt lett másba-vétele.

c) Vagyon a' hiteles másba-vettnek a' jegyző-könyvből ismét ki-írott mássa (*Transsumptum Transsumpti*) a' nélkül, hogy az eredeti ok-levél többé meg-vólna. E' féle iromány (kibizonyodván az, hogy meg volt valaha az eredeti levél, de elveszett) a' gyökösségre (*radicalitas Juris*) nézve elegendő ugyan a' birtoknak védelmére, de elégtelen a' keresetnek bé-bizonyítására *D. 2. P. 30.* Azért kell a' másba-vett levélben nyilván-való említést tenni a' felől, ha az a' valóságos eredeti levélből-e, vagy (ez elveszvéen) a' hiteles jegyző könyvből, vagy csak a' töredék irományakból, és puszta jegyzékekből irattatott-ki 42. 1723. Nem igen nagy hafznot hajt tehát az, ha valaki

az eredeti ok levelet magánál meg-tartván, annak csak hiteles mását hagygya a' Káptalan-nál; hanem sokkal tanácsosabb a' hiteles mását ki-venni, magát pedig az eredetit a' Káptalanhoz, a' hol sokkal bátorságosabb helyen tartattatik, bé-adni. Mert, ha az eredeti levél valami módon el-veszett volna: annak bé-bizonyítására nem fogadtatik-el a' hit' le-tétele; hanem vagy valamely iromány által, vagy előtanú-bizonyosság által kell a' Feleknek meg-mutatni, hogy az eredeti levél el-veszett 70. 1715; külömben annak mássa még a' birtoknak védelmére sem tesz foganatos próbát 42. 1723.

d) Vagyon az ok-levélnek igazlott mássa (*copia vidimata*): mellyről valamely Köz Tisztviselő hites Személy alá írása, és akár tisztí, akár nemzeti pecsétje alatt meg-isméri, hogy az eredetivel szóról szóra meg-egyez. Ez ilyen igazlott más nyom ugyan valamit; de mivel az igazló Személy az eleibe adott eredeti ok-levélnek valóságos eredeti mi-vóltáról Ítéletet nem tehet: elő kell ezt-is mutatni Törvény előtt, úgy kívánván a' másik Fél.

e) Vagyon az ok-levélnek puszta mássa (*simplex par, copia, exemplum*): mellyre semmi hites Személy nincs bizonyságúl alá írva, hogy az eredetivel meg-egyez. Ez ilyen puszta más csak úgy szolgálhat próbáúl (a' zálognak bé-bizonyítására), ha még azon fellyül egy olyan tanú

tanú állítatik, a' ki hite alatt vallja, hogy a' valóságos eredeti levelet szemeivel látta, és ez azzal tökéletesen meg-egyez *D. 1. P. 29.* Van azonban a' puzta másnak is bizonyító ereje az ofztályos Atya-fiak közt akkor, midőn a' leány-ág az ofztály-levélnék puzta mássát elő-mutatván, egyfzer's-mind azt is bé-bizonyítja, hogy az ofztálykor az ofztály-levélnék mássa a' leányaknak ki-adattatott, ezek pedig az a' fzerent nekik ki-hasított részt által-vették, és birták; mert ezen esetben, ha a' Fiak az ofztály-levélnék elő-adott puzta mássát meg-czafolni akarják: ők, úgy-mint a' levelek' gondviselői, tartoznak az eredeti ofztály-levelet elő-adni *D. 4. P. 30.*

* Ha az Irónak vigyázatlansága által valamely ízó vagy hibásan irattatott volna ki, vagy pedig egészen ki hagyattatott volna: az eredetivel való öfzve-hasonlításkor (*sub comparatione*) nem elég azt meg igazítani; hanem a' végén nyilván ki-kell tenni, mellyik lapon, mellyik soron, micsoda szóban, és hogyan tétetik az igazítás *39. 1723.*

§ 100. akár köz-hitelességűek,

Csak azok az akár eredeti, akár másba-vett ok-levelek mondattatnak köz-hitelességűeknek (*authentica publica*), mellyek vagy a' Törvény' szine előtt (*in ipso Judicio*), vagy azon kívül ugyan, de köz-hitelességű pecsét alatt, az az a' Fő Méltóságú Udvari Magyar Tanácsnál,

vagy a' Királyi Személy-viselőnél, vagy Ná-
dor-Ispánynál, Ország' Birájánál (Horváth Or-
szágra nézve a' Bánnál), és ezeknek Itélő Mes-
tereiknél, vagy a' Káptalanoknál, és Hiteles
Gyülekezeteknél, egy szóval olyan Hellyeken
költök, mellyek a' köz-hitelességü levelek' ki-
adására törvény által meg-vagynak hatalmazva:
Szint' oly köz-hitelességü leveleket adhatnak
tehát a' Tárnok-Mester, a' Vidéki Táblák, a'
Vár'megyék, és a' Városok-is az őket illető
tárgyakra nézve.

De: hogy a' Káptalan, és a' Szerzetes Gyü-
lekezet fogánatosan adhasson-ki köz-hitelességü
levelet, nem csak jelesül meg-kell neki a' vég-
re a' törvény által hatalmazva lenni 15. 1802,
26. 1807; hanem leg-alább 5 (magyar szüle-
tésü, alkalmazós, és Hazánkknak mind nyelv-
ben, mind törvényében járttas 16. 1741) meg-
hiteztetett Személyből kell neki ok-vetetlenül
állani, és a' neveiknek a' levél' végén fel-je-
gyezve lenni. Mind-azon-által: nem kívántatik-
éppen meg, hogy a' ki p. o. valamely vallást
akar tenni a' Káptalan (vagy Hiteles Gyüleke-
zet) előtt, annak minden tagjai jelen legyenek,
elég lévén, ha a' Káptalántól (vagy Gyüleke-
zettől) a' végre jelesül ki-küldött két' Személy
előtt teszi-meg-vallását: kik azt rövideden fel-
jegyezvén, és alá-írásokkal meg-hitelesítvén,
Jelentéseket a' Káptalan (vagy Gyülekezet)
előtt

előtt meg-teszik: mely jegyzék nem csak annak eredetében a' levél-tárba el-téttetik, hanem a' jegyző-könyvbe-is (*Protocollum*) bé-irat-tatik 39. 1723: mely oztán egy esztendő alatt akár mikor a' Felek' kívánságjokra, de egy esztendő múltván csak Fel-kerestető (*Requisitorium*) Parancsolat mellett adattatik-ki 42. 1723; nincs-is annyi ereje az egy esztendő múltván Parancsolat nélkül ki-adatott levél-másnak, mint annak, mely Parancsolat mellett adattatik-ki.

§ 101. akár sem,

Nem köz-hitelességű (*privatum*) íromány-nak mondattatik az, a' mely nem az előbben §-ban elő-számlált Hiteles Hellyeken, köz-hitelességű pecsét alatt, hanem vagy oda haza négy szem között, magános pecsét alatt, vagy olyan Személyek előtt költ, kik nincsenek a' végre köz-hitelességgel a' törvény által fel-rházva. Sőt: noha a' Vár'megye az ötöt illető tárgyakra nézve köz-hitelességgel bír; mind-azon-által az örök vállást az ő pecsétje alatt sem lehet köz-hitelességre emelni. Lásd a' 3-dik Kötetnek 593-dik §-át. Ugyan ezen okból: ám-bár a' régi Megye-járási jegyző könyvből (*Protocollum visitationale*) ki-tetfszenék-is, hogy valamely telek valaha a' Megyés Papé volt, és hogy az akkori tanúk annak régi birtokát bé-bizonyították; mind-azon-által ezen jegyző

könyv nem birván köz-hitelességgel az olyan tárgyakra nézve, mellyek a' Világi Hatalmat illetik, nem lehet annak erejével azon telek eránt foganatos keresete a' Megyés Papnak; hanem ha egyszer'-mind azon régi tanúknak meg-hitelesített vallásokat-is elő-mutatja *D. 3. P. 30.*

§ 102. mind külső formájokra,

A' köz-hitelességű akár eredeti, akár más-ba vett levelekre nézve meg-kivántatik, hogy a' régi irás' módja szerént, szokatlan ki-kötések (*clausulae*) nélkül, az esztendőnek, hónapnak, napnak, és helynek ki-tételével, tisztán írva, minden mocsok, és vakarás nélkül, a' ki-adónak önnön alá-írása alatt ki-adattatván, hiteles pecséttel meg-erősítessenek 17. 2-ae. De a' nem köz-hitelességű levelekre nézve nem vétetnek ezek oly szoros értelemben, hogy éppen ok-vetetlenül szükségesek volnának: csak hogy az illető Feleknek alá-írásokkal meg-erősítessenek, és ki-váltt a' dolog' velejében vakarás, vagy igazítás ne tétetessék; mind-azon-által a' Feleknek bátorságosabb voltokra nézve csak ugyan szükséges, hogy a' névnek, időnek, helynek, és egyéb velős környül-állásaknak nyilván-való fel-jegyzéséről meg-ne felejtkezzenek; mert sokszor ezeknek igazán, vagy hibásan lett fel-jegyzése határozza-meg a' levélnek igaz, vagy hamis voltját.

§ 103. mind belső sikerekre nézve

Belső sikere minden ok-levélnek általlyában abban áll, hogy annak, a' ki azt ki-adja, törvényes tehetősége legyen annak ki-adására a' benne foglaltt tárgyra nézve, p. o. hogy az, a' ki valamely ki-válttság-levelet ad, Törvényes, és Koronás Fejedelem legyen 32. 1791; hogy azon Káptalannak, vagy Szerzetes Gyülekezetnek, a' hol a' levél költ, törvény által köz-hitelesség legyen adva 26. 1807; hogy az, a' ki valamely vallást, vagy más kötést, vagy végső intézetet tett, vagy magáról kötelező levelet adott, az eránt a' törvény által meghatalmazva legyen; hogy annak, a' ki vagy irást nem tud, vagy azon nyelvet, mellyen a' levél fel-tétetett, nem érti, a' levélnek foglalata fel-olvastassék, és környül-állásosan megmagyaráztassék; külömben bé-bizonyíthatván, hogy előtte meg-nem magyaráztatott, annak erejével nem köteleztethetik 13. 1687.

§ 104. jól meg-rostáltatván,

Azzal tehát, hogy valamely ok-levelet előadott valamellyik Fél a' perben, még közel sem bizonyította azt bé, a' mit annak erejével meg-mutatni akar; mert ezer-féle ellen-vetése lehetnek a' másik Félnek (ha Ügyészsze szemes), mellyekkel az elő-adott ok-levélnek akár külső formáját, és hitelességét, akár belső si-

kerét meg-semmisítheti, és a' próba-tételre-való elégtelenségét meg-mutathatja. Mind-azon-által: csak ugyan Ember kell a' gátra, hogy az ok-levelet foganatosan meg-lehessen czáfolni, és annak minden-fele aprólékos környül-állásaira különös figyelmetességgel kell lenni: mellyre-való nézve szükséges, hogy az Ügyész nem csak Hazánk' Törvényében, hanem egyéb tudományokban-is, jelesül a' Történetekben (*Historia*), Föld-írásban (*Geographia*), Levél-tudományban (*Diplomatica*), Peçsét-esmérésben (*Sphragistica*), Idő-számlálásban (*Chronologia*) 's a' t' ha nem tökéletesen jártas-is, leg-alább merevény tudatlan ne légyen. Vigyázni kell tehát:

1-ör Az időre: ha vallyon éltek-è akkor a' levélben meg-nevezett Személyek? alkalmas idejük lehetek-è akkor arra, a' mi felölök a' levélben mondattatik? vóltak-è akkor abban a' Hivatalban, mellyről a' levélben említés vagon? meg-egygyez-è az akkori történetekkel, vagy szokással a' levélnek foglalata? nincs-è képtelenség a' környül-állásaknak természeti rendes folyásában, * p. o. nem idejébbi-è az iktatás, mint maga az adomány, nem történt-è előbb a' halál, mint a' végső intézet? 's a' t.

2-or A' helyre: ha vallyon azon helyen lehetek-è akkor a' levélben meg-nevezett Személyek (öszve vetvén t. i. a' hely' fekvését

az akkori történetekkel, vagy egyéb akár eleve-való *antecedentia*, akár következett *consequentia*) környül-állásokkal)? olyan helyen készült-é a' köz hitelességű levél, mely a' végre a' törvény által meg-van hatalmazva?

3-or A' papirosra: ha vallyon meg-egyez-é az akkori idő-beli akár pargamennal, akár papirossal? nem tetszik-é a' papiros' czimeréből ki a' mű-hely (*fabrica*), mellyben azon papiros későbbben készitetett, mint sem a' kérdéses levélnek esztendeje mutatja?

4-er A' betűk' minéműségére, és az irás' módjára: ha vallyon abban az időben olyan forma betűkkel, és olyan irás' módjával éltek-é? Szemmel tartván azt, hogy igen-is sokban különböznek a' régi gothus betűk a' mostani deák betűktől, a' szavaknak meg-rövidítve-való ki-írások a' mostani irás' módjától, a' régi ki-fejezések a' mostani szó-éjtésektől; nem látszik-é a' levélen (ki-váltt a' velejében) vakarás, igazítás (*correctura*), vagy egy-mástól különböző kéz-vonás, vagy tinta? olyan formán irattatott-é a' levél, millyent a' törvény meg-kiván?

5-ör A' czimezetre (*Titulatura*): ha vallyon vólt-é akkor szokásban az a' czimezet, mely a' levélben említetik? viselte-é a' levélben

ben meg-nevezett Király az ott elő-számlált Országoknak Királyságát?

6-or Az alá-írott Személyre: ha vallyon nem tudott-è irni? meg-egyez-è az alá-írása egyéb hiteles irományakból ki-tetfzó kéz-vonásaival? nem vett-è fel a' levélben említett Személy ál-nevezetet (*larva*)? vólt-è neki a' törvény által hatalom adva arra, a' mi a' levélben foglal-tatik?

7-er A' pecsétre: ha vallyon meg-egyez-è egyéb hiteles irományakból ki-tetfzó akkori pe-csétnek czimerével, formájával, nagyságával, a' viaszsz' színével, a' színórnak akár vastagságá-val, akár színével? meg-egyez-è a' pecsét' ka-rimáján/ lévő czimezet a' levélben ki-tett czi-mezzel?

8-or A' levél' tárgyára: ha vallyon az ab-ban tárgyalt józagról intézni hatalmában, és tehetségében állott-è a' kérdéses Személynek? az abban elő-hozott történett dologra nézve le-hetett-è neki tudománya, vagy tehetősége? meg-vólt-è neki magyarázva a' levél' foglalatja? 's a' t'. Ki-sülvén pedig valami hamisság a' le-vélnek valamely része ellen, ha a' levélnek pontjai úgy ölzve-vagynak szerkeztetve, hogy az egy pontban talált hamisság a' többieket-is érdekli: annak egész ereje leg-ottan el-enyé-szik; ha pedig nincsenek a' pontjai oly szoro-san

san öszve-kapcsolva : a' mennyiben hamisnak találtatik valamely része, annyiban az megsemmisítetik ; a' többi részei pedig meg-állanak ; de a' végső intézetbe be-csúfzott leg-kevesebb csalárdság az egészszet el-rontja. *Lásd a' 2-dik Könyvnek 339-dik §-át.*

* Nem lehet azonban mindég az időnek első tekintettel teifző meg-egyeztethetlenségéből képtelenséget ki-hozni, szemmel tartván azt, hogy Hazánkban-is külömb-féle módja volt az idő-számlálásnak. Bé-hozattatván t. i. hazánkban az új kalendáriom 28. 1588, 45. 1599, valamint eleinte hol az újhoz, hol pedig az óhoz ragafzkodtak Öseink, úgy még most is, közönségesen bé-vétettetvén ugyan az új kalendáriom, az ó mellett maradnak a' görög hitűek ; tudni-való pedig, hogy a' kettő közt 12 nap különbség vagyon : következés-képpen könnyen megtörténhetik, hogy a' kinek p. o. 1808-dik esztendő-beli 1-ső Januariusról szól a' végső intézete, az 1807-dik esztendő-beli 21-dik Decemberben meg-halálozott, és még sincs az időre nézve semmi képtelenség a' dologban, amazt az új, emezt pedig az ó kalendáriom szerént számlálván.

Adhatta-magát ilyen eset elő hajdönt is, midőn az új esztendőt hol Urunk' Születésétől, vagy Urunk' meg-testesülésétől, az az Karácsony' havának 25-dik napjától (4-dik Bela Király' idejéig), hol pedig Urunk' környül metéltetésétől, az az Boldog Aszfzony' hava' 1-ső napjától számlálták. *Schwartner Introd. in Rem. Dipl.*

§ 105. Sőt néha vagy a' tanúk' vallásával,

A' nem köz-hitelességű ok-levél meg-ütökzik gyakorta a' tanúk' vallásával: mely esetre e' következő szabások szolgálnak sinór-mértékül

1-ör Meg-kell különböztetni a' tanúknak két-féle mi-néműségét: másak t. i. a' levélbe bizonyosságul alá-irtt tanúk (*testes instrumentales*), kik azt jelen létellel bizonyítják (*coramisant*); másak pedig a' más honnan került (*extranei*) tanúk, kik nincsenek a' levélben úgy-mint jelen-létellel bizonyító tanúk alá-irva.

2-or Ha a' levélben bizonyosságul alá-irtt tanúk azt *mindjában* hamisnak vallják, vagy ha a' levél' foglalatja a' történt dologgal meg-nem egyez: el-vefzti azonnal sikerét a' levél. Mind-azon-által:

3-or Ha a' tanú-bizonyosságak csak úgy valának, hogy nem emlékeznek arról, mi irattatott előttök a' levélbe: ez által a' levélnek próba-erejét meg-nem gyengítik. Sőt:

4-er Ha a' levélben úgy-mint jelen-létellel bizonyító alá-irtt tanúk annak pontjait szembe-tűnőleg a' levélnek, és abban foglalt fel-tételeknek világas értelme ellen magyarázzák: szem-latomást-való hamis vallás-tételek a' levélnek
meg-

meg-czáfolhatatlan ereje ellen semmibe vétette-
tik *D. 2. P. 30.* A' végső intézetben alá-irtt ta-
núk közül pedig csak egy mondjon-is annak
ellene: erejét veszti leg-ottan a' végső intézet.

5-ör Ha más honnan került *feddhetetlen* tanúk
a' levél' foglalatját hitek alatt hamisnak állítják,
sőt azt vallják, hogy a' levélben bizonyosságúl
alá-irtt tanúk annak alá-írásakor jelen se vól-
tak; ezek ellenben szinte hitek alatt ellenke-
zöt vallván, a' levélnek igaz vólttát erősítik:
ezen kétséges esetben (valamellyik fél szem-
látomást hamisan esküdvén) az fogadtatik-el,
a' mellyre több bizonyosság van; ha pedig a' bi-
zonyságok mind a' két' részre egyenlő szám-
mal vagynak: el-veszti hitelességét a' levél. De:

6-or Ámbár a' most elő-adott kétséges eset-
ben egyenlő számmal vólnának-is ugyan mind
a' két' részre a' tanúk; de, ha a' levélben bi-
zonyosságúl alá-irtt tanúk között vólna a' Köz-
Jegyző-is (*Notarius publicus*): ezen esetre a'
Jegyzőnek hiteles Hivatalja azt hozza magával,
hogy a' levélnek ereje fenn-maradjon.

7-er Ha pedig vagy nincsenek a' Köz-Jegy-
zőn kívül alá-irva a' levélben jelen-léttel bi-
zonyító tanúk, vagy, minek-előtte a' hitet le-
tették vólna, meg-hóltak: ezen esetre más hon-
nan került két' meg-hitezettett *feddhetetlen* ta-
núnak a' levél ellen tett vallása többet nyom,
mint

mint a' Köz-Jegyzőnek, úgy-mint csak egyes tanúnak, bizonyosság-tétele, és el-roptják a' levélnek próba-erejét. Egyéb-aránt:

8-or A' köz-hitelességű ok-levél ellen nem fogadtatik ugyan *rend szerént* el a' tanúk' válása; mind-azon-által foganatosan lehet elő bizonyosságokat az olyan levelek ellen-is állítani akkor, midőn a' tanúk nem a' levélnek hitelességét felsegetik; hanem azt erősítik, hogy az, kinek neve alatt azon levél költ, ál-nevezetet (*larva*) vett magára *D. 5. P. 30.*

§ 106. vagy egy-mással ellenkezővén,

Meg-történik az-is néha, hogy valamellyik Fél vigyázatlanúl két' egy-mással ellenkező ok-levelet ad-elő: mely esetre egyik levélnek sem adattatik hitel; de, ha a' két' egy-mással ellenkező ok-levelek közül egyiket a' Fel-peres, másikat pedig az Al-peres adja-elő: annak adattatik hitel, mely nagyobb tekintetet érdemel: következés-képpen a' köz-hitelességű levél megsemmisíti a' nem köz-hitelességűt; ha pedig mind a' kettő egyenlő tekintettel (*pari auctoritate*) bir: egyik se sikeres.

§ 107. vagy egész,

Igaz vólttára nézve minden-képp' ki-állván a' próba-követ a' levelek, tökéletes próbát tesznek

A.) A' köz-hitelességű eredeti ok-levelek.

B.) A' Törvény előtt másba-vett ok-levelek 15. 2-ae.

C.) A' Hiteles Hellyen másba-vett ok-levelek: a' mennyire ezekből ki-tetszik, hogy maga az eredeti levél-is hiteles formában, vagy a' hiteles jegyző-könyvben meg-van azon Hiteles Hellyen 42. 1723.

D.) Elegedendők a' *birtok' védelmére* a' Hiteles Hellyen másba-vett olytán ok-levelek, mellyek felől vagy irománnyal, vagy élő bizonyossággal (nem fogadtatván-el a' hit) bé-bizonyítathatik az, hogy meg vólt ugyan valaha az eredeti levél-is, de el-vészett 70. 1715, D. 2. P, 30.

E.) Elegedendő a' *zálog-keresésre* a' Hiteles Hellyen a' vallás-tételű leveleknek hiteles jegyzékei közt fenn-talált zálogos levélnek mássa D. 10. P. 112.

F.) A' nem köz-hitelességű ok-levél tökéletes próbát tesz az ellen, a' ki azt alá-irta (*scriptura contra scribentem*), és mind keze' irását, mind pecsétjét meg-esméri.

G.) Elegedendők a' *birtok' védelmére* a' jobb-ági szabás, jegyzemények, és a' jószág' jóvedelméről írott egyéb házi lajstromok, és irományak.

H.)

H.) Elegedendő a' Fiak ellen az ofztály-le-
velnek pufzta mássa-is: ha a' leány-ág meg-mu-
tathatja, hogy annak erejével valaha a' jószá-
gat birta *D. 4. P. 30. Lásd a' 99-dik §-zt.*

§ 108. vagy fél próbául szolgálak,

Csak fél próbát tesznek

a.) Vakarás nélkül irott olytán régi házi
könyvek, mellyekben ollyas dolgokat irdo-
gált-valaki öszve, mellyek Hivataljához tarto-
zandók voltak.

b.) A' helyyesen készültt rovás-könyvek (*Li-
bri Mercantiles*) Lásd a' 3-dik Kötetnek 632 §-át.

c.) A' zálogos levélnek pufzta mássa a' 99-dik
§-nak értelme szerént *D. 1. P. 29.*

§ 109. vagy semmit nem nyomnak.

Ki-tetszik ezekből, millyen irományakat nem
vész-a' Törvény bé próbául: t. i.

aa.) Elégtelenek a' *gyököség' keresésére* a'
Hiteles Hellyeken másba-vett olytán levelek,
mellyekből ki-nem tetszik, hogy maga az ere-
deti levél-is meg-vólna azon Hiteles Hellyen 15.
2-ae; sőt még:

bb.) A' birtok' védelmére sem elegedendő a'
másba-vett levélnek mássa: ha bé-nem bizo-
nyí-

nyitathatik, hogy megvált ugyan valaha az eredeti levél; de el-veszett 42. 1723. Annál inkább:

cc.) Elégtelenek a' Hiteles levél-tárakban talált a' féle töredék irományak, és puszta jegyzékek, mellyek sem a' hiteles jegyző-könyvbé-irva, sem egyéb-aránt nincsenek meg-hitelesítve 42. 1723. És mivel

dd.) A' nem köz-hitelességű levél annak a' részére, ki azt irta (*scriptura pro scribente*) semmit nem használ:

ee.) A' jobb-ágyi szabás, jegyzemények, lajstromok, és egyéb házi irományak sem elegedendők a' keresetnek bé-bizonyítására D. 14. P. 201.

§ 110. Próbát tesznek

Nem lévén a' dolognak bé-bizonyítására sikeres ok-levelek, bé-veszi a' Törvény egész próbának leg-alább két' feddhetetlen tanúnak bizonyosság-tételét-is; mert egy tanú számba nem vétettetvén (*unus testis nullus testis*), leg-fel-lyebb csak fél próbát tehet. Meg-szünt azonban ama' régi szokás, mely szerént némely esetekben ötvened', negyvened', huszon-ötöd', tizen-ketted', hatod', harmad' magával (*quingagesimo se nobilibus, quadragesimo se hominibus etc.* le-kellett az ügyes Embernek tenni

a' hitet valamely dolognak bé-bizonyítására 32.
34. 2-ae, 27. 3-ae.

§ III. az alkalmazatos tanúk-is:

Meg-czáfolhatatlan az a' bizonyság-tétel, melyet a' Köz-Tiszt-viselő a' Tiszti Hivatalját illető tárgyra nézve *Hivatalból* teszen: ha mindjárt csak egyes Személy legyen-is. Azért tesz törvényes próbát akár a' Vár'megye' Esküdtje, vagy Orvosa, vagy Seb-Orvosa, vagy Bábaja, akár a' Kir. Tábla' hites Jegyzője az általa *Hivatalból* végzett dologra nézve. Ezekről tehát, úgy-mint a' törvény által hitelesékké tett Személyekről itt szó nem lévén, csak azt jegyzem-meg, hogy, ha a' Vár'megye-beli Biró valamely törvényes állapotához nem úgy, mint Biró, hanem csak úgy, mint magános Ember, tanúnak meg-hivattatnék: ámbár annak miként történt véghez meneteléről Tiszt-beli hitelessége alatt tanú-levelet adna; ez mind azon-által köz-hitelességű tanú-levélnék, és törvényes próbának bé-nem vétetik; hanem csak úgy, mint más magános tanú tekintetik *D. 4. P. 31.* A' mi illeti pedig egyéb tanúkat: azokra nézve, hogy a' bizonyság-tételre alkalmazatosak legyenek, a' szabadságra (*libertas*), korra (*ætas*), tudomány' mi-néműségére (*modalitas*), állapokra (*conditio*), és a' hit' le-tételére-is (*Juramentí depositio*) tekint a' törvény 27. 2-ae: mely
meg-

meg-kivántatóságokat (*requisita*) ezen versezet-
tel fejezik-ki a' Törvény-tudók.

*Ætas, conditio, sexus, discretio, fama,
et fortuna, fides, in testibus ista requires.*

§ 112. ha mind a' szabadságra,

Meg-kivántatik a' tanúban mindenek előtt
a' tellyes szabadság: az az, hogy ne erő-szak-
kal, fenyegetődzés, és félelem által kínszerít-
tessék, hogy így, vagy amúgy valljon, hanem
tellyes, és tökéletes szabadságára hagyattas-
sék, hogy az igazságot önnön lelke' ismérte
szerént önként vallja-meg 27. 2-ae. Ne is mond-
ja valaki, hogy ezen szabadság a' vallattató
(*compulsorium*) Parancsolattal, és az akaratos-
sággal járó 64. for. büntetéssel meg-nem fér;
mert a' vallattató Parancsolat csak arra kínsze-
rítetheti a' tanút, hogy valljon arról, a' mit tud,
és a' mint tudja, és az igazságot el-ne titkolja;
nem pedig arra, hogy így, vagy amúgy vall-
jon. Azért: nem-is illik a' tanút a' vallatáskor
tanogatni, vagy a' vallatás' pontjait úgy alkal-
maztatni, hogy mint-egy utasítsák a' tanút már
eleve arra, a' mint talán kivántatnék tőle a' val-
lás-tétel, és nyelvére adják, mit feleljen. Il-
letlenek tehát e' féle utasító (*suggestiva*) pon-
tok: *Igaz-è hogy 's a' t'?* *Nem de nem 's a' t'?*
Ügy-è bizony, hogy 's a' t'? Szájokba rágván a'

tőlök kívánandó vallásnak egész mi-vólttát; hanem rövideden kell ki-tenni: *Mit tud erről 's erről a' dologról? mikor, hol, hogyan történt ez ez? Ki cselekedte ezt ezt? mit cselekedett ez ez? 's a' t'.* Azért kell a' vallatás' pontjait eleve az Itélő Mesternél bé-mutatni, minek-előtte vagy a' Kir. Táblának hites Jegyzője ki-küldet-tessék, vagy a' vallattató Parancsolat ki-adat-tassék.

§ 113. mind idejekre,

Van tekintet a' tanúknak mennyi időségekre-is: hogy nem csak gyermek-korokban bizonyásznak el-ne fogadtassanak 126. 1-ae, hanem egyéb-aránt-is annyi idősök legyenek, hogy öszve-vetvén idejeket a' történtt dolognak mikor léttével, arról tökéletesen emlékezhesse-nek. Azért kell a' vallatásról szólló tanú-levélben (*Inquisitionales*) ki-tenni, hány esztendőnek tartja magát a' tanú? könnyen-is meg-lehet őtet hamisítani, ha p. o. olyan dologról vallana, a' mi vagy még gyermek-korában, vagy talán még születése előtt történtt: mert ilyen esetben önként kézzel lehet tapogatni a' képtelenséget 27. 2-ae. Mellyre való nézve: *rend szerént* csak olyan dolgot lehet még a' leg-élttesebb tanúk által-is bizonyítani, mely a' előtt leg-fellyebb 60 esztendővel történt 47. 1-ae, fel-téven azt, hogy ha 80—90—vagy 100 esz-

elzsendős volna-is a' tanú, annál jobban megfogy az emlékezetében, mennél meszszebb esik ifjú korától.

§ 114. mind tudományok' mi-néműségére,

Nem-is elég a' tanúnak valami történt dologról csak általlyában vallani; hanem egyszerűs-mind okát-is kell adni tudományának: ha vallyon jelen volt-è, szemével látta-è, szájából hallotta-è, vagy csak másaktól értette, és puszta hallomásból tudja? mert a' puszta hallomásnak nem adattatik a' Törvény előtt hitel 27. 2-ae.

§ 115. mind állapotjokra,

De leg-kellemetlenebb próba-köre tétettetik a' tanú az állapotjára nézve, midőn a' sorsa meg-visgáltatik: t. i. nem nemtelen-è? nem jobb-ágy-è; vagy szolga? azon helységbeli-è, vagy vidéki? gazdag-è, vagy szegény? nem közelről való Atya-fi-è valamellyik Félhez? nem részre hajló-è? érthet-è a' kérdéses dologhoz, vagy sem? jó hírű nevű-è, vagy sem? 's a' t' mert:

I-ör A' nemtelenek a' főben járó (*criminales*) dologban *Nemes Ember ellen* csak úgy tehetnek foganatos bizonyosságot, ha a' dolgot más-ként nem lehetne ki-nyomozni 26. 1729. Mind-azon-által az Uraság' Tisztjei, és egyéb jelesebb

tekintetű (*Honoratiores*) Személyek, bár nemtelenek legyenek-is, a' bizonyosság-tételre nézve a' Nemesekhez hasonlítatnak 27. 2-ae. Egyéb polgári tárgyú (*civilis*) perekben pedig (hajdott ugyan el-lévén tiltva) már most a' nemtelenek-is, ha külömben mind jó hírek nevek, mind idősségjek meg-van, általlyában el-fogadtatnak a' Nemes Ember ellen tanú-bizonyosságúl 26. 1729. Mind-azon-által, ha a' Nemes Emberek, és nemtelennek vallásaik egy-mással ellenkeznek: önként következik, hogy nem forogván egyéb külömbség fenn (*caeteris paribus*), nagyobb hitel adattatik amannak, mint sem emennek; mert (úgy mond Verböczy 27. 2-ae) könnyebben el-lehet a' nemtelent vagy ajándékkal, vagy ijjesztéssel az igaz útról tántorítani, mint a' Nemes Embert. Ha pedig sorsokra nézve nincs köztök külömbség: vagy annak adattatik hitel, ki foganatosabb okát tudja adni tudományának, vagy, ha ez eránt-is egyenlők, mind a' kettő el-vettetik.

2-or A' jobb-ágyak, és szolgák a' főben-járó dolgokban ugyan soha sem (ki-vévén a' Felség-bántást, és párt-ütést *S. Steph. L. 2. C. 51.*) a' polgári tárgyú perekben pedig csak akkor vétetnek-bé akár Urok mellett, akár ellene bizonyosságúl, midőn a' dolog' valóságát más módon ki-nyomozni nem lehet, és sem haszon, sem kár belőle reájok nem háromolhatván, a'
rész-

részre-hajlás eránt gyanúba nem jöhetnek 26. 1729. mert:

3-or A' kik a' pernek jobbra, vagy balra leendő ki-meneteléből vagy valami hasznot várhatnának, vagy kártól tarthatnának, azok, úgy-mint részre hajlók (*interessati*), a' bizonyság-tételtől méltán ki-zárattatnak. Ugyan azért:

a) Nem lehetnek a' hely-beli jobb-ágyak, és egyéb lakósok tanúk akár Urok mellett, akár ellene az azon helységet illető határ - perekben 26. 1729.

b.) Sem a' Községnek valamelyik tagja olyas dologban, mely az egész Községet illeti.

c.) Sem az, a' ki a' kérdéses hatalmasságban részt vévén, úgy-mint segéd (*assumptus*) Törvény eleibe állítatott D. 7. P. 31.

d.) Sem a' bűn-társ (*socius criminis*), kivévén a' titkos, és a' Közönségre nézve felette ártalmas gonosz-téteménynek ki-nyomozásában: mert ebben helyye van a' szembe-való állításnak (*confrontatio*).

e.) Sem a' 'sidó 'sidó mellett Keresztény ellen S. Steph. et Colom. L. 2. C. 3.

f.) Sem a' Biró az előtte forgó peres dologban Prolog. 15, 16.

g.) Sem az Ügyész, vagy Kép-viselő az általa folytatott dologban 22. 2-ae.

h.) Sem a' Gyám-Atya, vagy Gond-viselő alakja' dolgában.

i.) Sem egyik Hitves a' másik mellett, vagy a' Szülő gyermeke mellett, vagy a' közlőröl-
való Atya-fiak egy-más mellett, vagy ellenek, ki-véven a' Felség-bántást, és párt-ütést 52. 1-ae.

k.) Ha a' tanú igen szegény: nem sokat nyom a' bizonyág-tétele, könnyen támadhatván elle-
ne gyanú, hogy talán ajándékkal, vagy igé-
rettel meg-vefztegettetett.

l.) És mivel a' haragnak, és gyűlölségnek az a' tulajdonsága, hogy boszszú-állást szomjú-
hozik, ebben pedig gyönyörűséget talál az em-
beri gyarlóság: senki nem tehet foganatos ta-
nú-bizonyágat halálos ellensége ellen *Prol.* 14.

4-er A' ki a' kérdéses dolognak mi-vólttát meg-nem fogja, tanúnak bé-nem vétettethetik: t. i. a' gyermekek, eszelősök, hagymázok, és a' felette ostobák.

5-ör Jó hirű-nevűnek kell lenni a' tanúnak: ugyan azért sem azok, a' kik becstelenségben, és hamis hitűségben * marasztaltattak (*infames, et perjuri*) 29, 30. 2-ae, sem azok, a' kik már az előtt hamis tanúknak tapasztaltattak, bizony-
ságat nem tehetnek *Colom. L. 1. C. 27.* Meg-

történik ez leg-inkább olyankor, midőn ugyan azon egy tanút hol az egyik, hol a' másik Fél vallatja egy-mással éppen ellenkező módon: mely esetben, valamint a' későbbben vallattató Fél pirongatást érdemel, úgy a' tanú sem egyik, sem másik Félnek a' részére, úgy mint hazug ember meg-nem hitelesítetik. Egyéb-aránt lásd a' 118-dik §-t.

* A' hamis hitű (az az, a' ki belső meg-győződése ellen tudva, és el-tökélt szándékkal valakinek kárára hazudik, és azon hazugaágat hitével-is erősíteni, és hamisan esküdni nem irtózik), Itéletet hozván eránta a' Szent Szék 46. 1492, és ötet a' hamis esküvéstén marasztalván, azután pedig meg-büntetés végett a' Kir. Tábla eleibe idéztettetvén, hajdönt ugyan vagy kezét vesztette, vagy azt, böjtölésen kívül 50 tulokkal a' gazdagabb, 12 tulokkal pedig a' szegényebb meg-váltotta *S. Steph. L. 2. C. 15.* Későbbi törvény pedig (30. 2-ae) azt rendeli, hogy becstelenségben marasztaltatván, ő ugyan senki ellen, ő ellene pedig akár ki pert indíthasson, és ezen felül, a' mennyire a' Szent Korona', és a' Felső' Igazai ellen esküdött hamisan: minden jószágát örökre el-veszefszze; ha pedig más ellen tette-le hamisan hitét: díjjában (az az 200 forintban) marasztaltassék, meg-szünvén már most az, hogy egyéb Keresztények közül szám-kí-vettetvén, és külön rekesztetvén, tarha ruhában, kender-madzag övedzővel, mezét-láb, és hajadon fővel járnai kínszerítessék.

§ 116. mind a' hiteztetésre nézve

Csak a' meg-hiteztetett tanúnak adattatik hitel (*testi non nisi jurato creditur*). És azért a' Tiszti hivatalból adott hiteles tanú-levelet (*Testimoniales in rebus officii*), és az ok-levélnék jelen-léttellett lett bizonyítását (*coramisatio*) kivévén, senkinek magáról írásban adott bizony-ság-tétele (*attestatum scriptum*) nem nyom ad-dig semmit, míg hittel meg-nem erősítetik. Ta-nácsosabb-is tehát a' tanút a' hitelesítés (*authen-ticatio*) előtt könnyen meg-történhető halál mi-att mindjárt meg-hiteztetni, mint sem tőle csak írás-beli bizony-ság-levelet venni.

Le-teszik pedig a' hitet a' Papi Személlyek ugyan lelkek' ismérere' tisztaságára (jobb keze-ket a' mellyekre tévén), a' világiak pedig az ő hitekre (három ujjokat a' jobb kezeknek fel-emelvén) 40. 2-ae, 26. 179°; noha a' jelesebb tekintetű Személlyeknél bé-vétettetik az-is, ha a' hivatal-beli hiteknek említése alatt (*cum pro-vocaticne Juramenti Officii*), úgy nem külön-ben a' nehézkes Afzszonyoknál-is, ha méhek' gyümölcésére teszik vallásokat; de hogy a' 'sidó esküvés hitelt érdemeljen, az esküvő 'sidó mezét-láb a' napnak arczúl fordítatván, hallotti palástjába öltöztetettvén, fel-tett kalappal, Mó-ses' Könyvét kezébe tartsa, és az 1-ső Könyv-nek utolsó §-ában említett 'sidó hitet le-tegye 36. 3-ae.

Ezen meg-hiteztetés, és tanú-vallatás (*Inquisitio*) vagy egyenesen a' Törvény' szine előtt tétettetik-meg, és akkor mondattatik tulajdon értelemben hitelesnek (*authentica*), vagy azon kívül ugyan, de az illető Hatalom által, úgy-mint a' Kir. Táblának a' végett ki-küldött Hites Jegyzője (*Juratus Notarius*) által egész Országban (ki-vévén a' főben-járó *criminalia*, jobb-ággy szabási *urbarialia*, és nemesség-beli *nobilitaria* tárgyakat) vagy Szolga-Biró és Esküdt által, vagy csak egy Esküdt által a' Vár'megyében, vagy a' Tanácstól a' végre ki-küldött Személy által a' Szabad Kir. Városokban a' *polgárookra nézve*: és ez mondattatik eleve való (*collateralis*) tanú-vallatásnak; mivel csak ugyan ezt-is meg-kell még egyszer hitelesíteni a' Törvény' szine előtt: és akkor mondattatik meg-hitelesítettnek (*authenticata*).

Hogy azomban az esküdtető Félnek kíván-ságára teendő eleve-való vallatás annál sikere-sebb légyen, és hogy nem csak azon *Nemes Emberek-is* (mert a' nemtelenek az illető Hatalom' parancsolatjára-is tartoznak le-tenni a' hitet), kik a' vallás-tételben ne-talán akaratoskodnának, arra hathatósan kényszeríthessenek; hanem hogy vallások-is minden gyanútól (mint-ha magokat önként bé-avatták volna a' bizony-ság-tételbe) mentt lévén, annál többet nyomjon: nem csak tanácsos, hanem gyakorta szük-

séges-is vallattató parancsolatot váltani: mely az esküdtető Tiszt-viselőnek leg-felleyebb 60 napok alatt 33. 1-ae kezéhez adattatván, valamint annak erejével az esküdtető Tiszt-viselőt ki-ki tartozik bé-bocshatani jószágába (mert a' ki őtet háborgatná, vagy Személyét sérelemmel illetné, czégeres hatalmasságot követne-el 10. 1723), úgy ki-ki minden személy-válogatás nélkül tartozik le-tenni a' hitet; külömben a' ki hitét le-nem teszi, vagy másakat annak le-tételében hátráltat: mennyiszor annyiszor (*toties quoties*) az illető Al-Ispány (vagy Várási Tanács) által azonnal 16 ezüst nehéz girában, vagy-is 64. forintban, fele az Al-Ispányt (vagy Várási Tanácsot), másik fele pedig a' panaszló Felet illetvén, marasztaltatik 28. 2-ae, 49. 1635, vagy, pénze nem lévén, bőrével fizet 81. 1563, nem-is engedtetik nekie-meg (parancsolat nélkül) a' felleyebb-vitel 30. 1729. De nem marasztaltatik 16 girában az, a' ki a' vallatás' pontjaiból által látná, hogy a' 115-dik §-nak intézete szerént nem köteles vallani, vagy alattvalóival vallattatni *Dec. Cur. P.* 185. Azért kell a' vallattató parancsolattal együtt a' vallatás' pontjait-is az Esküdtető Tiszt-viselőnek nem csak a' ki-nevezett tanúkkal, hanem azzal a' Földes Urasággal, vagy Várási Tanácsal-is közleni, kinek Hatalma alatt vagynak a' tanúk:

hogy

hogy t. i. azokból által láthassák: kötelesek-e a' tanúk vallani, vagy sem?

Igy meg-tétettetvén a' vallatás, az arról szóló hiteles tanú-levelet egy ezstendő alatt ki-kell adni akár melyik Félnek, a' ki azt kívánja 42. 1723; de egy ezstendő múltván az eredeti vallatás az illető hiteles levél-tárba bé-adattatván 25. 1729, onnét fel-kerestető (*Requisitorium*) Parancsolatnál fogva adattatik-ki.

§ 117. feddhetetlenek lévén,

A' mely tanú a' 112-dik és következő §-okban elő-fzámláltt meg-kivántatóságokkal bir, annak bizonyság-tétele próbául el-fogadtatik; sőt egyéb-aránt-is: ha semmi ki-fogást ellene nem tesz az ellenkező Fél, vagy ha a' köz-vallatásban (*comunis Inquisitio*), mely t. i. mind a' két' Félnek kívánságára egyszerre tetettetik 27. 2-ae, mind a' két' Fél önként el-fogadja ötét; de a' gyermekek, bolondok, becstelének, és azok, kik már az előtt hamis tanúságban tapaszaltattak, egy általlyában úgy el-tiltatnak a' bizonyság-tételtől, hogy még köz akarattal sem vehetik-öket bé a' Felek.

§ 118. és vagy halál által,

Meg-hiteztettetvén az eleve-való vallatáskor a' tanú, még az által nem hitelesítetik-meg; mert mindég kétséges marad: ha vallyon a'

Törvény' szine előtt meg-erősíti-è egészen előbbeni vallását, vagy abban némely változtatást tesz, vagy talán egészen vissza-veszi? mindazon-által a' holtak felől jól gondolkodni Keresztényi kötelességünk hozván magával, feltelzszük felölök, hogy, ha még életben vólnának-is, a' szerént vallanának, a' mint az elevevaló vallatáskor feleltek. Innét van-az, hogy a' tanúk *per' follyttában*, minék-előtte a' Törvény' szine előtt meg-hitelesíthetnének, meghalván, halál által meg-hitelesítetnek. Sőt *nemellyek* a' tanúk közül meg-halván, *a' többiek pedig előbbi vallásokat a' Törvény' szine előtt meg-erősítvén*, ámbár az ellenkező Fél más vallatást mutatna-elő, mellyben azon meg-holt tanúk éppen ellenkezőt vallottak vólna; mégis eme' második, úgy mint az előbbenivel ellenkező vallások egészen félre tétetetik *D. 6. P. 31.* De csak ugyan: ha mind olyanok a' tanúk, kik még a' per' kezdete előtt meghalván, csak halál által hitelesítették-meg: gyanús bizonyság-tételek, fő-kép' a' határ-perekben 86. 1-ae keveset, vagy semmit se nyom: ugyan azért bizonyos marad az, hogy erősebb a' Törvény' szine előtt, mint sem csak halál által meg-hitelesített vallás; tanácsos-is, hogy a' ki elevevaló tanú-vallatást tétetett, annál fogva vagy nyomban hozzá fogjon a' perhez, és azt a' perben elő-mutassa, vagy, ha annak erejével indítandó pert még továbbra hallasztani akarja,

egy

egy esztendő alatt a' Vár'megye' Gyűlésében fel-olvastassa, és a' hitelesítetés végett egyik Tábla-Birónak ki-küldtetését kérje.

§ 119. vagy Törvény' szine előtt meg-hitelesítetvén,

Leg-erősebb a' Törvény' szine előtt újjonanaló esküdtetés, és ki-kérdezés által meg-hitelesített vallás: akár erősítse-meg a' tanú előbbeni vallását, akár némellyekben meg-váltótassa, akár egészen vissza-vegye; mert minden esetre csak annak adattatik hitel, a' mit a' Törvény' szine előtt mond: ha egyéb-aránt nem ingadozó (*vacillans*), nem habozó (*fluctuans*) és ugyan azon egy alkalmatossággal maga magának ellene nem mond.

Mivel pedig könnyen meg-történhetik, hogy vagy részre-hajlásból, vagy félelemből, vagy szégyenletéből-is szóról szóra meg-erősíti előbbeni vallását, ki-váltt a' tudatlanabb tanú; bár már akkor-is hamisan vallott volna: azért nem tanácsos az előbbeni vallását előtte szóról szóra a' hitelesíteteskör fel-olvasni, hanem egyedül csak a' vallatás' pontjai szerént kellene neki általlyában tenni a' kérdéseket: mely esetre a' hazug tanú nem emlékeznék-meg egy hirtelen arra, a' mit az előtt hamisan vallott, és könnyebben ki-vallaná az igazat, 's maga önként meg-czáfolná előbbeni hamis vallását.

Egyéb-

Egyéb-aránt-is, ha az ellenkező Félnek fontos ki-fogásai vólnának valamely tanú ellen, azokat még a' hitelesítés előtt elő-hozza: hogy a' tanút a' hitelesítetéstől, és haszontalan esküvéstől el-mellőzhesse; mind-azon-által: bizvást lehet a' tanú ellen még a' meg-hitelesítés után is ki-fogásokat tenni; valamint ellenben az is meg-történik, hogy az elő-adott tanú-valláson nem igen sokat építvén az ellenkező Fél, azt a' pernek rövidebb vólttára nézve minden hitelesítés nélkül önként el-fogadja, és ollyba veszi, mint-ha meg-vólna hitelesítve.

A' meg-hitelesítés rend szerént az egész Törvény' színe előtt meg ugyan véghez; de a' hol ez vagy meg nem lehetne, vagy igen költséges, a' vagy késedelmes vólna: ki-szokott az Itélő Széknek egyik Tábla-Birája a' végett küldtetni, hogy az egész Törvény' képeben a' hitelesítést vigye véghez; néha pedig, fő-képp midőn a' tanúknak messze földről-való elő-állítások költséges-is késedelmes-is vólna, Itélet mellett meg-kérettetik az illető Hatalom, hogy a' hitelesítést a' Törvény' képeben tegye-meg.

§ 120. egy-aránt vallanak;

Csak annak ad hitelt a' Törvény, a' mit több feddhetetlen tanúk egy-aránt vallanak; nem pedig, a' mit egyik így, másik amúgy,
har-

harmadik ismét más-képp' ád-elő, vagy ha valamelyik olyan környül-állást emleget, mellyről a' többiek hallgatnak: mert ezen esetben egyes (*singularis*) tanúnak mondattatik, és próbául nem szolgál. De el-fogadtatnak az olyan egyre-vezető egyes tanúk (*singulares singularitate cumulativa*), mellyek azon-egy tárgyiak más más ugyan, de egy-nemű, és egyre-vezető környül-állásait számlálják-elő: p. o. egyik vallja, hogy látta, midőn a' kérdéses Személy a' kérdéses földet békességesen szántotta; másik, hogy t. sz. trágyázta; harmadik, hogy vetette; negyedik, hogy aratta; ötödik, hogy a' gabonát róla el-hordta: csak ugyan egyre megy tehát mind az ötnek vallása, hogy azt békességesen birta.

Szinte egyes tanúknak mondattatnak azok-is, kik egyenlően vallanak ugyan; de a' történt dolgot, mellyről vallanak, nem látták, vagy nem hallották egyszerre, egy időben, egy helyen: p. o. egyik is vallja, hogy a' kérdéses Személy ekkor, ezen a' helyen, az ő füle' hallattára, ilyen szavakkal káromkodott; másik-is vallja ugyan, hogy azon Személy az ő füle' hallattára-is szinte azon szavakkal káromkodott; de más alkalmatossággal, és más helyen. Ezek, noha egy-nemű, de külömb-féle helyen, és külömb-féle időben történt dologról vallván, és azért egyes tanúk lévén szint' úgy

ügy nem tesznek egész próbát, valamint a' végső intézetet nem egyszerre együtt-való jelen-lét-tellegel bizonyító tanúk. *Így. ítelt mind a' két Tábla 1804-dik esztendőben Bőjt más havának 16-dik 17-dik napjain S. J. ellen.*

§ 121. de leg-többet nyom a' szemre vétel.

Vagynak némely történt dolgok, mellyeket nem-is lehet tökéletesen ki-nyomozni, ha maga a' Biró nem látja a' kérdéses helynek fekvését. Arra-való tehát a' nyilván-való szemrevétel (*oculata Revisio*), hogy a' kérdéses tárgyról szem-látomást tapogattassék-ki az igazság, maga a' Biró, vagy az Itélő Szék által a' végre Itélet mellett ki-küldött egyik Tábla-Biró ki-menvén a' kérdéses helyre, és ott a' föld' színén hallgatván-ki a' tanúkat, és fel-jegyezvén neveiket.

Vagyon e' féle szemre-vételre leg-inkább szükség a' hatalmaskodásnak 41. 2-ae, zálog' fekvésének *D. 12. P. 201*, határnak 27. 2-ae, *D. 1. P. 194*, marhák' el-vagy bé-hajtásának 42. 1729, kárnak, és káros malmoknak és töltéseknek *D. 5. P. 190*, szél-hordta homoknak 20. 1807, erdő-pusztításnak 21. 1807 meg- vizsgálásában, ide tartozandó lévén az Orvosi vizgálat-is (*visum repertum*). És mivel a' szem-
mel-

mel-való látás leg-igazabb bizonyosság (*quod visu noscitur, verissimo testimonio comprobatur*): leg-erősebb próbát tesznek a' szemre-vétel, és a' föld' szinén vallattatott tanúk 41. 2-ae, a' ki pedig a' szemre-vételt akadályoztatná: czéges hatalmasságban marasztaltatik 5. 1504.

§ 122. A' fogyatkozott próba

Három esetben fogyatkozik a' próba: 1-ör midőn a' dolog alattomban négy szem közt történt úgy, hogy sem ok-level, sem élő bizonyosság nem lévén eránta, felőle senki más nem tudhat, hanem csak egyedül a' Felek magok vagy mind a' ketten, vagy azok közül-is csak egyik; 2-or midőn csak egy tanú-bizonyossággal, vagy olyan irománnyal, mely csak fél próbát teszen § 108, bizonyítja-valamellyik Fél bé az állítását; 3-or midőn mind a' két' Fél egész próbával vitatja állítását úgy, hogy, megütöközven az ellenkező próbák, a' Felek egy-arányosságban (*in aequilibrio*) vagynak 27. 1729.

§ 123. hittet

Mely elő-számláltt 3 esetben helye van a' hit le-tételnek. Külömb-féle nemei lévén pedig a' hitnek, úgy mint ígérő (*promissorium*), állító (*assertorium*), fedező (*revelatorium*) hit 's a' t', itt csak az állító hitről van a' szó: mely által valamellyik Fél bé-bizonyítja állítását, és

ez vagy önkénes (*voluntarium*), vagy Biró által oda ítélt (*judiciale*): a' mint t. i. vagy a' Felek önként meg-egyeznek rajta, vagy Birói Itélet által kényszerítetik valamellyik reá. Mind a' kettő pedig vagy pótolónak (*suppletorium*), vagy vád-mentőnek (*purgatorium*) mondattatik: a' mint vagy a' Fel-peres pótolja-ki vele fogyatkozott próbáját, vagy a' fél próbával terheltetett Al-peres menti-meg magát általa az ellene tett vád alól; és a' mennyire mind a' kettő végét veti a' pernek, per-végzőnek (*litis decisorium*) neveztetik.

§ 124. pótoltatik-ki:

A' 122-dik §-ban említett esetekben, mivel más mód nincs a' kérdéses dolognak bé-bizonyítására, esküvéssel kell azt helyre ütni: az az, vagy a' Fel-peres hitével pótolja fogyatkozott próbáját, vagy az Al peres esküvéssel menti-meg magát a' vád alól. De minden esetre szemmel kell azt tartani, hogy csak a' polgári tárgyú (*civilis*), nem pedig büntető (*criminalis*) perekben van helye az esküvésnek; és csak olyan Személynek engedtetik-meg a' hit-tétele, kinek mind az időssége meg-van 130. 1-ae, mind jó hírére nevére nézve feddhetetlen § 115, és a' dolognak mi-vólttáról tudhat. Képtelenség-is volna azt erősíteni hittel, a' mit valaki nem tudhat: azért nincs helye a' hiedel-

delmeztető (*credulitatis*) esküvésnek: mely által valaki hitével akarná azt erősíteni, hogy ez, vagy amaz a' Személy hitelt érdemel.

Az esküvés' formáját pedig vagy a' Felek magok állapítják-meg, vagy a' Biró dolgozza azt-ki a' kérdéses dolognak, és környül-állásainak velős mi-vólttából 30. 1729, és a' szerint a' Biró által oda ítélt hitet minden személy-valogatás nélkül, akár légyen Papi, akár Világi Személy, fel-emeltt újjakkal (*corporaliter*) kell le-tenni; mind-azon-által a' Felső' Személyében a' Királyi Ügyész 39. 2-ae, az Esztergami Érsek' Személyében pedig annak Tisztje esküszik 64. 1550.

§ 125. a' mennyire vagy a' Feleken áll,

Néha magok a' Felek határozzák-meg, mellyik tegye-le az önként-való hitet. Tudni-illik, vagy maga' részéről ajánlja (*offert*) azt valamellyik Fél (sőt néha mind a' kettő), és a' másik vagy meg-engedi (*permittit*), vagy ellenzi (*controvertit*); vagy egyik a' másikkal oda engedi azt (*defert*), és meg-kinálja'ötet, hogy esküdjék-meg, emez pedig vagy el-fogadja (*acceptat*), és le-teszi (*praestat*), vagy nem fogadja-el (*recusat*), vagy amannak vizsgálja-engedi (*refert*), hogy esküdjék-meg inkább ő; vagy pedig mind a' két' Fél a' Biróra hagygya (*submittit*), hogy itélje azt oda (*imponat*) akár-

mellyiknek 30. 1729. De (a' mint fellyebb mon-
dám) minden esetre önként értetődik az , hogy
csak az teheti-le a' hitet , kinek tudtára van a'
kérdéses dolog ; midőn pedig mind a' két' Fél
tud-felőle : nem csak arra van tekintet , kinek
nyom többet a' próbája , hanem arra-is , mel-
lyiknek állapota érdemel nagyobb tekintetet ,
és hitelességet. Ezeket előre-bocsátván , az ön-
ként-való esküvésre nézve e' következendő sza-
básokat határoz-meg rész szerént a' józan ész ,
rész szerént pedig a' törvény :

1-ör Az önként-való esküvésnek (meg-egyez-
vén t. i. eránta a' Felek) mindenkor van hel-
lye , nem csak akkor t. i. midőn az esküvő
Félnek semmi próbája sincs , vagy semmi pró-
bával sem terheltetik ; hanem akkor-is , midőn
egész próbája lévén ; lelki ismérétenek igaz-
vólttát még hittel-is kívánja felesleg (*ex super-
abundanti*) meg-erősíteni ; hogy a' másik Fél an-
nál inkább meg-nyugtathassa magát.

2-or Az önként ajánlott (*oblatum*) , vagy
oda engedett (*delatum*) , vagy visszsa-engedett
(*relatum*) hit méltán mondattatik önként-való-
nak ; mert mindég a' másik Félnek szabad aka-
ratjától függ azt meg-engedni , vagy ellenzeni ,
el-fogadni , vagy el-nem fogadni , vagy visszsa-
engedni. Mind-azon-által :

3-or Valamint a' félig próbáltt, úgy az alattomban történtt esetben-is (*in casu occulto*), ha felőle mind a' két' Fél tud, vagy el-kell fogadni az oda engedett hitet, vagy azt visszakell engedni (*manifestae turpitudinis est nec jurare velle, nec juramentum referre*) 30. 1729; de

4-er Nem tartozik a' meg-kináltt Fél a' nekie oda-engedett hitet el-fogadni, a'vagy azt visszakell engedni, ha a' meg-kináló Fél hol meg-kinálván őtet, hol szavát visszakell vévén, hol megint meg-kinálván, a' dologból csak játékot üz; vagy ha semmit bé-nem bizonyított; vagy ha a' meg-kináltt Fél maga' védelmére egész próbát adhat-elő; vagy ha a' dologról nem tud; sőt eme' utolsó esetben el-sem-is fogadhatja a' hitet, ha mindjárt akarná-is 27, 30. 1729.

5-ör Valamint a' Fel-peres annál gyanúsabbá teszi magát, mennél jobban ajánlja maga' részéről a' hitet (mellynek erejével czélját elérni igyekszik), úgy az Al-peres annál bizonyosabb jelét adja jó lelküségének, mennél inkább kinálja (*defert*) hittel a' Fel-perest. Rend szerént pedig félhető annak az esküvésétől, a' ki az által a' reá háromlandó kárt el-hárítani igyekszik. Ez az oka, hogy a' büntető perekben nem fogadtatik-el a' vádolt Félnek ajánlott esküvése.

6-or Leg-jobb lelküségét mutatja pedig az, a' ki mind maga' részéről ajánlja a' hitet, mind pedig a' másik Félet meg-kinálja vele (*offert, et defert*), nem gondolván vele, akár mellyikre háromolják annak terhe, és a' másik Félnek szabad választást engedvén annak vagy el-fogadására, vagy visszafogadására.

7-er A' ki pedig egyszer meg-kinálta a' másikat hittel, többé annak feddhetetlenségét (ha egyéb aránt mind időssége meg-van, mind a' dolgot tudhatja) kérdésbe nem veheti, önként alkalmatosnak ismervén őtet a' hit le-tételre.

§ 126. vagy a' Biró által oda-itéltetik,

Meg-nem egyezhetvén egy-más közt a' Felek az önként való esküvés eránt, annak oda-itéltetése a' Biróra hagyattatik: ki-is meg-fon-tolván a' kérdéses tárgynak környül-állásait, a' törvénynek, nevezetesen az 1729-diki 27-dik és 30-dik cikkelyeknek intézetek szerént, meghatározza: van-e helye az esküvésnek, vagy sincs; és mellyik Fél tegye-le a' hitet? Fel-tévén mind-azon-által azt, hogy akkor, midőn a' Fel-peres éppen semmit nem próbált *Actore nihil probante* (a' titkos eseteket ki-vévén), vagy midőn a' próbája az Al-peres által meg-semmisítetett, vagy midőn valamellyik Fél más próbakkal egészen bé-bizonyította állítását (*Parte alterutra plene probante*), nem itélheti a' Biró

ró oda a' hitet; és minden esetre csak az esküdhetik-meg, kinek tudtára van a' dolog; és egyéb-aránt-is: mind a' két' Fél tudván felőle, arra-is van tekintet, mellyik érdemel sorsára, és állapotjára nézve nagyobb hitelt, nem tétetik-è valamellyik ellen fontos ki-fogás, nem becstelen-è, nem hamis hitü-è valamellyik közülök?

Oda-ítelvén pedig a' Biró valamellyik Félnek a' hitet, tartozik ez azt, ha különben ügyét vezteni nem akarja, a' Törvény' szine előtt, vagy (ha, úgy hozván magával a' környül-állás, személy ízerént meg-nem jelenhetnek) az Itélő Széktől a' végre ki-küldött egyik Tábla Biró előtt *D. 1. P. 30* ok-vetetlenül letenni a' nélkül, hogy azt vagy el-nem fogadni (*recusare*), vagy a' másik Félnek vissza-engedni (*referre*) lehessen: azért mondattatik kinszerített (*necessarium*) esküvésnek.

§ 127. a' titkos,

Ámbár ugyan rend szerént a' Fel-peresnek kell bé-bizonyítani keresetét (*Actori proba incumbit*), és azért semmit bé-nem bizonyítván a' Fel-peres, vagy az ő próbája az Al-peresnek ellenkező próbája által sikeretlenné tétetvén, egészen fel-oldoztatik az Al-peres (*Actore nihil probante, Reus simpliciter absolvitur*), nem-is lehet tehát ezen esetben a' hitet akár

mellyik Félnek (ha csak eránta önként meg-nem egyeznek), oda itélni; * mind-azon-által, vagynak olyan titkos esetek, mellyek négy szem közt alattomban történvén, sem ok-le-véllel, sem tanú-bizonyossággal, bé-nem bizo-nyíthatnak. Ezekre nézve észre-kell venni: tud-e a' dologról mind a' két' Fél, vagy csak maga az Al-peres? (mert ha egyedül a' Fel-peres maga tudja, semmi próbával nem bizo-nyíthatván-bé keresetét: az esküvés sem itél-tetik neki különben oda, hanem ha az Al-pe-res önként reá áll) és ezt előre-bocsátván:

a) Ha csak maga tud az Al-peres a' dolog felől: tartozik esküvéssel ki-menteni magát a' vád alól: és ezen esetre nem csak fel-oldozta-tik a' vád alól; hanem a' nekie méltatlanúl okozott költségeknek meg-térítetését azon al-kalmatossággal foganatosan követheti a' Fel-pe-resen.

b.) Ha pedig mind a' két' Fél tud felöle: rend szerént ugyan akkor-is az Al-perest, egyéb-aránt pedig azt illeti az esküvés, a' ki sorsára nézve nagyobb tekintetet, és hitelt érdemel; vagy, a' ki hittel meg-kináltatik a' másik Fél által 27, 30. 1729.

* Ki terjed a' törvénynek ezen intézete még azon esetre is, midőn a' Nemes Embernek nemtelen ellen-vólna dolga; mert ámbár fel-teszi az 1729-diki 27-dik cikkely, hogy az ott elő hozott szabások csak azon

esetre valók, midőn mind a' két' Fél Nemes, és az esküvő Fél semmi ki-fogást nem szenved; mind-azonáltal még-is meg esméri, hogy a' paraszt ember-is csak akkor kinszerítheti vád-mentő hitre a' Fel-peres Nemes Ember, midőn őtet leg-alább fél próbával terheli.

§ 128. vagy félig,

Midőn a' Fel-peres fél próbával vátatja keresetét, és azt az Al-peres meg-nem erőtléníti, ismét észre kell venni: tud-é a' dologról mind a' két' Fél, vagy csak egyik? (mert, ha egyik sem tud felőle: nem lévén helyye az esküvésnek, mivel a' fél próba nem elég az Al-peres marasztaltatására, ez egészlen fel-oldoztatik), ezt előre bocsátván:

1-ör Ha a' dologról csak maga az Al-peres tud: természetesen következik, hogy, mivel fél próbával terheltetik, esküvéssel mentse-ki magát a' vád alól; de:

2-ör Ha csak a' Fel-peres tud felőle: ismét természetesen, hogy hittal pótolja-ki fél próbáját;

3-ör Ha pedig mind a' két' Fél tud felőle: ezen esetben-is *rend szerént* ugyan a' Fel-peres, egyéb-aránt pedig azt illeti a' hit le-tétel, kit ljesebb tekintetű sorsa reá érdemesebbé tesz, vagy a' kit a' másik Fél vele meg-kinál

27. 1729.

§ 129. de nem az egy-arányúlag próbált esetekben,

Meg-történik az-is, hogy, a' millyen fogamatú próbával vitatja állítását a' Fel-peres, szinté viszfzont ollyannal bizonyít ellenkezőt az Al-peres (p. o. mind a' két' részről egyenlő számú, és hitelű tanúk állítatnak-elő), és így a' Felek a' próbákra nézve egy-arányúságban lévén, nem határozhatja-meg a' Biró, mellyiknek adjon nagyobb hitelt. Mely eset ollyba vétettetik, mint-ha a' Fel-peres semmit nem próbált volna: azért-is az Al-peres egészlen fel-oloztatik a' nélkül, hogy valamellyik Félnek a' hitet oda-itélni lehetne. Valamint ellenben

Akkor sincs helye a' *Biró által oda itélte* esküvésnek, midőn valamellyik Fél más próbakkal, minden esküvés nélkül, úgy-is bé-bizonyította állítását.

§ 130. különös szabás lévén a' fellyebb-vitelre nézve.

Mivel a' hit, akár légyen az pótoló, akár vád-mentő, a' pernek tökéletesen végét szakasztja: arra való nézve, ha ne talán valamellyik Fél az az eránt hozott Itéletet magára nézve sérelmesnek * tartván, azt fellyebb vinni (*appellare*) akarná: annak idejében, minekelőtte t. i. a' hit lé-tétettetett volna, kell neki

a' fellyebb-vitelről gondolkodni; mert annak le-tétele után, *azon tárgyra nézve, a' mi az esküvésben foglaltatott*, többé nem fogadtatik-el sem a' fellyebb-vitel, sem a' per-újítás.

Meg-visgálván oztán a' Fellyebb-való Biró az Itéletet, ha azt helyben hagygya: vizszaküldi a' pert, hogy a' hitnek le-tétele után tovább folytattassék. Ha azomban valamellyik Fél maga' részéről önként ajánlván hitét, a' másik Fél pedig azt ellenzván, a' Biró az ajánló Félnek oda-itélné; a' másik pedig a' hit' le-tétele előtt a' pert fellyebb vivén, csak ugyan a' Felsőbb Itelő Szék-is az oda-itéltt esküvést helyben hagyná, de idő-közben az esküvést ajánló Fél meg-halna: a' hit le-tételnek ezen véletlen meg-gátoltatása ollyba-vétettetik, mint-ha az valóban le-tett volna téve *D. 5. P. 31.*

Meg-engedtetik azomban az esküvés után-is a' fellyebb-vitel *azon tárgyra nézve, mely az esküvésben nem foglaltatott*, vagy ha a' le-tett hit után még-is vég-képpen ellenkező Itélet hoztattott: p. o. vagy a' Fel-peres a' pótoló esküvés után, vagy az Al-peres a' le-tett vád-mentő hit után utollyára még-is ügyét vesztette volna.

Csak a' kinszerített, az az Biró által oda-itéltt hitre nézve lehet azomban a' pert fellyebb-vinni; nem pedig az önkénes § 125 hitre nézve:

ve: mellyet t. i. az egyik Fél ajánlván, vagy oda engedvén, a' másik Fél el-fogad, vagy visszfa-enged a' nélkül, hogy Birói Itélet által kellene ötöt reá *kínfzeríteni*; mert e' fele önkénes, és a' Felek által szabad köz-akarattal meg-állapított hit az ő szabad tetszésektől függött: és azért valamint a' Törvénnel tréfát üzni nem szabad, úgy szavát meg-másolni, és az annak előtte önként ajánlott, vagy oda-engedett, és el-fogadott hitnek a' Biró által lett helyben hagyattatását, és az eránt hozott Itéletet fellyebb-vitellel felfegetni sem nem illik, sem nem lehet 30. 1729.

* Sérelmesnek lehet mondani az olyan Itéletet, mely az 1729-diki 27-dik, és 30-dik czikkelynek intézete ellen hozattatott p. o.

a.) Ha ámbár a' Fel-peres más próbákkal egészen bé-bizonyította volna keresetét; még-is vagy ő pótoló hittel terheltenék, vagy az Al-peresnek a' vád-mentő hit meg-engedtenék.

b.) Ha ámbár a' Fel-peres semmit bé-nem bizonyított volna; még-is az Al-peres, vád-mentő hitre kínfzerítenék.

c.) Ha a' hit annak, a' ki a' dolog felől nem tud, vagy a' kit egyéb-aránt-is akár Fel-vagy Al perességre, akár egyéb állapotjára, és sorsára nézve az esküvés nem illette, még-is oda-itéltetnék 's a' t' 30. 1729.

HATODIK RÉSZ.

A' PER' KIMENETELÉRŐL.

§ 131. Végét szakasztja

Minck-utánna a' Felek egészen meg-fejtették szó-váltásaikban (*Replicae*) a' kérdéses dolognak mi-volttát, és vagy mind a' ketten Törvény eleibe terjesztik (*submitunt*) annak meghatározását, vagy a' Biró az 1792-diki 16-dik (az erdőkben bé-hozandó arányúság eránt-való perekben pedig az 1807-diki 21-dik) cikkelyhez tartván magát; a' késleltető ki-fogásokban ugyan a' harmadik (és részint a' második) szó-váltásnál; a' dolog' velejében pedig a' negyediknél (és rész szerént a' harmadiknál) végét veti a' hozzászólás; és késleltető szó-szaporításnak (mert különben az ügyét féltő Al-peres, csak hogy azt húzza-hallaszsa, talán soha ki-sem fogyna szinezett védelmének haszontalan, és késleltető további fenn-tartásából *Reservata*), Ítéletet hoz eránta a' Biró, és leg-ottan végét szakasztja a' fenn-forgó kérdésnek.

§ 132. a' mellyékes kérdésnek,

Millyen tulajdonságú a' perben forgó kérdés, olyan foganatú az az eránt hozott Itéletis. Azért mondattatik ez hol merő közben-hozott (*interlocutoria simplex*), hol részint közben-szólló (*interlocutoria indirecte talis*), hol a' pert vég-képpen el-határozó (*definitiva*) Itéletnek

Merő közben-szólló Itélet az, mely a' dolog' velejét éppen semmi-képp' nem érdekli; hanem egyedül valamely elő-fordúlt mellyékes kérdést határoz-el. Illyen itélet p. o. az, mely a' késleltető ki-fogásak eránt hozattatik, és vagy azokat félre teszi, vagy azoknál fogva a' hibásan kezdett pert le-szállítja. Illyen az, mely által vagy a' szemre-vétel, vagy a' tanúknak meghitelesítetések meg-itéltetik; vagy valamelyik Fél bírságban marasztaltatik; vagy egyéb kötelessége meg-határozottatik; vagy a' pernek további folytatása mászorra hallasztatik 'sa't': mert ez által a' dolog' veleje semmi képpen nem érdekeltetik, még mindenkor kétségben maradván, mellyik Fél lesz nyertes.

Ez illyen Itéletektől (ki-vévén a' jobb-ágyról igazságot szolgáltató *impensionalis* pereket, mellyekben a' le-szállító *condescensoria* Itéletet fellyebb-viheti a' Fel-peres) fellyebb-vitettető (*Transmissionale*) parancsolat nélkül általlyában

ban meg-nem engedtetik a' fellyebb-vitel 41. 1729; sőt: ha meg-engedné-is azt az Al-Biró parancsolat nélkül; a' Felsőbb Biró (ki-váltt a' Kir. Tábla) az olyan fellyebb-vitt pert vizsgálát alá venni nem szokta *D. 4. P. 39.*

Ha azombán az Al-peres magára nézve sérelmesnek találná a' merő közben-szólló Itéletet, mely által p. o. a' helytelen Biróság, hibás idéztetés, fel-vétel, vád-levél, vagy ügyelet 's a't' meg-állapítatott: nem szükséges neki azonnal fellyebb-vitettető parancsolathoz folyamodni; hanem elég a' féle Itéletnek annak idejében leendő fellyebb-vitele eránt szándékát ki-nyilatkoztatni, vagy-is azt fellyebb vitetendőnek jelenteni (*pro appellata declarare*): mely nyilatkoztatásnak az az ereje van, hogy, midőn a' pert határozó Itélet után az egész per fellyebb-vitettetik, akkor mindenek előtt azon mellyékes kérdések, mellyek eránt ne-talán helytelen merő közben-szólló Itélet hozattatott, vizsgálát alá vétettetnek a' Felsőbb Itélő Szék-nél, és ha azon közben-hozott Itéletet a' Felsőbb Biró meg-váltóztatja, tovább nem-is bocsátkozik a' per' velejének meg-vizsgálásába *D. 20. P. 42.* Innét van, hogy gyakorta sok esztendeig el-folyik a' költséges per, és végtére megnyeri azt nagy nehezen a' Fel-peres; azomban pedig fellyebb vitetettvén, a' Hét-Személyes Táblánál le-szállítatik p. o. a' helytelen Biróság,

ság, vagy hibás idéztetés 's a t', és az egész per, ha egyéb-aránt leg-igazabb volna-is a' kereset, dugába dül.

Sokkal más tulajdonságú azomban a' részint közben-hozott Itélet: mely csak formájára nézve mondattatik amnyiből közben-hozottnak, hogy még a' pert végső-képpen el-nem végzi, az az, az Al-perest világas szavakkal nem marasztalja ugyan, vagy fel-nem oldozza; mindazon-által a' dolog' velejét érdekelvén, már eleve utat készít a' pert határozó Itéletre, és az Al-peres marasztaltatását, vagy fel-oldoztatását nemi-némű-képpen el-határozza: azért-is oly ereje van, mint magának a' pert határozó Itéletnek.

Illyen a' többi közt a' keresetet le-szállító, vagy meg-állapító, illyen a' patvarban marasztaló, illyen a' pótoló-vagy vád-mentő esküvés-eránt hozott Itélet; sőt illyen volna az ügyeletet le-szállító Itélet-is olyan esetben, midőn éppen semmi-féle más ügyelettel nem boldogulhatna a' Fel-peres: p. o. ha az osztályt követő ügyelet azon okból szállítatnék-le, mint-ha már az előtt volt volna osztály, azomban pedig az Al-peres által állított eredeti osztály 32 esztendejét fellyül-múlván, többé osztály-igazító, vagy új osztályt követő ügyelettel sem boldogulhatna a' Fel-peres.

E' féle Itéletektől, mivel a' dolog' velejét érdeklik, és a' pernek jobbra, vagy balra leendő végső ki-menetelét már eleve el-határozzák, meg-szokott engedtetni a' fellyőbb-vitel akár mellyik Felnek parancsolat nélkül-is; sőt a' Fel-peréstől egy általlyában nem-is lehet azt meg-tagadni: mert p. o. ha a' vádtól el-mozdítatik (*si ab actione remouetur*): reá nézve legottan vége van a' pernek, és ollyba vétettek, mint-ha az Al-peres fel-oldoztatott volna
D. 6. P. 40.

§ 133. sőt az egész pernek

De lég-tökéltebben, és meg-határozottan végét szakasztja a' pernek az el-határozó Itélet: mellynek erejével az Al-peres meg-határozottan vagy marasztaltatik, vagy pedig fel-oldoztatatik 42. 2-ac.

§ 134. a' Birói Itélet:

Értjük pedig az Itélet alatt a' pernek, és vetelkedésnek Birói Végzés által vég-képpen lett oly el-határoztatását, hogy a' Biró az általa már egyfzer hozott Itélet ellen későbbben más ellenkező Itéletet ügy-orvoslás nélkül nem hozhat: következés-képpen, a' hány nemei vagnak a' pernek, szint' annyi féle a' Biroi Itélet-is, p. o. halalos' (*capitis*), főben-járó (*capitis*), párt-ütésben, fő-váltságban, nyel-váltság-

ban, Szék-törésben, becstelenségben, patvar-
kodásban, általkodottságban 's a' t' marasztaló
Ítélet 42. 2-ae.

§ 135. ha mind belső mi-vólttára,

Hogy az Ítéletnek sikere légyen, szükséges,
hogy

1-ör A' törvényhez, és állítmányakhoz lé-
gyen szabva.

2-ör Világos lévén, vagy homályos léttére
meg-magyaráztatván, a' Feleknek elő-adásaik-
ból, és bé-bizonyításaikból, nem pedig a' Bi-
rónak magános tudománnyaiból hozattassék *Pro-*
log. 15: azért szükséges, hogy minden Biró
(a' Hét Személyes Táblát ki-vévén) elő-adja
azon indító okokat, mellyeken az Ítélet épí-
tetik.

3-ör Valamint azt, a' mi az Ítéletből né-tá-
lán feledékenység által ki-maradt, később
más Ítélet által ki-pótolni lehet, úgy vigyáz-
zon a' Biró, ne hogy az Ítélet a' vád-levélnek
foglatatjánál tovább terjedjen; nem-is lehet te-
hát ott p. o. költséget, vagy haszon-vételt,
vagy kár' meg-térítetését oda ítélni, * a' hol
a' vád-levélben nem kérettetett. Mind-azon-ál-
tál a' büntető perekben az eránt-is lehet Ítéle-
tet hozni, a' mi a' vád-levélben nem foglatat-
ván, per' folyttában bizonyítatott-bé.

4-er Az Al-perest meg-határozott módon vagy marasztalja, vagy fel-oldozza; nincs is az Ítéletben helye a' fel-tételnek (*conditio*). Mind-azon-által az Ítélet' végre-hajtására teendő költségeket eleve nem tudhatván a' Biró, azoknak meg-határozatása ezen ki-kötéssel „ fennmaradván a' meg-teendő költségek ” (*salvis eventualibus, et executionalibus*) a' végre-hajtó Biróra (*Judex exequens*) szokott hagyattatni *D. 1. P. 38.* Sőt: meg-történik az is, hogy mind a' haszon-vételnek; vagy kárnak; mind a' költségnek meg-határozása, vagy valamelyik Félnek meg-hiteztetése a' végre-hajtó Biróra biztatatik; mind-azon-által nem mindenkor tanácsos, sőt a' Nemesek ellen éppen veszedelmes e' fele Ítéletet hozni: ne hogy az ellent-állásra alkalmatosság nyújtatassék: ki-vált, ha a' végre-hajtó Biró a' mértéknél tovább megy.

5-ör A' Törvény-Szekhez tartozandó Személyek tellyes számmal legyenek § 19.

6-or A' szavaknak (*voxoknak*) többsége Ízerént hozattassék; midőn pedig a' szavak két' egyenlő részre hajlanak: az Elöl-ülő (két' szava lévén nekie) határozza azt-el 31. 1723.

7-er Szükséges az-is, hogy az illető Biróság által hozattassék az Ítélet; mert különben vagy tiltó (*inhibitorium*) parancsolattal meg-lehet azt előzni, vagy meg-semmisítő (*cassatorium*);

rium), vagy leg-alább birtokból által-tétető (*intra dominium transmissionale*) parancsolattal, sőt ellent-állással-is meg-orvosolni.

* Mikor kell az idő-közben vett haszon-vételt, vagy okozott kár' meg-térítetését, és a' perre tett költséget oda-itélni, mikor nem, annak helyén itt-amott e' munkában meg-jegyzettem. Lehet azomban általlyában közönséges szabásul tenni azt, hogy a' rozf lelkü birtokos (*malae fidei possessor*), fő-képp' a' törvényes meg-intettetés után, tartozik az idő-közben vett haszon-vételt meg-téríteni 71. 2-ae. Sőt: oda itéltetik az idő-közben vett haszon-vétel:

1-ör A' birtokon kívül fellyebb vitt (*extra dominium appellata*) perekben: ha a' Felsőbb Itélő Szék az Al-Birónak Itéletét el-rontja, és a' pert vizsza-foglalás végett (*pro Reexecutione*) vizsza-küldi 32. 1729, 16. 1792.

2-or A' birtokból (*intra dominium*) fellyebb vitt, és minden Itélő Székek előtt egy-aránt el-vesztett perekben: mely esetben a' haszon-vétel a' költséggel együtt (ha egyéb-aránt a' pernek tulajdonsága nem hozná-is magával annak meg-térítetését) azon idő ponttól számlálatik, mellyben a' per a' Vár-megye' Törvény-Székéről fellyebb vitettetett cit. 32. 1729.

3-or Az Itélet' végre-hajtását igazító (*Executionis correctorius*) perekben: a' mennyire a' Biró vagy a' vád-levélnek, vagy Itéletnek értelmén fellyül teljes-tette volna-kí az Itélet' végre-hajtását 11. 1807.

Ezen eseteken kívül csak ott lehet az idő-közben vett haszon-vételt oda-itélni, a' hol a' törvény elesül említést tesz éránta.

Hasonló szabás van a' perre tett költségekre nézve: mellyeknek meg-térítetése csak olyan esetekben ítélthetik-oda, mellyekről a' törvény nyilván-való említést tesz; vagy, midőn a' Biró által-látja, hogy valamelyik Fél minden helyes ok-nélkül egyedül a' másik Félnek bocszontására, vak-merően fakadott a' perre: mert t. i. a' ki oka az oknak, úgy-mint a' vak-merő pernek, oka az okozatnak-is, úgy-mint a' másik Félnek méltatlanul okozott költségnek, és az által reá háromlott kárnak. Ez az oka, hogy a' birtokból vak-merően fellyebb-vitt, és mindenütt egyaránt el-vezített perben-is meg-kell téríteni a' költséget *cit.* 32. 1729.

Mentt azomban a' költségnek meg-térítésétől az a' Fel-peres, a' ki a' vak-merően indított perről önként le-mond (*edit*), *D. 4. P.* 39. Valamint: az Al-peres sem tartozik azokat a' költségeket meg-téríteni, mellyeket a' Fel-peres roszszúl kezdett, és vagy a' nem illető Biróságnak, vagy a' helytelen vád-levélnek, ügyeletnek, idéztetésnek 's a' t' le-szállítása által dugába dültt perére haszontalanul költött *D. 3. P.* 38.

Egyéb-aránt pedig: csak akkor ítélheti a' Biró-is a' haszon-vételnek, és okozott kárnak, vagy költségnek meg-térítését oda, midőn a' Fel-peres a' vád-levélben említést tesz eránta akár nevezet szerént, akár általlyában ezen közbe-vetéssel: *minden hozzá járuló terhekkel (cum accessoriis, vel cum omni causa)*; mert különben, említést nem tévén eránta a' vád-levélben, annak foglalatjánál tovább nem terjedhet az Itélet; bár egyéb-aránt oly tulajdonságú volna-is a' per, hogy a' haszon-vételnek, kárnak, vagy költségnek meg-térítését magával hozná. Vessen magára a' Fel-peres, hogy annak idejében nem gondoskodott eránta.

Azért: mindég tanácsosabb többet kérni a' vád-leveleiben, mint kevesebbet, soha sem ártván az első, ártatván pedig gyakorta a' második eset.

§ 136. mind külső formájára nézve helyes lévén,

Az Itélet' külső formájára nézve meg-kivántatik, hogy az egész Törvény' szine előtt, 's pedig nappal (ki-vévén az Al-Birák által a' meg-általkodottság eránt estve hozott Itéleteket), de olyan napon, hogy törvényes Szün-nap (*Festum Decretale*) ne légyen, hoztassék, irásba foglaltassék, és a' Feleknek fel-olvas-tassék.

A' mely Itélet tehát az ezen, és az előbeni §-ban elő-számláltt meg-kivántatóságak nélkül szükölködik, az magában sikertlen (*ipso Jure nulla*) lévén, parancsolat által vagy meg-semmisítetik (*cassatur*), vagy fellyebb-való meg-visgálás végett birtokból által-tétetik (*intra dominium transmittitur*).

§ 137. sőt néha meg-újjítatván,

Az Itélet-is idejét múlja, ha egy esztendő alatt végre nem hajtattatik 31. 1574; de ez által nem veszti annyira el-erejét, hogy vagy emlékeztető idéztetésnél (*reflexoria citatio*), és fel-vételnél (*levata*) fogva, vagy pedig meg-újjító, és végre-hajtható (*Renovatorio-Executo-*

rium) parancsolat mellett az Al-peres, vagy annak maradéki ellen az előbbeni Biró előtt akár mikor meg-ne újjítathatnék *D. 5. P. 134*; noha: az Al-Biráknál köz szokássá vált már, hogy az idejét-múltta Itélet a' Fel-peresnek a' végre bé-nyújtott könyörgő levelénél fogva, minden további idéztetés, vagy parancsolat-nélkül az illető Uri Szék, vagy Várasai Tanács, vagy Törvény-Szék, vagy a' Vár-megye Gyűlése előtt fel-olvastatván, az az eránt hozandó Végzés' erejével az előbbeni perben álló Al-peres, vagy annak maradéki ellen meg-újjítatik; de azok ellen, kik annak előtte a' perben nem állván, idő-közben a' peres jószágnak birtokába jutottak (az erdőkebe bé-hozandó arányúság erántvaló pereket ki-vévén 21. 1807) csak ugyan nem lehet meg-újjítani az Itéletet a' nélkül, hogy annak rende-módja szerint idéztetnének *D. 1, 2. P. 134*; valamint az új osztály eránt hozott Itéletet sem újjítathatja-többé meg az, a' ki a' peres jószágot idő-közben el-idegenítette *D. 4. P. 134*; végtére: nem újjítathatja-meg az Itéletet az Avatkozott fél (*Ingerens*): ha már annak előtte maga a' Fel-peres próbálván a' végre-hajtást az egész peres jószágra nézve, abban vissza-veréssel (vagy ellentállással) az Al-peres által meg-gátoltatott *D. 3. P. 134*.

§ 138. végre-hajtattatik,

Hijába hozattatnék a' Birói Itélet, ha az egyszerű-mind végre-is nem hajtattatnék 1. 1507: az az, ha az, a' mit a' Biró szóval oda-ítél, ugyan az a' végre ki-küldött törvényes Biró által a' nyerttes Félnek vólta-képpen által nem adattatnék 73. 1492, arra-való lévén a' törvényes foglalás (*Executio judiciaria*), hogy a' Fogláló Biró (*Judex Exequens*) annak vólta-képpen-való birtokába bé-iktassa a' nyerttes Felet, a' mi nekie a' perben oda-íteltetett.

Végre-hajtattatik az Itélet vagy füsténtt mindjárt annak az első Biró által lett hozattatása után: ha t. i. a' birtokból-való fellyebb-vitel (*appellata intra dominium*) meg-nem engedtetett, avagy azt az ügye-veztetett Fél el-múlaltotta; vagy pedig csak akkor, minek-utánna a' fellyebb-vitel' útján a' Felsőbb Birák által megvizgáltatván, végre-hajtás végett az első Biróhoz vizsgálta-utasítatik, minden esetre az első Birót illetvén annak végre-hajtása 7. 3-ae, ki-vévén a' Szent Szék által hozott Itéleteket: melyeket a' Világi Hatalom, t. i. az illető Vármegye 25. 1552, vagy Várási Tanács tartozik végre-hajtani; külömben a' Váras' jószágából szereztetik elég-tétel 29. 1662. Mind-azon-által a' fellyebb nem vitt perekben az Al-Ispány' Itéletét ugyan a' Szolga-Biró, és Esküdt, a' Szolga-

ga-Biróét pedig csak maga az Esküdt, ki-lévén, a' végre küldve, szokták végre-hajtani; egyéb-aránt pedig: az Úri Székeknél egyik Tiszt, a' Várasi Tanácsnál egyik Tanács-beli (közönsé-gesen a' Váras' Kapitánnya), a' Vidéki Táblánál egyik Tábla-Biró, a' Kir. Táblánál pedig az Itelő-Mester, vagy egyik Tábla-Biró küldettet-nek-a' végre ki.

A' más Várásban, Vár'megyében, Vidék-ben, vagy Országban lévő értékre-nézve, úgy a' Szent Széktől-is, meg-kérő levél (*Compassuales*) küldettetik az illető Hatalomhoz, hogy az Itéletet végre-hajtsa 65. 2-ae, 32. 1723, 17. 1792; különben a' Kir. Tábla eleibe idéztet-tetvén az Itéletet végre-hajtani nem akaró Biró, 100 forintban (mellynek fele a' Birót, fele pe-dig a' Fel-perest illeti) nem különben a' költt-ségnek, és akaratossága által ne-talán okozot-kárnak meg-térítésében marasztaltatik 9. 1504; valamint az a' Világi Biró-is, a' ki a' Szent Szék' Itéletét végre-hajtani nem akarja *Dec. Cur. P. 203.*

De: csak ugyan minden esetre, akár ki-ál-tal ezközöltessék az Itéletnek végre-hajtatása, szükséges, hogy az illető Félnek, ki-váltt Ne-mes ember léttére tudósító (*Insinuationalis*) le-vél által, 15 nappal előbb mind ideje, mind helye tudtára adattassék, és föld-szint (vagy midőn az Ellenségtől való félelem forogna fenn,

a' leg-közelebb-való bátorságas helyyen) az a' végre tanú-bizonyságúl meg-hivott szomszédoknak jelen-létekben tétessék-meg, fenn-szóval mindjájoknak fülök' hallattára fel-olvastatván, és meg-magyaráztatván az Itéletnek foglalatja, és bé-irattatván a' végre-hajtást bizonyító levél-be azoknak neveik, és az egész végre-hajtásnak hogyan lett végbe-vitele 77. 1647; nem-is lehet az Itéletnek végre-hajtását az Itélet-hozásától számlálándó egy esztendőnél tovább halasztani; külömben idejét múlja, és csak meg-újítatás által veheti vissza előbbeni erejét § 137, szemmel tartván mind-azon-által azt, a' mit a' 69-dik §-ban a' több Al-peresek közül egyik valamelyik ellen a' meg-általkodottság eránt hozott Itéletről mondottam.

Vigyázzon azomban a' foglaló Biró, hogy az Itéletnek foglalatja szerént hajtsa azt végre; ne-is vegyen többet foglalás alá, mint az Itéletben oda-ítéltetett, egyedül a' végre-hajtásra tett költségeknek meghatározása illetvén ötet § 135; és a' mennyire a' Fel-peresnek valamely jószág, úgy-mint sajátja, oda-ítéltetett, azt annak természetében adja által; a' mennyire pedig az ügye-veztett Fel kéz pénz-beli fizetésben marasztaltatott: az adósságot követő perekben ugyan az 1659-diki 31-dik, más perekben pedig az 1638-diki 27-dik cikkelyhez alkalmaztassa magát; és a' kéz pénz helyett fog-

foglalás alá terjesztendő értéknek ki-jeleltetését az ügye-vesztett Félnek meg-engedje 32. 1723, szemmél tartván azt, a' mit ez eránt a' 3-dik Kötetnek 629-dik, és 774-dik §-ában mondotam; és a' mennyire az Al-peresnek elegendő birtoka nem volna: a' fellyül fizettető ügyelet (*Institutum ad superinscriptionem*) a' Felperesnek mindenkor fenn marad a' 3-dik Kötetnek 624-dik §-a szerént.

A' kéz pénz helyett foglalás alá terjesztett ingatlan jószág pedig csak zálog-képpen adattatik-által a' nyerttes Félnek úgy, hogy a' polgari fekvő jószágot ugyan egy esztendő alatt, a' nemesi fekvő jószágot pedig akár mikor, ugyan azon árban (meg-térítvén mind-azon-által az idő-közben teendő javításokat) vizsgálva-válthatja az ügye-vesztett Fél 17. 1792. *Lásd a' 3-dik Kötetnek 547-dik, 728-dik §-ait.*

§ 139. helyyesen tétettetvén a' becsü,

Az Itelet' végre-hajtásakor meg-szokott becsültetni a' foglalás alá veendő érték. Szólottam pedig a' becsünek 3 külömb-féle minéműségéről már az 1-ső Könyvnek 244-dik §-ában; valamint itt-amott többször elő-fordult már e' munkában az-is: mikor van helye az örök, mikor pedig a' köz becsünek? Itt csak azt jegyzem-még meg, hogy midőn az örök, és köz becsüben a' földnek mennyisége mérettetik: az
itt

itt ki-tett mérték 32-er vétettetvén egy Királyi ölet (*ulna regalis*), ilyen egy Királyi öl hozszában 72-er, szélességében pedig 12-er vétettetvén, az az 864 négy rétű (*quadrata*) Királyi öl egy Királyi holdat (*jugerum regalis mensurae*), és ilyen 150 Királyi hold egy Király eke-mértéket (*aratrum regale*), az az egy jobb-ágy helyhez tartozandó kintvalót téfzen 133. 1-ae: azért a' Föld-mérők az örök, és köz becsű' alkalmatosságával ezen mértékhez vagynak kötve. De az illendő becsű' az ingó vagyonra nézve ugyan annak belső értékje szerént 27. 1638, a' fekvő jószág-ra nézve pedig a' merő jövedelem szerént (le-húzván t. i. az arra esztendőnként teendő költségeket) határoztatik-meg becsűs emberek által úgy, hogy esztendei 6 forint merő jövedelmet hajtó jószág 100 forintra becsűltetik 23. 1715. Az épületeket az illető mester-emberek, és a' mezsei épületeket az ahoz értő parasztok, (vagy molnárok) becsűlik, eleve meg-hitez-tettetvén *D. 2. P. 44. D. 3. P. 45*; a' szőlők pedig, a' földnek, és fekvésnek minéműségét tekintetbe vévén, kápás-szám szerént becsűl-tetnek *D. 9. P. 45.*

Hogyan szokás a' zálogos perekben a' javításokat, épületeket, kerteket, úgy vizszont a' pusztításokat-is meg-becsűlni, a' 3-dik Kö-tetnek 580-dik, és következő §-aiban meg-mutattam.

§ 140. és meg-orvosoltatván

Meg-történik, hogy az Itéletnek végre-hajtásába, ki-váltt a' helytelen becsű által, vigyázatlanul valamely hiba bé-csűsz: mely által vagy egyik vagy másik Fél meg-károsodik. Ennek meg-orvoslására, és a' hibás foglalás' igazítására (ha az Al-peres Nemes Ember ellentállással, vagy hatalmas vizfsza-foglalással *Reoccupatio* élni nem akar) két'féle módot szabott-ki a' törvény: vagy t. i. parancsolatot, vagy pert 33. 1723.

Midőn a' foglalásba bé-csűszott hiba igen-is fzembe-tünő lévén, semmi kérdést nem szenved: lehet azon segíteni foglalást igazító (*correctorium*) parancsolat mellett-is; de úgy, hogy a' másik Fél a' meg-igazítandó foglalásra annak rende módja szerént törvényesen idéztesék; külömben ellentállással-is büntetlenül védelmezheti magát *D. 2. P. 44.*

Hasonló tulajdonságú a' vizfsza-foglaltató (*Cassatorio-Reexecutorium*) parancsolat: mellynek erejével az Itélet, és annak törvénytelen végre-hajtása meg-semmisítetvén, a' helytelenül el-foglaltt jószág, annak egész épségében, idő-közben vett haszna' vételével együtt, a' meg-károsodott Félnek vizfsza-adattatik; sőt: a' mennyire azon jószágban idő-közben pusztítások tettek volna, még azok-is meg-térítetnek *D. 3.*

P. 44., szinte ezt rendelvén a' törvény azon esetre is, midőn a' per birtokon kívül (az az, az Itéletnek végre-hajtása után) vitettetvén-fel-lyebb, a' Felsőb Biró az Itéletet helytelennek találja, és a' pert törvényes vizsgálás végett (*pro reexequendorum Reexecutiane*) vizsgálza-küldi 23. 1613; 32. 1729. 16. 1792.

Midőn pedig a' foglalásba bé-csúfzott hiba ne-talán kérdést szenvedhetne: tanácsosabb a' Törvény' útját választani, és az előbbeni Biró előtt annak meg-igazítását keresni, a' végre lévén a' foglalást igazító (*Correctorius*) per 33. 1723. §. 3: mellyből ha ki-súl-az, hogy az Itéletet végre-hajtó Biró a' vád-levélnek, vagy Itéletnek foglalatjánál tovább terjesztette volna-ki annak végre-hajtását: a' meg-károsodott Félnek nem csak a' feleslegül el-foglaltt jószág, idő-közben vett haszna' vételével együtt, hanem a' foglalás-igazító perre tett költségei-is meg-térítetnek 11. 1807:

§ 141. a' végre-hajtásba ne-talán bé-csúfzott hibák.

De akár parancsolat mellett, akár pedig Törvény' útján csak akkor lehet a' foglalás' igazítására fogatosan ügyelni; midőn a' Fogláló Birónak tulajdoníthatik az Itélet' végre hajtásában el-követett hiba. Következik innét, hogy

1-ör Foglalást igazítató ügyelettel nem lehet az eránt kereskelődni, a' mit a' másik Fél nem a' foglalásnál fogva, hanem azon kívül tulajdon maga' hatalmából magának tulajdonított *D. 2. P. 135.*

2-or Sem akkor nem lehet követni a' foglalásnak igazítását, midőn a' Foglaló Biró egy pontig végre-hajtotta ugyan az Itéletet; de már magában az Itéletben nem itéltetett-vala mind oda az, a' mit oda-kellett volna itélni; mert ezen ügyelet csak az Itélet' végre-hajtásába, nem pedig magába az Itéletbe bé-csúszott hibákat tárgyalhatja: mellyeken csak újjított perrel (*via novi*) lehet segíteni *D. 3. P. 135.*

3-or Ha a' Felek a' foglalás után a' peres tárgyat önként úgy meg-váltóztatják, hogy az Itélet-hozáskor volt állapotjában meg-nem marad: többé valamint önnön tettek ellen ki-nem kelhetnek; úgy a' foglalás' igazítását nem követhetik *D. 1. P. 135.* Ugyan azért: bátor a' gyökösség' egyenlőségére ügyelő perben a' Foglaló Biró olyan jószágot-is közös osztály alá vett, mely az Itéletben egyedül a' Fiaknak hagyattatott-meg; mind-azon-által, ha a' Fiak akkor ellent-nem mondván, sőt későbben-is valamelyik Fiúnak halála után azon jószágbán a' leányakkal önként osztzkodván, a' Foglaló Birónak hibáját magok-is önként-kövezték: többé a' foglalás' igazítására nem ügyelhetnek; hanem

a' leány-ág' ki-zárására ügyelő perre utasítatnak
D. 3. P. 16.

HETEDIK RÉSZ.

AZ ÜGY-ORVOSLÁSRÓL.

§ 142. Meg-lehet orvosolni

Nem csak a' törvényes intéssel; ellent-mondással, tilalmazással tarthatja-fenn az igazát; hanem a' veszni térő, sőt el-vesztett ügyén-is segíthet az ügyes Ember külömb-féle módokkal: mellyeknél fogva nem csak az Itélet-hozás előtt meg-orvosolhatja veszni térő ügyét; hanem még az után-is helyre-hozhatja meg-sértelett igazát, és meg-igazíthatja akár önnön maga által, akár a' Biró által tett hibát: azért-is neveztetnek ügy-orvosló módoknak (*Remedia juridica*).

§ 143. nem csak a' veszni térő,

Midőn az ügyes Ember eleve által-látja akár a' vád-levélben, akár a' szó-váltásokban tett olyatén hibáját, mely által perét el-veszthetné: még az Itélet-hozás előtt akár a' Fel-peres lététellel (*Depositio*), akár mind a' két' Fél az Ügyész' vizsgál-hívásával (*Revocatio Procuratoris*)

ris) meg-orvosolhatja azt; ámbár: eme' másikonak az Itélet-hozás után-is van helye, a' mint a' 153-dik, és 154-dik §-okból ki-fog-tet-szeni.

§ 144. hanem a' már el-vesztett pert-is:

Az Itélet-hozás után pedig (az Ügyész' vizsgálva-hívásán kívül) tiltással (*Prohibita*), fellyebb-vittel (*Appellata*), sőt még az Itélet' végre-hajtásakor-is vizsgálva-veréssel (*Repulsio*), vagy ellent-állással (*Oppositio*), de még az Itélet' végre-hajtása után-is meg-lehet per-újjítás-sal (*novum*) az el-vesztett * pert orvosolni: mely módoknak (az ellent-állást ki-vévén) oly fogantatások lehet, hogy az előbbeni Itélet meg-váltóztatván, ügyét nyerheti az, ki annak előtte azt el-vesztette.

* Az elő-számlált ügy-orvosló módok közül a' fellyebb-vitel, és ellent-állás által a' Biró' hibáját, a' többiek által pedig a' magát igazíthatja-meg az egyes Ember. Noha: az ellent-állást, mivel csak az Itéletnek hibás végre-hajtását tárgyalja, nem pedig az Itéletnek meg-váltóztatását eszközli, nem-is lehet tulajdon értelemben vett ügy-orvosló módnak mondani.

§ 145. a' mennyire vagy a' törvény,

Vagynak némely esetek, mellyekben már maga a' törvény el-vágja mind a' Fel-, mind az Al-peresre * nézve minden-féle ** ügy-or-

vosló módokat: p. o. midőn az Al-peres vagy a' vád-level' mássából (*ex paribus*) fel-oldoztatott, vagy a' meg-általkodottságban marasztaltott 38. 1729; vagy midőn a' pernek esküvés által szakadt vége. Ide tartozandók a' meg-bíralás (*compromissum*) mellett indított perek is (a' mennyire a' Felek a' meg-bíraló levelben *jelesül* egyik vagy másik ügy-orvoslást, vagy a' fellyebb-vitel' nevezete alatt mindjajokat fenn nem tartották § 57.) 30. 1729.

* Jeleltetnek még itt-amott a' Törvény-tárban ki némely perek, mellyekben *csak az Al-perestől* tagadja-meg a' törvény az ügy-orvosló módokat. Ide tartozandók:

a.) Az Özvegyek által le-tartóztatott levelek, vagy el-pusztított, vagy el-idegenített jószág eránt 67. 1622, 25. 1655.

b.) A' bizonyoságot tenni nem akarók ellen a' 64 forint büntetésnek meg-vételére 49. 1635.

c.) Az árvák' jószágjokat, és leveleiket le-tartóztató, és számat adni nem akaró Gyám-atyák, és örökösök ellen 24. 1655.

d.) Az ok-leveleket ki-adni nem-akarók ellen 43. 1659.

e.) A' Szent Szék' Itéletét végre-hajtani nem akaró Várasí Tanács ellen indított perek 29. 1662.

f.) Az ellent-állásnak, vagy hatalmas viszsa-foglalásnak okát kérdő (*oppositio-nalis, vel reoccupatio-nis*) 31. 1681.

g.) Az Ország' szükségére-való tartózást követő perek 2. 1807. § 17. Több e' félék találtak itt-amott a' Törvény-tárban.

** De: ha el-vágja is a' törvény általlyában a' többi ügy-orvosló módokat; mind-azon-által sem a' per' újjítás 38. 1729. § 8, sem a' fellyebb-vitel (ha csak ez is jelesül el nem vágattatik 30. 1729, 2. 1796) azért ki-zárótnak lenni nem értetődik. Bizonyítja ezt nem csak a' szokás, hanem az 1729-diki 28 dik czikkely is: mellynek 6-dik, 7-dik, 8-dik, és 11-dik §-ainál fogva olyan perekben (jelesül oda fenn az a) c) d) e) betűk alatt elő-fordúltakban) engedte-tik-meg a' fellyebb-vitel, mellyekben más törvények által minden-némü ügy orvoslások általlyában el-vagy-ziak vágva.

§ 146. vagy magok a' Felek el-nem vágták az ügy-orvosló módokat.

Magok a' Felek-is szabhatnak magoknak tör-vényt kötés (*contractus*) által: midőn vagy minden ügy-orvosló módokat általlyában; vagy jelesül csak némellyeket köz-akarattal már ele-ve ki-zárnak. Mind-azon-által az ügy-orvosló módoknak valamint a' *törvény* által, úgy kö-tés * mellett általlyában lett ki-zárattatások ál-tal nem vágattatik-el a' fellyebb-vitel 28. 1729. § 17; hanem ha ez-is jelesül ki-zárattatik. Va-lamint azomban a' *meg-bírálásnak* (*compromis-sum*) tulajdonsága önkéht hozza magával, hogy általlyában minden ügy-orvoslások el-vágattat-aknak lenni értetődnek, úgy jelesül fenn-tar-

tatván a' fellyebb-vitel, leg-ottan a' többi ügy-orvoslások-is (hanem ha jelesül ki-zárattatnának) fenn-maradnak § 57.

* Meg-ne ütközz benne, midőn hol azt olvasod, hogy a' *kötés* által minden ügy-orvosló módok által-lyában ki-zárattatván, az által a' fellyebb-vitel ki-zár-rottnak lenni nem értetődik, hol pedig azt, hogy a' *meg-birálásnak* természetete azt hozza magával, hogy, ha mindjárt nyilvánosságas említés nem tétettetik-is benne eránta; még-is a' többi ügy-orvosló módokkal együtt a' fellyebb-vitel is ki-zárottnak lenni értetődik. Mind a' kettő világas törvényben gyökereztetik, nincs-is benne semmi képtelenség, más lévén a' *kötés*, más pedig a' *meg-birálás*.

§ 147. Az egészlen,

Azon ügy-orvosló módok közül, mellyék-
kel a' veszni-térő ügyön az Itélet' hozatása előtt segíteni lehet, egyik a' le-tétel (*Depositio*): midőn t. i. a' Fel-peres észre-vévén a' vád-le-
vélbe bé-csúfzott hibát, és annak reá három-
landó káros következését eleve sajdítván, ne
hogy az által ügyét veszfelfze, vagy helytelen
panasz' terhében (*poena indebitae*), vagy pat-
varban (*calumnia*) marasztaltassék, a' hibás vád-
levelet önként le-teszi vagy egészlen, vagy csak
azon részben, mellyet hibásnak talál: a' mint
t. i. vagy a' velős (*substantialis*) hiba * az
egész vád-levelnek állatját, vagy a' mellyékes
(*accidentalis*) hiba annak csak valamely ré-
szét érdekli.

* Velős

* Velős hiba volna a' többi közt az, ha valaki az Al-peresnek akár kereszt-akár vezeték-nevét, vagy a' peres jószágnak nevét, vagy az ágazatnak valamelyik izét (*gradum genealogiae*) hibásan tenné-ki a' vád-levélben; mely esetben, mivel a' hiba az egész vád-levelet, és a' pernek egész sarkalatos mi-vólttát érdeklí, ha meg-akarja orvosolni hibáját a' Fel-peres: az egész vád-levelet le-kell neki tenni, és el-enyészvén ezen hibásan kezdett per, egészen más vád-levél mellett kell a' pert újjra ismét el-kezdeni a' nélkül, hogy a' részint-való (*partialis*) le-tétel meg-engedtetnék 32. 2-ae D. 5. P. 28.

Ez illyen egész (*totalis*) le-tétel által még-orvosolhatja a' Fel-peres minden hibáit, és el-háríthatja mind azon akadályokat, mellyek a' keresetének fogamatját ne talán meg-gátolhatnák. Illyen le-tétel a' többi közt az a' ki-kötés-is „ az ez eránt ne-talán függő pert le-tévéen“ (*lite eatenus ne fors pendente hisce pro deposita declarata*): mellyet a' Fel-peres a' patvar' el-mellözése végett már a' vád-levélbe, vagy a' fel-vételbe bele iktat azon esetre, ha ne talán már úgy-is függene más per a' kérdéses tárgy eránt § 88.

§ 148. vagy részint-való le-tétel,

Mellyékes hibának pedig az mondattatik, mely nem az egész vád-levélnek állatját, hanem annak csak valamely ki-maradható részét érdeklí úgy, hogy, ha az ki-maradna-is, vagy meg-váltóztattatnék; még-is fenn-marad a' vád-levélnek velős mi-vóltta: p. o. ha valaki a' történtt dolognak esztendő számát hibásan tenné-ki.

E' féle hibáját a' részint-való le-tétellel-is meg-orvosolhatja a' Fel-peres: ha a' hibás szavakat a' perben ki-jeleli, * (de mind-azon-által ki-törlni nem szabad) és helyettek azon részét a' vád-levélnek úgy alkalmaztatja, hogy annak egész értelme fenn-maradjon. Mely le-tétel által nem háritatnak-el minden akadályok, mellyek a' kereset' foganatját meg-nehezítenék; hanem csak a' vád-levélbe bé-csúszott, és ki-jelelt hibás szavak igazítatnak-meg. Az irónak vigyázatalansága által bé-csúszott csekélyebb hibákra nézve pedig, p. o. ha a' törvény-beli czikkely hibásan hozattatott volna-elő, a' Birónak-is van hatalma, hogy azt meg-igazíthassa a' nélkül, hogy azért le-tétellel kellene azt meg-orvosolni 24. 1566. Így itélt a' Királlyi Tábla Samarja Mező-Várasának Posony Szabad Kir. Várasa ellen 1804-dik esztendőben le-folyott perében.

* Meg-engedtetik az-is a' Fel-peresnek, hogy mind-járt a' per' elején le-tehesse általlyában mind azokat, a' mik keresetének foganatját akár-mi módon ne-talán meg-akadályozhatnák *D. 1. P. 27.* De ha ez ilyen általlyában-való le-tétel után az Al-peres a' költségét követné: már ekkor jelesül, és nevezet szerint meg-kell határozni a' Fel-peresnek azon részét a' vád-levélnek, mellyet le-tenni szándékozik: hogy a' Biró a' költségét a'hoz képeest arányúság szerént meg-határozhassa *D. 2. P. 27.*

§ 149. annak idejében meg-engedtetvén,

Le-lehet a' vád-levelet akár egészlen, akár részint tenni, vagy a' Törvény' szine előtt, vagy azon kívül a' Birónál, nem csak a' per' fel-vételére rendelt határ-nap előtt, hanem a' per' folytában-is, akár-mikor, mind addig, míg pert határozó (*definitiva*) Itélet nem hozattatik 83. 2-ae. De ha nem hozattatott volna-is még végső Itélet; mind-azon-által, minek-utánna a' Fel-peres az ellenkező Fél által fizetett birság' terhében a' reá esendő részét már fel-vette, vagy a' hatalmasságot tárgyazó perben az Al-peres a' helytelen panasz' terhét (*poena indebitae*) már követte, vagy a' patvar' terhét (*poena calumniae*) magok után vonzó perekben a' dolog' velejét tárgyazó ok-levelek már elő-adattattak: többé a' le-tétel meg-nem engedtetik 40. 1729. Egyéb-aránt:

A' le-tételnek az első Biró előtt (nem tehát a' fellyebb-vitel' útján) minden perekben, és nem csak egyszer, hanem mennyiszor annyiszor van helye *D. 4. P. 28.* Sőt le-lehet tenni a' parancsolatot-is, akár egészlen, akár valamely részben: a' mennyire hibásan kerettett-fel.

§ 150. teherrel jár.

Le-téven a' Fel-peres a' vád-levelet vagy egészlen, vagy annak valamely részét, tartozik

zik a' Vidéki, Báni, és Kir. Táblánál ugyan 6, a' többi Birák előtt pedig 3 forintot, úgy-mint le-tétel' terhét fizetni 40. 1729: mellynek $\frac{2}{3}$ része a' Birót, illetve, $\frac{1}{3}$ részével az Al-peres a' Biró által meg-kináltatik §2. 2-ae.

Tartozik ezen fellyül az Al-peresnek a' per-fel-vételétől fogva okozott költségeit az egész le-tételben ugyan egészlen, a' részint-való le-tételben pedig az a'hoz szabandó arányúság' szerént (*proportionate*) D. 2. P. 27 azonnal meg-téríteni: * a' mennyire azokat az Al-peres bé-bizonyítja (*legitimat*), vagy a' régiebb perekre nézve (mellyekben a' költségnek bé-bizonyítása igen nehéz volna) a' Biró meg-határozza D. 3. P. 27. Mely költséget, és a' le-tétel' terhét nem csak az, a' ki a' pert kezdette, hanem az örökösse-is, a' mennyire amannak hibáját le-tétellel orvosolja, köteles meg-téríteni 40. 1729.

* Nem köteles azomban az Al-peresnek okozott költségeket meg-téríteni a' Fel-peres akkor, midőn a' perről egészlen le-mond (*actioni simpliciter cedit*), és az Al-perest a' további nyughatatlanság' terhétől önként meg-menti D. 4. P. 39, valamint a' fellyebb-viteltől is el-lehet állani minden teher nélkül 38. 1729.

§ 151. Az Ügyész' tettét-is

Illyen ügy-orvosló mód az Ügyész' vizsgál-hívása-is, vagy-is az Ügyész' * tettének meg-má-

másolása: mellynek erejével akár a' Fel-akár az Al-peres, akár az Itélet-hozás előtt, akár annak-utánna meg-orvosolhatja a' veszni-térő, vagy már-is el-vesztett ügyét. Értjük pedig az Ügyész' vizsgálva-hívása alatt az Ügyész által az ügyes Embernek hire, tudta, és bé-folyása nélkül, és akaratja ellen akár tudatlanságból, akár gondatlanságból * * el-követett hibának megsemmisítetését, és helyre hozattatását 79. 2-ae. Nem-is hivattatik-tulajdon értelemben vizsgálva az Ügyésznek személye: mivel tovább-is dolgozhatik a' perben a' nélkül, hogy új ügyész-válásra (*Constitutio Procuratoria*) volna szüksége 39. 1729; hanem csak helytelen tette semmisítetik, és hibája igazítatik-meg.

* És mivel csak az Ügyész' tettét lehet meg-másolni, nem-is vonhatja senki önnön tettét vizsgálva 77. 1-ae: önként következik, hogy, ha bé-bizonyíthatik, hogy az Ügyészszel maga az ügyes Ember-is, vagy tellyes hatalmú Kép-viselője (*Plenipotentiaris*) egyet értett; hogy magának-is vólt a' dologba bé-folyása; hogy az ő hirével, tudtával, és akaratjával tett az Ügyész mindent: ezen esetbe nincs helye a' vizsgálva-hívásnak. Mennél inkább tehát nincs helye akkor, midőn az ügyes Ember, vagy tellyes hatalmú Kép-viselője által, vagy pedig önnön személyében dolgozik a' perben. Ez az oka, hogy a' Törvényben legjárttasabb Személyek-is inkább Ügyészre bizzák pereiket, mint-sem hogy magok dolgoznának benne: hogy t. i. úgy hozván magával a' szükség, a' ne talán vigyázatlanúl (sőt néha szántt szándékkal) el-követet hibát vizsgálva-hívással meg-orvosolhassák.

Azért nem is tanácsos, ha tellyes hatalmú Kép-viselő dolgozik a' perben.

** Nem mindenkor válik azomban az Ügyésznek (kiváltt midõn az Al-perest védelmezi) kisebbségére ezen vizsgálta-hívás; mert nem egy példa mutatta már, hogy nem tudatlanságból, sem gondatlanságból, hanem önként szántt szándékkal hibásan kezdi védelmét az Al-peres, vagy csak azért-is, hogy a' hibás védelem mellett egy darabig ki-húzván az idõt, és mint egy hitegetvén a' Fel-perest, az-után a' vizsgálta-hívás mellett foganatosabb módokat vegyen elő védelmére, és az ellenkező Fél' boszszontására. Néha több különb-féle védelmei lévén, először a' gyengébbekkel próbálja szerencsáját: hogy, ha azok el-nem-sülnének, más foganatosabbakat vehessen elő a' vizsgálta-hívás után.

§ 152. meg-lehet másolni

Lehet pedig akár tudatlanságból, akár gondatlanságból (akár szántt szándékkal-is) különb-féle módon hibát ejteni a' perben p. o. ha az Ügyész olyanokat irtt-bé a' perbe, melyek annak el-vesztését ezközölhetnék; ha olyan ok-leveleket mutatott elő *idõnek elõtte*, mellyekkel még várni kellett volna, vagy mellyeknek a' perre nézve káros bé-folyások lehetne; ha a' törvény által meg-engedett késleltető 3 ki-fogást, vagy a' ki-fogásban meg-engedett 3 szó-váltást az Al-peresért el-henyélvén, *idõnek elõtte* a' dolog' velejébe cresszkedett: mely esetekben észre-véven a' hibát az ügyes

Em-

Ember, vagy maga' személlyében, vagy meghatalmazott Kép-viselője 39. 1729 (de nem az Ügyézsze) által akár a' Törvény' szine előtt, akár a' Biró által a' végre jelesül ki-küldött Személy előtt 79, 81. 2-ae mind azokat, a' miket ártalmára lenni gondol, ha mindjárt egész a' per' fel-vételéig, * vagy meg-jelenésig-is meg-másolhatja 75. 2-ae, de úgy, hogy azokat tüstént (*statim, et in continenti*) az az, az Al-Birák előtt ugyan még az nap, a' Kir. és Báni Tábla előtt pedig leg-fellyebb harmad' nap alatt más elő-adással ki-pótolja; külömben a' visszahívás semmibe vétettetik 8. 1807.

Az egyszer visszahívott elő-adásokat pedig nem hozhatja-többé ismét elő az ügyes Ember külömben; hanem ha azon okból tette volna a' visszahívást, mivel időnek előtte adattattak elő: és ily értelemben vétettetik az ok-leveleknek visszahívása-is; nem pedig, mint-ha ez által minden erejeket el-veztették volna 39. 1729.

Ezen ügy-orvoslásnak (a' mennyire vagy a' törvény, vagy kötés által el-nincs zárva) mennyiféle annyiféle van helye akár mely Biró előtt, és akár mely perekben; de a' Nemes Embernek meg-fogatása, meg-verettetése, meg-veztetése, vagy meg-ölettetése, és a' Nemes háznak fel-dúlása által el-követett czégeres hatalmasságot tárgyazó perekben nem engedi-meg a' törvény a' visszahívást 13. 1500.

* Még magát a' hibás fel-vételt is (vagy meg-jelenést) meg-lehet másolni: ha amannak tüstént más fel-vétel tétetttven helyébe, az Al-peres annak ide-jében a' meg-jelenést újra meg-telzi. A' mi több: a' vizfsza-verési (*repulsionalis*) perben, vagy per' újjításban (*novum*) még azon elő-adásokat is meg-lehet másolni, mellyek az Anya-perben (*fundamentalis*) hibásan tétettettek: a' mint tüstént a' következő §-ból ki fog tetszeni.

§ 153. akár mikor ugyan,

Meg-lehet az Ügyész' tettét másolni nem csak a' pert határozó Itélet előtt, hanem még annak utánna-is; de a' Biráknak, és rövid vagy hofzszú folyamatú pereknek külömbiségekre nézve külömböző foganattal, t. i.

1-ör Az Al-Birák előtt folytatott akár minémű perekben (mivel t. i. ezek mind rövid folyamatúak *brevis litis*) a' pert határozó Itélet előtt lehet csak a' veszni-térő ügyet vizfsza-hívással nyomban meg-orvosolni, és a' ne-talán sérelmes Itéletet eleve el-mellőzni 77. 2-ae: mert, ámbár meg-engedtetik ugyan ezen perekben-is a' pert határozó Itélet után tett vizfsza-hívás 80, 81. 2-ae; de az által az előbbeni Itéletnek ereje el-nem enyészik; hanem egyedül csak arra való leend ezen kései vizfsza-hívás-hogy annak erejével foganatosabban fol-
ja meg-újjított perét az ügye-vesztett Fél
t. i. a' mi nekie káros volt az anya- (

mentalis) perben, az a' vizfsza-hivás által megsemmisítetvén, a' meg-újjított perben nem lehet többé akadályára 39. 1729.

2-or Szint' ez értetődik a' Kir. és Báni Tábla előtt folytatott rövid folyamató (*brevis litis*) perekre nézve-is cit. 77, 80, 81. 2-ac, 39. 1729: ha a' vizfsza-hiváshoz egyszer's-mind a' tiltás-is (*prohibita*) nem járúl; mert ha a' vizfsza-hivás mellett, egyszer's-mind tiltással-is meg-állítatik a' pert-határozó Itéletnek ereje: azon esetben a' rövid folyamató perekben-is foganatos a' pert-határozó Itélet után tett vizfsza-hivás D. 3. P. 28. Azért: közönségesen együtt jár ezen két ügy-orvosló mód, t. i. a' tiltás, és vizfsza-hivás: hogy amazzal az Itéletnek foganatja meg-állítassék; emezzel pedig a' meg-állított Itélet után helylyre hozattathassanak az annak előtte tett hibák 39. 1729. § 6, D. 6. P. 19, D. 6. P. 32.

3-or A' hosszú folyamató (*longae litis*) perekben pedig a' három első per-szakaszban (*in anterioribus terminis*) ugyan akár a' pert-határozó Itélet előtt, akár annak utánna, de az utolsó per-szakaszban, az az a' vizfsza-verési (*repulsionalis*) perben D. 1. P. 28, csak a' pert-határozó Itélet előtt foganatos a' vizfsza-hivás 80. 2-ac, 39. 1729.

4-er Noha az újjított perben vizfsza-hivással meg-orvosolhatja az újjító Fél (*Pars novisans*)

az anya-perben tett hibákat 77. 2-ae, 39. 1729; mind-azon-által az újjított Félnek (*Pars novisata*), vagy-is az Al-peresnek (ki ellen t. i. a per meg-újjítatott) nem engedtetik-meg az anya-pernek ezen orvoslása *D. 2. P. 28*: és ez igen is természetes; mert az anya-pert meg-nyer-ven, nem-is lehet felöle fel-tenni, hogy abba olyan hibák csúsztak vólna-bé, mellyeket vizs-za-hivással kellene meg-orvosolni.

§ 154. de különböző teherrel.

A' vizsza-hivás teherrel járván, ez vagy na-gyobb, vagy kisebb. Kisebb teher a' Kir. Bá-ni, és Vidéki Tábláknál ugyan hat 80. 2-ae, a' többi Biráknál pedig három forintot 6. 3-ae; a' nagyobb teher pedig mindenüt 200 forintot té-szén 39. 1729: mely-is a' Birónak, vagy a' Bi-ró által a' végre jelsül ki-rendeltt Személynek le-tétettetvén 80, 81. 2-ae, $\frac{2}{3}$ részét ugyan a' Biró magának meg-tartja; $\frac{1}{3}$ részével pedig az ellenkező Felet törvényesen meg-kinálja *Kitk. C. 4. Q. 11.*

A' pert határozó Itélet előtt lett vizsza-hivás mindenkor kisebb teherrel járván, a' mi az az-után lett vizsza-hivást illeti: Verböczy' 2-dik Részének 80-dik, és 81-dik czikkellyét az 1729-diki 39-dik czikkely § 6 úgy magyarázza, * hogy, *ha az ügye-vestett Fél nem azon tör-vénykexés' ideje alatt (Terminus Judiciorum),*
mel-

mellyen az *Itélet* hozattatott, el *vizfsza-hivással*; hanem a' *jövendő törvénykezés' idejéig* (a' mennyire ez nem a' *Biro' hatalmából*, hanem *önként hallad*) késedelmeskedik vele, és *egyszers' mind ollyas valamely ügy-orvostással* (p. o. *tiltással*, vagy *vizfsza-veréssel*) *nem el*, mellynél fogva az *Itélet' végre-hajtása önként meg-állítatik*: ezen esetben *nagyobb teherrel* (az az *200 forinttal*) jár a' *pert-határozó Itélet után későre halladott vizfsza-hivás*.

Mennél inkább nagyobb teher fizettetik akkor, midőn az *Al-peres* mind az *anya-perben*, mind a' *vizfsza-verési perben* ügyét véltvén, a' *Kegyelem* mellett meg-újított perben él *vizfsza-hivással* *D. 1. P. 28.*

Ügy nem külömben: az *Ügyész* által *200 forintig*, vagy azon fellyül tett *vallás-tétel*, vagy *béke-kötés* hasonló-képpen nagyobb teherrel hivattatik *vizfsza 81. 2-ae Hiteles Hellyen*.

* Ha találunk valami homályosat *Törvényünkben*, ide tartozandók valóban (leg-alább az én vélekedésem szerént) az *Ügyész' vizfsza-hivásáról* szóló *törvények*. Sem az *1500-diki 15-dik cikkely*, sem *Verböczy' 2-dik Részének 75-dik, 77-dik, 79 dik, 80-dik, 81-dik*, és *3-dik Részének 6 dik cikkelye*, sem *Kirrh. (C. 8. Q. 22, et sequ.)*, sem az *1729 diki 39-dik*, és *1807-diki 8-dik cikkely*, sem *Planum Tabulare (Part. 1: Rubr. 15)* nem fejtik-tökéletesen meg azon nehézségeket, mellyekkel mind *Tiszt. Szegedy Tyroc. (Part. 2. Tit. 80, 81)*, mind *Huszty Juris*

risprud. pract. (L. 1. Tit. 28), mind *Syntagm. Jur. Ung.* (Tit. 89), mind *Instit. Jur. Hung.* (Lib. 3. C. 26), mind *Elem. Jurisprud. Hung.* (Lib. 3. C. 15) nevetlen Szerzőik fejeket törték. Nem-is csuda, ha ki Verböczyhez, és Kitthonichhoz, következés-képpen ama' régi meg-aggott szokáshoz, ki egyedül az 1729-diki 39-dik czikkelyhez, ki az itt-amott bé-csúfzott szokáshoz ragazkódván, ki a' per-szakaszt (*Terminus Juris*) a' törvénykezés' idejétől (*Terminus Judiciorum*) meg-nem különböztetvén, a' hozszú pernek négy szakaszát pedig egyik em'igy, másik am'úgy vévén, némellyekben egy-mással ellenkeznek. Meg-egyeztetnének ezen külömb-féle vélekedések, és el-háztatnának minden-féle nehézségek az 1791-diki Országos Választmányynak Javallata által *Ord. Processual. Sect. 14.*

§ 155. A' tiltás

A' már el-vezített pert meg-lehet az Itélet-hozás után, de annak végre-hajtása előtt * tiltással orvosolni: mellynek oly ereje van, hogy a' hozott Itéletnek foganatját meg-állítván, új próbákat hozhat-elő az ügye-vezített Fel (akár Fel-akár Al-peres léttére), és azoknál fogva a' Biró meg-váltóztathatja előbbeni Itéletét 38. 1729.

Ezen ügy-orvoslásnak csak a' Kir. és Báni Tábla előtt *le-folyó*, (de nem a' fellyebb-vitt perekben) van helye; noha nemi-némű értelemben a' Vidéki Táblára-is ki-terjesztethetik annyiból, hogy a' meg-általkodottság-eránt hozott Itéletnek ereje 15-öd' napig fel-függesztetik

§ 67; mind-azon-által ezt nem lehet tulajdon értelemben vett tiltásnak mondani: a' mint nem-is tiltattatik-meg az Itélet; hanem az Al-peresnek 15-öd' nap alatt való meg-jelenése által önként el-enyészik 38. 1729.

* Ámbár pedig az 1729-diki 38-dik czikkely a' 6 utolsó törvény-napokban (6 *ultimis Judiciorum diebus*) nem engedte-meg a' tiltást; mind-azon-által meg-szűn-vén már most azon törvénynek oka, lehet tiltással még az utolsó törvény-napon-is élni *D. 3. P. 29*; de minden esetre az' nap' kell a' tiltást tenni, mellyen az Itélet ki-hirdettetett; és ha leg-felgyebb az attól számlálandó második törvénykezés idő szakaszának (*Terminus Judiciorum*) vége előtt tiltásának elegendő okát nem adná: azon törvénykezés időnek utolsó nyolczad' napjában Itélet által félre tétetik a' tiltása 8. 1807.

Ha azomban látja a' tiltó Fél, hogy nincsenek neki olyan erős új próbái, mellyeknél fogva fogantosan reménylhetne kedvezőbb Itéletet: el-lehet mindenkor állani a' tiltásól, és helyette inkább felgyebb-vittel élni *D. 13. P. 41*.

§ 156. csak kétszer engedtetik-meg.

Hogy az ügyesek vizsgálza ne-élhessenek ezen ügy-orvoslással, mind a' két' Félnek csak kétszer engedtetik-meg: 1-ör ugyan minden teher nélkül; 2-ör pedig 6 forint teherrel: mellynek $\frac{2}{3}$ része a' Birót, $\frac{1}{3}$ része pedig az ellenkező Félet illeti 38. 1729.

De ezt-is oly mérsékeltt értelemben veszi az említett 38-dik cikkely, hogy a' pernek minden szakaszait, következés-képpen mind az anya-per, mind a' vissza-verési per, mind pedig a' meg-újított per öszve-vévén, nem pedig minden szakaszban külön külön engedtetik-meg kétszer a' tiltás *D. 1. P. 28.* A' ki tehát p. o. már az anya-perben kétszeri tiltással orvosolta ügyét: annak többé sem a' vissza-verési, sem a' meg-újított perben nem engedi-azt meg a' törvény.

Sem akkor nem engedtetik-meg a' tiltás a' Fel-peresnek, midőn húzomosabb ideig nem folytatván perét, ugyan ezen okból az Al-peres fel-oldoztatott; külömben nem érzené tünnyaságának büntetését, ha az oly sokáig el-hényélt perét tiltás mellett tovább folytathatná *D. 4. P. 29.* Egyéb-aránt:

Noha ugyan a' tiltás meg-állítja a' hozott Itéletnek foganatját; mind-azon-által csak ugyan a' tiltás' erejével sem lehet a' per' velejéről a' késleltető ki-fogásokra, vagy a' kereset' felsegetésére külömben vissza-térni, hanem ha egyszer's-mind a' vissza-hívás-is hozzá járúl *D. 6. P. 19, D. 6. P. 32.*

§ 157. A' fellyebb-vitelnek

Második mód, mellyel az Itélet-hozás után meg-lehet orvosolni a' már el-vesztett per, a'
fel-

fellyebb-vitel, a' végre lévén a' több rend-beli Itélő Székek fel-állítva, hogy, a' több szem többet látván, és a' kérdéses dolgot bővebben megvisgálván, a' mennyire talán az Alsó Biró az Itélet-hozásban hibázhatott, a' Fellyebb-való Biró azt helyre hozza.

Értjük tehát a' fellyebb-vitel alatt a' pernek az ügye-vezített Fél * által mélyebb megvisgálás végett (*pro saniore discussione* 4. 1608. *post Cor.*) a' Fellyebb-való Biró eleibe lett terjesztetését. De közel sincs a' fellyebb-vitelnek oly' ereje, mint a' tiltásnak: mert, noha ugyan függőben marad az Alsó Biró által hozott Itéletnek foganatja a' fellyebb-vitel által; mindazon-által új próbákat többé nem lehet előhozni a' fellyebb-vitel' útján: ellenben a' tiltás mellett mindenkor új próbákat kell előadni a' végre, hogy az előbbeni Itélet megváltóztassék. Oztán: a' tiltás mindenkor birtokból, következés-képpen az Itéletnek végre-hajtása előtt állítja-meg az Itélet' erejét; ellenben a' fellyebb-vitel nem mindenkor engedtetik-meg birtokból. El-lehet azonban a' fellyebb-viteltől akár mikor állani, és helyette inkább a' per-újítást választani, kiváltt, ha által-látja az ügye-vezített Fél, hogy a' per nem lévén jól ki-dolgozva, a' Fellyebb-való Biráknál sem boldogúlhat; azonban pedig volnának neki új indító okai,

mellyeknél fogva a' pert jobb foganattal meg-
újjíthatná.

* Az a' Fél szokta a' pert fellyebb-vinni, ki ügyét
vagy egészlen, vagy csak némely részben el-veztvén,
a' Birónak Ítéletével meg-nem elégszik. Meg történik
tehát az-is gyakorta, hogy egyik Fél sem elégszik
azzal tökéletesen meg: p. o. a' Fel peresnek oda ítel-
tetett ugyan a' jószág, mellyet keresett, de az Al-
peres a' haszon vételnek, vagy költségnék meg térít-
etésétől fel-szabadítatott 's a' t'. Ebben, és ehez ha-
sonló esetekben (midőn t. i. ki ki a' Felek közül
kedvezőbb Ítéletet várt volna) mind a' ketten fellyebb-
viszik a' pert. Innét van, hogy néha részint ugyan
meg köszöni a' nyerttes Fél az Ítéletet; más részint
pedig, a' mennyire szükséges, fellyebb-viszi: mely
gondosság nem csak nem árthat nekie; sőtt gy-
akorta hasznos-is a' végre, hogy a' fellyebb-való Hel-
lyen még kedvezőbb Ítéletet nyerhessen: mert, noha
az ügye-veztett Fél által fellyebb-vitt perből észre-
venné a' Felsőbb Biró, hogy a' nyerttes Fél még
kedvezőbb Ítéletet-is nyerhetett volna; mind azon-ál-
tal, ha emez a' fellyebb-vitelt a' maga' részéről el-he-
nyélte: ő reá nézve nem hozhat már a' Felsőbb Biró
kedvezőbb ítéletet *D. 1. P. 39.*

§ 158. hol birtokból,

A' fellyebb-vitel mindjárt az Ítéletnek ki-
hirdettetése után tétettetik ugyan meg; de még
az után vetélkednek a' Felek azon a' kérdésen:
birtokból (*intra Dominium*) engedtessek-è az
meg a' marasztaltatott (*convicta*) Félnek, vagy
birtokon kívül (*extra Dominium*): az az még

az

az Itéletnek végre-hajtása előtt terjesztessék-é a' per a' Felsőbb Biró eleibe, vagy csak azután? Ezen kérdést jobbára az 1729-diki 28-dik, 29-dik, és 30-dik cikkelyek intézik-el. t. i. a' Kir. Tábláról minden-némű perek (a' mennyire a' fellyebb-vitel hozzájok fér) birtokból vitettetvén-fellyebb a' Hét Személyes Táblára, egyéb-aránt:

1-ör Azon perek, mellyek az 1729-diki 29-dik cikkelyben *elő számláltatnak*, a' zálog' feltételeinek fel-váltására (*ad transvestitionem conditionum pignoratitiarum*) 9. 1807, és az erdőbe bé-hozandó arányúság eránt indított perekkel együtt 21. 1807, az *Al-Ispánytól, vagy Szolga-Birótól, vagy az Úri Széktől a' Vármegyé' Törvény-Székeig* (és a' Szabad Kir. Városoktól a' Tárnok-Székig).

2-or Azon perek, mellyek az 1729-diki 28-dik cikkelyben *elő nem számláltatnak* (ha egyéb-aránt a' fellyebb-vitel hozzájok fér), *minden hová* birtokból, az az, az Itéletnek végre-hajtása előtt * vitetnek fellyebb *cit.* 28. § 26, *D.* 6. *P.* 190. Nem külömben:

3-or A' pert-határozó hittől-is (*Juramentum litis decisorium*) minden fellyebb-való Birák eleibe annak le-tétele előtt engedtetik-meg a' fellyebb-vitel 30. 1729, *D.* 21. *P.* 42. *Lásd a' 130-dik §-t.*

4-er Az említett törvények csak a' Birónak szolgálván sinór-mértékül az-eránt, hogy Birtokból kell-é neki meg-engedni a' fellyebb-vitelt, még ezen fellyül a' Felsőnek, és az Ország Rendelt Biráinak-is (*Judices Regni Ordinarii*) van arra hatalmok, hogy az egyéb-aránt birtokon kívül fellyebb-viendő perekben-is, némely különös környül-állásokra nézve parancsolat mellett meg-engedhetik a' birtokból-való fellyebb-vitelt: a' mennyire a' Folyamodónak elő-adása igaz lévén, a' parancsolatot a' Biró el-fogadja.

* De: mind ezeket oly józan értelemben kell venni, hogy csak úgy engedtetik meg a' marasztaltatott Félnek a' Birtokból való fellyebb-vitel, hogy egyszer'smind a' nyerttes Félnek is tökéletes bátorsága légyen azon esetre, ha az Itélet a' Felsőbb Birák előtt-is helyben hagyattatnék; mert, ha a' marasztaltatott Félnek elegendő fekvő jószág nem volna: azon esetben, ne hogy az alatt, míg a' per a' Fellyebb-való Helyeken meg fordul, *ingó holmijét* elvesztesse, és így a' nyerttes Felet az Itéletnek végrehajtása előtt keresetétől meg-foszthassa, vagy kezest kell neki állítani; vagy, ha kezest nem állít: a' nyerttes Félnek (a' mennyire elegendő bátorság volna nála, vagy kezest állítana magáért) által-adattatik azon ingó holmi; ha pedig sem egyik, sem másik Félnél nem volna elegendő bátorság, sem kezest nem állítának magokért: azon esetben azon ingó holmi addig, míg a' per a' Felsőbb Birák előtt megfordul, törvényes zár (*sequestrum*) alá vétettetik 28. 1715, 28. 1729.

§ 159. hol birtokon kívül

Azon perek, mellyekben a' fellyebb-vitel csak birtokon kívül, az az az Itéletnek végrehajtása után engedtetik-meg, az 1729-diki 28-dik, és részint az 1807-diki 2-dik, 9-dik, és 21-dik czikkelyben elő-számláltatnak, szemmel tartván mind-azon-által azokat, mellyek a' Vár-megye' Törvény-Székére (és a' Tárnok-mesteri Székre) birtokból 29. 1729, 9, 21. 1807, onnét pedig a' Kir. (és részint a' Hét Személyes 9. 1807) Táblára birtokon kívül * vitetnek-fellyebb.

Ámbár pedig meg-engedné-is az Al-Biró a' Birtokból-való fellyebb-vitelt parancsolat nélkül; mind-azon-által, ha-a' per olyan tulajdonságú, hogy szem-látomást csak a' birtokon kívül-való fellyebb-vitelnek van benne helye, és a' másik Fél az eránt nyilatkoztatást tesz: nem veszi a' Fellyebb-való Biró vizgálat alá mind addig, míg az Itélet végre nem hajtattott *D. 22. P. 43.*

* De: a' birtokon kívül való fellyebb vitelre nézve-is fenn-marad az, hogy, ha a' nyerttes Félnél elegedendő bátorság nem volna, sem kezest nem állítana: az *ingó holmi*, ne hogy azt idő-közben elvesztegethesse, vagy az ügye vesztett Félnél (a' mennyire nála elegedendő bátorság volna, vagy kezest állítana) meg-marad, vagy törvényes zár alá vétetetik addig, míg a' per a' Felsőbb Birák előtt megfordúl 28. 1729. Szinte: törvényes zár szokott e' fé-

le esetben akkor-is rendeltetni, midőn a' marasztaltott Fél per-újjítással akarja meg-örvosolni el-vezett ügyét.

§ 160. van helye,

A' fellyebb-vitel nem csak a' Nemeseknek, hanem a' nemteleneknek-is meg-engedtetik *D. 2. P. 39* minden-némű perekben, mellyekben azt vagy a' törvény *30. 1729*, vagy magok a' Felek kötés által *jelesül* el-nem zárták. Különös pedig a' fellyebb-vitelre nézve-az, hogy bátor, akár a' törvény, akár kötés által el-legyenek-is általlyában zárva minden ügy-orvoslások; még-is a' fellyebb-vitel, ha csak *jelesül* ez-is el-nem zárattatik, mindenkor fenn-marad * *28. 1729. §. 17.* Olvassuk t. i. a' többi közt az *1659*-diki *43*-dik cikkelyben, hogy a' levél-követő (*repetitionis literarum*) perekben minden-fele ügy-orvoslások el-vagynak zárva; még-is világas szavakkal meg-engedi ezekben-is a' törvény nem csak a' birtokon kívül *28. 1729. § 11*, hanem részint a' birtokból-való fellyebb-vitelt-is *29. 1729. § 9.* De bővebben ki-van ez merítve a' *145*-dik §-ban.

Vagynak olyan perek-is, mellyekre nézve határt vetett a' törvény, meddig lehessen fellyebb-vinni: p. o. a' szökevény jobb-ágynak vizfsza-adattatását követő perek csak a' Vár-megye' Törvény-Székeig *29. 1729. § 13*; olyan bün-

büntető perek pedig, mellyekben a' nemtelen gonosz-tévő halálhoz hasonló büntetésre (az az 3 elztendei rabságra, vagy egyszerre ki-tartandó 100 pálczára, vagy korbácsra) ítéltetett, csak a' Kir. Táblaig vitethetnek fellyebb 43. 179°.

* Jegyzésre méltó az, hogy a' Szabad Kir. Városok' Tanácscsaiktól sem a' birtokból, sem birtokon kívül-való fellyebb-vitel el-nem fogadtatik külömben a' Tárnok Széknél, hanem ha az ügye-vefztett Fél 6 hetek' el-forgása előtt fellyebb-vitető (*Transmissionale*) parancsolatot vált a' Tárnok-Mestertől *Juris Tavern. Art. 7.* Többen lévén pedig a' Felek egy perben, csak azoknak használhat a' fellyebb-vitel, kik parancsolatot váltottak, a' többiek' részéről nem-is vétettetvén a' per vizgálat alá. Így ítélt a' Tárnok-Szék 1805-dik elztendőben *Strohmayer Ignátz'* perében.

§ 161. annak idejében,

A' Kir. Tábla előtt tüstént nyomban, még az' nap' meg-kell tenni a' fellyebb-vitelt, mellyen az Itélet hozattatott, nem-is fogadtatik későbbben-el *D. 12. P. 41;* de más Törvény-Székeknél, külömb-féle szokás lévén, több napokig-is halladhat; sőt: a' Kir. Táblánál-is el-lehet a' tiltástól állani (*prohibitae cedere*), és helyette akár mikor, későbbben-is fellyebb-vittel elni *D. 13. P. 41.*

Nem-is elég, ha az ügye-vefztett Fél csak az első Biró előtt teszi-meg a' fellyebb-vitelt;

hanem a' Felsőbb Biráknál-is, valahányszor a' pert még fellyebb-akarja vinni, mindenütt ismét meg-kell neki a' fellyebb-vitelt annak idejében újjítani *D. 10. P. 41.*

Az sem elég, ha valaki az Al-Birák előtt csak csupa nyilatkoztatást tesz az eránt, hogy a' pert fellyebb-akarja vinni; hanem annak a' Fellyebb-való Birák eleibe leendő által-tétette-tését-is kell neki annak idejében * ezközölni, jelesül a' birtokon kívül-való fellyebb-vitelre nézve leg-fellyebb 32 eszt. alatt *D. 16. P. 42;* a' birtokból-való fellyebb-vitelre nézve pedig leg-fellyebb 3 hónap alatt (bale nem számlálván azomban a' szün-napokat *tempus Juristitii*); mert a' 3 hónapot el-henyélvén, már többé nem fogadtatik-el a' birtokból-való fellyebb-vitel; hanem előbb az Itélet végre-hajtatatik: külömben soha napjára hallogathatná az ügye-vesztett Fél a' pernek a' Felsőbb Birák eleibe leendő terjesztetését: csak hogy tovább maradhasson birtokban, és húzhassa a' jószág' jövedelmét *D. 24. P. 43.*

* A' Szabad Kir. Városok' Tanácscsaik előtt lefolyott perekre nézve különös az, hogy, akár tétetett a' fellyebb-vitel birtokból, akár birtokon kívül, minden esetre, azon naptól számlálván, melyen a' fellyebb-vitel eránt Itélet hozattatott, leg-fellyebb 6 hetek alatt ok-vetetlenül elő-kell mutatni a' Tárnok-Mestertől a' véget váltott parancsolatot *Jur. Tav. Art. 7.*

§ 162. a' törvényes mód szerént;

A' fellyebb-vitelnek lépcsőn-ként (*grádatim*) kell menni: t. i. az Úri Széktől, vagy Szolga-Birótól, vagy Al-Ispánytól a' Vár'megye' Törvény-Székére; a' Várasai Tanácstól a' Tárnok-Mesteri (vagy Királyi Személy-viselői) Székere; a' Vár'megye' Törvény-Székétől (ki-vévén a' nemességet vitató *legitimatorii*, és jobb-ágyi szabást tárgyazó *urbariales* pereket, mellyek a' Hely-tartó Tanácshoz vitettetnek-fellyebb) nem külömben a' Vidéki Táblától a' Kir. Táblára; a' Tárnok-Széktől, Báni, és Kir. Táblától pedig egyenesen a' Hét Személyes Táblára 9. 1807. Nem-is lehet valamellyiket által ug-rani külömben, hanem ha a' Felek a' meg-biráló-levélben (*compromissum*) talán másként egyeztek, egyedül a' házasság-beli, és büntető perek vitettetvén az első Birótól egyenesen a' Kir. Táblára 26, 43. 1799. És: noha a' Törvény-Székre, Tárnok-Székre, és a' Kir. Táblától a' Hét Személyes Táblára lett fellyebb-vitelre nem szükséges akár a' fellyebb-vitt perbevaló idéztetés, akár annak fel-vétele (*Levata*); mind-azon-által a' Kir. Táblára fellyebb-vitt perekben (a' nemtelenek ellen le-folyott büntető pereket ki-vévén) meg-kivántatik, hogy különös fellyebb-vivő kéret-levél (*Libellus Insinuationalis*) nyújtattassék-bé, és bizonyos ki-rendelt határ-napra idéztettetvén az ellenkező Fél,

a'

a' fellyebb-vitt per-is szint' oly' módon fel-vétettség (in *Levatum summatur*), és a' másik Fél annak idejében meg-jelenjék 45. 179°, * valamint egyéb perekről mondottam oda fenn a' 3-dik Részben. Sőt: még azon perekre nézve-is, mellyek a' Tárnok-Széktől, és a' Báni Táblától egyenesen a' Hét Személyes Táblára vitetnek-fellyebb, meg-kivánja az 1807-diki 9-dik cikkely, hogy eleve a' Kir. Tábla előtt fel-vételbe (*Levata*) menjenek, és azután egyik Elő-adó (*Referens*); Tábla-Biró által a' Hét Személyes Táblának vizsgálása alá terjesztessenek.

Az Úri Széktől, Szolga-Birótól, és Al-Is-pánytól a' Vár-megye' Törvény-Székére fellyebb-vitt perek, valamint azok-is, mellyekben a' Kir. Tábla lévén az első Biró, a' Hét Személyes Táblára fellyebb-vitetnek, eredeti mi-vóltokban tétetnek által (*referuntur*); de a' Vá-rasi Tanácstól, a' Tárnok-Székre, és a' Vár-megye' Törvény-Székétől, úgy nem külömben a' Vidéki Táblától-is a' Kir. Táblára hiteles mássokban küldetnek által ** (*transmittuntur*) 33. 1723; mind-azon-által a' főben-járó perek csak ugyan a' Kir. és Hét Személyes Táblára-is eredeti mi-vóltokban tétetnek által; sőt: ezen eseten fellyül-is a' pernek nagy vóltára, és annak hiteles más-vételével járandó tetemesebb költségekre nézve meg-szokott parancsolat mellett néha engedtetni (kiváltt a'
sze-

szegényebb sorsú ügyeseknek), hogy annak eredetében tétetessék által a' per akár a' Tárnok-Székre, akár a' Kir. Táblára.

Noha pedig a' Vár'megye' Törvény-Székén, egész mi-vólttában (*per extensum*); de a' Tárnok-Székén, és a' Kir. és Hét Személyes Tábla előtt csak velős foglalatjában (*in Extractu*) olvastatik-fel a' fellyebb-vitt per.

Meg-visgáltatván a' fellyebb-vitt per a' Felsőbb Biró által, az előbbeni Itélet vagy helyben hagyattatik (*approbatur*), vagy némely részben meg-váltóztatatik (*modificatur*), vagy pedig egészen meg-másoltatik (*reformatur*), és a' mennyire a' birtokon kívül fellyebb-vitt pert a' fellyebb-vivő Fél (*appellans*) a' Felsőbb Biró előtt meg-nyeri: a' vizsza-foglaláskor (*Re-executio*) nem csak az, a' mit tőle az előtt elfoglaltak, hanem az idő-közben vett haszon-vétel-is vizsza-adattatik, és a' ne-talán idő-közben tett pusztítás egészen meg-térítetik neki 23. 1613, 32. 1729, D. 3. P. 44.

* Ha azomban meg nem jelenik is a' fellyebb-vitt perbe idéztetett Fél: azért általkodottságban nem marasztaltatik, és perét az által el-nem veszi; hanem annyiban árt még is magának, hogy, ha ne-talán a' Kir. Tábla terhelő Itéletet hozna eránta: azt többé fellyebb nem viheti a' Hét Személyes Táblára.

** Ha a' Kir. Táblára által küldendő pernek más-az vételekor valamely ok-levél ki marad: nem veszi azt

ázt a' Kir. Tábla vizgálat alá mind addig, míg azou
fogyatkozás ki-nem pótolatik *D. 23. P. 43.*

§ 163. de nem engedtetik-minden-
kor meg,

Nem engedtetik-meg a' fellyebb-vitel (Pa-
rancsolat nélkül) azon perekben, mellyek az
1729-diki, 30-dik czikkelyben elő-ízlámláltat-
nak*.

* 1-ör A' büntető perekben 30. 1729: a' mennyire
a' nemtelen rab halálra, vagy a' halálhoz hasonló 3
esztendei rabságra, a'vagy egyfzerre ki-tartandó 100
pálczára, vagy korbácsra nem ítéltetett 43. 179. §1.

2-ör Az első Biróhoz vizfsza-utasított perekben
az az a' vizfsza-utasító (*Remissoria*) Itélettől.

3-ör Midőn valáki az anya-pert (*fundamentális*)
a' Hét Személyes Tábla előtt el-vesztvén, azt meg-
újjítja, és a' meg-újjított pert-is az első Biró előtt is-
mét el-veszti 6. §-ae, 30. 1729, *D. 7. P. 40:* ki-ter-
jedvén a' törvénynek ezen intézete azon esetre-is,
midőn az egyik Fél az anya-pert a' Hét Személyes
Tábla előtt meg nyervén, az ügye-vesztett másik Fél
pedig azt meg-újjítván a' Hét Személyes Tábla előtt
vizfsza-nyeri, és amaz is azt hasonló-képpen meg-új-
jítván, az első Biró előtt ismét el-veszti *D. 8. P. 40:*

4-er Azon perekben, mellyekben az 1635 diki
49-dik czikkelynél fogva a' bizonyság-tételű hitet le-
tenni nem akaró az Al-Ispány előtt 64 forint bünte-
tésben *marasztaltatott* § 116; de: nem lehet a' Fel-
perestől meg-tagadni a' fellyebb-vitelt akkor, midőn
az elő-adott esetben az Al-peres fel-oldoztatott.

5-ör Azon perekben, mellyek *meg-birdlás* (*compromissum*) mellett indítottak, és a' fellyebb-vitel eránt a' Felek semmi említést nem tettek; mert, ha azt fenn tartották: azon esetre a' kötés törvényt szab nekik § 57, 145, 146. Nem különben:

6-or Más perekben-is, mellyekben a' Felek a' fellyebb-vitelt *kötés* által, mely nekik törvényt szab, *jelesül* ki-zárták. Mondám *jelesül*: mert, ha *általyd-ban* vagynak csak az ügy-orvosló módok kötés mellett ki-zárva: az által a' birtokon kívül-való fellyebb-vitel ki-zárótnak lenni nem értetődhetik 28. 1729, § 17. *Lásd a' 146 dik § t.*

7-er Nincs helye a' fellyebb-vitelnek a' pert-határozó hitnek le-tétele után azon kérdésekre nézve, mellyek a' hit által el-vegeztettek; *de bővebben kívani ez merítve a' 130-dik §-ban*, hasonlót értvén azon Itéletekről-is, mellyek az ügye-veztett Félnek a' Törvény előtt tett önnön szája' vallása, vagy a' Felek között tett béke-kötés szerént hozattak.

8-or Sem akkor, midön az Al-peres akár azért, mivel meg-nem jelent (*per non venit*) 38. 1729, akár pedig azért, mivel magát nem védelmezte (*per non defendit*), meg-általkodottságban (*contumacia*) marasztaltatott *D. 8. P. 40.* De: midön a' Férj meg-általkodottságban marasztaltatván, és az Itélet' végrehajtása előtt meg-halván, az Aszszony azzal védelmezi magát, hegy Férje után semmiben sem örökösödött; és még-is ki-terjesztetik ő reá-is a' Férje ellen hozott Itélet: ezen esetben nem lehet tőle meg-tagadni a' fellyebb-vitelt *D. 14. P. 41.*

9-er A' hatalmaskodó jobb-ágy ellen igazság-szolgáltatató pereket ki-vévén, más perekben nem engedtetik-meg időnek előtte a' fellyebb-vitel *paranosolat* nél-

nélkül a' közben-hozott (*interlocutoria*) Itélettől, mi- nek-előtte az egész per vég képpen el nem végezte- tett-vólna per-határozó Itélet által *D. 1. P. 41. 1729*; bár elő- vagnak is már adva a' per' velejét tárgyzó levelek *D. 9. P. 40.* Sőt: ha meg-engedné is az Alsó Biró parancsolat nélkül a' közben-hozott Itélettől a' fellyebb- vitelt; még sem szokta azt a' Felsőbb Biró, ki-váltt a' Kir. Tábla el-fogadni *D. 4, 5. P. 39.* *Ki-lévén mind- azon-által ezen tárgy már merítve a' 132 dik § ban,* itt még csak azt adom hozzá, hogy, el-vegeztetvén valamely per az első Biró előtt, és onnét a' Vár'me- gye' Törvény-Székére fellyebb-vitettetvén; ott pedig p. o. a' Biróság le szállítatván, ha ezen kérdésben a' per parancsolat mellett a' Kir. Táblára fellyebb vi- tettetik: bátor a' Kir. Tábla helybe-hagyná-is az el- ső Biró által hozott Itéletet, és a' Biróságot (mel- lyet a' Törvény-Szék le-szállított) meg-állapítaná; még sem bocsátkozik tovább a' per' meg- vizsgálásába; hanem a' Törvény-Székre vissza-küldi a' pert: hogy a' mely kérdések a' Biróságon kívül még hátra vól- nának, azokat-is vegye még vizsgálat alá *D. 20. P. 42.*

Hogy azomban a' Fel-peresnek, midőn közben- hozott Itélet által a' vádtól egészen el-mozdítatik, a' fellyebb-vitelt parancsolat nélkül-is meg-kell enged- ni, az úgy-is természetes *D. 6. P. 40.* Noha: van az eránt-is példa, hogy a' Kir. Tábla nem engedte-meg a' Hét Személyes Táblára a' fellyebb vitelt azon eset- ben, midőn a' Fel-peresnek nemtelen állapotja miatt a' kereset (*actoratus*) le-szállítatott *D. 11. P. 41.*

10-er Nem fogadtatik-el a' fellyebb-vitele annak, a' ki eleinte ugyan le-mondott (*cessit*) róla, és in- kább a' per-újítást választotta; az-után pedig az új- jított pert-is le-tévén, ismét a' fellyebb-vitelhez akar ragaszkodni *D. 17. P. 42.* Sem az, a' ki perét meg-
újítani

újjítani akarván, de azt a' rendelt határ-napon fel-
nem vévén, a' Kir. birságban (*in Judicio regali*)
marasztaltatott, nem viheti többé fellyebb az anya-
(*fundamentalis*) pert; mivel egyszerre két' meg-férhe-
teilen ügy-orvoslással nem élhet *D. 19. P. 42.* És
egyéb-aránt is: a' ki az anya-pert el-veztvén, és a'
fellyebb-vitelről le-mondván, perét meg-újjítja, ha
az újjított pert-is el-veztvén, azt fellyebb viszi: csak
az újjított per vétettetik a' Felsőbb Biró előtt visgá-
lat alá, nem pedig az anya-per is, mellynök t. i. fel-
lyebb-viteléről le-mondott *D. 25. P. 43.*

11-er Nyerttes lévén a' Fel-peres, ha az Al-peres
az Ítélet' végre-hajtását ellent állással meg-gátolja: a'
Fel-peres a' helyett, hogy ötet az ellent-állás' oka'
adására idéztetné, nem viheti fellyebb az anya pert
D. 15. P. 41. Midőn pedig mind az anya per, mind
pedig az ellent-állás' okát kérdő per a' Törvény-Szék-
re fellyebb-vitettetvén, a' Törvény-Szék csak emezt
vette visgálat alá, és onnét a' Kir. Táblára vitettetik
fellyebb: nem viszi visgálat alá a' Kir. Tábla az el-
lent-állás' okát kérdő pert mind addig, míg az anya-
pert-is a' Törvény-Szék meg-nem visgálja, és fel nem
küldi *D. 18. P. 42.*

12-ör Midőn több Al peresek külömb-féle jószág-
eránt állanak egy perben: ámbár nemelylekre nézve
idejében hozattatott Ítélet; még sem vihetik azok a'
pert fellyebb mind addig, míg a' többiekre nézve is
nem hoz a' Biró Ítéletet *D. 7. P. 40.*

§ 164. nem-is tanácsos a' vak-merő fellyebb-vitel.

Vigyázott arra-is a' törvény, jelesül az 1729-
diki 32-dik cikkely, hogy a' haszontalan fel-

lyebb-vitel által az ellenkező Felet boszszontani, nekié újjabb költségeket okozni, és a' Felsőbb Birákat többről több haszontalan pereknek meg-vizsgálásokkal terhelvén, őket egyéb ügyesekre nézve az igazság' ki-szolgáltatásában tartóztatni büntetlenül ne lehessen; mellyre való nézve:

1-ör A' mely perrel egyéb-aránt a' költségnek meg-térítetése jár, ha azt fellyebb-vivén az ügye-veztett Al-peres, ott-is el-vezti: a' fellyebb-vitelért a' Tárnok-Széknél ugyan 22, a' Kir. Táblánál pedig közönségesen 30, sőt néha 50 forint-is rovattatik-még reá okozott költség' fejében.

2-ör A' hatalmáskodásban marasztaltatott Al-peres, ha ügyét egész a' Hét Személyes Tábláig fellyebb-vezti, és azt mindenütt el-vezti: úgy mint vak-merő fellyebb-vivő (*temere appellans*) ellen a' hatalmiasság' bére két' annyira, az az 200 forintra emeltetik 48. 1563, *Kitth. Cap. 11. Q. 3.* És egy szóval:

3-ör-Minden-féle perekben, mellyeket akár a' Fel-, akár az Al-peres egész a' Hét Személyes Tábláig fellyebb-vezti, és mindenütt egy formán el-vezti, akár járjon velek a' költségnek meg-térítetése, akár sem; akár tett az eránt az ellenkező Fél említést a' perben, akár sem: minden esetre a' vak-merő fellyebb-vitel' terhében,

ben, * az az a' költtségnek meg-térítésében (mellyet a' Fő Törvény-Szék közönségesen hol 50, hol 100 forintra szokott meg-határozni) marasztaltatik *D. 2. P. 38*; és ezen fellyül, ha Al-peres léttére birtokból vitte fellyebb perét: azon naptól számlálván, mellyen a' Vár-megye' Törvény-Széke által hozott Itéletet fellyebb-vitte, az idő-közben vett, és a' foglaláskor öszve számítandó haszon-vételt-is meg-téríteni köteleztetik *32. 1729*:

De a' törvénynek ezen intézete csak azok-ról szól, a' kik éppen minden Birák előtt egy forma Itéletet kapván; mindenütt el-vesztették ügyöket; nem pedig olyanra, a' ki vagy egyik, vagy másik Biró előtt leg-alább egy kedvező Itéletet kapott *citt. 32. 1729*: ha mindjárt csak abban állana-is azon kedvező Itélet; hogy vagy a' költtségnek; vagy a' haszon-vételnek meg-térítésétől valamellyik Biró által fel-oldoztatott *D. 1. P. 37*. Sőt: midőn valaki az első Biró előtt a' dolog' velejére nézve kedvező Itéletet nyeret; de a' per a' Vár-megye' Törvény-Széke által vizsgál-utasítatván, azt nem csak azon első Biró előtt; hanem a' fellyebb-vitel' útján is mindenütt el-vesztette; még sem háromlik reá a' vak-mérő fellyebb-vitel' terhe: mivel két' egy-mással ellenkező Itéletet hozván az első Biró; méltán kételkedhetett, mellyik fog a'

Fellyebb-való Hellyeken helyben hagyattatni
D. 3. P. 38.

* Hasonlít a' vak-merő fellyebb-vitelhez a' vak-merő perlekedés-is: mely abban áll, hogy az ügyevészett Fel-peres marasztaltatik azon költségeknek meg-térítésekben, mellyeket vak-merő perlekedése által okozott a' keresete alól fel-mentett Al-peresnek. Nincs ez éránt még ugyan meghatározott törvényünk 26. 1723; mind-azon által vagynak csak ugyan némely nyomdoki itt amott a' törvényben, és a' Fő-Táblák' Itéleteiben a' vak merő perlekedés terhének: tudni illik.

a) A' ki valamely jószágot valakinek állított (*praetensa*) párt-ütése mellett fel-kérvén, a' kéreménynek okát bé-nem bizonyíthatja: azon jószágnak örök becsű szerént-való árrában marasztaltatik 25. 1-ae, lásd a' 2 dik Könyvnek 67-dik §-át.

b) Hasonló büntetés háromlik arra, a' ki valamely jószágra nézve a' Királynak lappangó igazát fel-kérvén, azt húzomos perrel vak merően vitatja 25. 1-ae, lásd a' 2 dik Könyvnek 74-dik §-át.

c) A' vak-merő perlekedéshez hasonlít a' helytelen papasz' terhe (*poena indebitae*) 23. 1613, lásd a' 3-dik Kötetnek 762-dik, és következő §-ait, és

d) Annak a' büntetése, a' ki a' Birót azért, hogy a' neki szólló Parancsolatnak nem engedelmeskedett, ártatlan léttére a' Kir. Tábla eleibe idéztette, lásd e' Könyvnek utolsó §-át.

e) Az Al-peresnek okozott költségekben marasztaltatik az, a' ki valakin szökevény jobb-ágyat követvén, ügyét veszti 60. 1723, lásd az 1-ső Könyvnek 243-dik §-át.

f) Va-

f) Valamint az-is, kinek vádolatja alól az Al-peres esküvéssel magát meg-menti 27. 1729, lásd oda fenn a' 127-dik §-t.

g) Nem külömben az-is, a' ki valakin rovás-beli (auszugales) adósságot követvén, azt bé-nem bizonyította 53. 1723, lásd a' 3-dik Kötetnek 632-dik §-át.

h) Vagy, a' ki szembe-való adósságot követvén, még az-után-is, minek-utánna az Al-peres vagy nyugtató-levéllel, vagy más elegendő próbával az adósságnak lett le-fizettetését bé-bizonyította-vólna, a' pert még tovább folytatja D. 22. P. 158. De egyéb-aránt: a' szembe-való adósságot követő perekben, bátor feloldoztatik-is az Al-peres; még sem marasztaltatik a' Fel-peres a' költségekben D. 21. P. 157; ha csak ki-nem bizonyodik ellene, hogy minden ok-nélkül, egyedül az Al-peresnek boszszontására kezdette a' vakmerő pert D. 23. P. 158.

i) Hasonló büntetéssel érdekeltetik az, a' ki mást az állított alakosságnak (larva) le-tételére vak-merő perbe idéztet D. 2. P. 130, lásd a' 3-dik Kötetnek 709-dik §-át.

k) És az, a' ki az Al-perest az 1807-diki 11-dik czikkely előtt történt kétszeri ellent-állás miatt, úgy mint czégéres hatalmaskodót, perbe idéztetvén, azt el-vefzti D. 10. P. 126, lásd a' 3-dik Kötetnek 735-dik §-át.

l) Végtére: az, a' ki valakit az 1500-diki 19-dik czikkelynek 2-dik §-ában említett büntetésre (az az a' pernek örök el-vefztésére) helytelenül perbe idéztet azért, hogy a' vizsgálta-verést, vagy ellent-állást nem tekintvén, a' peres jószágát el-foglalta Dec. Cur. P. 186.

§ 165. A' visszsa-verésnek

Még a' pert-határozó Itéletnek végre-hajtása³ alkalmatosságával-is * meg-orvosolhatja vesztett ügyét az Al-peres, ** jelesül a' visszsa-verés-sel (*repulsio*): mellynek erejével a' Kir. Táblán le-folyott hoszszas (*longae litis*), vagy-is négy szakaszú (4 *terminorum*) perben hozott határozó Itéletnek végre-hajtását meg-akadályoztatván, *** és az ellene hozott Itéletnek fogantját meg-állítván, vagy-is inkább fel-függesztvén, és azért a' visszsa-verés' oka' adására ismét újjra perbe idéztettetvén, birtokból új indító okokkal, mellyeket az anya- (*fundamentals*) perben el-múlasztott, védelmezheti magát; sőt: ha a' Fel-peres a' visszsa-verést nem tekintvén, a' peres jószágat még-is el-foglalja: ezen hatalmasságért a' pernek örök el-vesztésében marasztaltatik 19. 1500.

Ezen ügy-orvoslásnak még akkor-is van helye, minek-utánna a' per a' Hét Birás Táblán már által ment 33, 38. 1729, *D. 9. P. 51*; de minden esetre csak egyszer engedtetik-meg, s pedig a' 3 első per-szakaszban (ide számlálván t. i. az 1-ső, és 2-dik tiltást-is); mert az Itélet' végre-hajtásának a' per' utolsó szakaszszában, vagy-is magában a' visszsa-verési perben, következés-keppen ismét másad' ízben lett akadályoztatása már nem formás (*formalis*), az az

tu-

tulajdon értelemben vett vizfsza-verésnek, hanem ellent-állásnak (mellynek sokkal más tulajdonsága van § 170) neveztetik 73. 2-ae, 33. 1729, D. 1. P. 49; nem-is élhet vizfsza-veréssel más, hanem csak az, a' ki az anya-perben úgy mint Al-peres állott, vagy annak örököse 76. 2-ae.

* Nem szükséges azomban, hogy éppen azon időpontig várjon az Al peres a' vizfsza-veréssel, melyre az Ítéletnek végre-hajtása el-van rendelve; mert idejében-is akár mikor, minek-utánna t. i. a' pert-határozó Ítélet ki-hirdettetett volna, akár a' perbe bé-irhatja, akár a' foglalásra ki küldött Biró előtt megteheti az-eránt irás-beli nyilatkoztatását a' nélkül, hogy a' Fel-perest, és a' Végre hajtó Birót a' hafzontalan végre-hajtásra ki-fárasfsza; valamint ellenben: el-múlafztván annak idejében a' vizfsza-verést, még az Ítélet' végre-hajtása után-is van ideje egy esztendő' elforgása alatt a' hatalmas vizfsza-foglalásra, lásd a' 171-dik §-t.

* * Mikor adhatja magát elő azon első tekintettel mint-egy képtelennek tetfző eset, melyben a' Fel-peres-is meg-orvosolhatja vizfsza-veréssel a' vesztett ügyét, ki-tapogattam a' 2-dik Könyvnek 125 dik §-ában.

*** A' veszedelmes verekedéseknek, és emberhalálnak el-távoztatására nézve tilalmas a' vizfsza-verésre lármázó ellenséges készülteket tenni, és fegyveres emberekkel elő-állani, annál inkább vérengző verekedésre fakadni, elégnek tartván a' törvény a' vizfsza-verésnek jeléül a' pácztát vagy buzogányt fel-
emelni, vagy a' kardot hüvelyéből ki-húzni, sőt (a

mint fellyebb mondám) az eránt csak szó-beli nyilatkoztatást tenni 74. 2 ae.

§ 166. a' hozfszú folyamató perekben

A' visszsa-verésnek egyedül csak a' hozfszú folyamató perekben, 's pedig csak az elsőbbszakaszaikban * (*in anterioribus terminis*), nem pedig az utolsóban van helye 33. 1729: t. i. a' gyökösség eránt-való perekben (*Processus Juris*) *D. 10. P. 51*, és a' sérelmen épült el-rontó perekben (*Invalidatorii ex praejudicio*) 60. 1-ae, § 5, *D. 7. P. 47*; következés-képpen az új olztalyt követő perben-is 46. 1-ae; nem pedig a' vérség meg-kináltatása' el-múlafztásán épült el-rontó perekben (*Invalidatorii ex neglecta praemonitione*) 60. 1-ae, § 2, *cit. D. 8. P. 47*; sem a' zálog' fel-tételeinek el-rontására ügyelő perekben *D. 11. P. 51*; sem az újjított perekben, bár az anya-per hozfszú folyamató volt volna-is *D. 13. P. 51*; egy szóval: *nincs azon perekben*, úgy-mint rövid folyamatóakban *helye a' visszsa-verésnek, mellyek sem a' gyökösségen, sem a' sérelmen nem épülnek.*

* Akaratom ellen-is alkalmatosságom adja-itt elő-magát ama' fej-törő kérdésnek fejtegetésébe erefzkedni, mellyen régtől fogva (sőt még *Kittonich*' idejében-is *C. 8. Q. 28*) fenn-akadtak már a' Törvénytudósok, és mai napiglan leg-főbb tárgyát teszi a' köztök-való heves vetélkedésnek. Csak nem majd annyira-is jutunk már, hogy vagy *Aedipusra* szorúljunk;

jünk: a' ki a' homályt el-öszlassa; vagy *Sándorra* a' ki a' csomót el-vágja. Nem-is lehet azt egy hirtelen meg-határozottan meg-fejteni; hanem, valamint másak az enyimmel ellenkező, úgy én-is az övékétől különböző vélekedésemet terjefszthetem csak a' részre nem hajló Kegyes Olvasónak bölcs itélete alá.

Sem Verböczy' 1-ső részének 25 dik cikkelyében, és 1486-diki 3-dik, 4 dik, és 6 dik cikkelyben említett, és akkorban nyolczadoknak (*octavae*) neveztetett törvénykezés' ideje (*Termini Judiciorum*) a' kérdésben lévő per' szakaszzaival (*Termini causae*) egy értelemben már most nem vétetődhetvén, sem az 1729-diki akár 33-dik, akár 39-dik cikkelyben nem lévén a' hoszfzas folyamatú pernek szakaszszai akár nevezet szerént ki-jelelve, akár leg-alább számokra nézve meg-határozva, ki 3, ki 5, de leg-többnyire 4 szakaszt állítanak, és azok közé az anya-peren (*fundamentalis*), és visszsa-verési (*repulsionalis*) peren kívül (mert ebben a' kettőben mindnyájan meg-egyeznek) ki a' tiltást (*prohibita*), ki az ellent-állást (*oppositio*), ki a' per-újítást (*novum*), és ezek közül ki többet, ki kevesebbet számlál a' per' szakaszszai közé; de *Kittonichnak* út-mutatása szerént jobbra négyben állapítják-meg azoknak számokat. Mivel pedig azokat ki-jelölni nehéz: csak setétben tapogatódzván, és az egyenes feleletet, a' memmyire lehet, ki-ki kerülvén,

Ha kérdezem: mellyek a' hoszfzas perek? az a' felelet: a' mellyek több szakaszokban szoktak el-végeztetni; ha pedig kérdezem: mellyek a' több szakaszú perek? az a' felelet: a' hoszfzas perek: és így annyit tudok, mint annak előtte.

Más kérdést támasztok tehát: hány az a' szakasz, mely a' hoszfzas pert teszi, és mellyek azok? Hogy

Verböczy hol a' hofszas perről 46, 60. 1-ae, hol az egy 60. 1-ae, hol négy nyolczados idő-szakaszról (*Termini Octavales*) 25. 1-ae szólván, ez által nem egyebet, hanem a' törvény-szolgáltatásra ki-rendeltt, és Szent Mihály', Szent György', Szent Jakab', és Három Királlyok' napja után jobbára nyolczad' napjára rendeltt, és hol 25, hol 40 napig tartó idő-szakaszt 13. 1478., 8. 1557., 24. 1563 értette, erről, (gondolom) *Kittonichchal* együtt C. 8. Q. 28. § 2. senki nem fog kételkedni: mivel t. i. akkorban kevesebbek lévén a' perek, és rövidebb a' törvénykezés' folyamata, valamint az anya-perre, úgy a' szokásban lévő ügy-orvoslásokra-is, mind-egyikre külön külön egy-egy olyan idő szakasz volt' csak meg-engedve: mely alatt annak végét kellett szakasztani; és ily értelemben mondhatnók csak ugyan, hogy a' törvénykezésre ki-szabott 4 idő szakasz alatt az anya-peren kívül egymás után még 3 ügy-orvoslással védelmezhetette magát az ügye vesztett Al-peres.

Innét eredett oztán az, hogy, mivel minden' idő-szakaszban más-más szakaszja volt a' pernek-is, és mind egyikben végét kellett neki szakasztani, mint-egy *Synechdoche* bevezéd' módján a' törvénykezésre ki-szabott, és akkorban nyolczadosnak neveztetett idő-szakaszt (*Terminus celebrandorum Judiciorum*) per-szakasznak (*Terminus Causae* 33, 38, 39. 1729, vagy *Terminus Juris* D. 1. P. 28) nevezték a' későbbiek.

Nem ákadnék én ezen semmit fenn: mert, ha, a' hány szakaszja volt a' pernek, annyi idő-szakasz is volt mind-egyikére külön-külön ki-rendelve: semmi képtelenséget nem találok benne, hogy az idő-szakasz a' per-szakaszszal fel-cseréltetett. Nem lehet mind-azonáltal a' kettőt már most öszve-elegyíteni, minek-utánna tapasztalásból tudjuk, hogy nem csak egyik sza-

kasz-

szakasza a' pernek, hanem néha a' késleltető ki fogásak is már nem egy idő szakaszt, hanem esztendőket is ki-húznak. Azért különböztette meg a' kettőt az 1729-diki 39-dik cikkely-is § 3, 6. Ezt előre bocsátván:

Noha az 1729-diki akár 33-dik, akár 38-dik, akár 39 dik cikkelyben még a' számok sincs a' per-szakaszoknak meg-határozva, hanem hol csak többekről, hol csak az elsőbbről (*anteriores*), és utolsóról (*ultimus*) tétettetik általlyában említés: és azért *Elem. Jur. prud. Hung. nevetlen Szerzője* is hol hármat állít, úgy mint az elsőnek (*primus*) az anya-pert, a' továbbinak (*ulterior*) a' vizfsza-verési pert, az utolsónak (*ultimus*) pedig a' per újjítást *Lib. 3. Cap. 15*, következés-képpen a' vizfsza-verési pert az elsőbkek (*anteriores*) közé számlálja; hol pedig csak kettőt állítván, az elsőbkeknek nevezete alatt egyedül az anya-pert tiltással (*prohibita*) együtt érti, a' vizfsza-verési pert pedig utolsónak teszi *Lib. 3. Cap. 19*; meg-vagyok én mind-azon-által *Kittonich*chal *C. 8. Q. 28. § 2, 7, 8, 9, 10* tökéletesen győződve arról, hogy valamint Verböczy' idejében a' törvénykezésre ki-szabott időnek a' hozsfzú folyamatú perekben 4 szakasza volt 25. 1-ae, és minden' idő-szakaszban egy-egy per-szakasz végeztetett-el, úgy most is négyben kell meg-állapítani a' per-szakaszoknak számokat; noha azoknak mind egyike nem csak egy-egy idő-szakaszt, hanem esztendőket is ki-húz már most. És így:

Négyben állapítván-meg a' per-szakaszokiak számokat, noha elő számlálja ugyan azokat *Kittonich. C. 8. Q. 28. § 3, 4*; de mivel az akkorban szokásban lévő ügy-orvoslások, úgy-mint annyi per-szakaszok, már most rész szerént meg-szüntek, rész szerént pedig az 1729-diki törvény által más formába öntödték: már most nekünk-is más formában kell azokat venniünk.

nünk. Mellyeket, hogy annál biztosesabban ki-tapogathassuk, három jegyzést kell 'sinór-mértékül előre bocsátanunk:

1-ör Tulajdon értelemben vett per-szakaszok köze a' törvénykezés' rendes folyamatjában csak olyan ügy-orvoslásokat lehet számlálni, *mellyekben bártokból védelmezheti magát az ügye-vefzett Fél Kitth. C. 8. Q. 28. § 1, D. 1. P. 28, 's pedig:*

2-or Csak olyanokat, *mellyeknél fogva magát a' per' sarkalatját (meritum Causae) meg-lehet orvosolni.*

3-or Úgy kell azokat Kitthonichchal számlálni, hogy az anya perrel együtt sem többre, sem kevesebbre, hanem *éppen négyre menjen a' számok.* No már:

Mindnyájan meg-egyeztvén abban Kitthonichchal, hogy az anya-per az első szakasz, és hogy egyik per-szakaszt minden esetre a' visszsa-verési per teszi, ha az utolsót ki-tapogathatjuk: önként szemünkbe ötlik a' két' középső-is. De éppen itt van a' bekkenő, ki a' visszsa verési, ki az ellent-állási pert, ki pedig a' per' újjítást tartván utolsónak.

Ha az ez eránt való kérdés egyedül csak puzta szóról-való vetélkedés vólna: nem sokat törödném rajta; de nagyon sok fekszik benne: minek-utánna az 1729-diki mind 33-dik, mind 38-dik, mind 39-dik cikkely csak általlyában szóllván az elsőbb és utolsó per-szakaszokról, a' visszsa-verés, vagy Ügyész visszsa-hívása eránt támadható kérdésnek el-intézésére nézve fel-teszik, hogy az utolsó per-szakasznak meghatározottan tudva-lévőnek kell lenni.

Meg-határozta ezt már a' Kir. Tábla: midön világas szavakkal azt mondja, hogy *a' visszsa-verésnél fogva már által-ment a' per az utolsó szakaszon (Cau-*

tetéssel is járhat § 169 ; a' per' újjításnak pedig csak birtokon kívül van helye § 191 : azért-is a' tiltásnak a' vizfsza-verési perre leendő hallasztása talán veszedelmes lehetne ; a' per-újjításra leendő hallasztása pedig éppen szembe-tünőleg káros lenne. Miért kellene tehát a' tiltást maga' kárával későre hallasztani : holtott annak idejében az anya-perben biztossabban, és hasznosabban lehet vele élni ?

Nem számlálhatom pedig akár a' per-újjítást (*novum simplex*), akár a' Kegyelem mellett-való per-újjítást (*novum cum Gratia*) a' tulajdon értelemben vett per-szakaszok közé : mert, noha ugyan ezeknél fogva is meg-lehet a' per' sarkalatját új próbákkal orvosolni ; mind azon-által nem csak hogy amannak a' vizfsza-verés után (mivel már ez per-újjítás gyanánt vétetődik *D. 9. P. 51*) már nincs-is helye ; hanem egyéb-aránt-is a' Kegyelem mellett-való per-újjítás is sem birtokból nem engedtetik-meg, sem az anya-perrel ; és vizfsza-verési perrel együtt a' négyes számat ki-nem üti ; sem utolsó helyre nem esik, az 1729 diki 33-dik cikkely' értelmével pedig meg-nem egyezne annyiból ; hogy, mivel ily formán a' vizfsza-verési per a' középső szakaszra, a' Kegyelem mellett való per-újjítás pedig az utolsóra esnék : még a' vizfsza-verési perben-is volna ismét a' 2-dik vizfsza-verésnek helye ; ezt pedig az 1723-diki 10-dik cikkely tilalmazza, az 1729 diki 33-dik cikkely pedig csak el-lent-állás gyanánt veszi. Végttére : *Kittonich* a' Kegyelem mellett-való per-újjítást, úgy-mint birtokon kívül-való ügy-orvoslást, rend kívül való (*extravagans*) 5-dik per-szakasznak nevezi ; de a' tulajdon értelemben vett ; és birtokból lett 4 per-szakaszok közé nem számlálja ; valamint a' Királlyi Táblának Itélete-is (*D. 1. P. 28*) ide arányoz :

Annál-inkább nem foghatok kezét azokkal, kik az ellent-állási pert is a' 4 per szakaszok közé számlálják: mert, noha ugyan az ellent-állás-is birtokból tétetik; mind-azon-által ennél fogva nem úgy magát a' per' sarkalatját, mint inkább annak formás volttságban (*formalitas*) a' Biró által el-követett hibát lehet meg orvosolni: és azért az 1729-diki 33-dik cikkelyben § 2, 3, 4 nem-is vétetődik valóságos ügy-orvoslás gyanánt. Oztán: ilyen formán sem ésnék a' visszaverési per-szakasz utolsó helyére.

Ha tehát csak azon pereket tézém hozzászias pereknek, mellyekben a' kétszeri tiltásnak, és visszaverésnek helye vagyon, vagy is inkább, a' mellyekben négy húzomban védelmezheti magát az Al peres birtokból; újjabb meg-még újjabb indító okoknál fogva, és meg-orvosolhatja magát a' per' sarkalatját-is: könnyen fel-oldhatom azon kérdést: mellyek a' hozzászias perek? t. i. a' mellyekben a' kétszeri tiltáson kivül visszaveréssel-is lehet élni; mert, valóban hozzászias azon négy per-szakasz, mellyen a' Fel-peresnek által kell menni, míg végtére hozzászias idő-várakozással, fáradsággal, költséggel az Itélet' végrehajtásához juthat; és az Al-perest birtokából ki-vetheti. Visszaverést pedig azon perek engedik-meg 33. 1729, mellyek Verböczy' munkájában, és itt amott a' Törvény-tárban hol négy-szakaszú 25. 1-ae; 4, 6. 1486; 54. 1492, hol hozzászias 46, 60. 1-ae § 5, 18. 2-ae § 7 pereknek neveztetnek: t. i. (a' mint oda fenn mondám) a' gyökösség eránt-való perek, és a' sérelmen épültt elrontó perek.

§ 167. van csak helye,

Valamint azomban csak a' hozzászú folyamattú perekben van helye a' visszaverésnek, követ-

vetkezés-képpen az olyan el-rontó perben, mely fő-képp' * ugyan a' vérség' meg-kináltatása' el-mulasztásán, és csak mellesleg a' sérelmen gyökereztetik, meg-nem engedtetik *D. 8. P. 50*: úgy ellenben, ha az egyéb-aránt rövid folyamatú perben a' Fel-peres a' gyökösség' fejtegetésébe (*disquisitio Juris*) önként bé-ereszkedik: már leg-ottan hoszszas folyamatú per lesz belőle, és a' vizsza-verést el-fogadja *D. 10. P. 51*.

A' pernek hoszszú vagy rövid folyamatú tulajdonsága határozván tehát egyedül-el azon kérdést: van-e helye a' vizsza-verésnek, vagy sincs? bátor az ügye-vefzett Al-peres vizsza-verésnek keresztelné-is az Itélet' végre-hajtásának általa lett meg-gátoltatását, és azt el-fogadta volna-is a' végre-hajtó Biró; mind-azon-által, ha a' pernek tulajdonsága rövid folyamatú: a' vizsza-verés ellent-állásnak vétettetik, és nyomban tartozik az Al-peres annak okát adni *D. 2. P. 49*. Valamint ellenben: ha az Itélet' végre-hajtását meg-gátló Al-peres az ellent-állás' oka' adására idéztettetvén, a' pernek hoszszú folyamatú tulajdonsága ki-sül: az ellent-állás vizsza-verésnek vétettetik, és a' nélkül, hogy a' vizsza-verés' oka' adására más pert kellene kezdeni, nyomban tartozik annak okát adni *D. 8. P. 7*.

* De: midőn a' Fel peres két' külömb-féle jószágeránt ügyel a' vallás-tételnek el-rontására, és azt részint

ízint ugyan a' sérelemben, részint pedig a' meg-kinálásnak el-múlafztásában gyökerezi: meg-gátolván az Al-peres az Itélet' végre hajtását, ugyan azon egy perben mind a' vizfsza-verésnek az elsőre, mind pedig az ellent-állásnak a' másokra nézve tartozik okát adni *D. 7. P. 47.*

§ 168. és erős foganatja;

Midőn az Itélet' végre-hajtásának meg-gátolatása hol vizfsza-verésnek, hol ellent-állásnak keresteltetik, nem csak a' ki-fejezésekben, hanem a' dolognak mi-vólttában-is fekszik velős különbség. Millyen foganatja van az ellent-állásnak: a' 170-dik §-ból ki-fog tetszeni. Sokkal erősebb pedig a' vizfsza-verésnek foganatja: mert, e' mellett nem csak azokkal az okokkal, melyek az ellent-állásra-is szolgálnak, védelmezheti magát *D. 4. P. 50*; hanem új próbákat-is (melyeket az anya-perben el-múlafztott) hozhat elő az Al-peres, és azoknak erejekkel meg-orvosolván el-vezttett ügyének sarkalatját (*meritum Causae reparando*) annyira viheti a' dolgot, hogy az előbbeni Itélet meg-másoltatik, és vezttett perét vagy egészlen, vagy valamely részben vizfsza-nyerheti; sőt a' régi törvény szerént, ha okát nem adhatta-is a' vizfsza-verésnek, még-is a' pernek ki-meneteléig ötet illette a' peres jószág' jövedelme, nem-is tartozott sem azt *33. 1723*, sem az okozott költséget meg-téríteni *D. 3. P. 50*. Mely törvényt to-

vább-is meg-hagyta ugyan az 1807-diki 8-dik cikkely azon hofszú folyamatú anya-perekre nézve, mellyek említett törvény cikkelynek hozatásakor már velős divatjokkan (*in merito*) voltak; annál inkább tehát azokra nézve, mellyekben már az előtt meg-volt a' vizfsza-verés; mind-azon-által azon hofszú folyamatú perekre nézve, mellyek még akkor velős divatjokban nem voltak, annál inkább azokra nézve, mellyek ezentúl indítatni fognak, azt rendelte említett 1807-diki 8-dik cikkely, hogy, a' ki ezentúl vizfsza-veréssel élvén, annak elegendő törvényes okát nem adhatja, az 1729-diki 33-dik cikkelyben meg-határozott büntetésen fellyül még a' költségeknek, és a' vizfsza-verés' idejétől számlálendő haszon-vételnek (annál inkább az okozott károknak) meg-terítetésében-is marasztaltassék: és így a' vizfsza-verés' a' jövődő esetekre nézve e' részben az ellent-állással 16. 1792 egy hajóban fog evezni.

§ 169. de helytelen léttére büntetés-sel-is jár.

Mivel tehát a' vizfsza-verésnél fogva még tovább védelmezheti magát birtokból az ügyevésztt Al-peres, és húzhatja a' peres jószág' jövedelmét még egy-két esztendeig 33. 1723: mi csuda, ha semmi új-próbája nem-lévéni-s neki az előbbeni Itéletnek meg-másoltatására;
még-is

is vizsgálva-eréssel próbálja szerencsáját? Mindazonáltal, a ki elegendő * okát nem adhatja a vizsgálva-erésnek: csak ugyan nem marad szárazon; mert azon fellyül, hogy az előbbeni Ítélet tovább-is meg-erősítetik, és a' *jövendő esetre nézve* az idő-közben vett haszon-vételt, és költséget (annál inkább a' károkat) meg-téríteni köteles leend 8. 1807, még egy *arany* girában, az az 72 forintban-is marasztaltatik: mellynek $\frac{2}{3}$ része a' Birót, $\frac{1}{3}$ része pedig a' Fel-perest illeti 73. 2-ae, 33. 1729. De: ha többen vagnak-is az Al-peresek; még-is (egy közös igazságot tartvan a' jószághoz, következés-képpen e' részben csak egy személy gyanánt vétettetvén) a' büntetés nem háromlik minden' vizsgálva-erő személyre külön külön, hanem mindnyájokra nézve egyetemben 74. 2-ae.

* Midőn pedig az Al-peres oly nyomos okát adja a' vizsgálva-erésnek, hogy magok a' Birák is rajja méltán fenn-akadnak: bátor oztán meg-állapítatnék is hofszás tanácskozás után az előbbeni Ítélet; még sem marasztaltatik az Al-peres az említett büntetésben *D. 5. P. 50*; valamint akkor sem, midőn a' vizsgálva-erési perben olyan okokat hozna elő, mellyek nem elegendők ugyan az előbbeni Ítélet' meg-másolására; de elegendők vólnának az ellent állás' oka' adására *D. 4. P. 50*: p. o. ha azért élve vizsgálva-eréssel, mivel a' Foglaló Biró az Al-peresnek oda-írelt javításoknak meg-térítetésekről a' foglaláskor említtést nem tett *D. 7. P. 50*.

§ 170- Az ellent-állásra-is,

A' végre-hajtás' meg-gátoltatásának másik neme az ellent-állás (*oppositio*): mely természetes értelemben vétettetvén, hasonlít ugyan valamennyire a' vissza-veréshez annyiból, hogy ez által-is meg-gátoltatik az Itéletnek végre-hajtása; de törvényes értelemben fogantjára nézve nagyon különbözik a' formás vissza-veréstől: azért, nem-is mondattathatik tulajdon értelemben vett ügy-orvoslásnak 33. 1729 § 2, 3, sem per-szakasznak (*Terminus Causae*) nem vétettethetik; mert t. i. az ellent-állásnál fogva nem lehet az anya-perben el-múlasztott próbákat újjakkal ki-pótolni, és az el-vesztett ügy-sarkalatját meg-orvosolni; hanem egyedül csak a' pernek formás voltját (*formalitas*), és a' Bíró által akár az Itélet-bozásban, akár annak végre-hajtásában ne talán el-követett hibákat tárgyalja, és azoknak meg-orvosoltatásokat ez-közli ügy, hogy, ha a' nyertes Fél * az ellent-állást nem tekintvén, a' peres jószágot még-is hatalmasúl el-foglalná: ezen hatalmasságért a' pernek örök el-vesztésében marasztaltatik 19. 1500. * *

Azért: van-is az ellent-állásnak helye (a' mennyire a' 145-dik, és 146-dik §-oknak értelmek szerént a' többi ügy-orvosló módokkal együtt vagy a' Törvény által, vagy a' Felek közt tett,

kö-

kötés által ki-nem zárattatott) nem csak a' hofszú, hanem a' rövid folyamatu' perekben-is, akár folytanak azok a' Kir. Tábla, akár az Al-Birák előtt 33. 1729; de a' Személynek megfogattatását (a' büntető perekben) nem lehet ellent-állással foganatosan meg-gátolni, és egyedül csak a' nemesi akár fekvő, akár ingó jószágra nézve lévén meg-engedve, nem terjed-ki a' polgári jószágra *D. 17. P. 133*, annál inkább nem a' paraszti örökségre; hanem, úgy hozván a' környül-állás, erő hatalommal (*brachium*) zaboláztatik-meg.

Egyéb-aránt: az ellent-állás-is szinte úgy, valamint a' vizsgálta-verés, minden lármázó ellenséges készületek, és fégyveres emberek nélkül vagy fel-emeltt pálczával, vagy ki-vonott karddal, vagy csak szóval, de a' föld' szinén, * * * az Itéletnek végre-hajtásakor tétettetik 74. 2-ae, vagy maga által az Al-peres által, vagy annak meg-hatalmazott Kép-viselője, vagy hagyomása (*comissio*) mellett *jelesül a' végre ki-nevezett* embere által: mely esetben nem maga az ellent-álló Kép-viselő, hanem az, kinék Személyét viseli, idéztetik az ellent-állás' oka' adására *D. 11. P. 133*.

* Noha ugyan rend szerént csak az Al-peres szokott élni ellent-állással; mind-azon-által éppen nem lehetetlen, nem-is képtelen (bár első tekintettel vizsgálta-teszik-is) az az eset, midőn maga az ügye-vez-

tett Fel-peres marasztaltatván valamiben, ellent-állással védelmezi magát.

** Az 1500 diki 19 dik cikkelyben említett büntetést csak az követheti, a' ki a' peres jófzágnek valóságos Birtokossa volt; nem pedig az, a' ki a' perben nem állván, csak az Itéletnek végre-hajtásakor avatja magát a' dologba, és oly álnok szín alatt, mint ha a' kérdéses jófzág ötet illetné, ellent-áll; mert, ha ez illyen ellent-állást nem tekintvén, el-foglalja is a' jófzágat a' Fel-peres: nem csak nem marasztaltatik a' pernek örök elvesztésében; hanem ki-bizonyodván az, hogy az ellent-állónak semmi köze nem volt azon jófzághoz, az ellent-álló még az okozott költségekben is, úgy mint vak-merő perlekedő, marasztaltatik *Dec. Cur. Pag. 186.*

*** Ha több külömb-féle darab jófzágokban kellene az Itéletet végre-hajtani: bátor-ellent álljon-is az ügye-vesztett Fél mindjárt az elsőben; mind-azon-által meg kell próbálni a' végre-hajtást a' többiben is; de: ha azon több darab jófzágok egy testhez tartozandók, és a' foglalás a' jófzág' derekán (*in Capite Bonorum*) kezdődik: az azon alkalmatossággal tett ellent-állás a' hozzá tartozandó darabokra-is ki terjed.

§ 171. vagy hatalmas visszfa-foglalásra

Meg-történik, hogy az Itéletet végre-hajtó Biró nem tekintvén az ellent állást, a' jófzágat még-is el-foglalja, és a' Fel-perest annak Birtokába helyhezteti: mely esetben, valamint akkor-is, midőn az ügye-vesztett Fél akár-mi okra-való nézve az itéletnek végre-hajtásakor az ellent-állást el-múlafztotta, később, akár mi-
kor,

kor, de egy esztendőnek el-forgása előtt 68. i-ae, a' törvényes foglalás alá vett jószágat, (ha ereje bírja) maga' hatalmából ismét vizsgálja (*reoccupat*): mely tétemény formájára nézve hatalmas * vizsgálásnak (*reoccupatio*) mondattatik ugyan; de egyéb-aránt foganatjára nézve az ellent-állással egy hajóban evez. A' mit tehát az ellent-állásról mondok, mind azt kell érteni a' hatalmas vizsgálásról-is; noha 1792-dik esztendő előtt külömbséget tett a' törvény a' kettő között az idő-közben vett hafzon vételre nézve 31. 1681, lásd a' 182-dik §-t.

Nem mondattathatik azomban vizsgálásnak az, midőn valaki nem magát az egész jószágat foglalja vólta-képpen vizsgálja; hanem csak az Úr-adót (*Terragium*) veszi-meg belőle: azért-is ez ilyen hatalmaskodás nem a' vizsgálás' okát kérdő (*reoccupatorium*), hanem a' panaszló (*violentiale*) ügyeletre tartozandó *D. 2. P. 131.*

Egyéb-aránt-is: minden esetre szükséges a' vizsgálás' okát kérdő perben, hogy a' Fel-peres bé-bizonyítsa, hogy az ügye-veztetett Fél a' kérdéses jószágat az *Ítéletnek vólta-képpen, és törvényes mód szerént helyyesen lett végre-hajtatása után* egy esztendő' el-forgása alatt vólta-képpen vizsgálta 31. 1681; nem-is vólna elég é-beli keresetre, ha a' Fel-peres csak azt bizonyítaná-bé, hogy a' kérdéses jószág ne-

kie oda vólt ítélve : ha egyszer's-mind azt-is meg nem mutatja , hogy az Ítélet vóltta-képpen , és pedig törvényes mód szerént végre-hajtattatott *D. 8. P. 132.*

* Hogy a' *Reexecutiót* a' *Reoccupatiótól* a' magyarban-is meg-külömböztessen : amazz törvényes ; emezt pedig hatalmas vizfsza foglalásnak nevezem : mivel az első Birói Hatalommal ; a' második pedig az ügyes Embernek önnön hatalmával mégyen véghez.

§ 172. lehet oka a' terheltetett Félnek :

Sokkal más tulajdonsága lévén az ellent-állásnak (vagy hatalmas vizfsza-foglalásnak), mint sem a' vizfsza-verésnek, az ellent-állásra egyedül csak a' Biró által akár az Ítélet-hozásban, akár annak végre-hajtásában ne-talán el-köve-tett hibák szolgáltathatnak okot. Akár adja pedig az ügye-vesztett Fél tüstént az Ítélet' végre-hajtásakor okát az ellent-állásnak, akár sem : minden esetre perbe idéztettetik, hogy adja okát az ellent-állásnak : mely ha foganatosnak talál-tatik-is ; nem másoltatik ugyan mindenkor meg az előbbeni Ítélet ; hanem az ellent-állásra okot nyújtó hiba meg-igazítatik.

Okot adhatnak pedig a' foganatos ellent-állásra , a' többi közt e' következő környül-állások :

1-ör Ha a' Felek per' folyttában barátságosan meg-alkudván, de a' Biró a' köztök lett egyes-

egyességről semmit nem tudván, Itéletet hoz, és azt végre-hajtani akarja *D. 13. P. 127.*

2-or Ha az ügye-veztett Fél bizonyos feltételek alatt meg-engedvén az Itéletnek végre-hajtását, a' nyertés Fél pedig azokat el-fogadván, meg-nem tartja; mely esetben az Itéletnek végre-hajtása után amaz vissza-foglalhatja a' jószágat *D. 15. P. 133.*

§ 173. jelesül, ha a' perbe nem volt idéztetve

Sarkalatos törvényünk hozza magával azt a' szabadságot, hogy a' Nemes Embert a' nélkül, hogy annak rende módja szerént Törvény-eleibe idéztettének, * semmiben márasztalni nem lehet 2. 1222, 9. 1-ae, 34. 1613; különben ellent-állással védelmezheti magát 33. 1729; ha t. i. a' Biró az Itéletnek végre-hajtásakor vagy a' Személyt, vagy a' jószágat el-véti 17. 1792.

Egyetlen egy esetet vesz-ki az 1807-diki 21-dik czikkely § 12 az erdőkbe bé-hozandó arányúságot tárgyazó perre nézve: mellyben azon vidékieket, kik a' kérdéses erdőt nem használják folyvást világ' tudtára (*ad publicam notorietatem*), sem valami embert ott nem tartanak, és azért nem tudattatnak, nem szükséges annak rende módja szerént idézni, hanem a' per' fel-vételére ki-rendelt idő-határ a' hely-

tartó Tanács által Ország szerént ki-hirdetté-
vén, é belí idéztetésre tartoznak meg-jelenni,
vagy magokat a' perbe akár-mikor bé-avatni,
és, ha nem állanak-is akár-mi-féle okból a' per-
ben; azért mind-azon-által a' hozandó Ítéletnek
végre-hajtását ellent-állással meg-nem gátolhatják.

De különben-is: csak úgy élhet a' perbe
nem idéztetett Fél ellent-állással foganatosan,
ha bé-bizonyíthatja, hogy már a' per' folytta
alatt, minek-előtte meg-határozó Ítélet hozatta-
tott volna benne, birtokában volt a' kérdéses
jőszágnak; mert, ha az Ítélet-hozás után lé-
pett csak annak birtokába: nem fogadtatik-el
az ellent-állás *D. 3. P. 46.* Sőt: az erőkbe
bé-hozandó arányúságot tárgyazó perekben ép-
pen nem szükséges az új Birtokost folytatólág
(*continuative*) idézni; hanem által-engedvén
birtokát valakinek az Al-peres per' folytta alatt,
tartozik azt a' perben meg-jelenteni, az új Bir-
tokos pedig minden további idéztetés nélkül a'
perben meg-jelenni 21. 1807. § 12.

Meg-halálozván tehát per' folytta alatt az
Al-peres, bátor csak egy-ket' nappal-is az Íté-
let-hozás előtt, ha a' Biró (akár tudott a' ha-
lála felől, akár sem) Ítéletet hozván, azt a'
meg-hólttnak örökösí ellen végre-hajtani akarná:
ezek nem lévén a' per' folytatására idéztetve,
ellent-állással védelmezhetik magokat; ha mind-
járt fellyebb-vitték volna-is annak-előtte a' meg-
hóltt

hóltt ellen hozott Itéletet: mert a' meg-hóltt ellen hozott Itélet minden esetre foganatlan *D. 9. P. 47.*

* Annyira meg kívánja pedig törvényünk az Alperesnek annak idejében lett idéztetését, hogy, a' ki a' Fejedelem', vagy Ország' dolgában kül-foldön tartózkodván, oly rövid idő határra idéztetik, hogy a' megjelenésre, és maga' védelmére szükséges intézeteket meg-tenni elegendő ideje sem lehetett: bátor a' meg-általkodottság' terhében marasztaltatnék is, még is élhet ellent-állással *D. 13. P. 133.*

Sőt: akkor is van helye az ellent-állásnak, midőn az Al Biró a' nélkül, hogy a' pernek további folytatását bizonyos időre, és helyre el-hallasztottavólna, a' törvény-szolgáltatásra ki-rendelit helyről egy-néhány napra eltávozván, következőképpen a' törvény' folytatását félbe-szakasztván, visszajövétele után, a' nélkül, hogy az Al perest újra idézte volna, Itéletet hoz *D. 14. P. 49.*

Nem külömben: midőn a' Fel peres nem folytatván perét, az Al peres őtet annak folytatására idézteté, ha ezen esetben ne talán marasztaltatnék valamiben a' Fel peres: ellent-állással védelmezheti magát; mert képtelenség volna valakit vád-levél nélkül Törvénybe idéztetni *D. 16. P. 133.*

De: midőn a' per két' Al-peres ellen indítván, az egyikre nézve akár-mi fogyatkozásból a' vád-levél le-szállítatik (*condescendit*); az után pedig új vád-levél mellett emez ellen azon fogyatkozás ki pótolatik; és tovább-is mind a' két' Al peres, hogy a' perben do'gossanak, meg-intettetnek, és végtére, magokat nem védelmezvén, mind a' ketten üggyököt veztik;

tik : ama' másik, kire nézve az első, vád-levél le-nem szállítatott, nem védelmezheti magát ellent állással oly szín alatt, mint ha a' Társára nézve a' vád-levél le-szállítatván, ötet-is kellett volna amazzal együtt újra idéztetni *D. 3. P. 131.*

Mivel pedig a' törvényben valamit hibásan tenni ollyba vétetődik, mint ha nem-is tétetett volna; az idéztetésbe, vagy fel-vételbe, vagy vád-levélbe, vagy ügyeleibe bé-csúfzott szembe-tünő hiba-is, a' mennyire az Al-peres ki fogást tett ellene, a' Biró pedig el-nem fogadván a' ki fogást, azt le-nem szállította, törvényes okot nyújthat az ellent állásra.

Nem csak a' perbe-való idéztetés kivántatik azonban meg; hanem szükséges, hogy még az Itélet' végre-hajtására ki-rendeltt hely, és idő-határ-is az ügyevesztett Félnek eleve, 's pedig jókor tudtára adattassék § 138. Ha tehát az Itéletet végre-hajtó Biró a' dologgal úgy siet, hogy az Al-peres azt csak akkor tájban tudta-meg, következés képpen a' szükséges intézeteket meg nem tehette: ezen esetben méltán védelmezheti magát ellent állással *D. 5. P. 132.*

De: midőn az ügyevesztett Félnek az Itélet' végre-hajtásának helye, és határ napja eleve jókor tudtára adattatott; ő pedig az első nap' nem állván ugyan ellent, de a' nyerttes Félnek ki-elégítetésére sem ott, sem máshol semmi értéket ki-nem jelevén, a' Biró más nap' az ügyevesztett-Félnek birtoka alatt lévő más helységébe által-megy, és ott az Itéletet végre-hajja: nem foglalhatja emez hatalmasúl vissza a' Biró által el-foglaltt jószágat oly szín alatt, mint-ha az Itélet' végre-hajtásának más napra, és más helyre lett el-hallasztásáról-is tudósítani kellett-vólna ötet *D. 1. P. 130.*

Az ellent-állás' okai közé tartozandó az is, ha a' végre-hajtó Biró nem vólt a' végre ki-küldve; vagy az Itélet-levél (*Sententiales*) nincs annak rende módja fzerént ki-adva; vagy a' hitelező az eredeti adós-ság-levelet a' végre-hajtáskor vizsgálva nem adja.

§ 174. (vagy elegendő-képpen meg-nem hallgattatott);

Mostohája szokott az igazságnak lenni a' hirtelenkedés *Prolog.* 14: azért-is méltán védelmezheti magát ellent-állással az, a' ki a' perben a' fzerént, mint az 1792-diki 16-dik, és részint az 1807-diki 21-dik cikkelyben meg-engedtetik, elegendő-képpen meg-nem hallgattatott; van-is helye az ellent-állásnak akkor-is, midőn a' per a' Felsőbb Birótól további világosítás végett vizsgálva-küldtetik; az első Biró pedig a' Feleket többé meg-sem hallgatván, az Itéletet végre-hajtani, és azon alkalmatossággal a' még hátra-lévő homályos kérdéseket elintézni akarja *D.* 12. *P.* 127.

§ 175. ha az Itéletnek értelme annak végre-hajtásakor tovább terjesztetik

Az Itéletet annak betű fzerént-való értelme fzerént tartozván végre-hajtani a' foglaló Biró, okot ad az ügye-vesztett Félnek az ellent-állásra akkor-is, midőn ollyas jószágot-is akar foglalás alá venni, mellyre az Itéletnek értel-

me ki-nem terjed; vagy, ha az Itélet olyan jószágra terjed, mely a' perben nem volt kereset alá foglalva 33. 1729; annál inkább, ha a' 135-dik, és 136-dik §-oknak értelmek ellen az Itélet már magában sikertelen (*ipso Jure nulla*) volna. Helye van tehát az ellent-állásnak akkor-is, mikor az Itélet csak homályosan, és általlyában szól a' foglalás alá veendő darab jószágokról a' nélkül, hogy azokat mennyiségek és fekvések szerént ki-jelelné *D. 15. P. 49, D. 3. P. 52*; vagy ha az Itélet valamely telekről (*Sessio*) szólván, az azt végrehajtó Biró még más darab földet-is oly szin alatt, mint ha azon telekhez tartozandó volna, elakarna foglalni *D. 6. P. 47*. Ide tartozandó volna az-is, ha valaki maga marasztaltatnék olyan adósságban, mellynek terhe többeket-is érdekel *D. 12. P. 48*.

§ 176. (vagy az érték' ki-jelelése az ügye-veztett Félnek meg-nem engedtetik);

A' kész pénz helyett foglalás alá terjesztendő jószágnak ki-jelelése (a' mennyire kötés által róla le-nem mondott) az ügye-veztett Féllet illetvén 32. 1723; ha a' Foglaló Biró azt neki meg-nem engedné; vagy az általa ki-jeleltt, és könnyen kész pénzzé fordíthatandó értéket el-nem fogadván, a' helyett mást akarna el-foglalni; vagy a' becsüt annak rende mód-

ja szerént meg-nem tenné; vagy, ha az ügye-
vesztettnek oda ítélt javításáról említést nem
tenne: bizvástt ellent-állhat az ügye-vestett Fél
D. 13. P. 49, D. 6. P. 132; de nem akkor,
midőn azért nem fogadtatik-el az értékek ál-
tala lett ki-jelelése, mivel csak bizonytalan ér-
téket, vagy könnyen bé-nem szedhető kint he-
verő pénzeit terjesztette kész pénz helyett fog-
lalás alá *D. 11. P. 48*.

§ 177. ha a' birtokból-való fellyebb-vi-
tel meg-tagadtatik;

Ellent-állhat az ügye-vestett Fél akkor-is,
midőn olyan perben, mellyben a' törvény a'
birtokból-való fellyebb-vitelt nekie szem-láto-
mást meg-engedi * § 158, azt a' Biró töle meg-
tagadja 33. 1729: p. o. ha a' homályos és két-
séges végső intézetten (*testamentum*) épült örö-
kösödésre *D. 8. P. 47*, vagy a' világosan bé-
nem bizonyított, és terhes kérdések alá vett
zálogra nézve az ügye-vestett Al-peresnek meg-
nem engedtetik a' birtokból-való fellyebb-vitel
D. 16. P. 49.

* Ha tehát a' pert-határozó hitnek le-tétele előtt
az Al-peresnek a' fellyebb-vitel meg-nem engedtetnék;
hanem annak következésében ügyét vesztené: bizvást
ellent-állhat; ha mjndjárt helyyesnek találná-is az el-
lent-mondás' okát kérdő perben a' Felsőbb Biró azon
hitnek oda-íteltetését: mely esetben tehát fel-oldoz-
tatvan az Al-peres az ellent-állás' terhetől, az anya-
per

pér a' hitnek le-tétele, és további folytatás végett vizsza-küldtetik *D. 4. P. 131.*

§ 178. vagy a' Biróságnak nem illetősége szembe tünik,

Okot ad végtére az ellent-állásra a' Birónak szembe tünő részre-hajlása (*manifesta Judicis interessentia*) *D. 14. P. 133*, vagy a' Biróságnak szem-látomást-való nem illetősége (*manifesta Judicatus incompetentia*) *D. 2. P. 46.* ha az Al-peresnek az ellen annak idejében tett ki-fogását * a' Biró tekintetbe nem vette: p. o. ha a' Nemes Személy ellen ingó vagyonyjára nézve a' Várasi Tanács Itéletet hozna *D. 11. P. 126*; vagy, ha az örökösök közt az atyai végső intézet szerént tett osztály után az Al-Biró ismét osztályt rendelne *D. 10. P. 48*; vagy az osztatlan jószágról 1723-dik esztendő előtt tett kötést az Al-Biró félre tenné *D. 7. P. 132*; vagy, ha a' Fel-peres nem azon Biró előtt kezdené a' pert, kit a' Felek kötés által választottak magoknak *D. 12. P. 48.*

* Mind-azon-által, ha az Al-peres a' nem illető Biró által hozott Itéletet fellyebb-nem viszi: az által a' Biróságot önként el-fogadja, következés-képpen a' Biróság' nem illetőségét többé nem hozhatja-foganatosan elő az ellent-állás' okául *D. 9. P. 132.*

§ 179. mind ezekről az anya-perből

Az ellent-állásból (vagy hatalmas vizsza-foglalásból) annak okát kérdő per * támad: mellyben a' Fel-peres meg-mutatván az Itélet' végre-hajtásáról szóló tanú-levelből vagy az ellent-állást, vagy a' hatalmas vizsza-foglalást, a' mely okokat az Al-peres maga' védelmére elő-hoz, azoknak helyyes, vagy helytelen mi-vóltitokat az anya (*fundamentalis*) perből lehet leg-inkább ki-tapogatni: azért-is tartozik azt hiteles mássában az Al-peresnek kívánságára *rendszerént* a' Fel-peres elő-adni *D. 5. P. 47*; kü-lömben nem-is vétettetik addig a' fellyebb-vitt ellent-állási per a' Felsőbb Biró előtt vizgálat alá *D. 12. P. 133*; de, ha az Al-peres a' vég-re kívánja az anya-pernek a' Fel-peres által le-endő elő-adattatását, hogy abból az ellent-ál-lásnak okát adhassa: ezen esetben nem tarto-zik azt a' Fel-peres elő-adni *D. 4. P. 46*.

* Bár első tekintettel helytelennek találja is a' végre-hajtó Biró az ellent-állást (nem tartozván azom-ban az ellent-álló annak tüstént nyomban a' foglalás' alkalmatosságával okát adni); mind azon által nem tanácsos azt el-nem fogadni (ha kü-lömben a' foglalás' alá veendő jószágnak valóságas Birtokossa áll-ellent, és az ellent-állás vagy törvény, vagy kötés által ki-nincs zárva), arra-való lévén a' Törvény' útja, hogy perbe idéztetessék az ellent-álló, és ott adja okát el-lent-állásának; mert kü-lömben maga a' Fel-peres idéz-

tetik perbe, és azon jószágok örök el-vezetésében má-
rafasztaltatik 19. 1500.

§ 180. itélvén az illető Biró;

Az ellent-állás' okát kérdő pert minden eset-
re azon Biró előtt kell kezdeni, ki az anya-
perben első Biró volt * 34. 1729; ha mindjárt
a' Felsőbb Birónak Itéletét érdekléné-is az el-
lent-állás *D. 6. P. 13, D. 10. P. 132.* Mind-
azon-által: ha a' Vidéki Tábla a' birtokból való
fellyebb-vitelt az ügye-vezett Félnek meg-nem
engedi, és azért emez ellent-áll: az ellent-ál-
lás' okát kérdő pert nem a' Vidéki Tábla inté-
zi-el; hanem a' fellyebb-vitt anya-perrel együtt
azon egy úttal melesleg az ellent-állásnak hel-
lyes, vagy helytelen oka-is a' Kir. Tábla által
vizsgáltatik-meg 34. 1729. Nem külömben: ha
a' Felek a' meg-biráló levélben úgy egyeztek,
hogy a' per a' választott Biráktól lépcsón-ként
a' Kir. Táblára fellyebb-vitettethessék. Ennek
itélete pedig minden akadály nélkül végre-haj-
tattassék; ha ezen esetben a' Kir. Tábla' Itéle-
tének végre-hajtatása ellent-állással meg-gátol-
tatik: az annak okát kérdő pert egyenesen a'
Kir. Tábla előtt kell kezdeni *D. 7. P. 7.*

* Vallyon kit illétt az ellent-állás' okát kérdő per-
ben a' Biróság akkor, midőn a' magyar Nemes Em-
ber ellen az 1792-diki 17-dik cikkelynél fogva a' Né-
met örök Tartomány-beli Váltó-Törvény-Szék (*Ju-*

Licium Cambio-Mercantile) előtt folyott az anya-per? már régen keresem erre haszontalanul a' feleletet törvényünkben.

§ 181. de helytelen léttére

A' 172-dik, és következő §-okban említett eseteken kívül akár mely más egyéb fontos okot adjon-is elő az ügye-veztett Fel; ha mindjárt meg-nyerne-is későbbben az anya-pert a' Felsőbb Biró előtt (a' *mennyire az ellentállás előtt annak fellyebb-vitele eránt nyilatkoztatást tett*; mert különben az anya-perben hozott Itélet a' Felsőbb Biró előtt nem-is vétetik vizgálat alá); az mind-azon-által az ellentállásnak okaúl nem vétetik-bé: következés-képpen, meg-nyerheti ugyan az anya-pert a' Felsőbb Biró előtt; de azért a' helytelen ellentállás terhétől meg-nem menekszik *D. 2. P. 46.* Valamint ellenben: az-is meg-történhetik, hogy az anya-pert a' Felsőbb Biró előtt-is elveszti ugyan; mind-azon-által az ellentállásnak oka helyyesnek találtatván, annak terhétől feloldoztatik. De: csak ugyan minden esetre tanácsosabb inkább fellyebb-vittel, mint ellentállással meg-orvosolni el-veztett ügyét; és egyéb-aránt-is, a' ki egyszer ellent-áll: addig sem a' perét (bár által-tétető parancsolatot váltson-is) fellyebb-nem viheti, sem azt meg-nem újjíthatja, míg az ellent-állási pernek vége nem szakad.

§ 182. nem csak hasznot nem hajt;

Hogy hajdont hajlandóbbak voltak az ügyes Nemes Emberek az ellent-állásra, akár volt nekik okok reá, akár sem, csudálni nem lehet; mert, ha marasztaltattak-is annak 200 forintból álló terhében; azt nyerték leg-alább az ellent-állás által-is szint' úgy, mint a' vissza-vevés által, hogy egy-néhány esztendeig el-húván az ellent-állás' okát kérdő pert, addig a' kérdéses jószágoknak több száz-vagy 1000 forint jövedelmét szedték. De, meg-szünt már ezen vissza-élés: minek-utánna a' hatalmas vissza-foglalásra nézve ugyan az 1681-diki 31-dik, az ellent-állásra nézve pedig az 1792-diki 16-dik cikkely azt hozza magával, hogy a' hatalmas vissza-foglalás', vagy ellent-állás' terhében marasztaltatott ügyes Ember a' kérdéses jószágoknak a' hatalmas vissza-foglalás', vagy ellent-állás' idejétől fogva vett haszon-vételét-is tartozzék meg-téríteni (hasonlót rendelvén már most az 1807-diki 8-dik cikkely a' vissza-vevésre nézve-is), és az anya-perben hozott Itélet csak ugyan ismét végre hajtattatik.* De: csak ugyan meg-kell az igazat vallanunk, hogy még most is nehezen szoknak-el sokan ama' nagy gyökereket verő hajdoni vissza-éléstől, abban helyezettvén leg-nagyobb gyönyörűségjüket, ha menél tovább bocszonthatják az ellenkező Felet:

* Noha ugyan oda látszatik az 1729-diki 34-dik cikkely § 2 mutatni, mint ha az ellent-állási perben csak a' Vármege' Törvény-Székére volna meg engedve a' birtokból való fellyebb-vitel; mind-azon-által, nem lévén az ellent-állás' okát kérdő per az 1729-diki 28-dik cikkelyben említve, ebben a' fellyebb vitel birtokból engedtetik ugyan meg az ellent-állás' terhében marasztaltatott Al peresnek; de az anya-perben hozott előbbeni Itélet csak ugyan végre hajtattatik még a' fellyebb-vitel előtt (így hozván magával az 1792-diki 16 dik cikkelynek értelme § 6), és úgy után mind az anya-per (a' mennyiben az ellent-állás előtt annak fellyebb-vitele eránt nyilatkoztatás' tétett) *birtokon kívül*, mind pedig az ellent-állási per *birtokból* azon egy úttal Felsőbb Biró eleibe terjesztetik bővebb meg-vizsgálás végett: a' hol vagy mind a' kettőt, vagy egyiket talán meg-nyerheti az ügyevészett Fél, szemmel tartván azt, a' mit az eránt a' 181 dik §-ban mondottam.

Mind-azon-által: a' 180-dik §-ban említett esetben a' Vidéki Tábláról valamint az ellent-állási per minden Itélet-hozás nélkül, úgy maga az anya-per-is birtokból küldettetik fellyebb a' Kir. Táblára. De egyéb-aránt: említett eseten kívül-is, kiváltt pedig akkor, midőn az ellent-állás' oka az első Birónak netalán helytelen, vagy magában sikertelen Itéletében gyökereztetik, jobbára meg-szokott történni, hogy az anya-perre nézve-is vált, az ügyevészett Fél birtokból által-tétető parancsolatot, és meg-gátolja az abban hozott Itéletnek végre-hajtását mind addig, míg az ellent-állási perrel együtt azon egy úttal a Felsőbb Biró által meg-nem vizsgálattik.

§ 183. hanem büntetéssel-is jár:

Ezen fellyül, nem csak az okozott költtségeknek, és károknak meg-térítésekben marasztaltatik az, a' ki helyyes okát nem adhatja az ellent-állásnak; hanem még 50 ezüst nehéz girában-is, az az 200 forintban (következés-képpen érzékenyebben, mint a' vizsza-verő § 169) büntettetik: mert t. i. ellent-állása által a' Birói Hatalmat, és tekintetet érdeket 31. 1681, 34. 1729, 16. 1792: mely 200 forint büntetésből $\frac{2}{3}$ rész ugyan a' Birot, $\frac{1}{3}$ rész pedig a' nyerttes Felet illeti.

Meg-kell azomban ezen büntetésről jegyezni azt, a' mit a' hatalmasság' terhére nézve a' 3-dik kötetnek 755-dik §-ában mondtam: hogy t. i. ha többen vettek-is részt az ellent-állásban; de, ha közös köztök a' kérdéses jószág: törvényesen csak egy személy gyanánt vétetnek, következés-képpen nem mindenik személy külön, hanem mindnyájan * egybe-véve (*collective*) viselik a' terhet D. 1. P. 46.

* A' hol e' munkában *mindnyájan* fordul elő, *mindnyájan*-t kell helyette olvasni, szemmel tartván azt, hogy e' két szóból: *mind* és *nyáj* tétettetik-öszve.

§ 184. ki-váltt, ha (ennek-előtte) két ízben gyakoroltatott;

Ha az ügye-veztett Fel elegendő okát nem adhatván az ellent-állásnak, annak terhében marasztaltatik.

rafztaltatott, és még-is másadszor ismét ellentállásra vetemedett: már ezen esetre a' régiebb törvény (34. 1729) azt rendelte eránta, hogy teteménnye czégeres hatalmasság (*actus majoris potentiae*) gyanánt vétettetvén, a' Kir. Tábla' eleibe idéztessék, és a' kétszeri ellen-állás közül valamellyiknek helyes okát nem adhatván, a' czégeres hatalmasság' terhében marasztaltassék: mely intézete a' törvénynek az 1807-diki 11-dik czikkely előtt történt kétszeri ellentállásra nézve csak ugyan még fenn-áll. Lásd a' 3-dik kötetnek 720-dik, 734-dik, es következő §-ait.

§ 185. de már most a' 2-dik ellent-állás erő-hatalommal meg-zaboláztatik.

Által-látván azomban az 1807-diki Ország' gyűlése azon soknál több vizfsza-éléseket, melyek a' kétszeri ellent-állásból eredtek, 11-dik czikkelyben azt rendelte, hogy ennek-utánna a' kétszeri ellent-állás egy általlyában * el-töröltetvén, a' ki már most másad' ízben ellentállani mérészelve, az ellen a' Vár'megye' Közgyűlése az illető Biró által meg-kérettetvén, Erő-hatalmat (*Brachium*) rendeljen: mellynek segedelmével az Itélet végre-hajtattassék, az ügye-veztett Félre háromolván e' béli költségeknek minden terhe.

* Helyes ok lévén egyéb-aránt az egyszeri ellentállásra az, ha a' Végre-hajtó (*Execuens*) Biró ne-talán a' vád-levélnék, vagy Itéletnek foglalatajánál to-vább terjesztené a' végre-hajtást § 175, valamint egy részről még ezen esetre sem engedi meg leg-újabb törvényünk a' másadízori ellent-állást (ne hogy ezen szín alatt új vizsgál-ésekre adattassék alkalmatos-ság), úgy más részről arra is figyelmeztett, ne hogy a' Végre hajtó Birónak é belí hibája által meg károsítassék az ügye-vesztett Fél: mellyre való nézve azt rendelte, hogy az elő adott eset a' végre-hajtást igazító (*Executionis correctorius*) perben ki-sülvén, a' meg károsított Félnek még az idő közben vett haszon-vételre, és költségre nézve is tökéletes elég tétel szereztessek.

§ 186. A' per-újjításnak

Minek-utánna az ügye-vesztett Fél akár Fel-akár Al-peres, akár Avatkozott (*Ingerens*), akár Szavatos (*Evictor*) léttére már minden egyéb ügy-orvosló módokból ki-fogyott: nincs vesztett ügyének orvoslására egyéb hátra a' per-újjításnál (*novum*): mellynek erejével azon pró-bákat, mellyeket az anya-perben védelmére elő-hozni el-múlasztott, vagy ő maga, vagy örököse *, vagy engedményese ki-pótolhatja, és azoknál fogva akár egészen, akár részint vesztett ügyét vissza-nyerheti 77. 2-ae, 33. 17:3; mind-azon-által a' per-újjításban nem le-het az anya-perben el-múlasztott késleltető ki-fogásokra vissza-térni; hanem ha egyszer's-mind az Ügyész' vissza-hívása-is (*Revocatio Procu-
ra-*

zatoris) hozzá járúl § 153. És mivel a' dolog' természetete hozza magával, hogy csak az a' Fél újjítja-meg a' pert, ki azt annak-előtte el-veztette: önként következik, hogy, ha az újjított Fél (*Pars novisata*) az anya-pert a' nélkül, hogy a' Szavatossaira (*Evictores*) szüksége lett volna, maga' erejével meg-nyerte, az újjított perben nem ragaszkodhatik hozzájuk *D. 4. P. 19, D. 8. P. 26*, és, ha mindjárt még többet nyerhetne-is, mint az előtt; nem kereshet többet az újjított perben, mint az anya-perben nyeret *D. 12. P. 54*; de, mivel az újjított per folytatása az anya-pernek: a' mennyire az ügye-veztett Fél az anya-perben a' költségek' meg-térítésekben marasztaltatott, ha a' pert meg-újjítván, azt ismét el-vezti: ebben-is ismét fogatosan követheti az újjított Fél a' nekie okozott költségnek meg-térítését *D. 27. P. 158.*

* Meg-emlékeztetek itt arra, a' mit az öregeb-
bik Atya-fi által az osztatlan jószág eránt indított, és
el-veztett perre nézve a' 2 dik Könyvnek 436-dik
§ ában mondtam.

§ 187. az anya-pernek következésében

Az újjított per folytatása lévén az anya-pernek, következés-képpen azokon fellyül, mellyek emebben kereset alatt voltak, ki-nem terjedhetvén *D. 11. P. 54*, hogy az anya-perből

ki-tetfzhezsek, ha vallyon újjak-é azok a' prokák, mellyeket az újjító Fél (*Pars novisans*) elő-hoz: ok-vetetlenül tartozik azt hiteles más-sában az *újjított* Fél elő-adni *D. 1. P. 51*. Következik ezekből, hogy, valamint csak az újjíthatja-meg a' pert, a' ki az anya-perben állott, vagy annak halála után az örökösse 78. 2-ae, vagy engedményesse *D. 2. P. 52*, és csak az ellen, vagy annak örökösse ellen, ki az anya-perben állott *D. 13. P. 18*, úgy a' pernek egész és formás mi-vóltta miatt ok-vetetlenül idéztetni kell az újjított perbe mind azokat (vagy örökösseiket), kik az anya-perben állottak *D. 16. P. 27*.

§ 188. az illető Biró előtt

Következik tovább, hogy, a' ki az anya-perben első Biró vólt, szinte az előtt kell az újjított pert is kezdeni 53. 1655, 126, 1659, ki-vévén, midőn a' parasztok az Üri Szék előtt Törvénybe állítván, ügyöket a' fellyebb-vitel útján el-vezetik: mely esetben a' pert nem az Üri Szék előtt, hanem a' Vár-megye előtt kell meg-újjítani 17. 1635.

§ 189. csak egyszer

Hogy a' per véghetetlen ne légyen, annak meg-újjítása csak egyszer engedtetik-meg az ügyvezett Félnek *Kitth. Cap. 8. Quaest. 14*; mind-
azon-

azon-által, ha az újjított perben valamely hi-
ba lévén, azt vagy az újjító Fél önként le-
tízi (*deponit*), vagy a' Biró le-szállítja: ez által
füstbe menvén azon hibásan meg-újjított per,
ismét meg-lehet azt újjítani *D. 10. P. 54*: kö-
vetkezés-képpen, ha az újjító Fél a' keresetét
per' folytában valakinek által-engedi, és azért
a' keresete le-szállítatik: az engedményes is-
mét meg-újjíthatja azt *D. 2. P. 52*.

§ 190. van helye,

Van a' per-újjításnak helye a' hit (*Jura-
mentum*), vagy béke-kötés (*Transactio*) által
el-nem végeztetett kérdésekre nézve minden-né-
mű, akár polgári tárgyú (*civilis*), akár bünte-
tő perekben *77. 2-ae, 41. 1503, 117. 1647, 33.
1723*; ha mindjárt el-vólnának-is általlyában
a' törvény által zárva a' többi ügy-orvosló mó-
dok *38. 1729, § 8, ** egyedül azon pereket vé-
vén-ki, mellyekben magok a' Felek a' köztök
tett akár kötés, akár meg-bíralás által vagy
általlyában minden ügy-orvosló módokról, vagy
jelesül a' per-újjításról világas szavakkal (*ex-
presse*) le-mondottak *31. 1662, D. 4. P. 52,
D. 8. P. 53*: következés-képpen, nem lehet a'
per-újjítást meg-tagadni akár a' meg-általkodott-
ságban marasztaltatott Al-perestől *38. 1729*, akár
a' Fel-perestől, midőn a' Fel-vétel (*levata*)
Ügyész-vallás (*mandatoriatu*s) nélkül sikeret-

lenül tétettetvén, az Al-peres fel-oldoztatik, a Fel-peres pedig a Kir. birságban (*Judicium Regale*), és az Ügyész nyelv-váltságban marasztaltatik *D. 5. P. 52.* De: idejét-is múlhatja a per-újjítás 32 esztendő alatt úgy, hogy még ellent-mondással sem lehet azt fenn-tartani *D. 8. P. 53.*

* Nem foghatok tehát kezét *Elem. Jur. prud. Hung. nevetlen Szerzőjével*: ki *Lib. 3. cap. 20.* azt tartja, hogy akkor sincs a per-újjításnak helye, midőn törvény által minden-féle ügy orvoslások *általlyában* elvagnak zárva. Az 1729-diki 38 dik czikkelynek 8-dik §-nak ezen végső szavai „*abscissis cunctis Juridicis Remediis*; ac per consequens *Pars convicta causam non nisi beneficio novi Judicii resuscitans peterit*” ezen szavai mondám: *ac per consequens* (következés-képpen) egyenesen oda mutatnak, hogy, midőn általlyában minden ügy-orvoslások zárattatnak-ki törvény által, (a' fellyebb-vitelen kívül) egyedül csak a' per-újjítás van meg engedve. De: ide mutat az 1662-diki 31-dik czikkely is: mely csak ott nem engedi-meg a' per-újjítást, a' hol meg-birálás, vagy kötés (nem tehát törvény) által vagnak minden ügy-orvoslások általlyában ki-zárva. Szinte ide mutat a' Kir. Táblának Itélete is *D. 5. P. 52, D. 8. P. 53.*

§ 191. az-is pedig birtokon kívül;

Az 1791-diki 41-dik, 46-dik, és 47-dik czikkelyekben említett (de már el-múltt) eseteken kívül, valamint hajdönt, úgy most-is a' per-újjítás csak birtokon kívül * engedtetvén-meg

29. 1638 , 38. 1729 , nem kezdhet a'hoz az ügye-veztetett Al-peres addig, míg az anya-perben ellene hozattatott Itélet végre nem hajtattatik. Ez az oka, hogy a' ki az örök vallást el-rontó perben a' jószágnak levelekkel együttvaló vizsfsza-adattatásában marasztaltatik, azomban pedig az Itélet' végre-hajtásakor csak magát a' jószágot levelek nélkül bocsátja-ki: bátor oztán a' jószág' birtokán kívül meg-újjítaná-is a' pert; de mind addig nem hozhatja azt folyásba, míg a' kérdéses leveleket ugyan azon újjított perben hit alatt fel-nem fedézi, és előnem adja *D. 7. P. 53.*

De: midőn p. o. a' szembe-való adósságot követő anya-perben a' fel-vétel Ügyész-vallás nélkül sikeretlenül tétettetvén, az Al-peres ugyan fel-oldoztatik, a' Fel-peres pedig az okozott költségeknek meg-térítésében, és Kir. birságban marasztaltatik: bátor késedelmeskedjék-is az Al-peres ezen Itélet' végre-hajtását sürgetni; még-is meg-újjíthatja a' pert birtokból a' Fel-peres, ha azon költségeknek, és Kir. birságnak lefizetésére-való készségét önként ajánlja; mert különben a' fel-oldoztatott Al-peres, csak hogy ne lehessen többé rajta azon szembe-való adósságot a' meg-újjítandó perben követni, szánttszándékkal soha napjára hallaszthatná az anya-perben hozott Itéletnek végre-hajtását, és örök-re meg-gátolná a' pernek ellene leendő meg-új-
 jí-

jitatását; már ez pedig szembe-tűnő csalárdság
vólna *D. 6. P. 52.*

Ha pedig valamely jószág *csak általlyában, monnyisége, és fekvése ki-jellettetése nélkül* itéltetik-oda az anya-perben, és az Al-peres annak csak egy részét bocsátja foglalás alá; a' többire nézve pedig, mivel az Itélet' végre hájtatasakor a' Felek között villongás támadott eránta, ellent-áll: foganatos lévén ezen ellent-állás § 175, a' pert azon-részére nézve a' jószágnak, mellyet foglalás alá bocsátott, meg-újjíthatja; bátor a' többire nézve az ellent-állás' erejével birtokban maradt *D. 3. P. 52.*

Egyéb-aránt: valamint az újjító Félnek, ha az anya-per már annak előtte a' Hét Személyes Táblán meg-fordúlt, az újjított perben, ha ezt-is el-veszti, a' fellyebb-vitel többé meg-nem engedtetik 30. 1729; úgy ellenben az újjított Félnek-is, az ellene meg-újjított pert el-vesztvén, meg-engedtetik ugyan akár a' fellyebb-vitel, akár a' per-újjítás; de nem a' vissza-verés: bátor hófzú folyamatu' anya-perből eredett vólna-is *D. 13. P. 51.*

* Ki-tetűzik ebből a' vissza-verés, és per-újjítás között való külömbség: mert, noha mind a' ketőben ki-pótolhatja az ügye-vesztett Fél azon próbákat, mellyeket az anya-perben el-múlasztott, és azoknál fogva vissza-nyerheti vesztett ügyét; de ezt az elsőben ugyan birtokból, következés-képpen az Itéletnek

nek végre hajtatása előtt (lásd a' 165 dik, és követk. § okat), a' másadikban pedig csak birtokon kívül, az az, az Itéletnek végre hajtatása után teheti-meg. Sőt: bár oly szerencsés lehetne-is az ügye vesztett Fél, hogy a' per-újjítás által vizsgálja-nyerje el-vesztett jószágát; mind azon által a' törvényes vizsgáláskor (*Reexecutio*) nem nyeri vizsgálja annak időközben vett haszna' vételét (ellenkező vélekedésben lévén ez eránt *Elem. Jur. prud. Hung. nevetlen Szerzője Lib. 3. Cap. 20*). És ez a' különbség a' birtokon kívül-való fellyebb-vitel (*Appellata extra Dominium*) § 162, és a' per-újjítás közit: mert, noha mind a' kettőre nézve mondhatnók talán azt, hogy, a' ki Birói Hatalom által jut a' birtokhoz, azt, jó lelkű birtokos léttére, a' haszon vétel is illeti; mind azon által az első esetben az Itélő Birónak, a' másadikban pedig magának az ügye-vesztett Félnek kell tulajdonítani, hogy perét vesztvén, a' jószág' birtokától el-ésett: vizsgálja-nyervén tehát, azt, az első esetben a' haszon-vételt is követheti; nem pedig a' másadikban. Vessen magára, hogy az anya-perben minden lehetséges próbáit elő-nem adta birtoka' védelmére.

§ 192. mert másadszor csak Kegyelem mellett engedtetik-meg.

Csak egyfzer engedtetvén-meg a' per-újjítás (*novum simplex*) mind a' két Félnek § 189, ha az újjító Fél az újjított perét-is el-veszti: * nem újjíthatja azt meg különben; hanem ha per-újjító parancsolatot (*Mandatum novi cum Gratia*) kér magától a' Felsegtől 77. 2-ae; mert, a' ki ez ilyen parancsolat nélkül a' peret másad'

sad' ízben, *tudva*, meg-újítja, úgy nem különben az-is, a' ki perét a' Hét Birás Tábla előtt el-vesztvén, azt parancsolat nélkül meg-újítja: nem csak az ügyelete le-szállítatik; hanem, *úgy kívánván az ellenkező Fél*, patvarkodásban is marasztaltatik *D. 13. P. 54.*

A' ki pedig a' Kegyelem mellett meg-újított perét-is el-veszti: már az örökre el-veszti azt úgy, hogy soha többé azon jószág eránt *azon ügyelet (Institutum) mellett* semmi-féle keresete nem lehet; sőt patvarkodásban-is marasztaltatnék; de más ügyelettel bizvást próbálhatja szerencsáját: p. o. ha a' Leány-ág osztályt követő ügyelettel (*Instituto Divisionali*) még a' Kegyelem mellett való per-újításban sem boldogúlhatott, szabad neki a' gyökösség' egyenlőségére (*aequalitas Juris*) ügyelni, nem lévén ez folytatása az előbbeni osztályos ügyeletnek.

* És mivel a' vissza-verés per-újítás gyanánt véteődik *D. 9. P. 51:* úgy vélekedem leg-alább én, hogy a' ki egyszer vissza-veréssel élt, többé perét nem újíthatja különben meg, hanem Kegyelem mellett.

§ 193. A' Törvényes Parancsolatok,

A' Parancsolatok, mellyeknél fogva vagy maga a' Király, * vagy az Országnek Rendelt Birái (*Judices Regni ordinarii*) 6. 1608 *post Cor. 12. 1630, 45. 1659,* az alattok való Biráknak valaminek tételét, vagy el-hagyását parancsolják,

csolják, nem neveztetnek ugyan ügy-orvoslásnak; oly foganattal bírnak mind-azon-által, hogy, nem csak az Igazság' ki-fizolgáltatását siettetik, és annak helyyes folyamatját igazgatják *D. 1. P. 130*; hanem néha a' Biró által tett hibát-is meg-orvosolják.

* A' Királyi Parancsolatok vagy egyenesen Eö Felsege' kezével irattatnak alá, és akkor neveztetnek Felseges Rendelésnek (*Rescriptum*); vagy Eö Felsege' Nevében a' Fő Magyar Udvari Tanács által adattatnak ki; és akkor mondattatnak Kegyelmes Udvari Rendelésnek (*Decretum Aulicum*); vagy pedig ugyan Eö Felsege' Nevében a' Királyi Személy-Viselő (*Personalis Praesentiae Regiae*) által irattatnak alá. De tágas értelemben csak ugyan mind a' három rendbeli Irás, a' mennyire az Igazság' ki-fizolgáltatását tárgyalják, Birói Parancsolatnak (*Mandatum Judiciale*) mondattatnak.

** Az Ország'nak rendelt Birái a' Nádor-Ispány, és Ország' Birája, nem külömben a' Bán Horváth, Slavonia, és Dalmátia Országokra nézve, és a' Tárnok-Mester az ő Hatalma alá tartozandó némely Szabad Királyi, és Bánya-Városokra nézve (némellyek a' Királyi Személy-Viselői Hatalomhoz lévén tartozandók). És ezek magok' nevekkel, és alá-írásokkal adják ki a' Parancsolatokat; noha a' Nádor-Ispány'nak, és Ország' Birájának Itélő Mestereik-is, és az Al-Tárnok Mester magok' alá-írások alatt ugyan, de azoknak nevekkben, és pecsétjekkel adnak ki Parancsolatokat, kiknek Személyeket viselik.

§ 194. külömb-féle neműek lévén,

A' Parancsolatnak külömb-féle tárgya határozza-meg annak külömb-féle nemét, és nevezetét *.

* Vagyon tudni-illik:

1-ör Levél-kerestető (*Requisitorium*) Parancsolat: mellynél fogva a' Káptalanok, Hiteles Gyülekezetek, és Vár-megyék a' kívántató ok-leveleket Leveles Tárokban fel-keresni, és 500 forint büntetés, 's a' kárnak meg-térítetése alatt ki adni köteleztetnek 42, 43. 1723, 11. 176 $\frac{1}{2}$.

2-or Tanú-vallató (*Compulsorium*): mellynél fogva az állítandó tanúk a' Kir. Táblának ki-nevezett Hites Jegyzője, vagy egyik (de meg-nem nevezett) Szolga-Biró, és Esküdt által meg-hiteztetnek, és 64 forint büntetés alatt vallani kényszerítetnek 28. 2-ae, 81. 1563, lásd a' 116 dik §-t.

Hasonlít ehez a' meg ismértető (*Recognitorium*) Parancsolat: mellynél fogva a' jelesebb Hivatalban lévő Tifzt kényszerítetik, hogy Tifzt-beli esküvésénél fogva a' tőle kérdezendő dolgról tanú-levelet adjon.

3-or Idéztető (*Evocatorium*, vagy *Praeceptorio Evocatorium*): mellynél fogva (mivel a' vád levelet, és idézést foglalja magában) a' Felső' nevében, de a' Királyi Személy-Viselőnek alá-írása alatt a' Kir. Táblának Hites Jegyzője által a' Kir. Tábla eleibe idéztetnek a' Parancsolatban ugyan meg-nem nevezett, hanem a' Fel-peres által ki-jelendő Al peresek: főképp' midőn sokan vagynak 33. 1-ae, lásd az 59 dik §-t. Illyen Idéző Parancsolattal él a' Szent Szék' Elöl-ülője-is.

4-er Soron kívül folytattató (*Extraseriale*): mellynél fogva a' Felség' Kegyelmeből a' pernek a' Kir. Táblánál soron kívül-való elő-vétele rendeltetik 43. 1729.

5-ör Siettető (*Acceleratorium*, vagy *Promotorium*): mellynél fogva a' pernek lassú folyamata siettetik, vagy a' fellebb-vitt pernek mennél előbb vizgálat alá leendő vétele rendeltetik.

6-or Hallasztó (*Dilatorium*): mely által Verböczy 2-dik Réfzének 59-dik, és az 1715-diki 19-dik czikkelyekben elő-fizumláltt okoknál fogva a' határ nap el hallasztatik. Hasonlít ehez

7-er A' pert-állító (*Prorogatorium*): mellynél fogva az újjon lett Egy-házi Fő Rendü Pap, vagy Özevegyszfzony ellen 'a'a't' folytatandó per egy esztendeig meg-állítatik 50. 2-ae, lásd a' 89-dik §-t.

8-or Fel-függesztő (*Suspensorium*, vagy *Suspensorio-Inhibitorium*): mellynél fogva a' per' folyása bizonyos környül-állásra nézve fel-függesztetik: p. o. midön olyan kötésnek tellyesítésére ügyelne valaki, mely eránt az ellenkező Fél már annak előtte el-rontó pert kezdvén, ez vége-szakadtaához közelítene; vagy az Al-peres védelmére szolgáló ok-leveleket más perrel keresi.

9-er Időt-engedő (*Moratorium*): mellynél fogva a' kár-vallott, de egyéb-aránt még elegendendő értékkel bíró adósnak hitelezői bizonyos ideig várakozásra utasítatnak.

10-er El-tiltó (*Inhibitorium*): mellynél fogva a' Bíró, kiváltt Bíróságának szembe-tünő nem illetősége miatt (*ex evidenti Judicatus incompetentia*) az előtte kezdett pernek el-határozásától el-tiltatik 19. 1715.

Ha pedig már Ítéletet hozott volna: az-is megsemmisítetik, és akkor Ítélet törlő, és tiltó (*Cassatorio-Inhibitorium*) Parancsolatnak mondattatik.

11-er A' más Törvény-Székhez utasító (*Declinatorium*, vagy *Relegatorium*): mellynél fogva a' per a' Világi Birótól a' Szent Székre, vagy visszont a' Szent Széktől *Ítélet hozás előtt* 13. 1650 Világi Biró eleibe 52. 2-ae, 31. 1638, 19. 1715, vagy egyik Világi Birótól a' másik eleibe utasítatik.

12-ör Által küldető (*Transmissionale*), és birtokból által küldető (*intra Dominium Transmissionale*): mellynél fogva, midőn az Al-Biró a' fellyebb-vitelt vagy éppen megtagadta, vagy birtokból nem engedte meg, bizonyos nyomos, és vagy a' világos törvényben gyökerezett, vagy a'hoz közelítő okokra nézve p. o. ha valamely homályos levélnek magyarázása, vagy sikere, vagy gyökösség' felfeztetése (*Disquisitio Juris*), vagy régi, és homályos örökösödés 's a' t' forogna kérdésben, vagy a' Biró szembe tűnőleg igazságtalan Ítéletet hozott, a' pernek, hővebb meg-visgálás végett, Felsőbb Biró eleibe leendő által-küldetése rendeltetik; 28, 29, 30. 1729. Sőt: a' Tárnok-Székhez nem is küldettethetik által a' per ilyen Parancsolat nélkül; bár meg-engedte is a' Várasai Tanács a' fellyebb-vitelt § 161.

13-or Folyásba hozató (*Resuscitatorium*), vagy *Continuatorium*): mellynél fogva a' félbe-szakáasztott per ismét folyásba hozattatik 37. 1723.

14-er Magyarázó (*Interpretatorium*): mellynél fogva vagy Eő Felsége a' Királyi pecsétes levelet 16. 1715, vagy más ok-levelet, vagy a' Felsőbb Biró, a' ki az Ítéletet hozta, annak ne talán homályos értelmét meg-magyarázza.

15 or Itélet-újító (*Renovatorium*): mellynél fogva az idejét múlta Itélet (egy ezftendő' el-forgása után) meg-újítatik § 137.

16-or Végre hajtató (*Executorium*): mellynél fogva az Itélet' végre-hajtásában késedelmeskedő Biró annak ezközlésére utasítatik 9. 1504. 1. 1507. 29. 1563. E' kettőből áll öszve

17 er Az Itélet újító, és végre-hajtató (*Renovatorio-Executorium*) 57, 2 ae.

18 or Itélet-törő (*Cassatorium*): mellynél fogva olyan Itélet, mely már magában sikertlen (*ipso Jure nulla*), és szembe tünőleg törvénytelen volt, megsemmisítetik § 136. Ez már most gyengébb kifejezéssel feloldozónak is (*Relaxatorium*) neveztetik.

19-er Itélet törő és folytattató (*Cassatorio-Continuatorium*, vagy *Praeceptorio-Continuatorium*): mellynél fogva a' magában sikertlen, vagy a' megáltalkodottságban marasztaló Itélet megsemmisítetvén, a' pernek további folytatása rendeltetik.

20-or Itélet törő, és vissza-foglaltató (*Cassatorio-Reexecutorium*): mellynél fogva a' helyett, hogy a' marasztaltott Fél vagy ellent-állással, vagy hatalmas vissza-foglalással büntetlenül élhetett volna § 172, *et sequ.* vagy sérelmének meg-orvosoltatását perrel keresné 28. 1729, a' magában sikertlen Itélet megsemmisítetvén, annak szinte sikertlen végre-hajtása is megsemmisítetik, és vissza foglalás (*Reexecutio*) rendeltetik § 140. Ide tartozandó az Itélet törléssel vissza foglaltató, és utasító Parancsolat is (*Cassatorio-Reexecutorio-Inviatorium*); de maga a' vissza-foglaltató Parancsolat a' nélkül, hogy az Itélet-is egy áttal megsemmisítetnék, úgy mint törvénytelen, félre tétetetik 45. 1659, 30. 1681.

21-er Végre-hajtást igazító (*Correctorium*): mellynél fogva az Ítélet' végre hajtásába bé-csúszott hibák meg igazítatnak § 140.

22-ör Viszfa-tétető (*Repositorium*): mellynél fogva az, a' ki béesség: birtokából hatalmasúl ki-vétett, abba viszfa-tétettetik. Noha: ez eránt az Al-Íspánynak is van Hatalom adva 22. 1802, 13. 1807.

23-or Erő-hatalmat rendelő (*Brachiale*): mellynél fogva az Ítélet' végre-hajtásának ezközlésére erő-hatalom rendeltetik. Noha: ezt már most a' Vár'megyé-is rendelhet 11, 13, 21. 1807.

24-er Zárató (*Sequestratorium*): mellynél fogva a' ne-talán el-veztegetendő érték, mellyre más szá-mat tart, bizonyos ideig törvényes zár alá vétettetik. Öszve is kapcsoltatik gyakorta az Által-küldető Pa-rancsolattal (*Sequestratio Transmissionale*) 28. 1715, 28, 1729. Zárató Hirdetmény által (*Publicatio Se-questri*) zaboláztatnak-meg a' tékozlók is 48. 1723, és azok, kik magvok' szakadtokhoz közelítvén, az ősi jófszágat veztegetik, vagy adósságakkal terhelik.

25-ör Zárt-oldó (*Reseratorium*), vagy *Sequestri Reseratorium*): mellynél fogva a' zár, meg-szünvén az oka, fel-oldoztatik.

26-or El-törő (*Relaxatorium*): mellynek erejével vagy azon Rendeltt Biró, ki az előbbeni Parancsolatot ki-adta, azt, ellenkező okokra nézve, ismét visszfa-vezzi, vagy a' Fellyebb-való Rendeltt Biró az Alsóbb által költt Parancsolatot szinte nyomos okokra való nézve el-törli. Noha (mint oda fenn-emlitém) az Ítélet-törő Parancsolat-is *Relaxatorium*nak szokott neveztetni.

27-er Felesleg-való (*Superabundans*): mellynél fogva a' Biró, ki az előbbeni Parancsolatot vagy el-nem fogadta, vagy annak végre-hajtásában késedelmeskedik, ugyan azon Rendeltt Biró által, ki az előbbenit ki-adta, annak tellyesítésére újra ismét meg emlékeztettetik 12. 1630.

28-or Fenyegető (*Fulminatorium*): mellynél fogva a' Biró, ki egy dologban már két ízben Parancsolatot vévén, azokat nem tellyesítette, meg-piron-gattatik, és a' törvényben ki-szabott büntetéssel-való fenyegetődzés mellett, annak tellyesítésére harmadszor ismét nyomósan meg intettetik 15. 1647.

29-er Iktató (*Statutorium*, vagy *Introductorio-Statutorium*): mellyről lásd a' 2 dik Könyvnek 100-dik § át.

30-or Határ-járató (*Reambulatorium*): mellyről lásd a' 2-dik Könyvnek 454-dik § át. Noha: ezt az 1802-diki 23-dik cikkely már most szükséges-telenné tette.

31-er Le-tartóztató (*Captivatorium*): mellynél fogva valamely veszedelmes izemélynek meg-fogattatása rendeltetik 7. 1715.

32-ör Menedéket engedő (*Salvi Conductus*): mellynél fogva valakinek meg-fogattatása czégeres hatalmasság' büntetése alatt tilalmaztatik 10. 1725.

33-or Oltalmazó (*Protectionale*): mellynél fogva nyomos, és törvényes okokra való-nézve a' Felség által valakinek igazai minden háborgatók ellen bátorságba helyhezttetnek, és azoknak oltalmaztatásuk parancsoltatik 30. 1638.

34-er Meg-biráló (*Delegatorium*): mellynél fogva valamely pernek el-intezésére nem lévén a' törvény-

ben bizonyos Biró ki-rendelve, vagy az, kit törvény szerént illetve, valami környül-állás miatt, vagy egyéb tetemes foglalatosságai miatt azt el nem intézhetvén, vagy a' Felség, vagy a' Nádor-Ispány által valaki Birónak ki-neveztetik 19. 1635, 17. 1715.

35-ör Pert újjítató (*Novi cum Gratia*): mellyről lásd a' 192 dik §-t. Szokásban volt hajdont

36-or A' per fel-vétető (*Praeceptorium*): mely nélkül a' perhez hozzá-fogni nem lehetett; de ez megszűnt már az 1723-diki 30 dik czikkely által, és

37-er Ofztály-tétető (*Praeceptorio Divisionale*): mellynél fogva hajdont minden ofztályok tétettettek 45. 1-ae; de már ez is megszűnt az 1715 diki 28 dik, és 1729 diki 35-dik czikkely által. Szinte: szokásban volt hajdont

38-or A' meg-kináló (*Admonitorium*) Parancsolatis: mellynél fogva a' Zálogos Fél pénzének, vagy az Özvegy házassági jutalmának, vagy a' Leány-ág negyedjének fel-vételére, és a' jószág' ki-bocsátására meg-intettetett.

§ 195. és a' szabott formához alkalmaztattván,

A' tulajdon értelemben vett Birói Parancsolatok (ide nem értvén a' Magyar Udvari Fő Tanács által a' Felség' Nevében költt, és *Decretum Aulicum* nevezete alatt ismeretes Udvari Rendeléseket) Dicső Őseinknél bé-vett régi szokás szerént bizonyos formához lévén szabva, négy részből állanak: t. i. a' Parancsolatot kiadó

adó Rendeltt Birónak neve, és egész czimezetje fellyül tétettetvén, Üdvözlésének, és Kegyelmének (vagy jó voltának) ajánlása után p. o. *Ürményi Jósef Ország' Birója 'sa't'* ennek ennek *Üdvözlésünket, és jó voltunkat ajánlván (Josephus de Ürmény Judex Curiae Regiae etc N. N. Salutem cum favore):*

1-ör A' bé-vezetést teszi a' történtt dolognak (*Species facti*) a' folyamodó által lett elő-adása (*Expositio*) „*Elönkbe adattatott ez ez által: minémü-képpen ez ez történtt volna*” (*Expositum est Nobis nomine, et in Persona N. N. qualiter etc*”).

2-ör A' történtt dolog a' törvényhez egyengettetik (*applicatur*) „*Mivel pedig ez ez a' törvény ezt ezt rendelné*” (*Quia vero dictamine Articuli etc*”).

3-ör Ki-tétettetik a' folyamodónak kérése „*Elönkbe folyamodott, vagy kívánná tehát, hogy ilyen ilyen Parancsolatunkkal neki orvoslást szerezni méltóztatnánk, ne-is hagyánk ötet, igazaiiban fogyatkozást szenvedni*” (*Supplicatum proinde nobis existit, vagy vellet proinde, quatenus eidem de condigno Juris, Mandati videlicet tt. Remedio providere dignamur, nec pateremur eundem justis suis Juribus improvise destitui*”). Következik végtére:

4-er A' Parancsolat' oka, és mi-vóltta „ *Mi-
 „ vel pedig az igazat kérésétől nem kell azt meg-
 „ tagadni, és egyéb aránt-is ez ez a' törvény
 „ czikkely ezt ezt rendelné: Azért Neked erő-
 „ sen parancsolván meg-hagygyuk, hogy ezt vé-
 „ vén, * és a' dolog' mi-vóltta ezen elő-adással
 „ meg-egyezvén, tapasztalván tudni-illik leg-ki-
 „ váltt azt, hogy ez ez történt, Te ezt ezt
 „ cselekedni köteleztessél, a' Köz Igazság ügy
 „ kívánván, nem-is cselekedvén külömben. Költt
 „ Pesten ” 's a' t' N. N. P. H. („ *Cum autem
 „ justa petenti non sit denegandus assensus, et
 „ alioquin etc: Ex eo Tibi harum serie firmi-
 „ ter praecipientes committimus, et mandamus,
 „ quatenus acceptis praesentibus, rebusque, ut
 „ praefertur, stantibus, comperto videlicet eo,
 „ quod etc. hoc et hoc facere noveris debeas,
 „ et tenearis, communi svadente Justitia, nec
 „ secus factururus. Datum Pestini ” etc. N. N.
 L. S.).**

Azokon fellyül tehát, mellyeket minden ok-
 levelnek külső formájáia meg-kivántatóknak
 lenni a' 102-dik §-ban mondottam, meg-kiván-
 tatik a' Parancsolatnak belső mi-vólttára, hogy
 az Ország' törvényeivel ne ellenkezzék (hel-
 lye lévén azomban a' törvényen fellyül *praeter
 legem* adott Parancsolatnak). Azért vagynak
 általlyáb an meg-tiltva a' törvénytelen (*illegiti-
 mum*) Parancsolatok 6. 1608 *post Cor.* 2. 1622,

12. 1635, 30. 1638, 53. 1655, 45. 1659, 30.
1081 **.

* A' tellyes iktató Parancsolatot, mellynek ereje egy egész esztendeig tart, ki-vévén, a' többi Parancsolatoknak erejek csak 60 napig tart úgy, hogy azoknak el-forgások előtt bé kell mutatni a' Parancsolatot annál, a' kinek szóll 33. 1-ae.

** Törvénytelenek pedig

a) A' küldött levél formára költt (*missile*) Parancsolatok 34. 1613, 5. 1625, 10, 1630. Azért-is nyitva (*patenter*) szoktak ki-adattatni, és bennük lévén ezen ki kötés „*ext el olvasván, és az elő-mutatónak, vizfsza-adván*” (*praesentibus perlectis, exhibenti re-stitutis*) annak, ki elő mutatta, eredeti mi-vóltokban vizfsza-adattatnak; ide nem értvén ezomban akár a' Király' alá-írása alatt költt Felséges Rende-léseket (*Rescriptum*), akár annak Nevében a' Fő Magyar Udvari Tanács által költt Udvari Rendeléseket (*Decretum Aulicum*): mellyek bé-peccsételve küldet-tetnek Hivatalból az illető Hatalomhoz. Sőt: a' többi közt, a' Fel-kerestető (*Requisitorium*) Parancsolatok-is zárva (*clause*) adattatnak-ki, és az illető Hiteles Hellyen nyittatnak-fel.

b) Ellenkeznek az Ország' törvényyeivel a' vizfsza-foglaltató (*simplex Recxecutorium*) Parancsolatok-is, ha egyszer's-mind az Itéletet-is meg-nem semmisítik. Sőt: ha valaki az olyan Parancsolat' erejével a' jószág' birtokába lépett volna-is; törvényesen meg-intettetvén eránta, tartozik azt haszna' vételével együtt az idő-móltás előtt az ellenkező Félnek hatalmasság' bére alatt vizfsza-adni, szabad lévén neki a' per-új-jítás 30. 1681. Nem külömben

c) Az

e) Az erdőkbe bé-hozandó arányúság eránt indított pereknek siettető folyamatjokat éppen semmi-féle Parancsolatokkal nem lehet akadályoztatni, kivévén azon Udvari Rendeléseket, mellyek az illető Hatalomnak Tudósításánál fogva szoktak adattatni 21. 1807. Valamint színte:

d) A' Szent Szék eleibe tartozandó házasság-beli (és a' végső intézetnek külső formáját tárgyazo) pereket nem lehet Parancsolat által világi Biróhoz utasítani 70. 1618, 31. 1638, 15. 1647. Következésképpen:

e) Minden Parancsolatnak valamely törvény-czikelyben kell gyökerezve lenni 30. 1638, 53. 1655, 30. 1681.

f) Szokatlan ki-kötéseknek (*insolita clausulae*) nincs helyek a' Parancsolatokban 45. 1659, 30. 1681. Illyen volna, a' többi közt, az a' ki-kötés, mellynél fogva az ügy-orvoslások el-vágattatnának 53. 1655. Ellenben:

g) Minden Parancsolatban, hogy foganatos legyen, el-múlhatatlanul benne kell lenni a' fel-tétel gyanánt szolgáló ki-kötésnek: „a' dolog' mi vólta az elő-adás-„sal meg egyezvén” (*rabus, ut proefertur, stantibus, sequē habentibus*) 80. 1563, 12, 1635, 30. 1681; ide nem értvén mind-azon-által a' Magyar Fő Udvari Tanács (és némely esetekben a' Tárnok-Mester) által nem a' folyamodónak pusztá elő-adásánál, hanem az illető Hatalomnak hiteles Tudósításánál fogva az 1542-diki 42-dik czikkely' erejével ki-adott Parancsolatokat: mert t. i. ezek nem a' folyamodónak pusztá elő-adásán épülnek; hanem eleve az illető Hatalom a' történt dolog' mi-vólta eránt meg-kérdeztettetik, sőt a' per is meg-visgáltatik: követ-ke-

kezés-képpen ezekben felesleg-való volna az említett ki-kötés. *B. Resol. dd. 6^{ae} Novemb. 1807.*

h) Mennél inkább törvénytelen olyan Parancsolat, mellyben a' történt dolog hamisan van elő-adva. 58. 1655.

§ 196: az elő-adásnak mi-némüségéhez képest

Azön Parancsolatok, mellyeknek ki-adattatások előtt az illető Hatalom meg-nem kérdeztetik, és az elő-adásnak igaz, vagy hamis voltta eránt töle hiteles Tudósítás nem kérttetik, egyedül a' történt dolognak elő adásán, és a' törvényhez lett egyengetésén épülnek: azért-is, hogy foganatosok legyenek, ok-vetetlenül meg-kiváhtatik, hogy ama' fel-tétel gyanánt szolgáló ki-kötés: *praemissis, ut praefertur* etc. nyilván be-iktattassék § 195. *

Fel-tévén tehát, hogy az Ország' Rendeltt Biráitól ki-adott Parancsolatokban szokatlan ki-kötések nincsenek, és hogy az azokban elő-hozott törvények az elő-adáshoz alkalmaztatva vagynak. egyéb-aránt azoknak sikerek, vagy sikeretlenségek egyedül a' történt dolognak igaz, vagy kétséges, vagy hamis elő-adásától függ.

* Azért: é féle Parancsolatot (ha rend-kivül-való *extraordinarium*) maga a' folyamodó Fél (leg-jobban tudhatván a' pernek környül-állásait) teszi-fel,

és a' kéz munkát (*minuta*) adja-bé a' Rendeltt Bírónak: ki fel-téven azt, hogy a' történtt dolognak elő adára igaz, annak meg-vizsgálásába nem-is erefz-
kedik; hanem csak azt tekinti: lehet-é azt a' Pa-
rancsolatban elő-hozott törvényhez egyengetni, és
benne foglaltatnak-é mind azok, mellyek a' Parancsolat' sikerére, és szabott formájára kívántatnak?
úgy oztán írja magát alá. Lássá a' többit a' folya-
modó: ha igazán adta-é elő a' történtt dolgot, vagy
sem? Vagynak azomban rend szerént való (*ordinarium*) Parancsolatok is, úgy-mint a' Fel kerestető (*Requisitorium*), és Tanú-vallató (*Compulsorium*) Pa-
rancsolat, mellyeknek minden esetekre egy formájok
van: ezeket tehát nem-is szükséges a' folyamodónak
kéz munkában bé-adni.

§ 197. vagy el-fogadtatnak,

A' mennyire tehát az elő-adás a' történtt
dolgot igazán, és vólta-képpen foglalja magá-
ban (és egyéb aránt a' Parancsolat a' 195-dik
§-ban elő-fordúltt sínór-mértékhez van alkal-
maztatva), tartozik azt a' Bíró, kinek szóll,
illendő engedelmességgel, és alázatossággal el-
fogadni (*acceptare*), és magát hozzá alkalmaz-
tatni 23. 1556, 78. 1563, 4. 1625, 12. 1635,
53. 1655, 45. 1659, 19. 1715, fel-irván a' há-
tára a' napot, mellyen vette, és egyszer's-mind
azt-is, hogy el-fogadta. De: nem tartozik a'
Szent Szék (a' mint a' 195-dik §-ban emlí-
tém) el-fogadni a' Világi Törvény eleibe uta-
sító (*Declinatorium*) Parancsolatot a' házassági
(és

(és végső intézet' külső formáját tárgyazó) per-
rekben, sem egyéb perekben, mellyekben, az
Al-perés maga' védelmébe már bé-ereszkedvén,
a' Szent Szék által Ítélet hozattatott 13. 1630.

§ 198. vagy perre utasítatnak,

Néha vagy maga a' Biró, vagy az ellenke-
ző Fél fontos kétséget támaszt az-eránt: ha val-
lyon törvényes-è a' Parancsolat, vagy, úgy
van-è a' történtt dolog, mint a' Parancsolatban
elő-van adva? mely esetben reá írja a' Biró a'
hátára, hogy, kétséges lévén annak törvényes
völtta, vagy a' történtt dolognak elő-adása, a'
Parancsolat a' Törvény' útjára * utasítatik (*ad
Forum Contradictorium relegatur*): hogy a' per-
ben vítassák a' Felek az elő-adásnak igaz vagy
hamis, vagy a' Parancsolatnak törvényes, vagy
törvénytelen völttát, következés-képpen annak
sikerét, vagy sikeretlenséget; és elő-adván a'
Felek próbáikat a' perben, annak rende-módja
szerént Ítéletet hoz éránta a' Biró: mellynek
éreljével vagy el-fogadja azt, vagy felre teszi,
az elő-adásnak bé-bizonyított igaz, vagy ha-
mis, vagy a' Parancsolatnak törvényes, vagy
törvénytelen völttához képest 80. 1563, 30. 1681.

* A' kétséges elő-adásban gyökerezett Parancso-
latnak Törvény eleibe leendő útasítását szabadon ki-
vánhatja az ellenkező Fél mindenkor úgy, hogy,
ámbár p. o. a' Tiltó (*Inhibitorium*), és Hallasztó
(*Dilatorium*) Parancsolatban maga a' Parancsolatot

ki-adó Rendeltt Biró azt, mondaná-is, hogy az elő-adásnak igaz mi-voltta Eő előtte elégségesen bé-bizonyítattott; még sem tartozik azt a' Biró el-fogadni a' nélkül, hogy a' folyamodó Fél ő előtte-is világosan bé-bizonyítaná annak igaz voltját 30. 1681; hanem ha az előre nézve a' Biróságnak nem illetősége szembe-tűnő, és tagadhatatlan volna, a' második pedig vagy a' törvényes szün-napokban (*Juristitium legale*), vagy Verböczy' 2-dik Részének 59-dik cikkelyében elő hozott okokban gyökereztetnék 19. 1715.

Hogy azomban az ellenkező Fél ne kínszerítések az elő-adásnak ne-talán hamis voltta eránt hofszabb, és költséges perre fakadni: szabad útja van neki ugyan azon Rendeltt Birótól, ki az előbbeni Parancsolatot ki-adta, vagy más Fellyebb-valótól a' történt dolognak igazabb elő-adásánál fogva Fel-oldozó (*Relaxatorium*) Parancsolatot kérni.

§ 199. vagy félre tétettetnek;

Ritkán történik-ugyan meg, hogy a' Parancsolatnak formás voltába a' 195-dik §-ban előfordultt sinór-mérték ellen valami hiba csúfzának-bé; de meg-történik gyakortább, hogy a' történt dolognak mi-voltta hamisan adattatik-elő a' folyamodó Fel által; mellyről azomban a' Parancsolatot ki-adó Rendeltt Biró nem tehet: azért-is iktatja-bé ama' fel-tétel gyanánt szolgáló ki-kötést „*rebus, ut praefertur*” etc: mellynek erejével azt jelenti, hogy csak annyian sikeres a' Parancsolatja, mennyiben a' történtt

téntt dolognak elő-adása igaz. Mellyre-való-
nézve

Ha az elő-adásnak hamis voltta mindjárt első tekintettel szembe-tűnik (vagy, ha egyéb-aránt igaz volna-is az elő-adás; de a' Parancsolat más akár mi-fele okból ne-talán törvénytelen volna): a' Biró illenelő alázatossággal ugyan, de minden becsülettel büntetlenül félre teszi azt (*seponit*), és ezen félre-tételt a' hátára fel-írja, ki-téven egyszer's-mind jelesül az okát-is: p. o. mivel a' történtt dolognak elő-adása hamis; vagy, mivel a' Parancsolat ezen ezen okrá-való nézve (a' 195-dik § szerént) törvénytelen 5. 1625, 12. 1635, 45. 1659, 30. 1681.

§ 200. de nem tanácsos azokból tré-
fát üzni.

Nem tanácsos a' Törvényvel játszani; mert, ha valaki a' történtt dolog' mi-volttát hamisan, vagy a' Biró' tekintetét sértegető szavakkal adván-elő, annál fogva Parancsolatot vált: ezen csalfaság által közel sem segített sorsán; sőt azt jobban el-rontotta; mert, nem csak, hogy a' hamis, vagy Biró-sértő elő-adáson épült Parancsolat vagy mindjárt első tekintettel § 199, vagy a' Törvény' útján Ítélet mellett § 198 fél-re tétettetik, következés-képpen a' Parancsolat-váltónak (az egy idő-halladekon kívül) semmi hasznot nem hajt; hanem hijjába tett költi-

sége mellett, azon szentelen vak-merőségéért, hogy a' Rendeltt Biró eleibe hazugsággal mert folyamodni, vagy a' Birót sértegető ki-fejezésekkel érdeklenni, még nyelv-váltságban-is (*emenda linguae*), az az 100 forintban marasztaltatik egy úttal azon perben, egyedül csak birtokon kívül engedtetvén-neki-meg a' fellyebb-vitel 72. 2-ae, 53. 1655.

De ellenben: ha mind a' történtt dolognak elő-adása igaz, mind pedig egyéb-aránt a' Parancsolat törvényes: mivel igazságas, és törvényes okokon épülvén, az üdvösleges Törvény-szolgáltatásra, és annak siettetésére, és az Ügyeseknek fel-segítésekre rendeltetett a' törvény-által, kötelesek annak az Al-Biráknak engedelmeskedni; külömben a' Kir. Táblára idéztetvén, és a' Parancsolat' félre-tételének helyes, és törvényes okát nem adhatván, úgy-mint engedetlenek, Hivataljoknak el-vesztésén fellyül 200 forint büntetésben, és becstelenségben marasztaltatnak 78. 1563, 53. 1655, D. 1. P. 130. Meg-menekszik azomban ezen tetemes büntetéstől az a' Biró, ki az el-nem fogadott Parancsolatnak azt az okát adja, hogy az ő Törvényes Felsősege (*legitima Superioritas*), annál inkább Eő Felsősege törvényes okokra való nézve ellenkezőt parancsolt D. 2. P. 130.

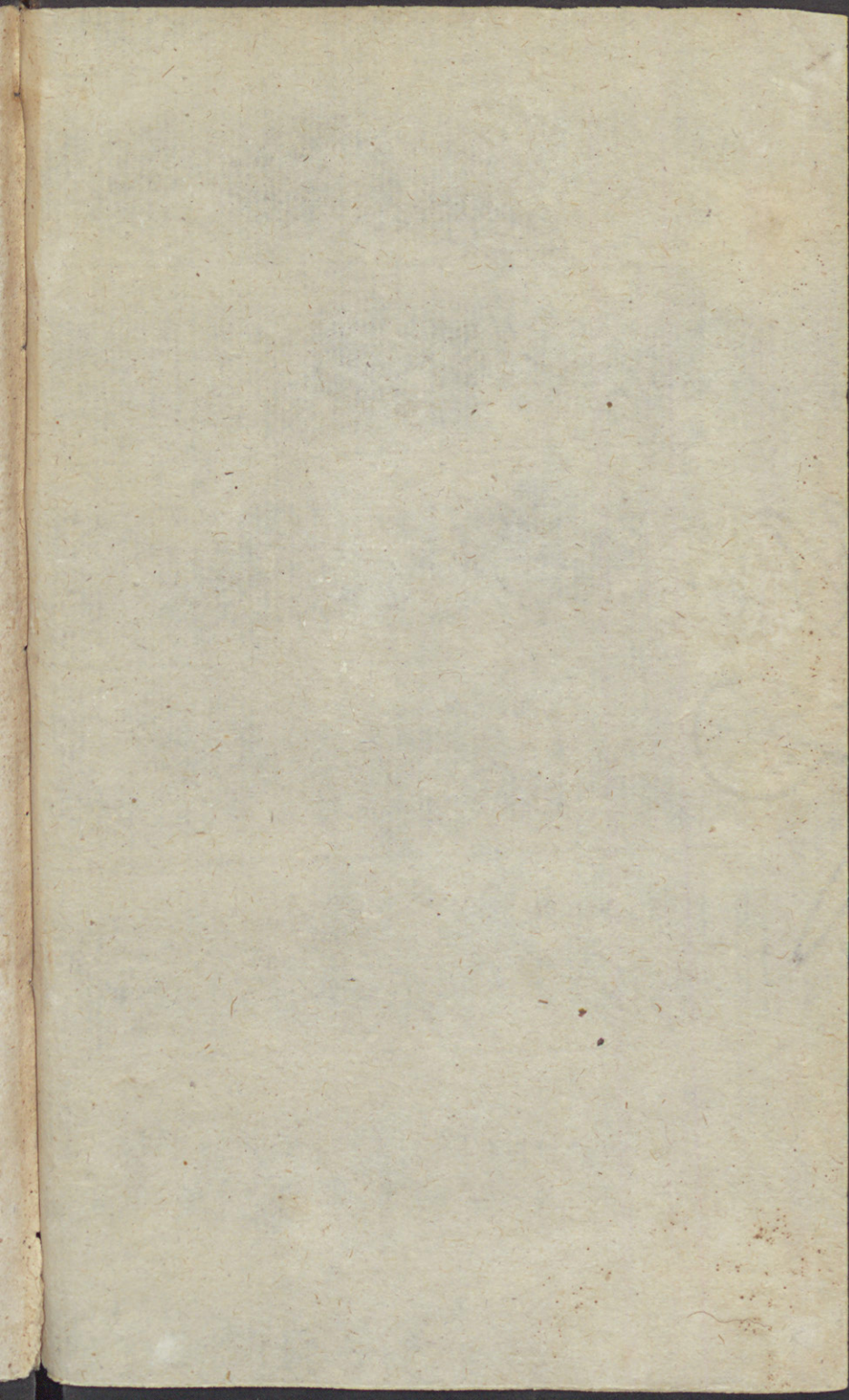
Tetemes valóban ezen büntetése az engedetlen Birónak. De éppen azért nem-is taná-

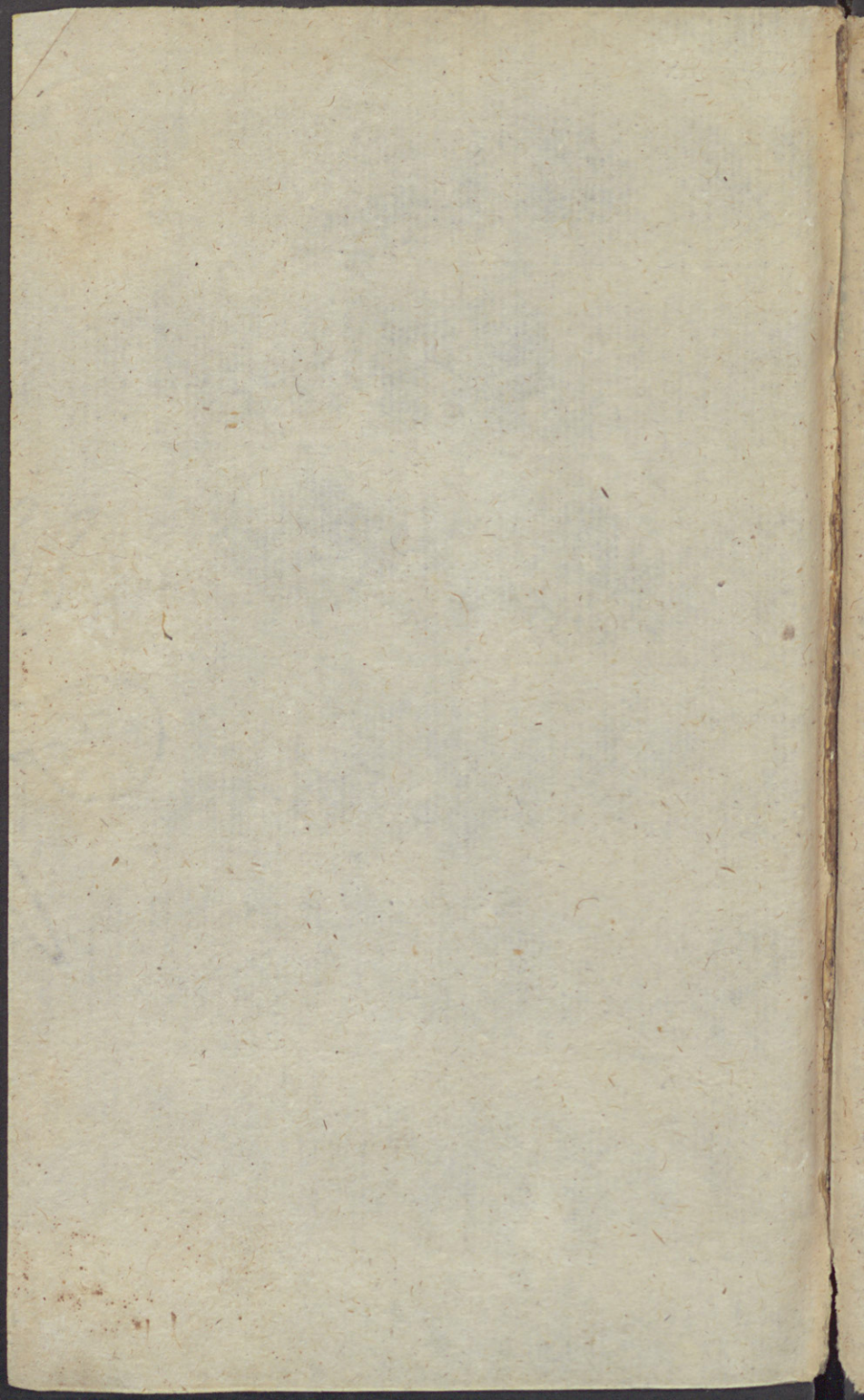
es ellene vakítában illyen pert támasztani;
mert, ha magát a' vád alól helyes okokra va-
ló-nézve ki-menti: nem csak a' perbe-idézte-
tett Al-peresre, hanem mindnyájokra azon Bi-
rákra nézve, kik a' Parancsolat' el-nem fogá-
dásában részt vettek, ha mindjárt nem vóltak-
is mindnyájan perbe idéztetve, külön külön
annyi 400 forintban marasztaltatik a' vak-merő
Fel-peres 53. 1655. Méltó-is, hogy, a' ki más-
nak vermet ás, maga essék bele.

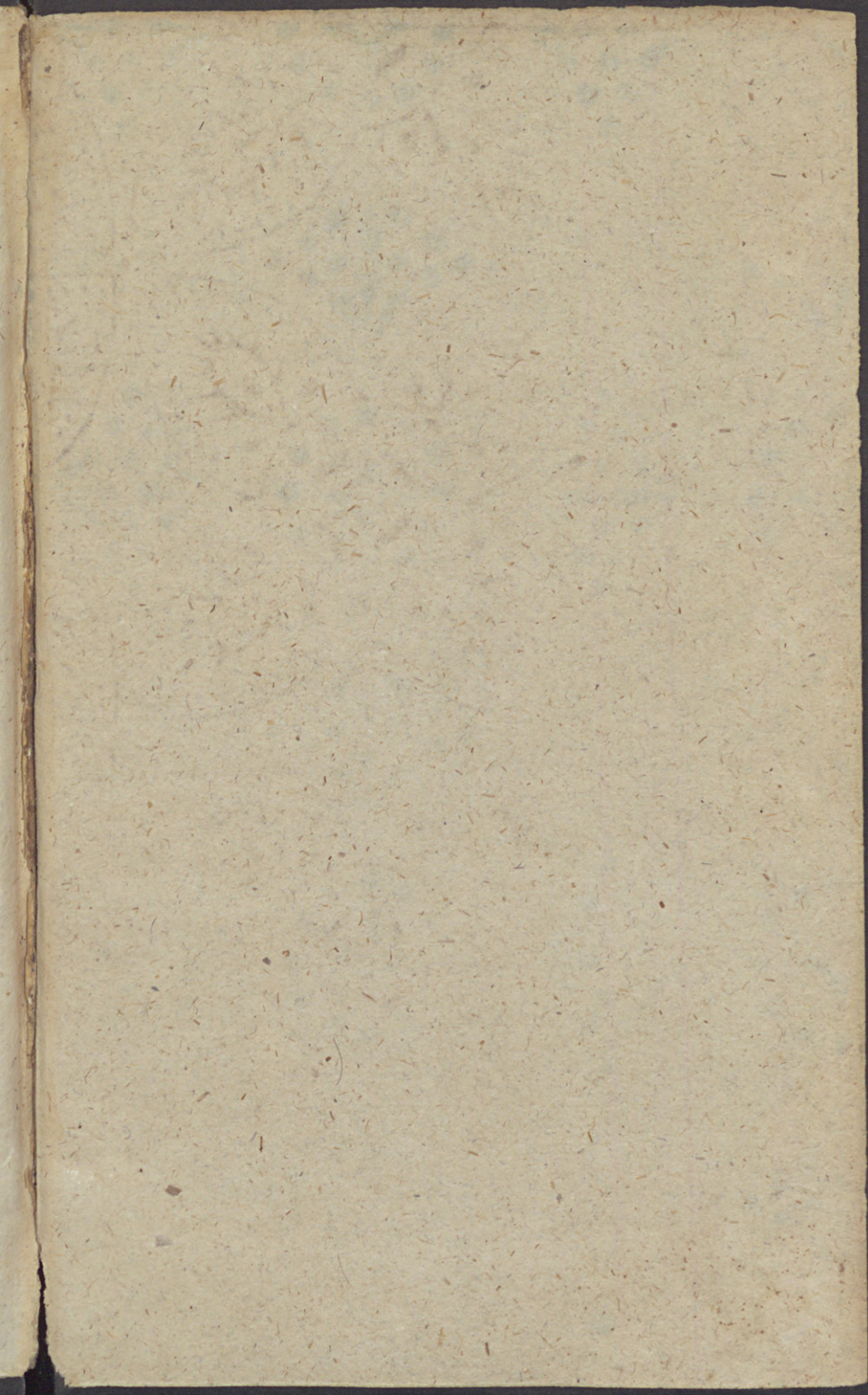
A' nyomtatásban esett hibák . . meg-igazítatnak.

5-dik lapon	3-dik soron	házaságokra	házasságokra
8 — —	utolsó —	házaságaikra	házasságaikra
15 — —	13-dik —	sumarius . .	summarius
17 — —	29 — —	hazna . . .	hafzna
27 — —	24 — —	mellet . . .	mellett
40 — —	3 — —	hazna . . .	hafzna
76 — —	23 — —	a'	az
121 — —	21 — —	vállást . . .	vallást
179 — —	16 — —	igazítandó . .	igazitandó
181 — —	27 — —	ozstozkodván.	ofstozkodván
191 — —	21 — —	ertett	értett
— —	utolsó —	követet . . .	követett
198 — —	8-dik —	ragazkodván .	ragafzkodván
213 — —	26 — —	hajtása . . .	hajtása
248 — —	25 — —	illet	illet
256 — —	2 — —	prokák	próbák
258 — —	15 — —	peterit	poterit
272 — —	3 — —	egyeb	egyéb
278 — —	utolsó —	annyiqan . . .	annyiban

720032

720052

120052

mekiden Geol. azery 20

